

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά του/των συγγραφέα/ων και δεν αντανακλούν κατ' ανάγκη τις απόψεις και τις γνώμες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι γι' αυτές.

MIL and PRE-BUNKING Approaches for Critical Thinking in the Education Sector

Π2.1 – Γραμματισμός στα Μέσα
Επικοινωνίας και την Πληροφορία
(MIL) & Κατάρριψη Μυθευμάτων
(Debunking):
φύλλο δεδομένων, ανάγκες, καλές
πρακτικές

ΠΕ2 – ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΩΝ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Πληροφορίες για το Έργο

Ακρωνύμιο έργου:	MILES
Τίτλος έργου:	MILES - MIL and PRE-BUNKING approaches for Critical thinking in the education sector
Πρόσκληση:	[ERASMUS-EDU-2023-PI-FORWARD] — [ERASMUS-EDU-2023-PI-FORWARD-LOT1]
Αριθμός έργου:	101132716
Συντάκτης εταίρος:	OLAE- Πορτογαλία
Ημ/νία εκπόνησης:	Μάρτιος 2024

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	4
1.1 Περίληψη του έργου	4
1.2 Περίληψη της έκθεσης	7
2. Έρευνα Γραφείου	10
1) Στατιστικά στοιχεία για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τα δεδομένα	23
2) Τρέχουσες τάσεις	25
3) Εμπόδια και ευκαιρίες	28
2.3 Υποσχόμενες πρακτικές	30
3. Έρευνα Πεδίου	49
3.1 Συνεντεύξεις	49
3.1.1 Δειγματοληψία	51
3.1.2 Σχεδιασμός Συνέντευξης	52
3.1.3 Δεοντολογικοί Προβληματισμοί	53
4. Αναλυτικά Αποτελέσματα των Συνεντεύξεων	54
4.1 Ενδιαφερόμενα μέρη	56
4.2 Υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής	61
4.3 Εργαζόμενοι/-νες στον χώρο της εκπαίδευσης	66
5. Αναλυτικά Αποτελέσματα των Ερωτηματολογίων	72
5.1 Μετάβαση από την Εθνική στην Υπερεθνική Διάσταση	72
5.2 Σύγκριση	75
5.3 Μοτίβα Κατανάλωσης Ειδήσεων	77
5.4 Αντίληψεις για τα Fake News	77
5.5 Εκπαιδευτικές Ανάγκες και Βέλτιστες Πρακτικές	78
5.6 Βασικές Γνώσεις	78
5.7 Κοινωνικοδημογραφικό προφίλ	79
5.8 Έκθεση σε ειδησεογραφικές πηγές	84
5.9 Αντίληψη και αντίκτυπος των fake news	94
5.10 Συμπεριφορά αναζήτησης πληροφοριών	99
5.11 Παιδεία και εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας	101
5.12 Ευρήματα από το Ερωτηματολόγιο των Φοιτητών/-τριών	106
Προκλήσεις και Μελλοντικές Κατευθύνσεις	125
Συστάσεις & Συμπεράσματα	134

Αναφορές.....	138
Παράρτημα 1 – Κατάλογος και προφίλ των ατόμων που συμμετείχαν στη φάση της συνέντευξης	147
Παράρτημα 2 – Πρότυπο για συνεντεύξεις	155
Παράρτημα 3 – Ερωτηματολόγια για ενήλικες.....	157
Παράρτημα 4 – Ερωτηματολόγιο για νέους/-ες	162

1. Εισαγωγή

1.1 Περίληψη του έργου

Το έργο **MILES - MIL and PRE-BUNKING approaches for Critical thinking in the education sector** είναι μια πρωτοβουλία συνεργασίας που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα Erasmus+ μεταξύ 11 εταίρων από 10 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το έργο φιλοδοξεί να αντιμετωπίσει τις αυξανόμενες προκλήσεις της παραπληροφόρησης και της ψηφιακής χειραγώγησης που επηρεάζουν άμεσα τον τομέα της εκπαίδευσης και τη διαμόρφωση ενημερωμένων και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών. Σε μια εποχή που οι πληροφορίες κυκλοφορούν γρήγορα και είναι προσβάσιμες από οποιονδήποτε, συχνά χωρίς να γίνεται έλεγχος των πηγών, η προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας (media literacy), της προκατάρριψης (pre-bunking) και του γραμματισμού στα δεδομένα (data literacy) καθίσταται επιτακτική ανάγκη. Μέσω αυτών των προσεγγίσεων, το έργο MILES αποσκοπεί στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και των μελλοντικών εκπαιδευτικών, ώστε να γίνουν φορείς μετασχηματισμού, που έχοντας τα κατάλληλα εφόδια θα είναι σε θέση να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα απέναντι στην παραπληροφόρηση και να καλλιεργήσουν την κριτική σκέψη στην τάξη και την κοινωνία.

Οι κύριοι στόχοι του MILES είναι:

- Να αναπτύξει και να υλοποιήσει προγράμματα εκπαίδευσης για εκπαιδευτικούς και μελλοντικούς/-κές εκπαιδευτικούς σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας (ή πιο απλά «παιδείας στα μέσα»), προκατάρριψης και γραμματισμού δεδομένων καλύπτοντας δύο επίπεδα εκπαίδευσης: Αρχική Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών (ΑΕΕ) και Συνεχής Επαγγελματική Ανάπτυξη (ΣΕΑ).
- Να εκπαιδεύσει εκπαιδευτικούς ώστε να γίνουν πολλαπλασιαστές των πρακτικών κριτικής σκέψης δημιουργώντας ένα δίκτυο εκπαιδευτικών προετοιμασμένων να εφαρμόζουν και να διαδίδουν καινοτόμες μεθοδολογίες στις καθημερινές τους πρακτικές.
- Να ενσωματώσει τις μεθόδους της προκατάρριψης (pre-bunking) και του γραμματισμού στα δεδομένα στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών εκπαιδεύοντας τους/τις εκπαιδευτικούς να αναπτύσσουν παιδαγωγικά εργαλεία και να διεξάγουν εργαστήρια που εμπλέκουν τους/τις μαθητές/-τριες στον εντοπισμό και την κριτική ανάλυση ψευδών και παραπλανητικών πληροφοριών.
- Να εμπλέξει τις οικογένειες και τις εκπαιδευτικές κοινότητες σε δραστηριότητες ψηφιακού γραμματισμού (digital literacy) χρησιμοποιώντας πόρους όπως επιτραπέζια παιχνίδια που αναπτύσσουν οι μαθητές/-τριες για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και την προώθηση μιας κουλτούρας κριτικής σκέψης πέρα από το σχολικό περιβάλλον.

- Να δημιουργήσει έναν διαρκή και βιώσιμο αντίκτυπο στην ευρωπαϊκή ψηφιακή εκπαίδευση εμπλέκοντας τους φορείς χάραξης πολιτικής και τους εκπαιδευτικούς φορείς, ώστε να διασφαλιστεί η συνέχεια και η δυνατότητα αναπαραγωγής των μεθοδολογιών που αναπτύχθηκαν.

Το έργο αποβλέπει στην υλοποίηση αποτελεσματικών προγραμμάτων εκπαίδευσης, τα οποία θα καλύπτουν βασικές πτυχές του ψηφιακού και κριτικού γραμματισμού τόσο για αρχάριους/-ες όσο και για έμπειρους/-ρες εκπαιδευτικούς. Η εκπαίδευση σε επίπεδο ΑΕΕ θα επιτρέψει στους/στις εκπαιδευτικούς που ξεκινούν την επαγγελματική τους σταδιοδρομία να αναπτύξουν δεξιότητες για την ενσωμάτωση κριτικών και ψηφιακά ευαισθητοποιημένων παιδαγωγικών πρακτικών από την αρχή της εργασίας τους. Αυτό το επίπεδο εκπαίδευσης είναι ουσιώδες, δεδομένου ότι οι περισσότεροι/-ρες εκπαιδευτικοί δεν διαθέτουν προς το παρόν τις απαραίτητες ικανότητες για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις ενός ψηφιακού περιβάλλοντος κορεσμένου από παραπληροφόρηση. Σε επίπεδο ΣΕΑ, που απευθύνεται σε πιο έμπειρους/-ρες εκπαιδευτικούς, το έργο θα επιδιώξει να βελτιώσει και να επικαιροποιήσει τις δεξιότητές τους προσφέροντας πρακτικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την προώθηση μιας κουλτούρας κριτικής σκέψης στην τάξη. Με τον τρόπο αυτό, το MILES ευελπιστεί να εκπαιδεύσει συνολικά 180 εκπαιδευτικούς, οι οποίοι/-ες θα κατανεμηθούν μεταξύ των δύο τύπων εκπαίδευσης.

Εκτός από την εκπαίδευση, το MILES έχει δεσμευτεί να αναπτύξει παιδαγωγικά εργαλεία ώστε οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να πολλαπλασιάσουν τον αντίκτυπο των εννοιών που διδάσκονται. Οι εκπαιδευτικοί που θα ολοκληρώσουν την εκπαίδευση σε επίπεδο ΣΕΑ θα έχουν τον βασικό ρόλο της συνδημιουργίας μιας εκπαιδευτικής «εργαλειοθήκης» γεμάτης από πρακτικές δραστηριότητες με σκοπό να ενθαρρύνουν τους/τις μαθητές/-τριες να εντοπίζουν και να αντιστέκονται στην παραπληροφόρηση προτού αυτή επιφέρει επιβλαβείς επιπτώσεις, μια διαδικασία γνωστή ως pre-bunking. Εμπνευσμένο από την έννοια του ψυχολογικού εμβολιασμού, το pre-bunking εκθέτει τους/τις μαθητές/-τριες σε μικρές δόσεις παραπληροφόρησης σε ελεγχόμενο περιβάλλον, έτσι ώστε να μπορούν να αναπτύξουν ανοσία απέναντι στο ψευδές περιεχόμενο σε πραγματικές καταστάσεις. Μέσω των εργαστηρίων στην τάξη, περίπου 540 μαθητές/-τριες θα επηρεαστούν άμεσα και θα έχουν την ευκαιρία να εφαρμόσουν τις έννοιες που διδάχθηκαν και να προωθήσουν την κριτική τους σκέψη στη σχολική τους καθημερινότητα.

Το έργο έχει επίσης μια ισχυρή συνιστώσα εμπλοκής της οικογένειας και της κοινότητας. Για την ένταξη της εκπαιδευτικής κοινότητας, το MILES θα αναπτύξει ένα εκπαιδευτικό επιτραπέζιο παιχνίδι, το οποίο θα επιτρέψει στους/στις μαθητές/-τριες να εφαρμόσουν και να μοιραστούν τις γνώσεις τους για την παραπληροφόρηση με τις οικογένειές τους. Η δραστηριότητα αυτή θα διεξαχθεί σε ειδικά εργαστήρια για οικογένειες, με στόχο την ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και την καλλιέργεια μιας κουλτούρας κριτικής ανάλυσης πέραν της σχολικής τάξης. Περίπου 270 γονείς και

φροντιστές/-στριες θα συμμετάσχουν σε αυτά τα εργαστήρια, τα οποία θα συμβάλουν στη δημιουργία ενός κοινοτικού περιβάλλοντος στο οποίο ενθαρρύνεται η κριτική σκέψη ενισχύοντας συγχρόνως τους δεσμούς μεταξύ σχολείου και οικογένειας.

Ο αναμενόμενος αντίκτυπος του MILES είναι σημαντικός και βαθύς στοχεύοντας όχι μόνο στον μετασχηματισμό της παιδαγωγικής πρακτικής στο ψηφιακό πλαίσιο, αλλά και στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής κοινωνίας στο σύνολό της. Βραχυπρόθεσμα, το έργο αναμένεται να βελτιώσει την ικανότητα των εκπαιδευτικών να αντιμετωπίζουν την παραπληροφόρηση και να ενδυναμώσει τους/τις μαθητές/-τριες να αναπτύξουν κριτικές δεξιότητες που θα μπορούν να εφαρμόζουν στο ψηφιακό περιβάλλον. Μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, το MILES φιλοδοξεί να συμβάλει στην οικοδόμηση μιας πιο ανθεκτικής κοινωνίας που θα γνωρίζει τους κινδύνους της ψηφιακής χειραγώγησης, ενώ παράλληλα θα προωθήσει τη συνέχεια της κριτικής ψηφιακής μάθησης μέσω της εμπλοκής των ενδιαφερομένων μερών και των φορέων χάραξης πολιτικής. Με την προώθηση κατευθυντήριων οδηγιών και υποσχόμενων πρακτικών σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, το MILES στοχεύει να δημιουργήσει μια κληρονομιά εκπαιδευτικής καινοτομίας που μπορεί να αναπαραχθεί και να διατηρηθεί σε διαφορετικά εκπαιδευτικά πλαίσια. Η εν λόγω διάδοση και ενσωμάτωση των μεθοδολογιών που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του έργου έχει τη δυνατότητα να εμπνεύσει μακροπρόθεσμες πολιτικές αλλαγές συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού συστήματος που εκτιμά και καλλιεργεί την κριτική σκέψη, τον ψηφιακό γραμματισμό και την αντίσταση στην παραπληροφόρηση συμβάλλοντας έτσι σε μια πιο ισχυρή και ενημερωμένη δημοκρατία.

Το εταιρικό σχήμα MILES αποτελείται από τους ακόλουθους εταίρους:

- Συντονιστής: [Centro per lo Sviluppo Creativo Danilo Dolci](#) (Ιταλία)
- [OLAE](#) – Associação de Investigação Observatório Lusófono de Actividades Economimas (Πορτογαλία)
- [Aproximar](#) – Cooperativa de Solidariedade Social (Πορτογαλία)
- [ALSDGC](#) – Asociatia Lectura si Scrierea pentru Dezvoltarea Gandirii Critice (Ρουμανία)
- [Bupnet](#) – Γερμανία
- [KMOP](#) – Education Hub (Ελλάδα)
- [GO!](#) – Βέλγιο
- [Cardet](#) – Κέντρο Προώθησης της Έρευνας και της Ανάπτυξης στην Εκπαιδευτική Τεχνολογία (Κύπρος)
- [die Berater](#) – Αυστρία
- [Atermon](#) – Ολλανδία
- [Danmar](#) Computers – Πολωνία

1.2 Περίληψη της έκθεσης

Η παρούσα έκθεση βασίζεται στις εκθέσεις των ευρωπαίων εταίρων, οι οποίοι διεξήγαγαν συνεντεύξεις, έρευνες γραφείου και διαδικτυακές έρευνες σε μια αρχική ερευνητική φάση με στόχο να διερευνήσουν την τρέχουσα κατάσταση όσον αφορά τον Γραμματισμό στα Μέσα Επικοινωνίας και την Πληροφορία (MIL) στις χώρες τους εντοπίζοντας τις κύριες τάσεις, τις ανάγκες μάθησης και τις εμπνευσμένες πρακτικές που θα χρησιμοποιηθούν ως αναφορά για τα επόμενα βήματα του έργου. Οι χώρες-εταίροι στις οποίες διεξήχθη η έρευνα είναι οι εξής **Ιταλία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Γερμανία, Ελλάδα, Βέλγιο, Κύπρος, Αυστρία, Ολλανδία και Πολωνία.**

Η εν λόγω έκθεση, συγκεκριμένα, είναι το αποτέλεσμα των ακόλουθων ενεργειών που πραγματοποιήθηκαν:

- Μία έρευνα γραφείου ανά χώρα σχετικά με το εθνικό πλαίσιο, βιβλιογραφική ανασκόπηση και 5 υποσχόμενες/καλές πρακτικές για τα θέματα του έργου.
- Συνεντεύξεις με 5 φορείς χάραξης πολιτικής, 5 φορείς που δραστηριοποιούνται στο σχολικό περιβάλλον και 2 ενδιαφερόμενα μέρη ανά χώρα, με συνολικό αριθμό **124 ατόμων.**
- 100 έρευνες ανά χώρα, με αποδέκτες 70 ενήλικες (κυρίως εκπαιδευτικούς) και 30 μαθητές/-τριες/ νέους/-ες, προσεγγίζοντας συνολικά **1.159 άτομα.**

Παρακάτω, παρουσιάζονται τα κυριότερα σημεία των αποτελεσμάτων.

Οι εκθέσεις του έργου MILES σχετικά με τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στις χώρες των εταίρων ανέδειξαν σημαντικές προκλήσεις και παρείχαν λεπτομερείς συστάσεις για την αντιμετώπιση των ψευδών ειδήσεων (fake news) και της παραπληροφόρησης. **Οι εκθέσεις αυτές υπογραμμίζουν τη σημασία της ολοκληρωμένης εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας (media literacy) και της ενσωμάτωσης των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών.**

Μια βασική πρόκληση που εντοπίζεται σε όλες τις εκθέσεις είναι η **ραγδαία εξέλιξη των μέσων επικοινωνίας και η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των τακτικών παραπληροφόρησης.** Οι εκπαιδευτικοί και οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής ανησυχούν ιδιαίτερα για το φαινόμενο που είναι γνωστό ως "Infodemic", δηλαδή για τον συντριπτικό όγκο πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένου του ψευδούς και παραπλανητικού περιεχομένου, που δυσκολεύει τους ανθρώπους να διακρίνουν ποιες πηγές είναι αξιόπιστες. Η πρόκληση αυτή επιδεινώνεται από τα υψηλά επίπεδα ενασχόλησης των νέων με τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, καθώς αυτοί/-τές είναι συχνά οι πλέον ευάλωτοι/-τες στην παραπληροφόρηση λόγω της εξάρτησής τους από τις εν λόγω πλατφόρμες για ειδήσεις.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η **έλλειψη συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης για τους/τις εκπαιδευτικούς.** Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται συνεχή εκπαίδευση για να

ενημερώνονται σχετικά με τα πιο πρόσφατα ψηφιακά εργαλεία και στρατηγικές για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Οι εκθέσεις υπογραμμίζουν τη σημασία της επένδυσης σε προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών που εστιάζουν στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της τεχνητής νοημοσύνης και του αλγοριθμικού γραμματισμού, ώστε να εφοδιάσουν τους/τις εκπαιδευτικούς με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την αποτελεσματική καθοδήγηση των μαθητών/-τριών.

Οι εκθέσεις υπογραμμίζουν συν τοις άλλοις, την **ανάγκη για συμμετοχή της κοινότητας και για συνεργατικές προσπάθειες**. Η εμπλοκή των γονέων, των τοπικών κοινοτήτων και των οργανισμών μέσων ενημέρωσης σε πρωτοβουλίες για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας είναι ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Τα κοινοτικά προγράμματα και οι συνεργασίες μεταξύ σχολείων και οργανισμών μέσων ενημέρωσης μπορούν να προσφέρουν πρακτικές, πραγματικές εμπειρίες στους/στις μαθητές/-τριες και να προωθήσουν μια ευρύτερη κατανόηση του τοπίου των μέσων ενημέρωσης.

Σε ό,τι αφορά τις **υποσχόμενες πρακτικές**, έχουν επισημανθεί διάφορες πρωτοβουλίες. Για παράδειγμα, το News Literacy Project στο Λονδίνο και η πρωτοβουλία Segura Net της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης της Πορτογαλίας αποτελούν αξιοσημείωτα παραδείγματα αποτελεσματικών προγραμμάτων για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Οι πρωτοβουλίες αυτές παρέχουν πολύτιμους πόρους και πλαίσια για εκπαιδευτικούς και μαθητές/-τριες για την ανάπτυξη σημαντικών δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Ακόμη, βιβλία όπως το "Gosto, logo existo" συνιστώνται για την εκπαιδευτική τους αξία στην αντιμετώπιση θεμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

Οι **συστάσεις πολιτικής** που απορρέουν από τις εκθέσεις περιλαμβάνουν την **ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα της εκπαίδευσης ξεκινώντας από νεαρή ηλικία**. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης και η ενίσχυση της ανεκτικότητας και της ποικιλομορφίας θεωρούνται βασικά συστατικά μιας ισχυρής εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα. Γίνεται επίσης έκκληση για μεγαλύτερη δημοσιογραφική αυστηρότητα και καλύτερους μηχανισμούς διασταύρωσης και επαλήθευσης των ειδήσεων/πληροφοριών (fact-checking mechanisms) προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των πληροφοριών που διαδίδονται στο κοινό.

Οι εκθέσεις προτείνουν **να ευθυγραμμιστούν οι εθνικές στρατηγικές με τα ευρωπαϊκά πλαίσια**, δεδομένου του διασυννοριακού χαρακτήρα της παραπληροφόρησης. Ωστόσο, υπογραμμίζουν την ανάγκη οι εν λόγω στρατηγικές να είναι συγκεκριμένες για το συγκεκριμένο πλαίσιο αναγνωρίζοντας το διαφορετικό υπόβαθρο των μαθητών/-τριών και τις διαφορετικές επιπτώσεις της παραπληροφόρησης.

Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτουν τα fake news και η παραπληροφόρηση, θα πρέπει να ενσωματωθούν τεχνολογικές, νομοθετικές και εκπαιδευτικές προσεγγίσεις. Οι εκθέσεις συνιστούν την αξιοποίηση της τεχνολογίας για την ανάπτυξη εργαλείων εντοπισμού και αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης, την εφαρμογή νομοθετικών μέτρων για τη ρύθμιση της διάδοσης ψευδών πληροφοριών και την προώθηση ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών στρατηγικών για την οικοδόμηση ανθεκτικότητας έναντι της παραπληροφόρησης.

Συμπερασματικά, οι εκθέσεις του έργου MILES υποστηρίζουν μια **πολύπλευρη προσέγγιση για την αντιμετώπιση των fake news και της παραπληροφόρησης**. Πράγματι, τα fake news και η παραπληροφόρηση είναι συναφείς έννοιες, αλλά δεν ταυτίζονται απόλυτα.

Fake News

Ο όρος αναφέρεται γενικά σε ειδησεογραφικά άρθρα ή περιεχόμενο μέσω ενημέρωσης που περιέχουν σκόπιμα ψευδείς πληροφορίες, κατασκευασμένες για να μοιάζουν με έγκυρες ειδήσεις. Αυτά τα άρθρα συχνά αποσκοπούν στο να εξαπατήσουν τους/τις αναγνώστες/-στριες και να τους/τις κάνουν να πιστέψουν κάτι που δεν είναι αληθινό. Τα fake news μπορεί να διαδίδονται με διαφορετικά κίνητρα, όπως για να επηρεάσουν τις απόψεις, να προσελκύσουν κλικ (clickbait) ή να προκαλέσουν οργή, αλλά όχι πάντα με ισχυρή πρόθεση χειραγώγησης.

Παραπληροφόρηση

Πρόκειται για ψευδείς πληροφορίες που διαδίδονται σκόπιμα με σκοπό να παραπλανήσουν ή να χειραγωγήσουν τους ανθρώπους. Πρόκειται για μια ευρύτερη έννοια που περιλαμβάνει όχι μόνο τα fake news αλλά και άλλες τακτικές, όπως οι παραποιημένες εικόνες, τα deepfake βίντεο και η προπαγάνδα. Η παραπληροφόρηση χρησιμοποιείται συχνά για να επηρεάσει την κοινή γνώμη, να δυσφημίσει άτομα ή ομάδες ή ακόμη και να αποσταθεροποιήσει πολιτικές ή κοινωνικές δομές.

Και οι δύο έννοιες είναι προβληματικές, αλλά η παραπληροφόρηση συνήθως περιλαμβάνει μια πιο στρατηγική, συχνά κακόβουλη πρόθεση, ενώ τα fake news μπορεί μερικές φορές να είναι λιγότερο στοχευμένα ή ακόμη και να διαδίδονται ακούσια από ανθρώπους που πιστεύουν ότι είναι αληθινά. Για τον λόγο αυτό, κρίνονται απαραίτητες στρατηγικές όπως η ενίσχυση της εκπαίδευσης σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, η συμμετοχή της κοινότητας και ισχυρά πλαίσια πολιτικής. Με την υιοθέτηση αυτών των στρατηγικών, τα κράτη μπορούν να δημιουργήσουν μια καλά ενημερωμένη και κριτικά σκεπτόμενη κοινωνία, ικανή να διαχειριστεί τις πολυπλοκότητες του σύγχρονου τοπίου της πληροφόρησης.

2. Έρευνα Γραφείου

2.1 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Στην παρούσα έκθεση του έργου MILES, γίνεται αναφορά στα fake news και την παραπληροφόρηση από διάφορες χώρες-εταίρους και παρέχεται μια ολοκληρωμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση που εξετάζει τις πολύπλευρες προκλήσεις και στρατηγικές για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Η βιβλιογραφία που εξετάζεται σε αυτή την έκθεση υπογραμμίζει την **ταχεία εξέλιξη των ψηφιακών μέσων ενημέρωσης και τον βαθύ αντίκτυπό της στη διάδοση ψευδών πληροφοριών**. Οι μελετητές/-τριες και οι εμπειρογνώμονες συμφωνούν ότι η άνοδος των πλατφορμών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (social media) έχει ενισχύσει σημαντικά την εμβέλεια και την ταχύτητα με την οποία διαδίδεται η παραπληροφόρηση, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα πολύπλοκο περιβάλλον που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι χρήστες/-στριες.

Για τη διενέργεια της εν λόγω έρευνας γραφείου, αναλύσαμε πληροφορίες και αναφορές όχι μόνο από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και από ορισμένες μελέτες για τα θέματα αυτά που πραγματοποιήθηκαν σε χώρες εκτός της ΕΕ, καθώς και από εμπειρίες υπερπόντιων χωρών.

Ένα επαναλαμβανόμενο θέμα στη βιβλιογραφία είναι η έννοια του "Infodemic", η οποία αναφέρεται στον συντριπτικό όγκο πληροφοριών, αληθινών και ψευδών, που οι άνθρωποι συναντούν καθημερινά. Το φαινόμενο αυτό περιπλέκει την ικανότητα διάκρισης μεταξύ αξιόπιστων και μη αξιόπιστων πηγών. Σύμφωνα με μελέτες, οι νέοι/-ες, οι οποίοι/-ες είναι φανατικοί/-κές χρήστες/-στριες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι/-τες στην παραπληροφόρηση. Για παράδειγμα, έρευνες από τις Ηνωμένες Πολιτείες, δείχνουν ότι οι έφηβοι/-βες και οι νέοι/-ες ενήλικες εκτίθενται συχνά σε παραπληροφόρηση σε πλατφόρμες όπως το Facebook και το Instagram. Ομοίως, μελέτες στο Ηνωμένο Βασίλειο έχουν δείξει ότι οι δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού των νέων δεν επαρκούν για την αποτελεσματική πλοήγηση στο πολύπλοκο διαδικτυακό τοπίο της πληροφόρησης. Αρκετές μελέτες στις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν επισημάνει την **ευαισθησία των νέων στην παραπληροφόρηση και την ανάγκη βελτίωσης των δεξιοτήτων ψηφιακού γραμματισμού για την πλοήγηση στις διαδικτυακές πληροφορίες**. Για να προσθέσουμε ορισμένα παραδείγματα, θα θέλαμε να αναφέρουμε τις ακόλουθες μελέτες από τις ΗΠΑ: Το Pew Research Center αναφέρει ότι οι Αμερικανοί/-νίδες νέοι/-ες είναι από τους πιο συχνούς/-χνές χρήστες/-στριες των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook, το Instagram και το Twitter, στις οποίες συναντούν διάφορους τύπους παραπληροφόρησης. Μελέτες του Pew έχουν δείξει ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν πρωταρχική πηγή ειδήσεων για πολλούς/-λες νέους/-ες ενήλικες, γεγονός που αυξάνει την έκθεσή τους σε δυνητικά παραπλανητικές ή ψευδείς πληροφορίες.

Η Ομάδα Ιστορικής Εκπαίδευσης του Στάνφορντ (Stanford History Education Group-SHEG) διαπίστωσε ότι οι μαθητές/-τριες γυμνασίου, λυκείου και κολεγίου στις ΗΠΑ συχνά δυσκολεύονται να αξιολογήσουν την αξιοπιστία των πληροφοριών στο Διαδίκτυο. Η μελέτη της εν λόγω ομάδας με τίτλο "Evaluating Information: The Cornerstone of Civic Online Reasoning" αποκάλυψε ότι οι νέοι/-ες συχνά δεν μπορούν να διακρίνουν μεταξύ αξιόπιστων πηγών και αναξιόπιστων πληροφοριών στα social media.

Από το Ηνωμένο Βασίλειο, είναι σημαντικό να επισημάνουμε τις ακόλουθες μελέτες: Η Ofcom (2021) (η ρυθμιστική αρχή επικοινωνιών του Ηνωμένου Βασιλείου) δημοσιεύει ετήσια έκθεση με τίτλο "Children and Parents: Media Use and Attitudes", η οποία δείχνει ότι τα παιδιά και οι νέοι/-ες ενήλικες εξαρτώνται όλο και περισσότερο από τα social media για ειδήσεις και πληροφορίες, αλλά συχνά δεν έχουν τις δεξιότητες να αξιολογήσουν κριτικά την ακρίβειά τους. Η έκθεση αυτή υπογραμμίζει τις ανησυχίες σχετικά με τον ψηφιακό γραμματισμό και το ενδεχόμενο οι νέοι/-ες να παραπληρηθούν από την παραπληροφόρηση στο Διαδίκτυο.

Το National Literacy Trust (2018) διεξήγαγε μελέτη που έδειξε ότι οι νέοι/-ες στο Ηνωμένο Βασίλειο χρειάζονται καλύτερες δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού για να περιηγηθούν με ασφάλεια στο ψηφιακό τοπίο. Στην έκθεσή του με τίτλο "Fake News and Critical Literacy" τονίζει ότι ένας σημαντικός αριθμός νέων δεν έχει τις δεξιότητες να αναγνωρίζει ψευδείς πληροφορίες στο διαδίκτυο, γεγονός που τους/τις καθιστά ευάλωτους/-τες στην παραπληροφόρηση.

Η βιβλιογραφία τονίζει την ανάγκη για ενισχυμένη παιδεία στα μέσα (media literacy), ώστε να εφοδιάζονται τα άτομα με τις δεξιότητες κριτικής σκέψης που απαιτούνται για την αξιολόγηση των τεράστιων ποσοτήτων πληροφοριών που καταναλώνουν. Οι ερευνητές/-τριες υποστηρίζουν ότι ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης πρέπει να αποτελεί βασικό συστατικό της εκπαίδευσης από μικρή ηλικία, καθώς θα βοηθά τους/τις μαθητές/-τριες να αναπτύξουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για την κριτική αξιολόγηση των πληροφοριών. Αυτή η εκπαιδευτική προσέγγιση υποστηρίζεται από διάφορες πρωτοβουλίες και πλαίσια, όπως το Εθνικό Σχέδιο για τον Γραμματισμό στα Μέσα Επικοινωνίας και η Εθνική Στρατηγική για την Αγωγή του Πολίτη στην Πορτογαλία, τα οποία χρησιμεύουν ως κατευθυντήρια έγγραφα για την εφαρμογή του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Συγκρίσιμες προσπάθειες σε χώρες όπως η Φινλανδία, η οποία έχει ενσωματώσει τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας στο εθνικό της πρόγραμμα σπουδών, καταδεικνύουν την αποτελεσματικότητα τέτοιων προσεγγίσεων στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της ανθεκτικότητας απέναντι στην παραπληροφόρηση. Η UNESCO έχει αναδείξει τη Φινλανδία ως κορυφαίο παράδειγμα στην εκπαίδευση για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Οι εκθέσεις σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και την πληροφορία αναφέρονται συχνά στην ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης στο πρόγραμμα σπουδών της Φινλανδίας και στην επιτυχή προσπάθεια προώθησης της κριτικής σκέψης των μαθητών/-τριών.

Ο Εθνικός Οργανισμός Εκπαίδευσης της Φινλανδίας διαθέτει λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με την ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στο εθνικό πρόγραμμα σπουδών της Φινλανδίας τονίζοντας πώς οι πρωτοβουλίες αυτές προωθούν την κριτική σκέψη και προστατεύουν τους/τις μαθητές/-τριες από την παραπληροφόρηση.

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι ένας άλλος κρίσιμος τομέας που επισημαίνεται στη βιβλιογραφία. Η ανάγκη για συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών είναι ένα σταθερό θέμα, με μελέτες που δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται συνεχή εκπαίδευση για να ενημερώνονται σχετικά με τα πιο πρόσφατα ψηφιακά εργαλεία και στρατηγικές για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφία, τα αποτελεσματικά προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών θα πρέπει να περιλαμβάνουν στοιχεία σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη και τον αλγοριθμικό γραμματισμό, καθώς οι τομείς αυτοί είναι όλο και πιο σημαντικοί στο πλαίσιο των ψηφιακών μέσων και της παραπληροφόρησης. Στον Καναδά, για παράδειγμα, τα προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών έχουν ενσωματώσει ενότητες ψηφιακού γραμματισμού και κριτικής σκέψης για την καλύτερη προετοιμασία των εκπαιδευτικών απέναντι στις προκλήσεις που θέτει η παραπληροφόρηση.

Η εμπλοκή της κοινότητας και οι συνεργατικές προσπάθειες κατέχουν επίσης εξέχουσα θέση στη βιβλιογραφία. Οι ερευνητές/-τριες τάσσονται υπέρ της εμπλοκής των γονέων, των τοπικών κοινοτήτων και των οργανισμών μέσων ενημέρωσης σε πρωτοβουλίες για την παιδεία στα μέσα ενημέρωσης, ώστε να δημιουργηθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Μελέτες δείχνουν ότι τα κοινοτικά προγράμματα και οι συνεργασίες μεταξύ σχολείων και οργανισμών μέσων ενημέρωσης μπορούν να προσφέρουν πρακτικές, πραγματικές εμπειρίες στους/στις μαθητές/-τριες και να προωθήσουν μια ευρύτερη κατανόηση του τοπίου των μέσων ενημέρωσης. Παραδείγματα από την Αυστραλία αναδεικνύουν επιτυχημένες κοινοτικές πρωτοβουλίες που φέρνουν σε επαφή σχολεία, γονείς και τοπικά μέσα ενημέρωσης με σκοπό να εκπαιδεύσουν το κοινό σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και τη σημασία της κριτικής κατανάλωσης των μέσων ενημέρωσης.

Στη βιβλιογραφία επισημαίνονται διάφορες υποσχόμενες πρακτικές, μεταξύ των οποίων πρωτοβουλίες όπως το *News Literacy Project* στο Λονδίνο και το πρόγραμμα *Segura Net* της Γενικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης της Πορτογαλίας. Τα προγράμματα αυτά αναφέρονται για την αποτελεσματικότητά τους στην παροχή πολύτιμων πόρων και πλαισίων για εκπαιδευτικούς και μαθητές/-τριες με σκοπό την ανάπτυξη σημαντικών δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Επιπλέον, εκπαιδευτικό υλικό όπως το βιβλίο "*Gosto, logo existo*" προτείνεται από το πορτογαλικό Υπουργείο Παιδείας, για τη συμβολή του στην αντιμετώπιση θεμάτων παιδείας στα μέσα με ελκυστικό τρόπο. Παρόμοια προγράμματα στη Σουηδία, όπως η πρωτοβουλία "*Media and Information Literacy*", προσφέρουν

ολοκληρωμένους πόρους και εκπαίδευση που βοηθούν τους/τις εκπαιδευτικούς και τους/τις μαθητές/-τριες να περιηγηθούν στο τοπίο των ψηφιακών μέσων.

Η βιβλιογραφία εξετάζει συν τοις άλλοις **τον ρόλο της τεχνολογίας και των νομοθετικών μέτρων** στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Οι μελέτες που αναφέρονται παρακάτω τονίζουν την ανάγκη για τεχνολογικές λύσεις για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, καθώς και για νομοθετικά πλαίσια για τη ρύθμιση της διάδοσης ψευδών πληροφοριών. Η σημασία των ισχυρών μηχανισμών fact-checking και της δημοσιογραφικής αυστηρότητας επισημαίνεται επανειλημμένα, με τους/τις μελετητές/-τριες να υποστηρίζουν ότι τα στοιχεία αυτά είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της αξιοπιστίας των πληροφοριών που διαδίδονται στο κοινό. Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα μελετών και εκθέσεων που υπογραμμίζουν την ανάγκη για τεχνολογικές λύσεις και νομοθετικά πλαίσια για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης:

- **Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Αντιμετώπιση της Παραπληροφόρησης στο Διαδίκτυο: Μια Ευρωπαϊκή Προσέγγιση» (2018)** – Η έκθεση αυτή περιγράφει τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης μέσω ενός συνδυασμού τεχνολογικών λύσεων, συμπεριλαμβανομένης της τεχνητής νοημοσύνης και της μηχανικής μάθησης για τη συγκράτηση του περιεχομένου, και νομοθετικών προσπαθειών για τη ρύθμιση της διάδοσης ψευδών πληροφοριών. Η έκθεση τάσσεται υπέρ ενός ισχυρότερου ρυθμιστικού πλαισίου για τη διασφάλιση της λογοδοσίας από τις ψηφιακές πλατφόρμες. Πηγή: European Commission. (2018). "Tackling Online Disinformation: A European Approach."
- **«Η Παγκόσμια Τάξη Παραπληροφόρησης: Παγκόσμια Απογραφή της Οργανωμένης Χειραγώγησης στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης 2019» του Oxford Internet Institute** – Η μελέτη αυτή εξετάζει τον ρόλο των τεχνολογικών εργαλείων, όπως το λογισμικό ανίχνευσης bot, για τον εντοπισμό και τον μετριασμό των εκστρατειών παραπληροφόρησης. Επισημαίνει επίσης τη σημασία των κυβερνητικών πολιτικών και της διεθνούς συνεργασίας για τη ρύθμιση των πλατφορμών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Πηγή: Bradshaw, S., & Howard, P. N. (2019). "The Global Disinformation Order: 2019 Global Inventory of Organised Social Media Manipulation." Oxford Internet Institute.
- **«Τεχνητή Νοημοσύνη και η Καταπολέμηση της Παραπληροφόρησης» του Κέντρου Αριστείας StratCom του NATO** – Η έκθεση αυτή εξετάζει τον ρόλο των λύσεων που βασίζονται στην Τεχνητή Νοημοσύνη στην ανίχνευση fake news, συμπεριλαμβανομένων των deepfakes, και τον τρόπο με τον οποίο η ΤΝ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση των διαδικασιών ελέγχου των γεγονότων. Καλύπτει ακόμη την ανάγκη για ισχυρά πλαίσια πολιτικής για την αντιμετώπιση των ηθικών και ρυθμιστικών προκλήσεων που θέτουν τα εργαλεία που βασίζονται στην ΤΝ στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Πηγή: NATO StratCom Centre of Excellence. (2020). "Artificial Intelligence and the Fight Against Disinformation."

- **«Παραπληροφόρηση και Fake News: Τελική Έκθεση» της UK Επιτροπής Ψηφιακής Πολιτικής, Πολιτισμού, Μέσων Επικοινωνίας και Αθλητισμού της Βουλής των Κοινοτήτων του Ηνωμένου Βασιλείου (2019)** – Η έκθεση τονίζει την ανάγκη για ένα νομικό πλαίσιο που θα καθιστά τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης υπεύθυνες για τη διάδοση της παραπληροφόρησης. Επιπλέον, υποστηρίζει την τεχνολογική καινοτομία που θα βοηθήσει στον εντοπισμό ψευδών πληροφοριών και ζητεί αυστηρότερους κανονισμούς για την πολιτική διαφήμιση στις ψηφιακές πλατφόρμες. Πηγή: House of Commons Digital, Culture, Media and Sport Committee. (2019). "Disinformation and 'Fake News': Final Report."
- **Η έκθεση της UNESCO «Δημοσιογραφία, Fake News και Παραπληροφόρηση: Εγχειρίδιο Δημοσιογραφικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης»** – Αν και επικεντρώνεται στη δημοσιογραφία, το εγχειρίδιο αυτό εξετάζει τις τεχνολογικές και νομοθετικές προσεγγίσεις που απαιτούνται για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Δίνει έμφαση στον ρόλο των αυτοματοποιημένων εργαλείων ανίχνευσης και προτείνει συστάσεις πολιτικής για πρωτοβουλίες στα μέσα ενημέρωσης και ψηφιακής παιδείας. Πηγή: UNESCO. (2018). "Journalism, 'Fake News' & Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training."

Οι ακόλουθες μελέτες υπογραμμίζουν τον κρίσιμο ρόλο τόσο της τεχνολογικής καινοτομίας όσο και των ρυθμιστικών μέτρων στη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την αντιμετώπιση της διάδοσης της παραπληροφόρησης.

- **Οι νομοθετικές προσπάθειες στη Γερμανία**, μέσω του Νόμου για την Επιβολή του Δικτύου, καταδεικνύουν πώς τα ρυθμιστικά πλαίσια μπορούν να στοχεύσουν αποτελεσματικά στη διάδοση fake news στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. Ο εν λόγω Νόμος (Netzwerkdurchsetzungsgesetz ή NetzDG), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ το 2017, αποτελεί εξέχον παράδειγμα των νομοθετικών προσπαθειών που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση της διάδοσης ψευδών ειδήσεων και της ρητορικής μίσους στις πλατφόρμες των social media. Ο νόμος σχεδιάστηκε για να διασφαλίσει ότι οι εταιρείες μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook, το Twitter και το YouTube, λογοδοτούν για το περιεχόμενο που κοινοποιούν στις πλατφόρμες τους, ιδίως όταν πρόκειται για παράνομο υλικό σύμφωνα με τη γερμανική νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένης της παραπληροφόρησης, της ρητορικής μίσους και της υποκίνησης σε βία.
- Ένα από τα έγγραφα με τη μεγαλύτερη επιρροή στον αγώνα κατά της παραπληροφόρησης στην Ευρώπη είναι το **«Σχέδιο Δράσης Κατά της Παραπληροφόρησης»** της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission, 2018). Το σχέδιο αυτό περιγράφει μια στρατηγική προσέγγιση για την ενίσχυση των δυνατοτήτων της ΕΕ στον εντοπισμό, την πρόληψη και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Υπογραμμίζει την ανάγκη για συντονισμένες αντιδράσεις

μεταξύ των κρατών-μελών και εστιάζει σε τέσσερις (4) βασικούς πυλώνες: βελτίωση του εντοπισμού, συντονισμός των αντιδράσεων, κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας.

- Ο «**Κώδικας Πρακτικής για την Παραπληροφόρηση**» (European Commission, 2018) συμπληρώνει το Σχέδιο Δράσης εμπλέκοντας τις μεγάλες διαδικτυακές πλατφόρμες και τη διαφημιστική βιομηχανία στον αγώνα κατά της παραπληροφόρησης. Εταιρείες όπως το Facebook, η Google και το Twitter έχουν δεσμευτεί σε μέτρα όπως η ενίσχυση της διαφάνειας στην πολιτική διαφήμιση, η διακοπή των διαφημιστικών εσόδων για παραπλανητικό περιεχόμενο και η αντιμετώπιση των ψεύτικων λογαριασμών και των αυτοματοποιημένων bots. Ο κώδικας αυτός αναδεικνύει τον κρίσιμο ρόλο της συνεργασίας του εν λόγω κλάδου στον μετριασμό της εξάπλωσης ψευδών πληροφοριών στο Διαδίκτυο.
- Το **Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO)**, το οποίο ιδρύθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, λειτουργεί ως κεντρικός κόμβος για τους/τις ελεγκτές/-γκτριες γεγονότων (fact-checkers), τους/τις ακαδημαϊκούς/-κές ερευνητές/-τριες και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς. Το EDMO διευκολύνει την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και προωθεί τη συνεργατική έρευνα σχετικά με την παραπληροφόρηση διαδραματίζοντας καθοριστικό ρόλο στην οικοδόμηση μιας δικτυωμένης αντίδρασης σε ολόκληρη την Ευρώπη (EDMO, 2020). Το Παρατηρητήριο στηρίζει τις προσπάθειες κατάρριψης των ψευδών αφηγήσεων και ενίσχυσης της παιδείας στα μέσα συμβάλλοντας σε ένα πιο ανθεκτικό οικοσύστημα πληροφορίας.
- Η ακαδημαϊκή κοινότητα έχει συμβάλει σημαντικά στην κατανόηση και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Η έκθεση «**Μια Πολυδιάστατη Προσέγγιση της Παραπληροφόρησης**» της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Κοινοβουλευτικής Έρευνας (EPRS, 2018) προσφέρει μια εμπειριστατωμένη ανάλυση της προέλευσης, των μηχανισμών και των επιπτώσεων της παραπληροφόρησης. Υποστηρίζει μια πολυδιάστατη στρατηγική που περιλαμβάνει ρυθμιστικά μέτρα, εκπαίδευση σε θέματα παιδείας στα μέσα ενημέρωσης και τεχνολογική καινοτομία. Η έκθεση υπογραμμίζει την πολυπλοκότητα της παραπληροφόρησης και την ανάγκη για ολοκληρωμένες λύσεις.
- Συγγραφείς όπως οι Wardle και Derakhshan (2017) στη μελέτη τους με τίτλο "**Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making**" παρέχουν μια θεωρητική βάση για την κατανόηση των διαφόρων τύπων παραπληροφόρησης και των μεθόδων διάδοσής τους. Το έργο τους υπογραμμίζει τη σημασία της διεπιστημονικής έρευνας για την ανάπτυξη αποτελεσματικών αντιμέτρων.

- Τα κράτη μέλη έχουν αναπτύξει εθνικές στρατηγικές που ευθυγραμμίζονται με τα ευρύτερα ευρωπαϊκά πλαίσια, και το καθένα από αυτά προσφέρει μοναδικές προσεγγίσεις και ιδέες. Η Φινλανδία, για παράδειγμα, έχει ενσωματώσει τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας στο εθνικό της πρόγραμμα σπουδών από μικρή ηλικία, με στόχο να εφοδιάσει τους/τις μαθητές/-τριες με δεξιότητες κριτικής αξιολόγησης των πληροφοριών (Ministry of Education and Culture, Finland, 2018). Η προσέγγιση αυτή έχει αποδειχθεί αποτελεσματική στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και της ανθεκτικότητας απέναντι στην παραπληροφόρηση.
- Η πρωτοβουλία **"Media and Information Literacy"** της Σουηδίας παρέχει ολοκληρωμένους πόρους και εκπαίδευση για εκπαιδευτικούς και μαθητές/-τριες δίνοντας έμφαση στη σημασία της κριτικής σκέψης για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης (Swedish Media Council, 2019). Η πρωτοβουλία υπογραμμίζει τον ρόλο της εκπαίδευσης στην οικοδόμηση μιας κοινωνίας που μπορεί να διαχειριστεί τις πολυπλοκότητες του ψηφιακού τοπίου της πληροφόρησης.
- Ο **Νόμος** της Γερμανίας **για την Επιβολή του Δικτύου (NetzDG)** αποτελεί προηγούμενο για νομοθετική δράση, καθώς απαιτεί από τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης να αφαιρούν παράνομο περιεχόμενο, συμπεριλαμβανομένης της ρητορικής μίσους και των fake news, εντός συγκεκριμένων χρονικών πλαισίων (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2017). Η πράξη αυτή καταδεικνύει μια προληπτική νομική προσέγγιση για την απόδοση ευθυνών στις πλατφόρμες και τη διασφάλιση ταχείας δράσης κατά του επιβλαβούς περιεχομένου.
- Οι τεχνολογικές λύσεις είναι ζωτικής σημασίας για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη προηγμένων αλγόριθμων και εργαλείων για τον εντοπισμό fake news είναι επαρκώς τεκμηριωμένες. Η έκθεση του Κοινού Κέντρου Ερευνών **"Automated Detection of Disinformation"** (JRC, 2019) περιγράφει τις δυνατότητες της μηχανικής μάθησης και της τεχνητής νοημοσύνης στην παρακολούθηση και ανάλυση του διαδικτυακού περιεχομένου.
- Τα νομοθετικά πλαίσια είναι επίσης απαραίτητα για τη ρύθμιση της διάδοσης ψευδών πληροφοριών. Το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τις **«Διαδικτυακές Πλατφόρμες και την Ψηφιακή Ενιαία Αγορά»** (European Parliament, 2019) ζητεί αυστηρότερα ρυθμιστικά μέτρα για τη διασφάλιση της διαφάνειας και της λογοδοσίας των διαδικτυακών πλατφορμών. Το ψήφισμα εκφράζει την αυξανόμενη συναίνεση σχετικά με την ανάγκη για ισχυρά νομικά πλαίσια που θα συμπληρώνουν τις εθελοντικές προσπάθειες του κλάδου.

Εκπαιδευτικό υλικό όπως το "**Gosto, logo existo**" συνιστάται για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει θέματα γραμματισμού στα μέσα με ελκυστικό τρόπο (Ramos, 2018). Αυτά τα υλικά βοηθούν τους/τις εκπαιδευτικούς να παρουσιάσουν σύνθετες έννοιες με εύληπτο τρόπο καλλιεργώντας ένα πιο ενημερωμένο και κριτικά σκεπτόμενο μαθητικό σώμα¹.

2.2 Διακρατικό πλαίσιο για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τα δεδομένα

Την τελευταία δεκαετία, τα **fake news** και η **παραπληροφόρηση** έχουν καταστεί **κρίσιμα ζητήματα που αντιμετωπίζει η Ευρώπη**, απειλώντας όχι μόνο την ακεραιότητα των δημοκρατικών διαδικασιών αλλά και τον κοινωνικό ιστό των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Η αυξανόμενη εξάρτηση από τις ψηφιακές πλατφόρμες πληροφόρησης έχει δημιουργήσει **νέες προκλήσεις τόσο για τους πολίτες όσο και για τις κυβερνήσεις**. Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ενώ προσφέρουν ευκαιρίες για διάδοση πληροφοριών και επικοινωνία, έχουν παράλληλα γίνει πρόσφορο έδαφος για τη διάδοση ψευδούς και παραπλανητικού περιεχομένου. Οι εκστρατείες παραπληροφόρησης, που συχνά διεξάγονται από κρατικούς και μη κρατικούς φορείς, έχουν ως στόχο να επηρεάσουν την κοινή γνώμη, να παρέμβουν στις εκλογικές αναμετρήσεις και να προκαλέσουν διχόνοια μεταξύ των πληθυσμών. Τα ευρωπαϊκά κράτη έχουν αναγνωρίσει την κλίμακα του προβλήματος και έχουν προκύψει διάφορες απαντήσεις, που κυμαίνονται από ρυθμιστικές προσπάθειες έως εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ειδικότερα, έχει διαδραματίσει βασικό ρόλο στον συντονισμό των δράσεων μεταξύ των κρατών μελών, στην προώθηση της συνεργασίας και στη θέσπιση ρυθμιστικών πλαισίων για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ερευνήτρια Claire Wardle, κορυφαία εμπειρογνώμονας σε θέματα παραπληροφόρησης και συνιδρύτρια της [First Draft](#), υπογραμμίζει τον κρίσιμο χαρακτήρα του θέματος: «Η διάδοση της παραπληροφόρησης αποτελεί θεμελιώδη πρόκληση για τη δημοκρατία. Χωρίς καλά ενημερωμένους πολίτες, τα ίδια τα θεμέλια της δημοκρατικής διακυβέρνησης βρίσκονται σε κίνδυνο» (Wardle, 2019). Το έργο της Wardle τονίζει την επείγουσα ανάγκη για ολοκληρωμένες στρατηγικές για την αντιμετώπιση της διάδοσης της ψευδούς πληροφόρησης στην ψηφιακή εποχή. Η κλίμακα των fake news και της παραπληροφόρησης στην Ευρώπη έχει φτάσει σε πρωτοφανή επίπεδα τα τελευταία χρόνια (Wardle, 2023). Το φαινόμενο ήταν πιο ορατό κατά τη διάρκεια κομβικών πολιτικών γεγονότων, όπως οι εκλογές και τα δημοψηφίσματα, και κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Οι **εκστρατείες παραπληροφόρησης** είχαν ως στόχο τις ευρωπαϊκές εκλογές, τα μέτρα για τη δημόσια υγεία, ακόμη και τη νομιμότητα των

¹ Ορισμένες άλλες πολύ ενδιαφέρουσες πηγές είναι οι εξής: A European approach to media literacy in the digital environment; Media literacy for all: Supporting competencies to face information disorder; Digital education action plan 2021-2027 of the European Commission. Άλλες αναφορές που θα θέλαμε να επισημάνουμε είναι οι ακόλουθες: Krotz, F. (2011). Media Connectivity: Concepts, Conditions, and Consequences. Wiesbaden: Springer VS; Köhler, M. (2017). Digital Communication and Democratic Participation. Wien: Springer; de Jong, W., & Hoebink, P. (2017). Media and Development: Issues and Challenges in Communication for Development. The Hague: KIT Publishers

κυβερνήσεων και των θεσμικών οργάνων. Οι εκστρατείες αυτές χρησιμοποίησαν διάφορες πλατφόρμες—κυρίως τα social media, αλλά και websites, blogs και υπηρεσίες ανταλλαγής μηνυμάτων—για την ταχεία διάδοση ψευδών πληροφοριών. **Ένα από τα πιο γνωστά παραδείγματα παραπληροφόρησης** στην Ευρώπη ήταν το δημοψήφισμα για το **Brexit** το 2016 στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η παραπληροφόρηση διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και στις δύο πλευρές της συζήτησης, με πολυάριθμους ψευδείς ισχυρισμούς σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις συνέπειες της αποχώρησης από αυτήν. Παραπλανητικές διαφημίσεις, αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και δικτυακοί τόποι διέδωσαν ψευδείς αφηγήσεις που ενισχύθηκαν από αλγόριθμους σχεδιασμένους να αυξήσουν τη συμμετοχή των χρηστών/-στριών. Ο αντίκτυπος αυτής της εκστρατείας παραπληροφόρησης ήταν βαθύς, καθώς συνέβαλε στην πόλωση της βρετανικής κοινωνίας και περιέπλεξε τον πολιτικό διάλογο γύρω από το Brexit. Ο καθηγητής Rasmus Kleis Nielsen, διευθυντής του Ινστιτούτου Reuters για τη Μελέτη της Δημοσιογραφίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, σημειώνει χαρακτηριστικά τον αντίκτυπο τέτοιων εκστρατειών: **«Το δημοψήφισμα για το Brexit αποτέλεσε σημείο καμπής για την κατανόηση του ρόλου της παραπληροφόρησης** στον επηρεασμό της κοινής γνώμης. Έδειξε πόσο εύκολα μπορούν να διαδοθούν ψευδείς αφηγήσεις και πόσο βαθύ αντίκτυπο μπορούν να έχουν στις πολιτικές διαδικασίες» (Nielsen, 2018).

Η Ανατολική Ευρώπη αποτελεί επίσης σημαντικό στόχο για εκστρατείες παραπληροφόρησης, ιδίως σε χώρες όπως η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Ουκρανία (EUnews, 2024). Παράλληλα, η **πανδημία COVID-19 δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για την παραπληροφόρηση σε ολόκληρη την Ευρώπη**, στην οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απάντησε με συγκεκριμένη στρατηγική (βλ. «Κοινή Ανακοίνωση – Αντιμετώπιση της Παραπληροφόρησης για την COVID-19: Αγώνας για τη σωστή παρουσίαση των γεγονότων», το 2020 και «Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ενίσχυση του Κώδικα Πρακτικής για την Παραπληροφόρηση», το 2021). Η Δρ Divina Frau-Meigs, καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Sorbonne Nouvelle και εμπειρογνώμονας σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και την πληροφορία (MIL), έχει επισημάνει τον ρόλο των ψηφιακών πλατφορμών στη διάδοση της παραπληροφόρησης που σχετίζεται με την υγεία: "Η πανδημία μας έδειξε πόσο γρήγορα μπορεί να διαδοθεί η παραπληροφόρηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ιδίως σε τομείς όπως η δημόσια υγεία, στους οποίους οι συνέπειες μπορεί να είναι τρομερές. Πρέπει να ενισχύσουμε τα προγράμματά μας σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, ώστε να βοηθήσουμε τους ανθρώπους να περιηγηθούν σε αυτό το πολύπλοκο τοπίο πληροφοριών» (Frau-Meigs, 2020).

Η εξάπλωση των fake news και της παραπληροφόρησης δεν περιορίζεται στον πολιτικό τομέα ή στον τομέα της δημόσιας υγείας. **Η παραπληροφόρηση επηρεάζει επίσης τομείς όπως η μετανάστευση, η περιβαλλοντική πολιτική και τα κοινωνικά ζητήματα**, με ψευδείς αφηγήσεις που συχνά σχεδιάζονται για να πυροδοτήσουν εντάσεις και να πολώσουν τη δημόσια συζήτηση. Σε χώρες όπως η Ισπανία και η Ιταλία, οι εκστρατείες

παραπληροφόρησης στοχεύουν στη μετανάστευση παρουσιάζοντας τους/τις μετανάστες/-στριες ως απειλή για την εθνική ασφάλεια και την πολιτιστική ταυτότητα. Αυτές οι αφηγήσεις, τις οποίες συχνά συμμερίζονται ακροδεξιές ομάδες, έχουν συμβάλει στην άνοδο του αντιμεταναστευτικού συναισθήματος στην Ευρώπη και έχουν καταστήσει πιο δύσκολο για τις κυβερνήσεις να εφαρμόσουν συμπεριληπτικές πολιτικές. Δεδομένης της κλίμακας και της πολυπλοκότητας του προβλήματος, είναι σαφές ότι **καμία μεμονωμένη προσέγγιση δεν μπορεί να αντιμετωπίσει πλήρως το ζήτημα της παραπληροφόρησης. Απαιτείται μια πολύπλευρη αντιμετώπιση**, στην οποία θα συμμετέχουν κυβερνήσεις, οργανισμοί μέσων ενημέρωσης, η κοινωνία των πολιτών και ο ιδιωτικός τομέας.

Η παρούσα έκθεση θα ασχοληθεί τώρα με τις στρατηγικές και τις πολιτικές που έχουν αναπτυχθεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, καθώς και με τα συγκεκριμένα μέτρα που έχουν ληφθεί από μεμονωμένες ευρωπαϊκές χώρες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των προσπαθειών για την καταπολέμηση των fake news και της παραπληροφόρησης σε όλα τα κράτη μέλη της. Αναγνωρίζοντας την απειλή που συνιστά η παραπληροφόρηση για τους δημοκρατικούς θεσμούς, η ΕΕ έχει αναπτύξει διάφορες πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση του ζητήματος τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Οι εν λόγω πρωτοβουλίες βασίζονται στις αρχές της συνεργασίας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας, με ιδιαίτερη έμφαση στη ρύθμιση των ψηφιακών πλατφορμών και στην προώθηση της παιδείας στα μέσα. Μία από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες που ανέπτυξε η ΕΕ είναι το **Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO)**, το οποίο ξεκίνησε το 2020. Το EDMO χρησιμεύει ως κόμβος για ερευνητές/-τριες, ελεγκτές/-γκτριες γεγονότων και εμπειρογνώμονες σε θέματα παιδείας στα μέσα παρέχοντας μια πλατφόρμα για συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών. Στους πρωταρχικούς στόχους του EDMO περιλαμβάνονται η παρακολούθηση των τάσεων παραπληροφόρησης σε ολόκληρη την Ευρώπη, η προώθηση βέλτιστων πρακτικών στην παιδεία στα μέσα και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων. **Το έργο του EDMO ευθυγραμμίζεται με το Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κατά της Παραπληροφόρησης**, το οποίο εισήχθη το 2018 για την ενίσχυση των δυνατοτήτων της ΕΕ στον εντοπισμό, την ανάλυση και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Η καθηγήτρια Sonia Livingstone, γνωστή εμπειρογνώμονας σε θέματα μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας στο London School of Economics, εξήρε την προσέγγιση της ΕΕ: «Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων αποτελεί σημαντικό βήμα προς τα εμπρός στις προσπάθειές μας για καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Συγκεντρώνοντας εμπειρογνώμονες από όλη την Ευρώπη, παρέχει μια πολυπόθητη πλατφόρμα για συνεργασία και ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών» (Livingstone, 2021).

Μια άλλη σπουδαία πρωτοβουλία είναι ο **Νόμος για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA)**, ένα ολοκληρωμένο ρυθμιστικό πλαίσιο που εγκρίθηκε το 2022. Ο DSA εισάγει νέες υποχρεώσεις για τις ψηφιακές πλατφόρμες απαιτώντας από αυτές να λαμβάνουν προληπτικά μέτρα για

την παρακολούθηση και την αφαίρεση παράνομου περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένων των fake news και της παραπληροφόρησης. **Σύμφωνα με τον DSA, οι πλατφόρμες υποχρεούνται να είναι πιο διαφανείς σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούν αλγόριθμους για να προτείνουν περιεχόμενο και πρέπει να παρέχουν στους/στις χρήστες/-στριες μεγαλύτερο έλεγχο των πληροφοριών που βλέπουν.** Ο DSA επιβάλλει συν τοις άλλοις στις πλατφόρμες να συνεργάζονται με ανεξάρτητους ελεγκτές/-γκτριες γεγονότων για τον εντοπισμό και την επισήμανση της παραπληροφόρησης. Οι κυρώσεις για τη μη συμμόρφωση είναι σοβαρές, με πρόστιμα που μπορεί να φτάσουν έως και το 6% των παγκόσμιων εσόδων μιας εταιρείας. Ο DSA αποτελεί ένα σημαντικό βήμα προς τα εμπρός για την απόδοση ευθυνών στις ψηφιακές πλατφόρμες σχετικά με το περιεχόμενο που φιλοξενούν και τη διασφάλιση ότι αναλαμβάνουν την ευθύνη για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Το **Ευρωπαϊκό Σχέδιο Δράσης για τη Δημοκρατία (EDAP)**, το οποίο θεσπίστηκε τον Δεκέμβριο του 2020, συμπληρώνει τον DSA εστιάζοντας στην ενίσχυση των δημοκρατικών διαδικασιών και την προστασία των ελεύθερων και δίκαιων εκλογών σε ολόκληρη την Ευρώπη. Το EDAP περιγράφει μια σειρά μέτρων που αποσκοπούν στην προστασία της ακεραιότητας των εκλογών, στην προώθηση των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης και στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Ένα από τα βασικά στοιχεία του EDAP είναι η ρύθμιση της πολιτικής διαφήμισης, η οποία αποτελεί σημαντική πηγή παραπληροφόρησης κατά τη διάρκεια των προεκλογικών περιόδων. Το EDAP προτείνει νέους κανόνες που απαιτούν μεγαλύτερη διαφάνεια στην πολιτική διαφήμιση διασφαλίζοντας ότι οι πολίτες γνωρίζουν ποιος βρίσκεται πίσω από τις διαφημίσεις που βλέπουν και πώς στοχοποιούνται. Το σχέδιο υπογραμμίζει μεταξύ άλλων τη σημασία της παιδείας στα μέσα ζητώντας να αυξηθούν οι προσπάθειες για την εκπαίδευση των πολιτών σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και τον τρόπο κριτικής αξιολόγησης των πληροφοριών που συναντούν.

Ο γραμματισμός στα μέσα ενημέρωσης ή αλλιώς η παιδεία στα μέσα θεωρείται ευρέως ως ένα από τα πιο αποτελεσματικά εργαλεία για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Περιλαμβάνει τη διδασκαλία των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την κριτική αξιολόγηση των πληροφοριών που συναντούν οι άνθρωποι, την κατανόηση των πηγών αυτών των πληροφοριών και τη λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων σχετικά με την αξιοπιστία τους. Σε μια εποχή που η παραπληροφόρηση μπορεί να εξαπλωθεί ταχύτατα μέσω των social media και άλλων ψηφιακών πλατφορμών, η παιδεία στα μέσα είναι απαραίτητη για να βοηθηθούν οι πολίτες να περιηγηθούν σε αυτό το πολύπλοκο πληροφοριακό τοπίο. Η Δρ Divina Frau-Meigs, η οποία έχει ερευνήσει εκτενώς την παιδεία στα μέσα στην Ευρώπη, υποστηρίζει ότι «η παιδεία στα μέσα δεν είναι απλώς ένα σύνολο δεξιοτήτων· είναι ένα κρίσιμο συστατικό της εκπαίδευσης των πολιτών στον 21ο αιώνα. **Ενισχύοντας τα άτομα να ασχολούνται κριτικά με τα μέσα επικοινωνίας, μπορούμε να οικοδομήσουμε μια πιο ανθεκτική κοινωνία που θα έχει καλύτερα εφόδια για να αντισταθεί στην παραπληροφόρηση**» (Frau-Meigs, 2020). Παράδειγμα αυτής της προσέγγισης αποτελεί η Φινλανδία, η οποία πρωτοστατεί στην εκπαίδευση για την παιδεία στα μέσα, καθώς την ενσωματώνει στο εθνικό

πρόγραμμα σπουδών από μικρή ηλικία. Τα φινλανδικά σχολεία διδάσκουν στους/στις μαθητές/-τριες πώς να περιηγούνται στα ψηφιακά μέσα, να αναγνωρίζουν την παραπληροφόρηση και να ασκούν κριτική σκέψη. Αυτή η προληπτική προσέγγιση έχει ως αποτέλεσμα έναν πληθυσμό που είναι πιο ανθεκτικός στην παραπληροφόρηση και η Φινλανδία κατατάσσεται σταθερά ψηλά στους παγκόσμιους δείκτες γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας (European Commission, 2023).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υποστηρίξει διάφορες πρωτοβουλίες με στόχο την ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και τη σημασία της κριτικής σκέψης. Η εκστρατεία "#ThinkBeforeSharing", για παράδειγμα, ενθαρρύνει τους/τις χρήστες/-στριες των social media να επαληθεύουν την ακρίβεια των πληροφοριών πριν τις κοινοποιήσουν στο διαδίκτυο. Τέτοιες εκστρατείες είναι ζωτικής σημασίας για την καλλιέργεια μιας κουλτούρας σκεπτικισμού και κριτικής ανάλυσης του κοινού. Εκτός από την επίσημη εκπαίδευση, οι **εκστρατείες ευαισθητοποίησης διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας** σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης στην Ευρώπη αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις, πολλές από τις οποίες είναι βαθιά ριζωμένες στις ψηφιακές υποδομές και τους κοινωνικούς κανόνες της σύγχρονης εποχής της πληροφορίας. Μεταξύ των σημαντικότερων προκλήσεων συγκαταλέγονται ο ρόλος των πλατφορμών των social media, η μείωση της εμπιστοσύνης στα μέσα ενημέρωσης και τους θεσμούς και οι εκπαιδευτικές ανισότητες που υπάρχουν στις διάφορες περιοχές της Ευρώπης. Οι πλατφόρμες των social media έχουν γίνει τα κύρια πεδία μάχης στη μάχη κατά της παραπληροφόρησης. Οι εν λόγω πλατφόρμες έχουν σχεδιαστεί με στόχο να μεγιστοποιούν τη συμμετοχή των χρηστών/-στριών δίνοντας συχνά προτεραιότητα στο εντυπωσιακό περιεχόμενο που δημιουργεί κλικ και κοινοποιήσεις έναντι των πιο ακριβών, αλλά λιγότερο ελκυστικών πληροφοριών. Αυτή η δυναμική έχει δημιουργήσει ένα περιβάλλον στο οποίο οι ψευδείς πληροφορίες μπορούν να διαδοθούν γρήγορα και ευρέως, με αποτέλεσμα να φτάνουν συχνά σε περισσότερους ανθρώπους σε σχέση με τις διορθώσεις ή το πραγματικό περιεχόμενο. Ο καθηγητής Rasmus Kleis Nielsen, ο οποίος έχει μελετήσει εκτενώς το ρόλο των social media στη διάδοση της παραπληροφόρησης, παρατηρεί το εξής: «Ο σχεδιασμός των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης ευνοεί εκ των πραγμάτων τη διάδοση της παραπληροφόρησης, επειδή δίνει προτεραιότητα στο περιεχόμενο που είναι ελκυστικό, ακόμη και αν δεν είναι ακριβές. Αυτό αποτελεί σημαντική πρόκληση για όσους προσπαθούν να καταπολεμήσουν την ψευδή πληροφόρηση» (Nielsen, 2020). Μια άλλη σημαντική πρόκληση είναι η μείωση της εμπιστοσύνης στα μέσα ενημέρωσης και τους δημόσιους θεσμούς. Σε ολόκληρη την Ευρώπη, υπάρχει ένας αυξανόμενος σκεπτικισμός απέναντι στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, ο οποίος καθοδηγείται από τις αντιλήψεις περί μεροληψίας, εντυπωσιασμού και πολιτικής επιρροής. Αυτή η διάβρωση της εμπιστοσύνης έχει οδηγήσει πολλά άτομα να στραφούν σε εναλλακτικές πηγές πληροφόρησης, οι οποίες μπορεί να είναι λιγότερο αξιόπιστες και πιο επιρρεπείς στη διάδοση της παραπληροφόρησης. Η καθηγήτρια Sonia Livingstone υπογραμμίζει τη σημασία

της αποκατάστασης της εμπιστοσύνης στα μέσα ενημέρωσης αναφέροντας το εξής: «Για να καταπολεμήσουμε αποτελεσματικά την παραπληροφόρηση, πρέπει να αποκαταστήσουμε την εμπιστοσύνη του κοινού στα μέσα ενημέρωσης. Αυτό απαιτεί δέσμευση για διαφάνεια, λογοδοσία και δημοσιογραφία υψηλής ποιότητας που υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον» (Livingstone, 2019).

Οι εκπαιδευτικές ανισότητες στην Ευρώπη αποτελούν άλλη μία σημαντική πρόκληση για την προώθηση της παιδείας στα μέσα. Σε χώρες με ανεπτυγμένα εκπαιδευτικά συστήματα, η παιδεία στα μέσα συχνά ενσωματώνεται στο πρόγραμμα σπουδών εφοδιάζοντας τους/τις μαθητές/-τριες με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την πλοήγηση στο ψηφιακό τοπίο. Ωστόσο, σε χώρες όπου τα εκπαιδευτικά συστήματα είναι λιγότερο ισχυρά, η παιδεία στα μέσα μπορεί να μην αποτελεί προτεραιότητα καθιστώντας τα άτομα πιο ευάλωτα στην παραπληροφόρηση. Η Δρ Frau-Meigs υπογραμμίζει αυτό το ζήτημα ως εξής: «Οι εκπαιδευτικές ανισότητες στην Ευρώπη έχουν ως συνέπεια να μην έχουν όλοι την ίδια πρόσβαση στην εκπαίδευση για τον γραμματισμό στα μέσα. Αυτό δημιουργεί ένα ψηφιακό χάσμα, με αποτέλεσμα ορισμένοι πολίτες να είναι καλύτερα εξοπλισμένοι για να αντισταθούν στην παραπληροφόρηση από άλλους» (Frau-Meigs, 2021). Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί συντονισμένη προσπάθεια από τις κυβερνήσεις, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τους οργανισμούς μέσων ενημέρωσης και την κοινωνία των πολιτών. Στην επόμενη ενότητα θα εξεταστούν ορισμένες από τις βέλτιστες πρακτικές που έχουν αναδειχθεί σε ολόκληρη την Ευρώπη για την καταπολέμηση των fake news και της παραπληροφόρησης.

Παρά τις προκλήσεις, αρκετές ευρωπαϊκές χώρες έχουν εφαρμόσει **αποτελεσματικές στρατηγικές για την καταπολέμηση των fake news** παρέχοντας πολύτιμα μαθήματα για άλλες χώρες. Αυτές οι βέλτιστες πρακτικές περιλαμβάνουν συνεργατικές προσπάθειες, τεχνολογικές καινοτομίες και ολοκληρωμένα προγράμματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

Η συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, οργανισμών μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO) διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση αυτής της συνεργασίας συγκεντρώνοντας ενδιαφερόμενους φορείς από όλη την Ευρώπη για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων. Η Δρ Frau-Meigs έχει επαινέσει αυτές τις προσπάθειες συνεργασίας, σημειώνοντας: «Η δύναμη του EDMO έγκειται στην ικανότητά του να συγκεντρώνει μια ποικιλόμορφη ομάδα εμπειρογνομόνων και ενδιαφερομένων δημιουργώντας ένα δίκτυο που μπορεί να ανταποκρίνεται γρήγορα και αποτελεσματικά στις αναδυόμενες απειλές παραπληροφόρησης» (Frau-Meigs, 2020). Οι τεχνολογικές καινοτομίες διαδραματίζουν εξίσου ζωτικό ρόλο στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Εργαλεία με βάση την Τεχνητή Νοημοσύνη για τον έλεγχο των γεγονότων, επεκτάσεις του προγράμματος

περιήγησης (browser extensions) που επισημαίνουν ύποπτο περιεχόμενο και πλατφόρμες που συγκεντρώνουν πληροφορίες που έχουν ελεγχθεί με βάση τα γεγονότα αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Αυτές οι τεχνολογίες βοηθούν τα άτομα να εντοπίζουν τα fake news και να λαμβάνουν πιο τεκμηριωμένες αποφάσεις σχετικά με τις πληροφορίες που καταναλώνουν. Ο Δρ Nielsen έχει επισημάνει τις δυνατότητες αυτών των τεχνολογικών εργαλείων: «Οι τεχνολογικές καινοτομίες, ιδίως εκείνες που καθοδηγούνται από την Τεχνητή Νοημοσύνη, έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν σημαντικά την ικανότητά μας να εντοπίζουμε και να αντιμετωπίζουμε την παραπληροφόρηση. Ωστόσο, πρέπει να χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με ευρύτερες στρατηγικές που περιλαμβάνουν την εκπαίδευση και τη ρύθμιση» (Nielsen, 2021). Εκτός από τις τεχνολογικές λύσεις, τα ολοκληρωμένα προγράμματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας παραμένουν ακρογωνιαίος λίθος των προσπαθειών για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Χώρες όπως η Φινλανδία και η Σουηδία έχουν πρωτοστατήσει στην ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα εθνικά τους προγράμματα σπουδών διασφαλίζοντας ότι οι πολίτες είναι εφοδιασμένοι με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την πλοήγηση στο ψηφιακό τοπίο. Η καθηγήτρια Livingstone έχει υπογραμμίσει τη σημασία αυτών των προγραμμάτων: «Η παιδεία στα μέσα δεν αφορά μόνο το να μαθαίνουν οι άνθρωποι να αναγνωρίζουν τα fake news· αφορά την ενδυνάμωσή τους να ασχολούνται κριτικά με όλες τις μορφές των μέσων επικοινωνίας. Αυτό είναι απαραίτητο για τη διατήρηση μιας υγιούς δημοκρατίας» (Livingstone, 2020).

1) Στατιστικά στοιχεία για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τα δεδομένα

Ο γραμματισμός δεδομένων (data literacy), που ορίζεται ως η ικανότητα ανάγνωσης, κατανόησης και αξιοποίησης δεδομένων με διάφορους τρόπους (Harvard, 2021), καθίσταται όλο και πιο απαραίτητος στην ψηφιακή εποχή. Δίνει τη δυνατότητα στα άτομα να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις, να περιηγούνται στο ψηφιακό τοπίο και να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία της πληροφορίας. Σε αυτή την ενότητα της έκθεσης, παρουσιάζονται τα τρέχοντα στατιστικά στοιχεία και οι τάσεις στον γραμματισμό δεδομένων σε ευρωπαϊκές χώρες επισημαίνοντας σοβαρές ανισότητες και βασικές πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στη βελτίωση αυτών των δεξιοτήτων.

Από το 2023, παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση στον γραμματισμό στα δεδομένα σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Σύμφωνα με τη Eurostat, **το 55% των ατόμων ηλικίας 16 έως 74 ετών στην ΕΕ διαθέτει τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες**, οι οποίες περιλαμβάνουν βασικές ικανότητες γραμματισμού δεδομένων. Ωστόσο, αυτός ο μέσος όρος κρύβει τις μεγάλες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των εξεταζόμενων χωρών. Για παράδειγμα, **η Ολλανδία και η Φινλανδία** έχουν τα υψηλότερα επίπεδα βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων με **79%**, ενώ **η Ρουμανία και η Βουλγαρία** βρίσκονται στο χαμηλότερο σημείο με **28%** και **31%**, αντίστοιχα (Eurostat, 2023). Οι διαφορές αυτές επηρεάζονται από διάφορους

παράγοντες, όπως η εκπαίδευση, η ηλικία και η κοινωνικοοικονομική κατάσταση. Τα υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης συσχετίζονται στενά με καλύτερες ψηφιακές δεξιότητες. Για παράδειγμα, στην ΕΕ, το 80% των ατόμων με ανώτερη τυπική εκπαίδευση διαθέτει βασικές ψηφιακές δεξιότητες σε σύγκριση με μόλις το 34% των ατόμων χωρίς ή με χαμηλή τυπική εκπαίδευση. **Οι μεγαλύτερες διαφορές στις ψηφιακές δεξιότητες ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης παρατηρούνται στην Πορτογαλία (66 ποσοστιαίες μονάδες), την Ελλάδα (63 ποσοστιαίες μονάδες) και τη Μάλτα (59 ποσοστιαίες μονάδες).** Αντίθετα, η Εσθονία (12 ποσοστιαίες μονάδες), η Φινλανδία (14 ποσοστιαίες μονάδες) και η Λιθουανία (22 ποσοστιαίες μονάδες) παρουσιάζουν τα μικρότερα χάσματα (Eurostat, 2023). Η εκπαίδευση επηρεάζει αισθητά τα επίπεδα γραμματισμού στα δεδομένα. Οι χώρες με ισχυρά εκπαιδευτικά συστήματα που ενσωματώνουν τον ψηφιακό γραμματισμό στα προγράμματα σπουδών τους τείνουν να έχουν υψηλότερα επίπεδα γραμματισμού δεδομένων. Η Φινλανδία, που πρωτοπορεί σε αυτόν τον τομέα, ενσωματώνει τον γραμματισμό στα μέσα και τα δεδομένα (media and data literacy) από την προσχολική εκπαίδευση έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση διασφαλίζει ότι οι μαθητές/-τριες αναπτύσσουν ισχυρές ψηφιακές δεξιότητες στο πλαίσιο της συνολικής εκπαίδευσής τους (Eurostat, 2023). **Η ηλικία διαδραματίζει επίσης καθοριστικό ρόλο.** Τα νεότερα άτομα έχουν γενικά υψηλότερα επίπεδα ψηφιακών δεξιοτήτων σε σύγκριση με τις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες. Στην ΕΕ, **το 69% των ανδρών ηλικίας 25-34 ετών διαθέτει βασικές ψηφιακές δεξιότητες**, ενώ το ποσοστό αυτό πέφτει στο **34%** για τα άτομα ηλικίας 65-74 ετών. Σε ό,τι αφορά τις **γυναίκες, το 71% των ατόμων ηλικίας 25-34 ετών διαθέτει βασικές ψηφιακές δεξιότητες** σε σύγκριση με μόλις **το 25% των ατόμων ηλικίας 65-74 ετών**. Η τάση αυτή αναδεικνύει την ανάγκη στοχευμένων παρεμβάσεων για τη βελτίωση του ψηφιακού γραμματισμού στους πληθυσμούς μεγαλύτερης ηλικίας (Eurostat, 2023).

Υπάρχουν αρκετές πρωτοβουλίες τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο που αποβλέπουν στην ενίσχυση του γραμματισμού στα δεδομένα. Η πρωτοβουλία «Ψηφιακή Δεκαετία» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θέτει φιλόδοξους στόχους επιδιώκοντας τουλάχιστον το 80% των πολιτών της ΕΕ ηλικίας 16 έως 74 ετών να διαθέτει βασικές ψηφιακές δεξιότητες έως το 2030. Η εν λόγω πρωτοβουλία περιγράφει ένα ολοκληρωμένο όραμα για τον ψηφιακό μετασχηματισμό τονίζοντας τη σημασία του ψηφιακού γραμματισμού για την επίτευξη αυτών των στόχων (World Economic Forum, 2023). Τα εθνικά προγράμματα διαδραματίζουν επίσης κρίσιμο ρόλο. Το εκπαιδευτικό δίκτυο Data Literacy Education Network (DLEN) της Γερμανίας παρέχει εκτεταμένους πόρους και εκπαιδευτικά προγράμματα ενσωματώνοντας τον γραμματισμό δεδομένων σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Ομοίως, το Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής της Ιταλίας (ISTAT) δημοσιεύει ολοκληρωμένες εκθέσεις σχετικά με τις ψηφιακές δεξιότητες βοηθώντας τους/τις υπεύθυνους/-νες χάραξης πολιτικής να αναπτύσσουν στοχευμένες παρεμβάσεις (Eurostat, 2023). Παρά τη σημαντική πρόοδο, εξακολουθούν να υπάρχουν αρκετές προκλήσεις. Οι ανισότητες μεταξύ των χωρών και εντός των πληθυσμών υποδηλώνουν την ανάγκη για πιο προσαρμοσμένες και συμπεριληπτικές προσεγγίσεις. Η διασφάλιση της πρόσβασης των αγροτικών περιοχών και

των κοινωνικοοικονομικά μειονεκτουσών ομάδων σε ποιοτική ψηφιακή εκπαίδευση είναι ζωτικής σημασίας. Επιπλέον, η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών είναι απαραίτητη για να συμβαδίζουν με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις νέες παιδαγωγικές μεθόδους. Η ενσωμάτωση του ψηφιακού γραμματισμού στα πλαίσια της δια βίου μάθησης αποτελεί μια πρώτης τάξεως ευκαιρία. Όπως η τεχνολογία εξελίσσεται, έτσι πρέπει να εξελίσσονται και οι δεξιότητες που απαιτούνται για την πλοήγησή της. Οι πρωτοβουλίες δια βίου μάθησης μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα να επικαιροποιούν συνεχώς τις δεξιότητές τους διασφαλίζοντας ότι διατηρούν την επάρκειά τους σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο ψηφιακό τοπίο.

2) Τρέχουσες τάσεις

Ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας ή η παιδεία στα μέσα (media literacy) περιλαμβάνει τεχνικές, γνωστικές, κοινωνικές, πολιτικές και δημιουργικές ικανότητες που επιτρέπουν στον πολίτη να έχει πρόσβαση στα μέσα επικοινωνίας, να τα κατανοεί κριτικά και να αλληλεπιδρά με αυτά (EDMO, n.d). Τα τελευταία χρόνια, οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν αναγνωρίσει τη σημασία της παιδείας στα μέσα για την καλλιέργεια ενημερωμένων και ενεργών πολιτών. Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Οπτικοακουστικό Παρατηρητήριο (2018), περίπου το 65% των Ευρωπαίων αισθάνονται σίγουροι/-ρες για τις δεξιότητές τους στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, αν και υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των επιμέρους κρατών.

Οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης, όπως η Φινλανδία και η Σουηδία, πρωτοστατούν στην εκπαίδευση σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας ενσωματώνοντάς τον στα εθνικά τους προγράμματα σπουδών. Η Φινλανδία, για παράδειγμα, αναφέρεται συχνά ως πρότυπο για την εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, χάρη σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που ξεκινά από την πρώιμη παιδική ηλικία και συνεχίζεται μέχρι την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σύμφωνα με μια μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2018, το 90% των Φινλανδών μαθητών/-τριών λαμβάνουν επίσημη εκπαίδευση για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας σε σύγκριση με μόλις το 30% σε ορισμένες χώρες της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης.

Ο Ευρωπαϊκός Δείκτης Γραμματισμού στα Μέσα Επικοινωνίας (European Media Literacy Index) του 2020 δείχνει ότι χώρες όπως η Δανία, η Ολλανδία και η Εσθονία σημειώνουν επίσης υψηλή βαθμολογία, καθώς επωφελούνται από ισχυρά εκπαιδευτικά συστήματα και υποστηρικτικές κρατικές πολιτικές. Αντίθετα, χώρες όπως η Βουλγαρία, η Ρουμανία και η Ελλάδα αντιμετωπίζουν προκλήσεις, όπως περιορισμένοι πόροι και ανεπαρκής εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Αρκετές πανευρωπαϊκές πρωτοβουλίες στοχεύουν στην ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Η Ευρωπαϊκή Εβδομάδα Παιδείας στα Μέσα, που εγκαινιάστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ευαισθητοποιεί και προωθεί σχετικές βέλτιστες πρακτικές. Το πρόγραμμα Media Literacy for All χρηματοδοτεί έργα που αναπτύσσουν

καινοτόμα εργαλεία και πόρους για την εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης. Το **Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO)** υποστηρίζει την έρευνα και τις συστάσεις πολιτικής προωθώντας τη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών. Ακόμη, προωθεί πρωτοβουλίες διασταύρωσης και επαλήθευσης των πληροφοριών (fact-checking), καθώς και κατάρριψης των μυθευμάτων (debunking), οι οποίες είναι ζωτικής σημασίας για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

Επειδή ο όγκος των παραγόμενων δεδομένων συνεχίζει να αυξάνεται, η γραμματισμός στα δεδομένα έχει καταστεί απαραίτητος τόσο για τα άτομα όσο και για τους οργανισμούς. **Μια έρευνα του 2019 από την Ευρωπαϊκή Πύλη Δεδομένων** διαπίστωσε ότι το 58% των Ευρωπαίων αισθάνεται ανέτοιμο να χειριστεί αποτελεσματικά τα δεδομένα αναδεικνύοντας ένα σημαντικό έλλειμμα δεξιοτήτων. Οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης, όπως η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία, έχουν πραγματοποιήσει σημαντικές επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση στον γραμματισμό δεδομένων. **Το εκπαιδευτικό δίκτυο Data Literacy Education Network (DLEN) της Γερμανίας** παρέχει εκτεταμένους πόρους και εκπαιδευτικά προγράμματα, με στόχο την ενσωμάτωση του γραμματισμού δεδομένων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Η Σύμπραξη Ψηφιακών Δεξιοτήτων (Digital Skills Partnership) της κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου έχει επίσης θέσει ως προτεραιότητα τον γραμματισμό δεδομένων, συνεργαζόμενη με επιχειρήσεις και εκπαιδευτικά ιδρύματα για την αντιμετώπιση των ελλείψεων δεξιοτήτων. Αντίθετα, οι χώρες της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες προκλήσεις. **Το Εργαλείο Παρακολούθησης της Ευρωπαϊκής Αγοράς Δεδομένων (2020)** αναφέρει ότι χώρες όπως η Ιταλία, η Ισπανία και η Πολωνία υστερούν στον γραμματισμό στα δεδομένα, καθώς έχουν λιγότερα εκπαιδευτικά προγράμματα και λιγότερη εμπλοκή του κλάδου. **Το έργο Data Literacy της ΕΕ**, μια συνεργασία μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, επιδιώκει να βελτιώσει τον γραμματισμό στα δεδομένα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Προσφέρει διαδικτυακά μαθήματα, εργαστήρια και πόρους, που απευθύνονται σε διαφορετικά ακροατήρια, όπως μαθητές/-τριες/φοιτητές/-τριες και επαγγελματίες. Επιπρόσθετα, το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» χρηματοδοτεί έργα έρευνας και καινοτομίας που ενισχύουν τον γραμματισμό στα δεδομένα προωθώντας διεπιστημονικές προσεγγίσεις και τη χρήση προηγμένων τεχνολογιών. Τα fake news ή η παραπληροφόρηση αποτελούν σοβαρή απειλή για τις δημοκρατικές κοινωνίες, διότι υπονομεύουν την εμπιστοσύνη στα μέσα ενημέρωσης και τους θεσμούς. **Η έρευνα του Ευρωβαρόμετρου (2018)** αποκάλυψε ότι το 83% των πολιτών της ΕΕ αντιλαμβάνεται τα fake news ως πρόβλημα για τη δημοκρατία, ενώ το 73% ανησυχεί για τον αντίκτυπο της παραπληροφόρησης στις εκλογές. Η έρευνα έδειξε συν τοις άλλοις ότι οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης θεωρούνται ως οι κύριες πηγές ψευδών ειδήσεων από το 70% των ερωτηθέντων/-θισών. **Μελέτη του Ινστιτούτου Reuters για τη Μελέτη της Δημοσιογραφίας (2020)** αποκάλυψε ότι το 28% των Ευρωπαίων συναντά συχνά fake news στο Διαδίκτυο. Ο επιπολασμός της παραπληροφόρησης ποικίλλει ανά χώρα, με υψηλότερα περιστατικά να αναφέρονται στη Νότια και Ανατολική Ευρώπη. Για παράδειγμα, στη

Ρουμανία, το 42% των ερωτηθέντων ατόμων ανέφερε ότι συναντά συχνά fake news σε σύγκριση με το 16% στη Φινλανδία.

Το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2019) υπογράμμισε ότι τα fake news συχνά διαδίδονται ταχύτερα και ευρύτερα από τις πραγματικές ειδήσεις λόγω του εντυπωσιακού τους χαρακτήρα. Η μελέτη υπογράμμισε τον ρόλο των αλγόριθμων στην ενίσχυση της παραπληροφόρησης, καθώς δίνουν προτεραιότητα σε ελκυστικό περιεχόμενο, το οποίο συχνά είναι παραπλανητικό. Για την καταπολέμηση των fake news, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υλοποιήσει διάφορες πρωτοβουλίες. Ο Κώδικας Πρακτικής για την Παραπληροφόρηση (2018) εμπλέκει τις μεγάλες διαδικτυακές πλατφόρμες στις προσπάθειες για την αύξηση της διαφάνειας, τη διακοπή των διαφημιστικών εσόδων για τις πηγές παραπληροφόρησης και την αντιμετώπιση των ψεύτικων λογαριασμών. Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO) διαδραματίζει καίριο ρόλο στον συντονισμό των δραστηριοτήτων fact-checking και στην υποστήριξη της έρευνας σχετικά με την παραπληροφόρηση. Οι εθνικές στρατηγικές συμβάλλουν επίσης σε αυτές τις προσπάθειες. Ο Νόμος της Γερμανίας για την Επιβολή του Δικτύου (NetzDG) απαιτεί από τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης να αφαιρούν γρήγορα το παράνομο περιεχόμενο, συμπεριλαμβανομένων των fake news. Τα ολοκληρωμένα προγράμματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας της Φινλανδίας στοχεύουν στην ανάπτυξη ανθεκτικότητας έναντι της παραπληροφόρησης από νεαρή ηλικία.

Η Έκθεση Ωριμότητας Ανοικτών Δεδομένων (2020) υπογραμμίζει τη σημασία των πρωτοβουλιών για τα ανοικτά δεδομένα στην προώθηση του γραμματισμού στα δεδομένα. Χώρες με ισχυρές πολιτικές ανοικτών δεδομένων, όπως η Γαλλία και η Ολλανδία, τείνουν να έχουν υψηλότερα επίπεδα γραμματισμού στα δεδομένα, καθώς η πρόσβαση σε δημόσια δεδομένα προάγει την κουλτούρα χρήσης δεδομένων και καινοτομίας. Παρά την πρόοδο, εξακολουθούν να υπάρχουν αρκετές προκλήσεις. Πρέπει να αντιμετωπιστούν οι ανισότητες μεταξύ χωρών και περιφερειών, καθώς και μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών. Η επένδυση στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και την επαγγελματική ανάπτυξη είναι μείζονος σημασίας, καθώς οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη μετάδοση δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και στα δεδομένα. Η συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και του ιδιωτικού τομέα είναι απαραίτητη για τη δημιουργία ολοκληρωμένων και συμπεριληπτικών προγραμμάτων γραμματισμού. Οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στη χρηματοδότηση πρωτοβουλιών που προωθούν τις ψηφιακές δεξιότητες διασφαλίζοντας ότι όλοι οι πολίτες θα έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν παιδεία στα μέσα και στα δεδομένα. Στο μέλλον, η ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και τα δεδομένα στα πλαίσια της δια βίου μάθησης θα είναι ζωτικής σημασίας. Καθώς η τεχνολογία συνεχίζει να εξελίσσεται, η συνεχής αναβάθμιση των δεξιοτήτων και επανεκπαίδευση θα είναι απαραίτητες για να μπορούμε να συμβαδίζουμε με τις νέες εξελίξεις και προκλήσεις. Το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο Δεξιοτήτων (European Skills Agenda), το οποίο δίνει έμφαση στον ψηφιακό γραμματισμό,

αποτελεί ένα θετικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση τονίζοντας την ανάγκη συντονισμένης προσπάθειας για την ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων σε ολόκληρη την Ευρώπη.

3) Εμπόδια και ευκαιρίες

Η καταπολέμηση των fake news και της παραπληροφόρησης παρουσιάζει σημαντικά εμπόδια αλλά και σημαντικές ευκαιρίες. Καθώς οι κοινωνίες εξαρτώνται όλο και περισσότερο από τα ψηφιακά μέσα ενημέρωσης, ο πολλαπλασιασμός των ψευδών πληροφοριών έχει γίνει ένα πιεστικό ζήτημα θέτοντας υπό αμφισβήτηση την ακεραιότητα του δημόσιου λόγου και των δημοκρατικών διαδικασιών. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η πολυπλοκότητα του προβλήματος αυτού καθιστά αναγκαία μια **πολύπλευρη προσέγγιση, η οποία περιλαμβάνει τεχνολογικά, εκπαιδευτικά και ρυθμιστικά μέτρα.**

Ένα από τα **κύρια εμπόδια** στην αντιμετώπιση των fake news είναι **ο μεγάλος όγκος και η ταχύτητα με την οποία εξαπλώνεται η παραπληροφόρηση.** Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, οι οποίες είναι σχεδιασμένες για να μεγιστοποιούν τη συμμετοχή των χρηστών/-στριών, συχνά ενισχύουν το εντυπωσιακό και παραπλανητικό περιεχόμενο. Οι αλγόριθμοι δίνουν προτεραιότητα στις δημοσιεύσεις (posts) που δημιουργούν υψηλά επίπεδα αλληλεπίδρασης, γεγονός που ενισχύοντας ακούσια την ορατότητα των fake news. Αυτή η ταχεία διάδοση καθιστά δύσκολο τον άμεσο εντοπισμό και την αντιμετώπιση ψευδών αφηγήσεων. Επιπλέον, ο διασυννοριακός χαρακτήρας του Διαδικτύου περιπλέκει τις προσπάθειες για τη ρύθμιση και τον έλεγχο της διάδοσης της παραπληροφόρησης σε διάφορες δικαιοδοσίες.

Μια άλλη σημαντική πρόκληση είναι **η πολυπλοκότητα των σύγχρονων εκστρατειών παραπληροφόρησης.** Οι εξελίξεις στην τεχνολογία, όπως τα deepfake βίντεο και τα αυτοματοποιημένα bots, έχουν καταστήσει ευκολότερη τη δημιουργία και τη διάδοση πειστικά ψευδών πληροφοριών. Αυτά τα εργαλεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης και τη δημιουργία διχόνοιας δυσκολεύοντας τα άτομα να διακρίνουν την αλήθεια από τη μυθοπλασία. Επιπλέον, η ανωνυμία που παρέχει το Διαδίκτυο επιτρέπει στους κακόβουλους φορείς να δρουν με σχετική ατιμωρησία, γεγονός που περιπλέκει περαιτέρω τις προσπάθειες για την απόδοση ευθυνών στους/στις δράστες/-στιδες.

Το ζήτημα της εμπιστοσύνης αποτελεί επίσης σοβαρό εμπόδιο. Η εμπιστοσύνη του κοινού στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης και τους θεσμούς έχει υπονομευθεί, εν μέρει λόγω της διάδοσης της παραπληροφόρησης. Όταν οι άνθρωποι χάνουν την πίστη τους σε αξιόπιστες πηγές, γίνονται πιο επιρρεπείς σε ψευδείς ειδήσεις, οι οποίες συχνά εκμεταλλεύονται τις υπάρχουσες προκαταλήψεις και τα συναισθήματα. Αυτή η διάβρωση της εμπιστοσύνης

καθιστά δύσκολη την προώθηση αξιόπιστων πληροφοριών και την αποτελεσματική αντιμετώπιση ψευδών αφηγήσεων.

Παρά τα εμπόδια αυτά, υπάρχουν **σημαντικές ευκαιρίες** για την αντιμετώπιση των fake news και της παραπληροφόρησης. Μια από τις πιο υποσχόμενες προσεγγίσεις είναι η **ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας**. Η εκπαίδευση του κοινού, ιδίως των νέων, σχετικά με τον τρόπο κριτικής αξιολόγησης των πηγών πληροφόρησης μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα απέναντι στην παραπληροφόρηση. Τα σχολεία και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια, καθώς ενσωματώνουν τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας στα προγράμματα σπουδών για να εφοδιάσουν τους/τις μαθητές/-τριες με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την πλοήγηση στο ψηφιακό τοπίο της πληροφόρησης. Προγράμματα όπως η ολοκληρωμένη εκπαίδευση για την παιδεία στα μέσα της Φινλανδίας χρησιμεύουν ως επιτυχημένα μοντέλα αποδεικνύοντας τον θετικό αντίκτυπο τέτοιων πρωτοβουλιών.

Παράλληλα, η **τεχνολογική καινοτομία** προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες. Οι προηγμένοι αλγόριθμοι και η τεχνητή νοημοσύνη μπορούν να αξιοποιηθούν για τον αποτελεσματικότερο εντοπισμό και την επισήμανση της παραπληροφόρησης. Τα εργαλεία fact-checking και οι εφαρμογές ψηφιακού γραμματισμού (digital literacy apps) μπορούν να βοηθήσουν τους/τις χρήστες/-στριες να επαληθεύσουν τη γνησιότητα των πληροφοριών. Οι συνεργατικές προσπάθειες μεταξύ τεχνολογικών εταιρειών, κυβερνήσεων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών μπορούν να οδηγήσουν στην ανάπτυξη πιο ισχυρών λύσεων για τον εντοπισμό και τον μετριασμό της εξάπλωσης των fake news.

Τα ρυθμιστικά μέτρα παρουσιάζουν μια άλλη οδό για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Οι κυβερνήσεις μπορούν να θεσπίσουν νομοθετικές διατάξεις που καθιστούν τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης υπεύθυνες για το περιεχόμενο που διαδίδεται στους δικτυακούς τόπους (websites) τους. Ο Κώδικας Πρακτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Παραπληροφόρηση και ο Νόμος της Γερμανίας για την Επιβολή του Δικτύου (NetzDG) αποτελούν παραδείγματα ρυθμιστικών πλαισίων που αποσκοπούν στην αύξηση της διαφάνειας και της λογοδοσίας. Οι κανονισμοί αυτοί μπορούν να υποχρεώσουν τις πλατφόρμες να λαμβάνουν πιο προληπτικά μέτρα για την παρακολούθηση και την αφαίρεση ψευδών πληροφοριών.

Επιπλέον, η **προώθηση μιας κουλτούρας διαφάνειας και λογοδοσίας στον κλάδο των μέσων ενημέρωσης είναι ζωτικής σημασίας**. Τα δημοσιογραφικά πρότυπα και η δημοσιογραφική δεοντολογία πρέπει να τηρούνται για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού. Πρωτοβουλίες που προωθούν τη διαφάνεια, όπως η αποκάλυψη των πηγών και της χρηματοδότησης, μπορούν να συμβάλουν στην αποκατάσταση της αξιοπιστίας των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης. Η υποστήριξη της ανεξάρτητης δημοσιογραφίας και των

οργανισμών διασταύρωσης και επαλήθευσης των γεγονότων (fact-checking) είναι εξίσου μείζονος σημασίας για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

Οι συνεργατικές διεθνείς προσπάθειες είναι απαραίτητες λόγω του παγκόσμιου χαρακτήρα του διαδικτύου. Οι χώρες μπορούν να ανταλλάσσουν βέλτιστες πρακτικές και να συντονίζουν την αντιμετώπιση διασυννοριακών εκστρατειών παραπληροφόρησης. Διεθνείς οργανισμοί και συμμαχίες, όπως το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO), διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της συνεργασίας και της ανταλλαγής γνώσεων.

Εν κατακλείδι, αν και η αντιμετώπιση των fake news και της παραπληροφόρησης παρουσιάζει σημαντικές προκλήσεις, υπάρχουν άφθονες ευκαιρίες για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων μέσω της εκπαίδευσης, της τεχνολογίας, της ρύθμισης και της διεθνούς συνεργασίας. Η ενίσχυση της παιδείας στα μέσα, η αξιοποίηση των τεχνολογικών καινοτομιών, η θέσπιση αποτελεσματικών ρυθμίσεων και η προώθηση της διαφάνειας στα μέσα επικοινωνίας αποτελούν κρίσιμα στοιχεία μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής. Με την υιοθέτηση μιας πολύπλευρης προσέγγισης, οι κοινωνίες μπορούν να οικοδομήσουν ανθεκτικότητα απέναντι στην παραπληροφόρηση και να προστατεύσουν την ακεραιότητα του δημόσιου λόγου και των δημοκρατικών διαδικασιών. Η συλλογική προσπάθεια των κυβερνήσεων, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, των τεχνολογικών εταιρειών, των οργανισμών μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών είναι αποφασιστικής σημασίας για την υπέρβαση των εμποδίων και την αξιοποίηση των ευκαιριών στον αγώνα κατά των fake news.

2.3 Υποσχόμενες πρακτικές

Το παρόν κεφάλαιο διερευνά ορισμένες από τις πολλά υποσχόμενες πρακτικές που εντοπίστηκαν από τους εταίρους του προγράμματος MILES για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας σε όλα τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα στην Ευρώπη. Μέσω συνεργατικής έρευνας και πιλοτικών δοκιμών, οι εταίροι του MILES ανέπτυξαν και τελειοποίησαν μια σειρά καινοτόμων στρατηγικών και εργαλείων με στόχο την ενίσχυση της κριτικής σκέψης, τη βελτίωση του ψηφιακού γραμματισμού και την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και των μαθητών/-τριών ώστε να μπορούν να περιηγηθούν στο σύνθετο τοπίο της διαδικτυακής πληροφόρησης. Καταγράφοντας και αναλύοντας αυτές τις πρακτικές, το παρόν κεφάλαιο δίνει πληροφορίες για αποτελεσματικές προσεγγίσεις που μπορούν να προσαρμοστούν και να υιοθετηθούν σε διαφορετικά εκπαιδευτικά πλαίσια. Οι πρακτικές που επισημαίνονται εδώ αντικατοπτρίζουν τη δέσμευση για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας απέναντι στην παραπληροφόρηση, τον εφοδιασμό των εκπαιδευτικών με τους πόρους που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των ψηφιακών προκλήσεων και την εμπλοκή των μαθητών/-τριών σε ουσιαστικές μαθησιακές εμπειρίες που ενισχύουν την ικανότητά τους για κριτική διερεύνηση και ενημερωμένη πολιτότητα.

Συνολικά, οι εταίροι προσδιόρισαν 44 πρακτικές μεταξύ διαφόρων τύπων: προγράμματα εκπαίδευσης, πλαίσιο ικανοτήτων δεξιοτήτων, πρακτική ή μεθοδολογία που αποσκοπεί στην ενίσχυση των δεξιοτήτων κριτικού γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης και στα δεδομένα/προκατάρριψη, πολιτικές ή άλλες πρακτικές. Παρακάτω, έχουμε επιλέξει οκτώ (8) πρακτικές προκειμένου να δοθεί ένα εύρος παραδειγμάτων που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Ωστόσο, μπορείτε να διαβάσετε τον πλήρη κατάλογο των πρακτικών στις εθνικές εκθέσεις κάθε εταίρου, οι οποίες διατίθενται κατόπιν αιτήματος.

1.

Τίτλος υποσχόμενης πρακτικής	Generazioni Connesse
Χώρα	Ιταλία
Τύπος	▪ Πρόγραμμα εκπαίδευσης ▪ Πλαίσιο ικανοτήτων δεξιοτήτων ▪ Πρακτική ή μεθοδολογία που αποσκοπεί στην ενίσχυση των δεξιοτήτων κριτικού γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και στα δεδομένα ▪ Πολιτικές
Έτος εφαρμογής	Από το 2022 - 2024 (έκτη έκδοση του έργου)
Πλαίσιο	
Ανάγκες	Το "Generazioni Connesse" αντιμετωπίζει την ανάγκη για ολοκληρωμένη ψηφιακή εκπαίδευση αναπτύσσοντας μια πολυεπίπεδη πλατφόρμα. Δημιουργεί εκπαιδευτικό υλικό, οδηγούς και προγράμματα εκπαίδευσης για εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές/-τριες. Υποστηρίζει επίσης τα σχολεία στη διαμόρφωση ψηφιακών πολιτικών, οργανώνει εκστρατείες επικοινωνίας και πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης και παρέχει μηχανισμούς αναφοράς και βοήθειας σχετικά με την ασφάλεια στο Διαδίκτυο.
Ομάδα-στόχος	Ως πρόγραμμα ανάπτυξης ικανοτήτων, οι παιδαγωγοί και οι εκπαιδευτικοί από το νηπιαγωγείο και πάνω είναι πολύ πιθανό να θεωρηθούν ο άμεσος στόχος των περισσότερων αποτελεσμάτων του έργου. Παρόλα αυτά, πρέπει να αναφερθούν και οι έμμεσοι ωφελούμενοι/-νες, καθώς το 2021 το έργο κατάφερε να προσεγγίσει περισσότερους από 357.000 ενήλικες, συμπεριλαμβανομένων των γονέων, καθώς και σχεδόν 900.000 αγόρια και κορίτσια.

Κύριος στόχος	Το έργο αποσκοπεί στη βελτίωση του ψηφιακού γραμματισμού, του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και την πληροφορία (MIL) και στην προώθηση της υπεύθυνης χρήσης του Διαδικτύου σε διάφορες ηλικιακές ομάδες δίνοντας έμφαση στη συμμετοχικότητα.
Περιγραφή υποσχόμενης πρακτικής	
Περιεχόμενα	Το Generazioni Connesse, που λαμβάνει υποστήριξη εδώ και πολλά χρόνια από το Υπουργείο Παιδείας, έχει αναπτύξει μια πολυεπίπεδη πλατφόρμα για τη βελτίωση της ψηφιακής εκπαίδευσης, εμπλέκοντας εταίρους όπως η Save the Children, η Telefono Azzurro, η Cooperativa EDI Onlus και η CREMIT στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και οδηγών. Η πλατφόρμα προσφέρει διάφορα επίπεδα εμπλοκής, ξεκινώντας από τη βασική πρόσβαση σε ενημερωτικό υλικό, προχωρώντας σε ένα νέο εκπαιδευτικό kit με λεπτομερείς οδηγούς για χρήση στην τάξη και θεματικές εμβάθυνσης σε τομείς που καλύπτονται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Ψηφιακής Πολιτικής Εκπαίδευσης, και καταλήγοντας στην ανάπτυξη ψηφιακών πολιτικών και πρακτικών για τα σχολεία μέσω μαθημάτων εκπαίδευσης εκπαιδευτικών και συνεργατικών μαθητικών έργων. Περιλαμβάνει εκστρατείες επικοινωνίας, πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης και προγράμματα εκπαίδευσης σχεδιασμένα για ενήλικες (όπως εκπαιδευτικούς, γονείς, παιδαγωγούς και επαγγελματίες παιδικής φροντίδας) και νέους/-ες (συμπεριλαμβανομένων παιδιών και εφήβων). Τα νεαρά άτομα συμμετέχουν ενεργά στη δημιουργία δημοσιογραφικών ομάδων επιδιώκοντας να μοιραστούν τις απόψεις τους για τον ψηφιακό κόσμο. Το έργο διοργανώνει επίσης εκδηλώσεις με εθνικούς και διεθνείς εμπειρογνώμονες για να συζητηθούν συγκεκριμένα θέματα που σχετίζονται με τη θεματολογία του. Τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ενθαρρύνονται να συμμετάσχουν σε μια πρόσκληση για τη δημιουργία εφαρμογών ή εργαλείων που προωθούν τη θετική και συνειδητή χρήση της

	τεχνολογίας. Οι μηχανισμοί υποστήριξης περιλαμβάνουν μια τηλεφωνική γραμμή (hotline) για την καταγγελία παράνομου διαδικτυακού περιεχομένου, που εστιάζει ειδικά στην παιδική πορνογραφία, και μια γραμμή βοήθειας (helpline) που προσφέρει βοήθεια για θέματα που σχετίζονται με τη χρήση του διαδικτύου και της ψηφιακής τεχνολογίας. Το έργο εξακολουθεί να βοηθά τις σχολικές κοινότητες στην ανάπτυξη εσωτερικών πολιτικών για την προώθηση των ψηφιακών δεξιοτήτων, την ενίσχυση της χρήσης της τεχνολογίας στην εκπαίδευση, την πρόληψη προβληματικών καταστάσεων και την καθιέρωση διαδικασιών για την αναγνώριση, διαχείριση, αναφορά και παρακολούθηση περιστατικών κακής χρήσης. Οι προσπάθειες αυτές αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης δέσμευσης για την αποτελεσματική ενσωμάτωση του ψηφιακού γραμματισμού στις εκπαιδευτικές πρακτικές.
Χαρακτηριστικά ενδιαφέροντος	Το έργο "Generations Connected" του Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μέσω του προγράμματος «Ψηφιακή Ευρώπη». Αποτελεί μέρος του δικτύου "Better Internet for Kids" που διαχειρίζεται το European Schoolnet σε συνεργασία με το INSAFE και το Inhope, τα οποία συγκεντρώνουν τα ευρωπαϊκά κέντρα και τις τηλεφωνικές γραμμές ασφαλούς διαδικτύου, αντίστοιχα.
Σύνδεσμος (Link)	https://www.generazioniconnesse.it/site/it/home/

2.

Τίτλος υποσχόμενης πρακτικής	Infuzarea educatiei media. Ghid de bune practice pentru profesorii de limba si literatura romana (liceu)/ Infusion with media literacy.
Χώρα	Ρουμανία
Τύπος	Οδηγός μεθοδολογίας για εκπαιδευτικούς, που προέκυψε από ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης
Έτος εφαρμογής	2022 (ηλεκτρονική δημοσίευση)
Πλαίσιο	
<i>Ανάγκες</i>	Έλλειψη πρακτικών πόρων για να μάθουν οι εκπαιδευτικοί πώς να αναπτύσσουν τις δεξιότητες των μαθητών/-τριών τους στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας
<i>Ομάδα-στόχος</i>	Καθηγητές/τριες ρουμανικής γλώσσας και λογοτεχνίας που διδάσκουν μαθητές/-τριες λυκείου.
<i>Κύριος στόχος</i>	Παροχή καθοδήγησης σε καθηγητές/-τριες ρουμανικής γλώσσας και λογοτεχνίας για την ανάπτυξη του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στην τυπική εκπαίδευση (μάθημα ρουμανικής γλώσσας και λογοτεχνίας) με μαθητές/-τριες λυκείου.
Περιγραφή υποσχόμενης πρακτικής	
<i>Περιεχόμενα</i>	Οδηγός υποσχόμενων πρακτικών για καθηγητές/-τριες ρουμανικής γλώσσας και λογοτεχνίας (Γυμνάσιο), μια έκδοση που συντονίζει η Monica Halaszki από το Κέντρο Ανεξάρτητης Δημοσιογραφίας (αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος Διδάσκω τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας! - Εργαστήριο εκπαίδευσης στα μέσα επικοινωνίας και πολιτισμού. Θεωρητικές πληροφορίες σχετικά με διάφορες κεντρικές έννοιες της εκπαίδευσης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι οποίες προσεγγίζονται με ολοκληρωμένο τρόπο μέσω 25 σχεδίων μαθήματος που δείχνουν τη συγκεκριμένη εφαρμογή τους στην τάξη, σε στενή συσχέτιση με το συγκεκριμένο περιεχόμενο της ρουμανικής γλώσσας και λογοτεχνίας.
<i>Χαρακτηριστικά ενδιαφέροντος</i>	Εξαιρετικά πρακτικό, καθώς αναπτύχθηκε από εκπαιδευτικούς για εκπαιδευτικούς για να δείξει πώς να ενσωματώσουν την παιδεία στα μέσα στα

	μαθήματά τους αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που παρέχει το εθνικό πρόγραμμα σπουδών.
Σύνδεσμος (Link)	https://educatiemedia.cji.ro/2022/12/23/infuzarea-educatiei-media-lb-ro-ghid-2022/

3.

Τίτλος βέλτιστης πρακτικής	Podcast – the Truth in Times of Corona
Χώρα	Γερμανία
Τύπος	Podcast
Έτος εφαρμογής	
Πλαίσιο	
Ανάγκες	- Υπέρβαση των περιορισμών της διδασκαλίας στην τάξη. - Αύξηση του ενδιαφέροντος για ένα θέμα. - Βαθύτερη εμβάθυνση στο θέμα από ό,τι θα επέτρεπε ένα μάθημα.
Ομάδα-στόχος	Γενικό κοινό που ενδιαφέρεται για μια βαθύτερη εμβάθυνση στο θέμα της παραπληροφόρησης.
Κύριος στόχος	Βαθύτερη κατανόηση των θεωριών συνωμοσίας.
Περιγραφή Υποσχόμενης Πρακτικής	
Περιεχόμενα	Το podcast, που δημιουργήθηκε από το Bundeszentrale für politische Bildung, είναι αφιερωμένο στις θεωρίες συνωμοσίας και στους μύθους γύρω από τον κορωνοϊό. Εκ μέρους του BpB, ο δημοσιογράφος Axel Schröder μίλησε σε αυτό το podcast με διάφορους ειδικούς για τις πιο διαφορετικές πτυχές αυτού του συχνά παράξενου και όχι σπάνια μισητού και βίαιου κόσμου. Στο πρώτο επεισόδιο, ο Axel Schröder συνομιλεί με την Karolin Schwarz (ιδρύτρια του hoaxmap.org) και τον Jan Rathje από το Ίδρυμα Amadeu Antonio για τις πιο κοινές θεωρίες, τον αντισημιτισμό που συχνά ενυπάρχει σε αυτές και τις στρατηγικές δράσης κατά των θεωριών συνωμοσίας. Το δεύτερο επεισόδιο ασχολείται με τις κοινωνικοψυχολογικές πτυχές των θεωριών συνωμοσίας και εξετάζει επίσης τον ρόλο των παρόχων μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Η κοινωνική ψυχολόγος Pia Lamberty και η blogger Katharina Nocun δίνουν πληροφορίες σχετικά με αυτό

	το θέμα. Η πρόληψη των θεωριών συνωμοσίας βρίσκεται στο επίκεντρο της συζήτησης με τη Saba-nur Cheema (Εκπαιδευτικό Κέντρο Anne Frank) και τη Renate Pulz (BildungsBausteine e.V.). Στο τέταρτο επεισόδιο, ο Schröder συνομιλεί με τον David Begrich (Miteinander e.V.) για την «αντίσταση» στο πλαίσιο των λεγόμενων διαδηλώσεων «υγιεινής» και με την ιστορικό Hedwig Richter για τη δύσκολη σχέση μεταξύ αυταρχικών μέτρων και δημοκρατίας.
Χαρακτηριστικά ενδιαφέροντος	Το podcast μπορεί να ακουστεί ανά πάσα στιγμή και σε οποιοδήποτε μέρος - γεγονός που το καθιστά πολύ πιο προσιτό από άλλους τύπους μαθησιακού υλικού. Επιπλέον, μπορεί να προσφέρει βαθιά κατανόηση ενός θέματος σε σύντομο χρονικό διάστημα. Τέλος, μπορεί να θεωρηθεί ως εισαγωγή σε άλλα podcasts για την πολιτική εκπαίδευση που προσφέρονται από τον ίδιο δημιουργό, το BrB.
Σύνδεσμος (Link)	https://www.bpb.de/mediathek/podcasts/wahrheit-in-zeiten-von-corona/

4.

Τίτλος βέλτιστης πρακτικής	Μεσογειακό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων
Χώρα	Κύπρος
Τύπος	Έργο/Μεθοδολογία προκατάρριψης
Έτος εφαρμογής	2022
Πλαίσιο	
Ανάγκες	Το έργο MedDMO έχει ιδιαίτερη σημασία για την προάσπιση της δημοκρατίας και την ενίσχυση της παιδείας στα μέσα, στην οποία η Αρχή αποδίδει ιδιαίτερη σημασία. Με την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης συμβάλλουμε στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης και στη δημιουργία ενεργών πολιτών. Ο έλεγχος των γεγονότων είναι καθοριστικής σημασίας για να διασφαλιστεί η ενημέρωση των πολιτών και ότι η Αρχή εξετάζει την ενημέρωση των πολιτών, την πρόληψη των fake news και της παραπληροφόρησης και κυρίως την καλλιέργεια και τη συνεχή ενίσχυση των δεξιοτήτων των πολιτών.

Ομάδα-στόχος	Γενικό κοινό
Κύριος στόχος	Λειτουργεί ως κόμβος για το EDMO, καλύπτοντας τα νοτιοανατολικά σύνορα της Ευρώπης, με τη συμμετοχή της Κύπρου, της Ελλάδας και της Μάλτας, οι οποίες, εκτός από τη γεωγραφική τους εγγύτητα, αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις όσον αφορά τις εκστρατείες παραπληροφόρησης, οι οποίες συχνά προσπαθούν να δημιουργήσουν πόλωση γύρω από τις ευρωπαϊκές δημόσιες συζητήσεις, όπως τα θέματα μετανάστευσης και ελέγχου των συνόρων.
Περιγραφή Υποσχόμενης Πρακτικής	
Περιεχόμενα	Το Μεσογειακό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (MedDMO) είναι ένας περιφερειακός κόμβος του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ψηφιακών Μέσων που καλύπτει την Ελλάδα, την Κύπρο και τη Μάλτα. Το έργο, που ξεκίνησε την 1η Δεκεμβρίου 2022 και θα διαρκέσει έως τον Μάιο του 2025, έχει λάβει χρηματοδότηση από το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Ψηφιακή Ευρώπη» (2021-2027) για τη δημιουργία εθνικών κόμβων για τα ψηφιακά μέσα με στόχο την επέκταση της εμβέλειας του EDMO. Εκτός από τις γεωγραφικές ομοιότητες, η Ελλάδα, η Κύπρος και η Μάλτα αντιμετωπίζουν αρκετά παρόμοιες προκλήσεις όσον αφορά τις εκστρατείες παραπληροφόρησης που συχνά προσπαθούν να πολώσουν τη συζήτηση στην ΕΕ, όπως τα θέματα μετανάστευσης και ελέγχου των συνόρων. Το MedDMO είναι μια κοινοπραξία που παρέχει νέες δυνατότητες για συνεργατικό έλεγχο των γεγονότων εστιάζοντας σε αναδυόμενες εκστρατείες παραπληροφόρησης που αφορούν ειδικά την περιοχή της Μεσογείου. Στόχος της είναι να αποτελέσει σημαντική πηγή γνώσης για τα τοπικά περιβάλλοντα πληροφόρησης. Συγκεντρώνει οργανισμούς έρευνας, ελέγχου γεγονότων και μέσων ενημέρωσης που διεξάγουν διεθνώς αναγνωρισμένο ερευνητικό έργο και δραστηριότητες στον τομέα της παραπληροφόρησης. Το MedDMO παρεμβάλλεται στα οικοσυστήματα των μέσων ενημέρωσης των τριών χωρών. Σχεδιάζει να δημιουργήσει μια

	τεχνολογική πλατφόρμα άμεσα συνδεδεμένη με την υποδομή του EDMO και συγχρόνως να παράσχει μια καθημερινή λειτουργία ερευνητικής έρευνας που θα τροφοδοτεί καθημερινά τους κεντρικούς και άλλους εθνικούς κόμβους με πολύτιμες πληροφορίες. Το portal meddmo.eu είναι η ψηφιακή πύλη που φιλοξενεί το έργο ελέγχου των γεγονότων που διεξάγεται από δημοσιογράφους και ερευνητές/-τριες από τις τρεις χώρες. Επιπλέον, περιλαμβάνει τις λεπτομερείς δραστηριότητες της κοινοπραξίας όσον αφορά την περαιτέρω προώθηση της παιδείας στα μέσα και των μεθόδων επαλήθευσης των ειδήσεων. Οι εταίροι αναμένεται να ασχοληθούν δημοσιογραφικά και επιστημονικά με θέματα όπως η μετανάστευση, η κλιματική αλλαγή, η υγεία, τα θέματα εκλογών και η τεχνολογία - θέματα που συχνά εμφανίζονται στο επίκεντρο εκστρατειών παραπληροφόρησης που έχουν πολώσει την ΕΕ.
Χαρακτηριστικά ενδιαφέροντος	Οι πληροφορίες που θα λάβουμε από το πρόγραμμα είναι καθοριστικής σημασίας για την Αρχή, όχι μόνο ως σημαντικό εργαλείο για την καλύτερη εφαρμογή των αρμοδιοτήτων της στον ραδιοφωνικό και τηλεοπτικό τομέα, αλλά και ειδικότερα για την εφαρμογή των νέων αρμοδιοτήτων που απέκτησε πρόσφατα, ως Εθνικός Συντονιστής για την εφαρμογή και λειτουργία του Κανονισμού DSA (Νόμος για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες).
Σύνδεσμος (Link)	https://meddmo.eu/

5.

Τίτλος βέλτιστης πρακτικής	#FakeHunter-Edu
Χώρα	Πολωνία
Τύπος	Πρακτική ή μεθοδολογία που αποσκοπεί στην ενίσχυση των δεξιοτήτων κριτικού γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και στα δεδομένα/προκατάρριψη
Έτος εφαρμογής	2022
Πλαίσιο	
<i>Ανάγκες</i>	Η πρωταρχική ανάγκη που αντιμετωπίζει το έργο #FakeHunter-Edu είναι η έλλειψη σημαντικών δεξιοτήτων ψηφιακού γραμματισμού των μαθητών/-τριών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Καθώς το Διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν πρωταρχικές πηγές πληροφόρησης για πολλούς/-ές νέους/-ες, υπάρχει επείγουσα ανάγκη να τους διδάξουμε πώς να διακρίνουν τις αξιόπιστες πηγές από τις ψευδείς ή παραπλανητικές.
<i>Ομάδα-στόχος</i>	Το κοινό-στόχος του προγράμματος #FakeHunter-Edu είναι μαθητές/-τριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συνήθως ηλικίας μεταξύ 13 και 18 ετών. Αυτή η δημογραφική ομάδα είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στην επιρροή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των διαδικτυακών πληροφοριών, γεγονός που την καθιστά κρίσιμη ομάδα για παρεμβάσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση του ψηφιακού γραμματισμού. Οι καθηγητές/-τριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτελούν επίσης βασική ομάδα-στόχο, καθώς είναι οι παράγοντες διδακτικής διευκόλυνσης του περιεχομένου του έργου και διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στην εκπαίδευση των μαθητών/-τριών.
<i>Κύριος στόχος</i>	Ο κύριος στόχος του προγράμματος #FakeHunter-Edu είναι να ευαισθητοποιήσει τους/τις μαθητές/-τριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και των fake news. Το έργο αποσκοπεί στην ενδυνάμωση των νέων με τις δεξιότητες να επαληθεύουν το διαδικτυακό περιεχόμενο, να αναγνωρίζουν τις ψευδείς πληροφορίες και να ασκούν ασφαλή και υπεύθυνη

	συμπεριφορά στο Διαδίκτυο. Παρέχοντας ολοκληρωμένους εκπαιδευτικούς πόρους, συμπεριλαμβανομένων εκπαιδευτικών βίντεο, πακέτων δραστηριοτήτων και σχεδίων μαθημάτων, το έργο επιδιώκει να καλλιεργήσει μια γενιά κριτικά σκεπτόμενων ανθρώπων που θα μπορούν να περιηγηθούν στον ψηφιακό κόσμο με αυτοπεποίθηση και ορθή κρίση. Τέλος, στόχος είναι να δημιουργηθεί μια πιο ενημερωμένη και ανθεκτική κοινωνία που θα μπορεί να καταπολεμήσει αποτελεσματικά τη διάδοση της παραπληροφόρησης.
Περιγραφή Υποσχόμενης Πρακτικής	
<i>Περιεχόμενα</i>	Το #FakeHunter-Edu είναι ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε μαθητές/-τριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στόχος του οποίου είναι η ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης, η καταπολέμηση των fake news, η διδασκαλία των νέων να επαληθεύουν το περιεχόμενο που δημοσιεύεται στο Διαδίκτυο και η ενίσχυση της ασφαλούς συμπεριφοράς. Στο πλαίσιο του έργου, η υπηρεσία #FakeHunter ετοίμασε εκπαιδευτικά βίντεο για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, τα οποία οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποίησαν κατά τη διάρκεια σχολικών μαθημάτων με τους/τις μαθητές/-τριες. Στις εγγραφές εξηγούμε πώς να αναγνωρίζουν τα fake news, τι είναι το φαινόμενο της παραπληροφόρησης, ποιος είναι ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη διάδοση ψευδούς περιεχομένου και δίνουμε συμβουλές για το πώς να κινούμαστε με σύνεση και συνείδηση στην εικονική πραγματικότητα. Εκτός από τη βιντεοσκοπημένη εκπαίδευση, όλα τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έλαβαν επίσης ένα κιτ δραστηριοτήτων και ένα σενάριο μαθήματος. Το έργο υλοποιείται από το Πολωνικό Πρακτορείο Τύπου, το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών, το Κέντρο GovTech Poland και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Έρευνας.

<i>Χαρακτηριστικά ενδιαφέροντος</i>	Το έργο απευθύνεται ειδικά σε νέους/-ες σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εστιάζοντας σε μια κρίσιμη ηλικιακή ομάδα που είναι ιδιαίτερα ενεργή στο Διαδίκτυο και ευεπηρεάστη. Πρωταρχικός στόχος είναι η ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και ο εφοδιασμός των νέων με τεχνικές για την επαλήθευση της αυθεντικότητας του διαδικτυακού περιεχομένου. Παρέχει εκπαιδευτικές ενότητες με βίντεο που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια των σχολικών μαθημάτων. Τα βίντεο αυτά καλύπτουν την αναγνώριση των fake news, την κατανόηση του φαινομένου της παραπληροφόρησης, τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη διάδοση ψευδών πληροφοριών και συμβουλές για συνετή και συνειδητή πλοήγηση στην εικονική πραγματικότητα. Κάθε σχολείο λαμβάνει ένα κιτ δραστηριοτήτων, το οποίο παρέχει πρακτικά εργαλεία και πόρους για τη διαδραστική εμπλοκή των μαθητών/-τριών. Συνολικά, το #FakeHunter-Edu αποτελεί παράδειγμα μιας ολοκληρωμένης, συνεργατικής και πρακτικής προσέγγισης για την εκπαίδευση των νέων σχετικά με την παραπληροφόρηση και την ενδυνάμωσή τους με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την ασφαλή και υπεύθυνη πλοήγηση στον ψηφιακό κόσμο.
Σύνδεσμος (Link)	https://fake-hunter.pap.pl/edukacja

6.

Τίτλος βέλτιστης πρακτικής	The Fake News Commissioner is on the loose
Χώρα	Αυστρία
Τύπος	Το έργο “Der Fake News Kommissar geht um” («Ο Επίτροπος των Fake News Κυκλοφορεί Ελεύθερος») είναι ένα διαδικτυακό παιχνίδι που αποσκοπεί στην ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και της ανθεκτικότητας των μαθητών/-τριών απέναντι στα fake news. Συνδυάζοντας στοιχεία μάθησης βασισμένης στο παιχνίδι με ψυχολογικές προσεγγίσεις όπως η θεωρία του εμβολιασμού, το έργο προσφέρει μια μοναδική προσέγγιση για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο σχολικό περιβάλλον.
Έτος εφαρμογής	2022-2024
Πλαίσιο	
Ανάγκες	Σε μια εποχή γεμάτη ψηφιακή παραπληροφόρηση, αποτελεί επιτακτική ανάγκη να αποκτήσουν οι νέοι/-ες κριτική παιδεία στα μέσα επικοινωνίας. Πρέπει να μάθουν να ενισχύουν την ανθεκτικότητά τους απέναντι στα fake news, να αξιολογούν κριτικά το διαδικτυακό περιεχόμενο και να διακρίνουν μεταξύ πραγματικών πληροφοριών και παραπληροφόρησης.
Ομάδα-στόχος	Το πρωταρχικό κοινό-στόχος του έργου είναι οι μαθητές/-τριες στα σχολεία, ιδίως οι έφηβοι/-βες, οι οποίοι/-ες εκτίθενται όλο και περισσότερο στην ψηφιακή παραπληροφόρηση. Ακόμη, στο έργο συμμετέχουν εκπαιδευτικοί, οι οποίοι/-ες διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διευκόλυνση της εφαρμογής των παρεμβάσεων και στην υποστήριξη των μαθητών/-τριών στην ανάπτυξη δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.
Κύριος στόχος	Κύριος στόχος του έργου είναι να ενισχύσει την παιδεία των μαθητών/-τριών στα μέσα και την ανθεκτικότητά τους απέναντι στα fake news. Συνδυάζοντας τη μάθηση με βάση το παιχνίδι με ψυχολογικές στρατηγικές, όπως η θεωρία του εμβολιασμού, το έργο στοχεύει να εφοδιάσει τους/τις μαθητές/-τριες με τις απαραίτητες δεξιότητες για την

	κριτική αξιολόγηση του διαδικτυακού περιεχομένου και τον εντοπισμό της παραπληροφόρησης.
Περιγραφή Υποσχόμενης Πρακτικής	
<i>Περιεχόμενα</i>	Το έργο αποτελείται από δύο κύρια στοιχεία: ένα διαδραστικό διαδικτυακό παιχνίδι για τα fake news και ένα φυλλάδιο με τις ίδιες πληροφορίες και εικόνες όπως το διαδικτυακό παιχνίδι. Το παιχνίδι εμβυθίζει τους/τις μαθητές/-τριες σε μια διαδραστική εμπειρία στην οποία παίζουν τον ρόλο μυστικών πρακτόρων που πρέπει να δημιουργήσουν και να διαδώσουν ψευδείς ειδήσεις χωρίς να συλληφθούν από τον επίτροπο των fake news. Μέσα από αυτό το συναρπαστικό παιχνίδι και το σχετικό με τη νεολαία περιεχόμενο, οι μαθητές/-τριες μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τις συνήθεις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται στα fake news και αναπτύσσουν δεξιότητες κριτικής σκέψης. Το φυλλάδιο περιέχει τις ίδιες θεωρητικές πληροφορίες σχετικά με τα fake news που παρουσιάζονται και μαθαίνονται μέσω του διαδικτυακού παιχνιδιού. Επιπρόσθετα, εκπαιδευτικό υλικό για εκπαιδευτικούς θα δημοσιευτεί στο website του παιχνιδιού τους επόμενους μήνες. Θα παρέχει οδηγίες για την ενσωμάτωση του παιχνιδιού σε δραστηριότητες στην τάξη και τη διευκόλυνση συζητήσεων σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας.

Χαρακτηριστικά ενδιαφέροντος	Μάθηση Βασισμένη στο Παιχνίδι: Το έργο χρησιμοποιεί στοιχεία παιχνιδοποίησης για να αυξήσει την εμπλοκή και τα κίνητρα των μαθητών/-τριών στην εκμάθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και την ανίχνευση fake news. Θεωρία Εμβολιασμού: Με την ενσωμάτωση ψυχολογικών αρχών, όπως η θεωρία του εμβολιασμού, το πρόγραμμα στοχεύει να ενισχύσει την ανθεκτικότητα των μαθητών/-τριών απέναντι στα fake news εκθέτοντάς τους/τες σε αποδυναμωμένες μορφές παραπληροφόρησης. Περιεχόμενο Σχετικό με τη Νεολαία: Οι παρεμβάσεις περιλαμβάνουν περιεχόμενο και σενάρια που αφορούν τους/τις νέους/-ες καθιστώντας τη μαθησιακή εμπειρία σχετική και ελκυστική για τους/τις μαθητές/-τριες. Υποστήριξη των Εκπαιδευτικών: Συμπληρωματικό υλικό και εργαστήρια παρέχουν υποστήριξη στους/στις εκπαιδευτικούς για την αποτελεσματική εφαρμογή των προσεγγίσεων και την ενσωμάτωση της εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας στο πρόγραμμα σπουδών.
Σύνδεσμος (Link)	https://www.fakenewskommissar.eu/

7.

Τίτλος βέλτιστης πρακτικής	Stampmedia
Χώρα	Βέλγιο
Τύπος	Πρόγραμμα εκπαίδευσης
Έτος εφαρμογής	
Πλαίσιο	
Ανάγκες	Το StampMedia αντιμετωπίζει την ανάγκη για ενίσχυση των δεξιοτήτων των νέων στο Βέλγιο όσον αφορά την κριτική ικανότητα στα μέσα επικοινωνίας και τα δεδομένα. Σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από την ταχεία διάδοση πληροφοριών μέσω διαφόρων καναλιών μέσω ενημέρωσης, υπάρχει αυξανόμενη ανάγκη για τους/τις νέους/-ες να αναπτύξουν την ικανότητα κριτικής ανάλυσης, αξιολόγησης και δημιουργίας περιεχομένου των μέσων επικοινωνίας.

	Στοχεύει στην έλλειψη συμμετοχής των νέων που ασχολούνται με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας.
Ομάδα-στόχος	Οι βέλτιστη πρακτική του StampMedia απευθύνεται πρωτίστως σε νέους ανθρώπους, ιδίως εφήβους/-ες και νέους/-ες, οι οποίοι/-ες περιηγούνται στο ολοένα και πιο πολύπλοκο τοπίο των μέσων επικοινωνίας. Τα άτομα αυτά είναι συχνά ενεργοί/-ργές καταναλωτές/-τριες και παραγωγοί περιεχομένου των μέσων επικοινωνίας, αλλά ενδέχεται να μην έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες για να διακρίνουν τις αξιόπιστες πληροφορίες από την παραπληροφόρηση.
Κύριος στόχος	Το StampMedia είναι το πρώτο νεανικό πρακτορείο μέσων ενημέρωσης στη Φλάνδρα που ενισχύει τη φωνή όλων των νέων στα μέσα επικοινωνίας. Το StampMedia έχει αναγνωριστεί από τη Φλαμανδική Ένωση Δημοσιογράφων ως «μέσο γενικής ενημέρωσης». Ο κύριος στόχος του StampMedia είναι να ενδυναμώσει τους/τις νέους/-ες με τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τα εργαλεία για να ασχοληθούν κριτικά με τα μέσα επικοινωνίας και να συμβάλουν αποτελεσματικά στον διάλογο των μέσων ενημέρωσης. Με την παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πρακτικών ευκαιριών για πειραματισμό, το StampMedia στοχεύει στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, του ψηφιακού γραμματισμού και των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης στο κοινό-στόχο του.
Περιγραφή Υποσχόμενης Πρακτικής	
Περιεχόμενα	Το StampMedia προσφέρει ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και μεθοδολογία που αποσκοπεί στην ενίσχυση των δεξιοτήτων των νέων σε σχέση με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τα δεδομένα. Μέσω εργαστηρίων, καθοδήγησης και πρακτικών έργων, οι συμμετέχοντες/-χουσες παροτρύνονται να εξερευνήσουν διάφορες πτυχές της παραγωγής μέσων, όπως κείμενο, φωτογραφία, βίντεο και ήχο. Επιπλέον, το StampMedia δίνει μεγάλη έμφαση στην ενεργό συμμετοχή των πολιτών ενθαρρύνοντας τους/τις νέους/-ες να εκφράσουν τις απόψεις τους και να συμμετάσχουν σε κοινωνικές συζητήσεις μέσω των μέσων επικοινωνίας. ΕΡΓΑ

	Οι νέοι/-ες μπορούν να έρθουν σε εμάς για να πειραματιστούν με κείμενο, φωτογραφία, βίντεο, ήχο κ.λπ. Τους/Τις καθοδηγούμε εξατομικευμένα και τους παρέχουμε εργαστήρια και εκπαιδευτικές συνεδρίες. Επιπλέον, θεωρούμε πολύ σημαντική τη φωνή των νέων. Οι νέοι/-ες είναι ενεργοί πολίτες και διεκδικούν τη θέση τους στην κοινωνία. Για τον λόγο αυτό, έχουμε διάφορα προγράμματα σε εξέλιξη για την ενίσχυση της φωνής των νέων δουλεύοντας από κάτω προς τα πάνω και ενεργοποιώντας τους. Προγράμματα όπως το Lab X και το Press Change αποτελούν μέρος αυτής της προσπάθειας. Το StampMedia επικεντρώνεται επίσης σε μεγάλο βαθμό σε εξατομικευμένες παραγωγές και έργα πολυμέσων. Νέοι/-ες ελεύθεροι επαγγελματίες μπορούν να συνεργαστούν μαζί μας για την εκτέλεση εργασιών βίντεο και αφήγησης ιστοριών. Τέλος, συνεργαζόμαστε συχνά με σχολεία και όλοι/-λες μπορούν να χρησιμοποιούν ελεύθερα τα σεμινάρια και τα εγχειρίδιά τους με διασκεδαστικά στοιχεία, χρήσιμες πληροφορίες και πρακτικές γνώσεις.
Χαρακτηριστικά ενδιαφέροντος	Το StampMedia διοργανώνει εργαστήρια για ενήλικες και για νέους/-ες. Ένα από τα πιο αξιοσημείωτα χαρακτηριστικά του είναι η συνεργατική του προσέγγιση. Σφυρηλατώντας συνεργασίες με σχολεία, οργανισμούς μέσω ενημέρωσης και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, το StampMedia καλλιεργεί ένα υποστηρικτικό οικοσύστημα για τη συμμετοχή των νέων στα μέσα επικοινωνίας. Η προσέγγιση αυτή όχι μόνο διευρύνει το δίκτυο υποστήριξης αλλά και εμπλουτίζει τις ευκαιρίες συμμετοχής των νέων στη δημιουργία μέσω επικοινωνίας και στον δημόσιο διάλογο. Κεντρικό στοιχείο του ήθους της StampMedia είναι η ενδυνάμωση των νέων. Μέσω της άμεσης συμμετοχής στην παραγωγή μέσω επικοινωνίας, οι νέοι/-ες αποκτούν φωνή και μια πλατφόρμα για να εκφραστούν με αυθεντικό τρόπο. Αυτή η ενδυνάμωση όχι μόνο ενισχύει την αυτοπεποίθηση και την αυτοέκφραση, αλλά ενθαρρύνει και την ενεργό

	συμμετοχή των πολιτών, καθώς οι νέοι/-ες δημιουργοί συμβάλλουν στον δημόσιο διάλογο και στις αφηγήσεις της της κοινότητας. Το StampMedia διαδραματίζει συν τοις άλλοις καθοριστικό ρόλο στον γραμματισμό των νέων στα μέσα επικοινωνίας. Με τη συμμετοχή τους στη δημιουργία περιεχομένου μέσω επικοινωνίας, εφοδιάζει τους/τις νέους/-ες συμμετέχοντες/-χουσες με δεξιότητες κριτικής σκέψης και βαθύτερη κατανόηση της παραγωγής και της κατανάλωσης των μέσων ενημέρωσης. Αυτή η πρακτική προσέγγιση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας βοηθά τους/τις νέους/-ες να πλοηγηθούν στις πολυπλοκότητες της ψηφιακής εποχής και να γίνουν απαιτητικοί/-κές καταναλωτές/-τριες και δημιουργοί μέσων ενημέρωσης. Επιπρόσθετα, το StampMedia παρέχει ευκαιρίες για εξερεύνηση και συμμετοχή. Είτε πρόκειται για εργαστήρια, έργα ή πρωτοβουλίες πολυμέσων, οι νέοι/-ες συμμετέχοντες/-χουσες ενθαρρύνονται να εξερευνήσουν ποικίλες μορφές μέσων, θέματα και τεχνικές αφήγησης. Αυτό ενισχύει τη δημιουργικότητα, την περιέργεια και την αίσθηση της ιδιοκτησίας επί των αφηγήσεων των μέσων ενημέρωσης δίνοντας στους/στις νέους/-ες τη δυνατότητα να διαμορφώνουν τις ιστορίες που έχουν σημασία για αυτούς/-τές και τις κοινότητές τους. Στην ουσία, η δέσμευση του StampMedia για συνεργασία, ενδυνάμωση των νέων και γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας δημιουργεί μια δυναμική πλατφόρμα όπου οι νέοι/-ες μπορούν όχι μόνο να ενισχύσουν τη φωνή τους αλλά και να συμβάλουν ουσιαστικά στον ευρύτερο διάλογο διαμορφώνοντας εν τέλει ένα πιο συμπεριληπτικό και ενημερωμένο τοπίο στα μέσα επικοινωνίας.
Σύνδεσμος (Link)	https://beinternetawesome.withgoogle.com/el_gr/interland

8.

Τίτλος βέλτιστης πρακτικής	Γίνε Ήρωας του Διαδικτύου & Παιχνίδι «Ίντερλαντ»
Χώρα	Ελλάδα
Τύπος	• Πρόγραμμα εκπαίδευσης • Σοβαρό παιχνίδι
Έτος εφαρμογής	
Πλαίσιο	
<i>Ανάγκες</i>	Το Ίντερλαντ είναι ένα διαδικτυακό παιχνίδι που στοχεύει στην εκπαίδευση των παιδιών σχετικά με τους ψηφιακούς κινδύνους, τους τρόπους αντιμετώπισής τους και την προετοιμασία των ψηφιακών πολιτών του μέλλοντος.
<i>Ομάδα-στόχος</i>	• Μαθητές/-τριες • Εκπαιδευτικοί • Οικογένειες
<i>Κύριος στόχος</i>	Στόχος του παιχνιδιού είναι να μάθουν τα παιδιά περισσότερα για την ψηφιακή ασφάλεια και την ψηφιακή ιθαγένεια με διαδραστικό και διασκεδαστικό τρόπο. Παίζοντας, τα παιδιά βοηθούν άλλους Ίντερναύτες να καταπολεμήσουν κακότροπους χάκερ, ηλεκτρονικούς ψαράδες, υπερκοινοποιητές και εκφοβιστές, εξασκώντας τις δεξιότητες που χρειάζονται για να είναι σωστοί πολίτες του ψηφιακού κόσμου.
Περιγραφή Υποσχόμενης Πρακτικής	
<i>Περιεχόμενα</i>	Το Interland είναι ένα δωρεάν, διαδικτυακό παιχνίδι που έχει σχεδιαστεί για να βοηθήσει τα παιδιά να μάθουν πέντε θεμελιώδη μαθήματα σε τέσσερα διαφορετικά μίνι-παιχνίδια ή «περιοχές». Τα παιδιά στοχεύουν να Γίνουν Ήρωες του Διαδικτύου, αντιμετωπίζοντας εισβολείς, υποκλοπείς ηλεκτρονικών στοιχείων και αρνητικές συμπεριφορές, όπως ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός και η υπερβολική κοινοποίηση, αποκτώντας αυτοπεποίθηση για να εξερευνήσουν με ασφάλεια το διαδίκτυο. Για Εκπαιδευτικούς, παρέχει μια σειρά από πόρους ψηφιακής ασφάλειας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην τάξη. Το Πρόγραμμα Μαθημάτων «Γίνε Ήρωας του Διαδικτύου» παρέχει στους/στις εκπαιδευτικούς τα εργαλεία και τις μεθόδους που χρειάζονται για να διδάξουν τις βασικές αρχές της ψηφιακής ασφάλειας.

	Για τις Οικογένειες, παρέχει τον Οδηγό του προγράμματος «Γίνε Ήρωας του Διαδικτύου», ο οποίος βοηθά τις οικογένειες να μάθουν για την ασφάλεια στο Διαδίκτυο και τη διαδικτυακή ιθαγένεια στο σπίτι, καθώς και να ενσωματώσουν και να εφαρμόσουν καλές ψηφιακές συνήθειες στην καθημερινή τους ζωή.
Χαρακτηριστικά ενδιαφέροντος	Η εκστρατεία «Γίνε Ήρωας του Διαδικτύου» που αναπτύχθηκε από τη Google σε συνεργασία με πολυάριθμα ιδρύματα που ειδικεύονται στην τεχνολογία και την εκπαίδευση, προωθεί τον ψηφιακό γραμματισμό και την παιδεία στα μέσα σε μικρές ηλικίες, τάξεις και οικογένειες. Το παιχνίδι Ίντερλαντ και μεγάλο μέρος του υλικού που αναπτύχθηκε έχει μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες (με τα ελληνικά να είναι μία από αυτές).
Σύνδεσμος (Link)	https://beinternetawesome.withgoogle.com/el_gr/interland

3. Έρευνα Πεδίου

3.1 Συνεντεύξεις

Το παρόν κεφάλαιο διερευνά τα κύρια αποτελέσματα των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν σε εθνικό επίπεδο προσδιορίζοντας έτσι τις κύριες ανάγκες, τις εμπειρίες που είναι χρήσιμες για την επόμενη φάση του έργου και για να εξασφαλιστεί ισχυρός αντίκτυπος.

Η προσέγγιση του έργου MILES για τη συλλογή πληροφοριών κατά το στάδιο των συνεντεύξεων έχει σχεδιαστεί ούτως ώστε να είναι τόσο συστηματική όσο και συμπεριληπτική εξασφαλίζοντας μια ολοκληρωμένη κατανόηση του τοπίου της παιδείας στα μέσα και των προκλήσεων της παραπληροφόρησης. Στο στάδιο αυτό, δίνεται έμφαση σε μια ποιοτική, ημιδομημένη μεθοδολογία συνεντεύξεων προκειμένου να εξισορροπηθεί η ανάγκη για συνεπή συλλογή δεδομένων με την ευελιξία για τη διερεύνηση θεμάτων που αναδύονται με φυσικό τρόπο στη συζήτηση. Με τη χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων, το έργο καταγράφει τόσο συγκρίσιμες απαντήσεις όσο και μοναδικές ιδέες συμβάλλοντας σε μια πλουσιότερη κατανόηση των πρακτικών γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

Ο οδηγός συνέντευξης έχει σχεδιαστεί με ιδιαίτερη προσοχή καλύπτοντας ένα εύρος σχετικών θεμάτων. Ο παρών οδηγός χωρίζεται σε θεματικές ενότητες επιδιώκοντας να εξετάσει τις τρέχουσες πρακτικές στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, τις προκλήσεις και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες, την αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων τεχνικών και τις συστάσεις για βελτιώσεις. Για να διασφαλιστεί η σαφήνεια και η συνάφεια, ο οδηγός δοκιμάζεται πιλοτικά με ένα μικρό δείγμα συμμετεχόντων/-χουσών πριν από την πλήρη εφαρμογή, γεγονός που επιτρέπει προσαρμογές με βάση την αρχική ανατροφοδότηση. Η επιλογή ποικίλων συμμετεχόντων/-

χουσών είναι ζωτικής σημασίας για την αντιπροσώπευση ενός ευρέος φάσματος οπτικών στον τομέα της παιδείας στα μέσα. Στους/Στις συμμετέχοντες/-χουσες περιλαμβάνονται εκπαιδευτικοί, εμπειρογνώμονες σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής, εκπρόσωποι ΜΚΟ, καθώς και μαθητές/-τριες και γονείς. Αυτό το εύρος εξασφαλίζει ότι το έργο συγκεντρώνει γνώσεις από όσα άτομα εμπλέκονται άμεσα στην υλοποίηση και την πείρα πρωτοβουλιών για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Χρησιμοποιείται μια στρατηγική σκόπιμης δειγματοληψίας για την επιλογή ατόμων με βάση την εξειδίκευση και την εμπειρογνωσία τους, η οποία εγγυάται ότι τα δεδομένα είναι πλούσια και διορατικά.

Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν με διάφορες μορφές – δια ζώσης, εικονικές συναντήσεις και τηλεφωνικές κλήσεις – για να μεγιστοποιηθεί η προσβασιμότητα των συμμετεχόντων/-χουσών. Οι ηχογραφήσεις (κατόπιν συγκατάθεσης) και οι σημειώσεις χρησιμοποιούνται για την ακριβή καταγραφή των απαντήσεων, γεγονός που βοηθά στην επακόλουθη ανάλυση των δεδομένων. Πέρα από τις ατομικές συνεντεύξεις, το έργο MILES επωφελείται επίσης από τη συμβολή εμπειρογνομόνων και επαγγελματιών, οι οποίοι/-ες συμμετέχουν σε εργαστήρια, πάνελ και συλλογικές συζητήσεις. Αυτές οι συνεδρίες υπηρετούν πολλαπλούς σκοπούς: επιτρέπουν στους/στις εμπειρογνώμονες να μοιραστούν βέλτιστες πρακτικές, να επικυρώσουν τα ευρήματα και να ενημερώσουν για την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού. Οι συνεισφορές αυτές διασφαλίζουν ότι τα αποτελέσματα του έργου βασίζονται στην εμπειρία του πραγματικού κόσμου και αντικατοπτρίζουν τις τελευταίες σκέψεις στον τομέα του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Μετά τη συλλογή δεδομένων, η ομάδα του έργου MILES προχώρησε σε μια αυστηρή διαδικασία ανάλυσης δεδομένων για την εξαγωγή βασικών θεμάτων και προτύπων. Χρησιμοποιείται θεματική ανάλυση, με τα δεδομένα να κατηγοριοποιούνται σε τομείς όπως οι επιτυχημένες πρακτικές στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, τα εμπόδια στην εφαρμογή και οι συστάσεις για μελλοντικές πρωτοβουλίες. Η διαδικασία ανάλυσης περιλαμβάνει κωδικοποίηση και διασταυρούμενη σύγκριση για να διασφαλιστεί ότι οι ιδέες οργανώνονται συστηματικά και ότι εντοπίζονται οι συνδέσεις μεταξύ των διαφορετικών απαντήσεων των συμμετεχόντων/-χουσών.

Τα ευρήματα από τις συνεντεύξεις και οι συνεισφορές των εμπειρογνομόνων ενσωματώθηκαν στη συνέχεια στα αποτελέσματα του έργου MILES ενημερώνοντας άμεσα τον σχεδιασμό των ενοτήτων εκπαίδευσης, των εργαλείων για τους/τις εκπαιδευτικούς και των συστάσεων πολιτικής. Με την αξιοποίηση των εμπειριών και των αναγκών διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων, το έργο διασφαλίζει ότι οι πόροι του είναι τόσο σχετικοί όσο και πρακτικοί. Οι γνώσεις που συγκεντρώνονται κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου καθοδηγούν τη δημιουργία μιας εργαλειοθήκης που αντιμετωπίζει τις πραγματικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί και υποστηρίζει την αποτελεσματική εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Η μεθοδολογία του έργου MILES για τη συλλογή πληροφοριών είναι ολοκληρωμένη και συνεργατική. Συνδυάζοντας ποιοτικές συνεντεύξεις με γνώσεις από εμπειρογνώμονες και ομάδες εστιασμένης συζήτησης (focus groups), το έργο αποτυπώνει μια ολιστική άποψη του τοπίου του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Η προσέγγιση αυτή διασφαλίζει ότι οι στρατηγικές και οι πόροι του έργου MILES είναι τόσο τεκμηριωμένοι όσο και προσαρμόσιμοι επιτρέποντας στους/στις εκπαιδευτικούς, τους/τις μαθητές/-τριες και τις κοινότητες να γίνουν πιο ανθεκτικοί/-κές στην παραπληροφόρηση. Η δέσμευση για συμμετοχικότητα και αυστηρότητα στη συλλογή δεδομένων υποστηρίζει τελικά τον γενικότερο στόχο του έργου: την προώθηση μιας ενημερωμένης και κριτικά σκεπτόμενης κοινωνίας.

3.1.1 Δειγματοληψία

Η διαδικασία δειγματοληψίας ακολουθεί μια στρατηγική σκόπιμης δειγματοληψίας εστιάζοντας στον εντοπισμό ατόμων με σχετική πείρα και εμπειρογνώσια στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Οι συμμετέχοντες/-χουσες επιλέγονται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, όπως το επαγγελματικό τους υπόβαθρο, ο ρόλος τους και η συμμετοχή τους σε πρωτοβουλίες για την παιδεία στα μέσα ή σε εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες. Η προσέγγιση αυτή διασφαλίζει ότι το έργο επωφελείται από ένα βάθος διορατικότητας, καθώς κάθε συμμετέχων/-χουσα φέρνει μια μοναδική προοπτική που διαμορφώνεται από τη θέση και την εμπειρία του/της.

Στους/Στις συμμετέχοντες/-χουσες που επιλέχθηκαν περιλαμβάνονται εκπαιδευτικοί, ειδικοί σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής, εκπρόσωποι ΜΚΟ και μέλη της κοινότητας, όπως μαθητές/-τριες και γονείς. Καθεμία από αυτές τις ομάδες προσφέρει μια ξεχωριστή άποψη σχετικά με την αποτελεσματικότητα και τις προκλήσεις των προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί παρέχουν γνώσεις σχετικά με την πρακτική εφαρμογή του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στην τάξη, ενώ οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής μπορούν να συζητήσουν ευρύτερα συστημικά και ρυθμιστικά πλαίσια που επηρεάζουν αυτές τις πρωτοβουλίες. Η συμμετοχή των μαθητών/-τριών και των γονέων επιτρέπει στο έργο να ενσωματώσει τις απόψεις εκείνων που επηρεάζονται άμεσα από τις προσπάθειες για την παιδεία στα μέσα προσθέτοντας ένα πολύτιμο στρώμα βιωματικής πληροφόρησης στα δεδομένα που συλλέγονται. Αυτή η σκόπιμη και συμπεριληπτική μεθοδολογία δειγματοληψίας διασφαλίζει ότι το έργο MILES καταγράφει μια ολοκληρωμένη κατανόηση των αναγκών και των πρακτικών του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Με τη στρατηγική επιλογή συμμετεχόντων/-χουσών από διαφορετικά υπόβαθρα, το έργο είναι σε θέση να συλλέξει δεδομένα που αντικατοπτρίζουν την πολύπλευρη φύση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και τον ρόλο του στην οικοδόμηση ανθεκτικότητας έναντι της παραπληροφόρησης σε διαφορετικά εκπαιδευτικά και κοινωνικά πλαίσια. Στην ενότητα που ακολουθεί, συνοψίζουμε τα προφίλ και τα άτομα που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις ανάλογα με το προφίλ και τη χώρα τους λαμβάνοντας επίσης υπόψη τα αναλυτικά στοιχεία με βάση το φύλο, όπως ζήτησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

Χώρες	Υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής	Εργαζόμενοι/-νες στην εκπαίδευση	Ενδιαφερόμενα μέρη	Άνδρες	Γυναίκες	Μη δυαδικά άτομα	Σύνολο ατόμων που προσεγγίστηκαν
Ιταλία	5	5	2	5	7	0	12
Ρουμανία	5	5	2	1	11	0	12
Γερμανία	3	6	3	6	6	0	12
Κύπρος	6	13	2	10	11	0	21
Πολωνία	5	5	2	2	10	0	12
Αυστρία	5	5	2	2	10	0	12
Βέλγιο	6	5	2	8	5	0	13
Ελλάδα	6	7	4	6	11	0	17
Πορτογαλία	5	5	3	8	5	0	13
Συνολικός αριθμός	46	56	22	48	76	0	124

Ο πλήρης κατάλογος των ατόμων που συμμετείχαν είναι διαθέσιμος στο παράρτημα της παρούσας έρευνας.

3.1.2 Σχεδιασμός Συνέντευξης

Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν με διάφορες μορφές, συμπεριλαμβανομένων των δια ζώσης, εικονικών και τηλεφωνικών συνεντεύξεων, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα και την τοποθεσία των συμμετεχόντων/-χουσών, με τη μορφή «ένας/μία προς έναν/μία», κάνοντας τους εμπειρογνώμονες και τους ενδιαφερόμενους φορείς να αναστοχαστούν σχετικά με το περιβάλλον στα σχολεία και τις καλύτερες προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση των fake news και της παραπληροφόρησης, καθώς και τους πόρους για τον σκοπό αυτό και τις υποσχόμενες πρακτικές που θα μπορούσαν να αναπαραχθούν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Ο σχεδιασμός του σταδίου των συνεντεύξεων στο έργο MILES ήταν κρίσιμος για τη συλλογή σε βάθος ποιοτικών πληροφοριών από ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων μερών. Το στάδιο αυτό ήταν δομημένο έτσι ώστε να διασφαλιστεί ότι οι συνεντεύξεις όχι μόνο θα αποτύπωναν τις ατομικές οπτικές αλλά και θα επέτρεπαν τη διερεύνηση ευρύτερων θεμάτων που σχετίζονται με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, την παραπληροφόρηση και την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων. Ο πρωταρχικός σκοπός των συνεντεύξεων ήταν να κατανοήσουμε σε βάθος το σημερινό τοπίο της εκπαίδευσης για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και των προκλήσεων που σχετίζονται με την παραπληροφόρηση. Μέσω αυτών των συνεντεύξεων, το έργο επεδίωξε να εντοπίσει επιτυχημένες πρακτικές και στρατηγικές στις προσπάθειες για την παιδεία στα μέσα και την προκατάρριψη, να κατανοήσει τους φραγμούς και τα εμπόδια που αντιμετώπιζαν οι διάφοροι ενδιαφερόμενοι φορείς στην προώθηση της παιδείας στα μέσα, να συγκεντρώσει συστάσεις για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών πλαισίων και των πρακτικών εργαλείων για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και να διασφαλίσει ότι τα αποτελέσματα του έργου ευθυγραμμίζονται με τις πραγματικές ανάγκες και εμπειρίες όσων εμπλέκονται ενεργά στον τομέα. Αυτοί οι στόχοι διαμόρφωσαν τη δομή και το περιεχόμενο των ερωτήσεων των συνεντεύξεων καθοδηγώντας τον σχεδιασμό ώστε να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένα θέματα παραμένοντας παράλληλα ανοιχτός σε μοναδικές ιδέες από κάθε συμμετέχοντα/-χουσα.

Το έργο χρησιμοποίησε μια ημιδομημένη προσέγγιση για τις συνεντεύξεις. Ο σχεδιασμός αυτός προσέφερε ισορροπία μεταξύ δομής και ευελιξίας επιτρέποντας στους/στις υπεύθυνους/-νες των συνεντεύξεων να καλύψουν τα βασικά θέματα, αλλά και να παρακολουθήσουν τις ενδιαφέρουσες ιδέες ή τις νέες ιδέες που εισήγαγαν οι συμμετέχοντες/-χουσες. Οι ημιδομημένες συνεντεύξεις στηρίχθηκαν σε ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων για να διασφαλίσουν τη συνοχή σε όλες τις συνεντεύξεις, αλλά παράλληλα επέτρεψαν τη φυσική ροή της συζήτησης επιτρέποντας στους/στις συμμετέχοντες/-χουσες να μοιραστούν σε βάθος τις σχετικές εμπειρίες. Η ημιδομημένη προσέγγιση εξασφάλισε τη συνέπεια στην αντιμετώπιση των βασικών θεμάτων, παρείχε ευελιξία για την προσαρμογή στην εμπειρογνωσία και τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων/-χουσών και επέτρεψε τη διεξοδική διερεύνηση των απαντήσεων

οδηγώντας σε πλουσιότερη κατανόηση των θεμάτων. Οι συνεντεύξεις αναπτύχθηκαν έτσι ώστε να καλύπτουν ένα εύρος σχετικών θεμάτων, οργανωμένων σε θεματικές ενότητες. Κάθε ενότητα εστίασε σε μια συγκεκριμένη πτυχή του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και της παραπληροφόρησης δημιουργώντας μια συνεκτική δομή για τη συνέντευξη. Επικεντρωθήκαμε στο να αντλήσουμε πληροφορίες σχετικά με το επαγγελματικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων/-χουσών, τον ρόλο τους και την πείρα τους στον τομέα του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας ή της παραπληροφόρησης βοηθώντας στην πλαισίωση των απαντήσεών του. Περιλάμβανε συν τοις άλλοις ερωτήσεις σχετικά με τις υπάρχουσες μεθόδους και στρατηγικές που χρησιμοποιούσαν ή γνώριζαν οι συμμετέχοντες/-χουσες για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, με στόχο τον εντοπισμό βέλτιστων πρακτικών και κοινώς χρησιμοποιούμενων εργαλείων. Διερευνήσαμε επίσης τα εμπόδια που αντιμετώπιζαν οι συμμετέχοντες/-χουσες στο έργο τους, όπως οι περιορισμοί πόρων, οι θεσμικοί περιορισμοί ή η έλλειψη ευαισθητοποίησης του κοινού, κάτι που ήταν απαραίτητο για τον εντοπισμό τομέων που χρειάζονται πρόσθετη υποστήριξη ή καινοτομία. Ο οδηγός ενθάρρυνε τους/τις συμμετέχοντες/-χουσες να συζητήσουν τον αντίκτυπο και την αποτελεσματικότητα συγκεκριμένων εργαλείων, προγραμμάτων ή προσεγγίσεων και συγκέντρωσε ιδέες για την ενίσχυση των προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Επιπλέον, οι συμμετέχοντες/-χουσες κλήθηκαν να μοιραστούν τις απόψεις τους σχετικά με τις αναδυόμενες τάσεις στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τις πιθανές μελλοντικές προκλήσεις.

3.1.3 Δεοντολογικοί Προβληματισμοί

Οι δεοντολογικοί προβληματισμοί ήταν κεντρικής σημασίας για τον σχεδιασμό της διαδικασίας των συνεντεύξεων. Η ομάδα έργου διασφάλισε ότι οι συμμετέχοντες/-χουσες είχαν ενημερωθεί σχετικά με τον σκοπό της έρευνας, τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιούνταν τα δεδομένα τους και το δικαίωμά τους να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή. Η εμπιστευτικότητα διατηρήθηκε για τις προσωπικές πληροφορίες και τις συγκεκριμένες απαντήσεις, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν μόνο για τους ερευνητικούς σκοπούς που περιγράφονται στο έντυπο συγκατάθεσης. Όλες οι ηχογραφήσεις και τα απομαγνητοφωνημένα κείμενα αποθηκεύτηκαν με ασφάλεια για την αποφυγή μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης διατηρώντας την ασφάλεια των δεδομένων καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας.

Δεν υπάρχουν δεοντολογικά ζητήματα που πρέπει να αναφερθούν.

4. Αναλυτικά Αποτελέσματα των Συνεντεύξεων

Οι συνεντεύξεις που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του έργου MILES επικεντρώθηκαν σε Ενδιαφερόμενα Μέρη, Υπεύθυνους/-νες Χάραξης Πολιτικής και Εργαζόμενους/-νες στην Εκπαίδευση.

Συνολικά, συμμετείχαν 22 Ενδιαφερόμενα Μέρη, 46 Υπεύθυνοι/-νες Χάραξης Πολιτικής και 56 Εργαζόμενους/-νες στην Εκπαίδευση, με τα ακόλουθα στατιστικά στοιχεία.

Ενδιαφερόμενα Μέρη

- Σύνολο: 22
- Φύλο
 - Άνδρες: 9 (40,9%)
 - Γυναίκες: 13 (59,1%)
- Επαγγελματικοί Ρόλοι
 - Εκπρόσωποι Κοινοτικών Οργανώσεων: 6 (27,3%)
 - Ειδικοί στα Μέσα Ενημέρωσης/Επικοινωνίας: 6 (27,3%)
 - Εκπαιδευτικοί και Παιδαγωγοί: 5 (22,7%)
 - Δημοσιογράφοι: 4 (18,2%)
 - Άλλο (π.χ. ψυχολόγοι, φοιτητές/-τριες): 1 (4,5%)
- Τύπος ιδρύματος/οργανισμού
 - Κοινοτικές Οργανώσεις/ΜΚΟ: 9 (40,9%)
 - Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: 8 (36,4%)
 - Ιδιωτικός τομέας: 2 (9,1%)
 - Άλλο (π.χ. Εκπρόσωποι Γονέων): 3 (13,6%)
- Τομείς εμπειρογνωσίας
 - Γραμματισμός στα Μέσα Επικοινωνίας: 6 (27,3%)
 - Γενική Εκπαίδευση: 5 (22,7%)
 - Δημοσιογραφία/Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης: 4 (18,2%)
 - Κοινωνική Δέσμευση: 4 (18,2%)
 - Ψυχολογία και Ευημερία: 3 (13,6%)

Υπεύθυνοι/-νες Χάραξης Πολιτικής

- Σύνολο: 46
- Φύλο
 - Άνδρες: 21 (45,7%)
 - Γυναίκες: 25 (54,3%)
- Επαγγελματικοί Ρόλοι
 - Αξιωματικοί δημόσιας πολιτικής: 18 (39,1%)
 - Εκπαιδευτικοί/Ακαδημαϊκοί: 16 (34,8%)
 - Εκπρόσωποι ΜΚΟ: 7 (15,2%)

- Εκπαιδευτές/-τριες/ Εκπαιδευτές/-τριες Μέσων Επικοινωνίας: 2 (4,3%)
- Άλλο (π.χ.: Συντονιστές/-στριες Προγραμμάτων): 3 (6,5%)
- **Τύπος ιδρύματος/οργανισμού**
 - Δημόσιος/Κρατικός Τομέας: 24 (52,2%)
 - Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: 12 (26,1%)
 - ΜΚΟ: 7 (15,2%)
 - Ιδιωτικός Τομέας: 3 (6,5%)
- **Τομείς εμπειρογνωσίας**
 - Γραμματισμός στα Μέσα Επικοινωνίας: 7 (15,2%)
 - Πολιτική και Ρύθμιση: 17 (37,0%)
 - Ψηφιακή Εκπαίδευση/Ψηφιακός Γραμματισμός: 10 (21,8%)
 - Δημοσιογραφία/Πρακτική των Μέσων Ενημέρωσης: 5 (10,9%)
 - Κοινωνική Δέσμευση: 7 (15,2%)

Εργαζόμενοι/-νες στην Εκπαίδευση

- Σύνολο: 56
- **Φύλο**
 - Άνδρες: 16 (28,6%)
 - Γυναίκες: 40 (71,4%)
- **Επαγγελματικοί Ρόλοι**
 - Εκπαιδευτικοί: 34 (60,7%)
 - Εκπαιδευτές/-τριες: 12 (21,4%)
 - Βοηθοί Πανεπιστημίου: 5 (8,9%)
 - Φοιτητές/-τριες/ Διοικητικοί υπάλληλοι: 3 (5,4%)
 - Εκπαιδευτές Μέσων Επικοινωνίας: 2 (3,8%)
- **Τύπος ιδρύματος/οργανισμού**
 - Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: 50 (89,3%)
 - Ιδιωτικός Τομέας: 1 (1,8%)
 - Κοινωνικές Οργανώσεις: 3 (5,4%)
 - Άλλο: 2 (3,8%)
- **Τομείς εμπειρογνωσίας**
 - Γραμματισμός στα Μέσα Επικοινωνίας: 2 (3,8%)
 - Εκπαίδευση (διάφοροι κλάδοι): 42 (75,0%)
 - Ενεργός Πολιτότητα/Κοινωνικές Σπουδές: 6 (10,7%)
 - Επιστήμες, Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Γλώσσες: 4 (7,1%)
 - Εκπαίδευση και Επαγγελματική Ανάπτυξη: 2 (3,8%)

Στις επόμενες ενότητες, αναφέρουμε τα κύρια αποτελέσματα των συνεντεύξεων των σχετικών προφίλ.

4.1 Ενδιαφερόμενα μέρη

Γενικές Πληροφορίες

Τα έγγραφα παρέχουν ολοκληρωμένη εικόνα των γενικών πληροφοριών και των ευρημάτων σχετικά με τις εμπλεκόμενες ομάδες-στόχους και τους τομείς των αρμοδιοτήτων τους. Οι ομάδες-στόχοι περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων, όπως φοιτητές/-τριες, εκπαιδευτικούς, ερευνητές/-τριες, υπεύθυνους/-νες χάραξης πολιτικής και επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης, οι οποίοι/-ες συμβάλλουν ο/η καθένας/-μία στις προσπάθειες για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και την ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

Η έκθεση από την Πολωνία υπογραμμίζει τη συμμετοχή φοιτητών/-τριών από το τμήμα Αγγλικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου του Rzeszow.

Στην ελληνική ομάδα εστιασμένης συζήτησης (focus group) συμμετείχαν ενδιαφερόμενοι/-νες όπως ένας/μία ελεγκτής/-γκτρια γεγονότων, ένας/μία εκπρόσωπος μιας δημοφιλούς πλατφόρμας fact-checking, ένα μέλος μιας ΜΚΟ που ασχολείται με την ασφάλεια στο Διαδίκτυο και ένας/μία εκπρόσωπος της Διεύθυνσης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Ελληνικής Αστυνομίας. Οι αρμοδιότητές τους περιλαμβάνουν καινοτόμες μεθοδολογίες μάθησης, ψυχολογική έρευνα, εκπαιδευτικές δραστηριότητες, δημοσιογραφία και ανάπτυξη πολιτικής. Επικεντρώνονται στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, στην ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα σχολεία και στην ενσωμάτωση ψηφιακών δεξιοτήτων στα εκπαιδευτικά πλαίσια.

Στην Αυστρία, τα ενδιαφερόμενα μέρη ήταν ένας/μία προγραμματιστή/-στρια περιεχομένου μέσων ενημέρωσης και ένας/μία εμπειρογνώμονας μέσων επικοινωνίας. Συζήτησαν την ανάγκη για εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, για δεξιότητες κριτικής σκέψης και για επικαιροποιημένες μεθοδολογίες διδασκαλίας για την καταπολέμηση των fake news. Επισημάνθηκαν προκλήσεις όπως η ταχεία εξάπλωση της παραπληροφόρησης στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης και ο ξεπερασμένος χαρακτήρας των σημερινών εκπαιδευτικών συστημάτων.

Σύνοψη των κύριων αναγκών και προκλήσεων που προέκυψαν

Σε διάφορες εκθέσεις, παρατηρείται ομοφωνία σχετικά με την ανάγκη συστηματικής ενσωμάτωσης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα σχολικά προγράμματα σπουδών. Οι προσπάθειες να μάθουν οι νέοι/-ες να επαληθεύουν την αξιοπιστία των πηγών και να διακρίνουν τις ακριβείς πληροφορίες από τις ψευδείς θεωρούνται ζωτικής σημασίας. Οι τρέχουσες πρωτοβουλίες είναι συχνά σποραδικές και περιορίζονται στην ασφάλεια στο Διαδίκτυο και όχι σε μια ολοκληρωμένη παιδεία στα μέσα. Σημαντική πρόκληση είναι η έλλειψη πόρων και υποστήριξης που απαιτούνται για να αποκτήσουν οι εκπαιδευτικοί την

ικανότητα να εφαρμόσουν αποτελεσματικά την εκπαίδευση για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Οι εκπαιδευτικοί συχνά στερούνται επαρκούς εκπαίδευσης και σύγχρονων τεχνολογικών εργαλείων, γεγονός που εμποδίζει την παροχή αποτελεσματικής εκπαίδευσης σε θέματα παιδείας στα μέσα. Υπάρχει αναγνωρισμένη ανάγκη για δομημένα διεπιστημονικά προγράμματα και συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Οι συμπράξεις μεταξύ σχολείων, κρατικών φορέων, ΜΚΟ και του ιδιωτικού τομέα μπορούν να ενισχύσουν τις πρωτοβουλίες για την εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα. Σαφείς πολιτικές και κατευθυντήριες οδηγίες σε εθνικό επίπεδο είναι απαραίτητες για να εξασφαλιστεί η συνεπής και αποτελεσματική εφαρμογή σε όλα τα σχολεία.

Πόροι και υποσχόμενες πρακτικές

Μερικοί από τους σημαντικότερους εκπαιδευτικούς πόρους που επισημάνθηκαν είναι τα εξής:

Έργο #FakeHunter-Edu: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης. Παρέχει εκπαιδευτικά βίντεο, πακέτα δραστηριοτήτων και σχέδια μαθημάτων για να βοηθήσει μαθητές/-τριες και εκπαιδευτικούς να εντοπίσουν και να καταπολεμήσουν τα fake news.

Πρόγραμμα «Ψηφιακή Νεολαία» του Ιδρύματος Digital Poland: Πρόγραμμα που προσφέρει πόρους για τη διδασκαλία του ψηφιακού γραμματισμού και την παιδεία στα μέσα. Περιλαμβάνει σχέδια μαθημάτων, εργαστήρια και δραστηριότητες που έχουν σχεδιαστεί για να ενισχύσουν την κριτική σκέψη και τις δεξιότητες αξιολόγησης των μέσων ενημέρωσης μεταξύ των νέων.

Ίδρυμα Szkoła z Klasą - Fake kNOw More: Εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχεδιασμένο για παιδιά και νέους/-ες ηλικίας 10-15 ετών. Περιλαμβάνει εκπαιδευτικά παιχνίδια, σχέδια μαθημάτων και υλικό που εστιάζει στην ανάπτυξη ανθεκτικότητας απέναντι στην παραπληροφόρηση μέσω της αυτογνωσίας και της κατανόησης των ψυχολογικών μηχανισμών.

NASK - (Dez)informacja, czyli w co wierzyć w internecie: Ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης για εκπαιδευτικούς και μαθητές/-τριες που καλύπτει τον εντοπισμό της παραπληροφόρησης, την ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης και την κατανόηση του αντίκτυπου των fake news. Περιλαμβάνει διαδραστικά στοιχεία και πρακτικούς πόρους για τους/τις εκπαιδευτικούς.

Πρωτοβουλίες όπως τα εργαστήρια "Keyboard Warriors" αποσκοπούν στην εκπαίδευση των μαθητών/-τριών σχετικά με τις απειλές της παραπληροφόρησης και στον εφοδιασμό τους με πρακτικές δεξιότητες για την υπεύθυνη πλοήγηση στα μέσα επικοινωνίας. Τα εργαστήρια αυτά ενισχύουν την κριτική σκέψη και την ευαισθητοποίηση βοηθώντας τους/τις μαθητές/-τριες να διακρίνουν αξιόπιστες πληροφορίες και να καταπολεμούν την παραπληροφόρηση προετοιμάζοντάς τους/τες έτσι να περιηγηθούν αποτελεσματικά στο ψηφιακό τοπίο.

Οι ενδιαφερόμενοι/-νες τόνισαν τη δημιουργία δημόσιων website που θα επιτρέπουν στους/στις χρήστες/-στριες να επαληθεύουν τη γνησιότητα των βίντεο και των άρθρων. Τα εν λόγω website χρησιμεύουν ως προσβάσιμα εργαλεία για τους/τις μαθητές/-τριες και το ευρύ κοινό ώστε να ελέγχουν την αξιοπιστία των πληροφοριών. Τα εργαστήρια επικεντρώθηκαν στη διδασκαλία των νέων σχετικά με την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και την ανίχνευση fake news. Αυτές οι πρακτικές συνεδρίες αποσκοπούν στο να εφοδιάσουν τους/τις μαθητές/-τριες με δεξιότητες που θα τους επιτρέπουν να περιηγούνται στον ψηφιακό κόσμο με ασφάλεια και υπευθυνότητα. Προσαρμοσμένο σε πολωνικά σχολεία, το πρόγραμμα αυτό βοηθά τόσο τους/τις μαθητές/-τριες όσο και τους/τις εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν σημαντικές δεξιότητες στα μέσα επικοινωνίας. Δίνει έμφαση στην πρακτική μάθηση και στην εφαρμογή της κριτικής σκέψης στην καθημερινή κατανάλωση μέσων ενημέρωσης. Προσφέρει συνεχείς ευκαιρίες επαγγελματικής ανάπτυξης για τους/τις εκπαιδευτικούς, ώστε να ενισχύσουν την εμπειρογνώσια τους στην παιδεία στα μέσα και να ενημερώνονται για τα πλέον πρόσφατα εργαλεία και μεθοδολογίες. Αυτό είναι ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματική διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας λαμβάνοντας υπόψη τα εξελισσόμενα τοπία των μέσων ενημέρωσης.

Οι ενδιαφερόμενοι/-νες έχουν επισημάνει μια ποικιλία πόρων και προγραμμάτων που αποσκοπούν στην ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Αυτά περιλαμβάνουν εκπαιδευτικά έργα, προγράμματα επιμόρφωσης, εργαλεία δημόσιας επαλήθευσης και συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη για εκπαιδευτικούς. Αξιοποιώντας αυτούς τους πόρους, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορούν να εφοδιάσουν καλύτερα τους/τις μαθητές/-τριες με τις απαραίτητες δεξιότητες για την κριτική αξιολόγηση των μέσων ενημέρωσης και την αντίσταση στην παραπληροφόρηση.

Ανοιχτός χώρος για ιδέες, αποσπάσματα, παρατηρήσεις κ.λπ.

Τα ενδιαφερόμενα μέρη υπογραμμίζουν την επείγουσα ανάγκη να ενσωματωθεί στα σχολικά προγράμματα σπουδών μια ισχυρή εκπαίδευση σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, ώστε να ενισχυθούν οι δεξιότητες κριτικής σκέψης. Αυτό περιλαμβάνει τη διδασκαλία των μαθητών/-τριών να αμφισβητούν τις πηγές, να αξιολογούν τα αποδεικτικά στοιχεία και να διακρίνουν τις αξιόπιστες πληροφορίες από τους παραπλανητικούς ή ψευδείς ισχυρισμούς. Επιπλέον, συνιστάται η ενσωμάτωση πρακτικών και διαδραστικών μεθόδων, όπως η παιχνιδοποίηση, η αφήγηση ιστοριών και τα πρακτικά έργα, ώστε να εμπλακούν αποτελεσματικά οι μαθητές/-τριες και να καταδειχθούν οι επιπτώσεις της παραπληροφόρησης στον πραγματικό κόσμο. Μια σημαντική πρόκληση που εντοπίστηκε είναι η καθυστέρηση στην ανταπόκριση του σχολείου στα ταχέως εξελισσόμενα ψηφιακά φαινόμενα. Τα τρέχοντα προγράμματα επικεντρώνονται συχνά σε αντιδραστικά μέτρα και όχι σε προληπτική εκπαίδευση. Υπάρχει επίσης αξιοσημείωτη ασυνέπεια στην ενσωμάτωση της παιδείας στα μέσα σε διάφορα σχολεία και περιοχές. Ακόμη, οι εκπαιδευτικοί

αντιμετωπίζουν περιορισμούς, όπως η έλλειψη εξοικείωσης με τις νεότερες τεχνολογίες, ο φόβος, η έλλειψη χρόνου και τα κίνητρα, που εμποδίζουν την αποτελεσματική διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Η συνεργασία μεταξύ διαφόρων ενδιαφερόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των ΜΚΟ, των εταιρειών τεχνολογίας και των κρατικών φορέων, είναι απαραίτητη για την αξιοποίηση της διαφορετικής τεχνογνωσίας και των πόρων. Για τον λόγο αυτό, απαιτούνται συντονισμένες προσπάθειες για την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού πλαισίου για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας που θα εμπλέκει τους/τις εκπαιδευτικούς, τους γονείς και τις οργανώσεις της κοινότητας στην προώθηση της παιδείας στα μέσα και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

Οι αποτελεσματικές πρακτικές που επισημάνθηκαν περιλαμβάνουν την ενσωμάτωση δημοσιογράφων σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα για την παροχή πληροφοριών από πρώτο χέρι σχετικά με τις διαδικασίες παραγωγής ειδήσεων και επαλήθευσης. Συνιστώνται επίσης προγράμματα που συνδυάζουν επιστημονικά και ανθρωπιστικά στοιχεία και περιλαμβάνουν επαγγελματίες από διάφορους τομείς για πρακτικά εργαστήρια. Η δημιουργία δημόσιων δικτυακών τόπων (websites) για την επαλήθευση βίντεο και άρθρων και η διεξαγωγή εργαστηρίων κυβερνοασφάλειας για τη νεολαία συγκαταλέγονται μεταξύ των πόρων που προτείνονται για την καταπολέμηση των fake news. Οι γονείς διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στην εκπαίδευση σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Θα πρέπει να διδάσκουν ενεργά στα παιδιά τους πώς να αντιμετωπίζουν τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση συμπληρώνοντας τις προσπάθειες των σχολείων. Η εμπλοκή των γονέων στην κατανόηση της σημασίας του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και του ρόλου τους στην ενίσχυση αυτών των δεξιοτήτων στο σπίτι ενισχύει τη συνολική αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών προσπαθειών. Είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν προσεκτικά νομικά πλαίσια που να περιορίζουν την παραπληροφόρηση χωρίς να παραβιάζουν την ελευθερία του λόγου. Οι ενδιαφερόμενοι υπογραμμίζουν τη σημασία της εξισορρόπησης των ρυθμιστικών μέτρων με την αυτορρύθμιση από τις πλατφόρμες μέσων επικοινωνίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος των fake news.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και η συμμετοχή εμπειρογνομόνων για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις συνέπειες των fake news είναι σημαντικά βήματα που πρέπει να γίνουν. Η συνεχής εκπαίδευση και εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι απαραίτητη για να συμβαδίζουν με τις τεχνολογικές εξελίξεις και να διδάσκουν αποτελεσματικά την παιδεία στα μέσα. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν τη σημασία της ενσωμάτωσης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα εκπαιδευτικά συστήματα, της αντιμετώπισης των περιορισμών των εκπαιδευτικών και της αξιοποίησης των συνεργατικών προσπαθειών μεταξύ των ενδιαφερομένων. Η ανάπτυξη δομημένων προγραμμάτων σπουδών, η παροχή πόρων υψηλής ποιότητας και η προώθηση συνεργασιών αποτελούν κρίσιμα βήματα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και της καταπολέμησης της παραπληροφόρησης. Οι γνώσεις αυτές

υποδεικνύουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που περιλαμβάνει πρακτικές, διαδραστικές και συνεργατικές μεθόδους για τον εφοδιασμό των μαθητών/-τριών με βασικές δεξιότητες κριτικής σκέψης και αξιολόγησης των μέσων ενημέρωσης.

Διαπιστώσεις σχετικά με την εμπλεκόμενη ομάδα-στόχο και τον τομέα των αρμοδιοτήτων της

Οι Πολωνοί/-νές φοιτητές/-τριες διαθέτουν ισχυρό ακαδημαϊκό υπόβαθρο στη γλώσσα και τη λογοτεχνία, το οποίο ενδεχομένως τους/τις εφοδιάζει με βασικές δεξιότητες κριτικής σκέψης και ανάλυσης για την αξιολόγηση των μέσων ενημέρωσης και των πληροφοριών. Οι γνώσεις τους είναι πολύτιμες, καθώς αντιπροσωπεύουν τις απόψεις νέων ενηλίκων που είναι τόσο καταναλωτές/-τριες όσο και κριτικοί του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης.

Οι Έλληνες/-νίδες ενδιαφερόμενοι/-νες τόνισαν τη σημασία της επαλήθευσης των ειδησεογραφικών πηγών, τον υποστηρικτικό ρόλο της τεχνολογίας και την ανάγκη αυτοαναστοχασμού σχετικά με τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη διάδοση της πληροφορίας. Η ομάδα-στόχος αποτελείται από ερευνητές/-τριες και υπεύθυνους/-νες χάραξης πολιτικής που ασχολούνται με την εκπαίδευση, τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τη συμμετοχή των νέων.

Στην Αυστρία, οι ενδιαφερόμενοι/-νες τόνισαν τη σημασία της εκπαίδευσης του κοινού σχετικά με τον εντοπισμό αξιόπιστων πηγών και την ανάγκη για ισχυρές στρατηγικές επικοινωνίας για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Οι προσπάθειες για την ενσωμάτωση της πρακτικής εκπαίδευσης στον γραμματισμό των μέσων επικοινωνίας στα προγράμματα σπουδών και την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και μέσων ενημέρωσης είναι ζωτικής σημασίας. Η ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα προγράμματα σπουδών και σε υπάρχοντα μαθήματα όπως η αγωγή του πολίτη ή η δημιουργία ειδικών ενοτήτων στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών μπορεί να είναι ιδιαίτερα ωφέλιμη. Η μείωση των ωρών από τα παραδοσιακά μαθήματα για να δημιουργηθεί χώρος για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας θα μπορούσε επίσης να είναι μια αποτελεσματική προσέγγιση. Η παροχή προγραμμάτων συνεχούς εκπαίδευσης για τους/τις εκπαιδευτικούς ώστε να συμβαδίζουν με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τα εξελισσόμενα τοπία των μέσων ενημέρωσης είναι απαραίτητη. Αυτό περιλαμβάνει τον εκσυγχρονισμό των μεθοδολογιών διδασκαλίας και τη χρήση τεχνικών παιχνιδοποίησης για την εμπλοκή των μαθητών/-τριών. Τα σχολεία χρειάζονται επικαιροποιημένους πόρους και τεχνολογικά εργαλεία για την αποτελεσματική εφαρμογή ολοκληρωμένων πρωτοβουλιών για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και την κριτική σκέψη. Οι επενδύσεις σε αυτούς τους τομείς θα ενδυναμώσουν τόσο τους/τις εκπαιδευτικούς όσο και τους/τις μαθητές/-τριες. Η προώθηση ενιαίων προσπαθειών και συνεκτικών πολιτικών μέσω της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών, φορέων χάραξης πολιτικής, επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών είναι μείζονος σημασίας για την επιτυχία των προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Η ανταλλαγή υποσχόμενων πρακτικών και πόρων μπορεί να ενισχύσει

σημαντικά τον αντίκτυπο αυτών των πρωτοβουλιών.

Οι γνώσεις αυτές αναδεικνύουν τον κρίσιμο ρόλο της εκπαίδευσης, της πολιτικής και των συνεργατικών προσπαθειών για την προώθηση της παιδείας στα μέσα και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Οι συλλογικές ικανότητες και η αφοσίωση των εμπλεκόμενων φορέων συμβάλλουν καθοριστικά στην προώθηση αυτών των πρωτοβουλιών.

4.2 Υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής

Γενικές Πληροφορίες

Τα έγγραφα παρέχουν λεπτομερή εικόνα των γενικών πληροφοριών και των ευρημάτων σχετικά με τις ομάδες-στόχους που εμπλέκονται στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τους τομείς των ικανοτήτων τους εστιάζοντας ιδιαίτερα στους/στις υπεύθυνους/-νες χάραξης πολιτικής. Τα κύρια ενδιαφερόμενα μέρη περιλαμβάνουν οργανισμούς, όπως ο Οργανισμός Περιφερειακής Ανάπτυξης του Rzeszow (RRDA) και το Γραφείο Εργασίας του Βοεβοδάτου στο Rzeszów (VLO). Αυτοί οι οργανισμοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην περιφερειακή ανάπτυξη και τη στήριξη της απασχόλησης συνεξετάζοντας ζητήματα που σχετίζονται με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, τα fake news και την παραπληροφόρηση λόγω των επιπτώσεών τους στην περιφερειακή σταθερότητα και την ετοιμότητα του εργατικού δυναμικού.

Σύνοψη των κύριων αναγκών και προκλήσεων που προέκυψαν

Τα έγγραφα παρέχουν μια ολοκληρωμένη επισκόπηση των αναγκών και των προκλήσεων που σχετίζονται με την παιδεία στα μέσα και την παραπληροφόρηση, όπως προσδιορίζονται από τους/τις υπεύθυνους/-νες χάραξης πολιτικής σε διάφορες περιοχές. Μία από τις πρωταρχικές προκλήσεις που επισημαίνονται είναι η ενσωμάτωση της ολοκληρωμένης εκπαίδευσης σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και κριτικής σκέψης στο επίσημο σχολικό πρόγραμμα σπουδών. Οι εκπαιδευτικοί τονίζουν την ανάγκη για δομημένα προγράμματα που διδάσκουν στους/στις μαθητές/-τριες πώς να αναλύουν κριτικά το περιεχόμενο των μέσων επικοινωνίας, να διακρίνουν αξιόπιστες πηγές και να πλοηγούνται υπεύθυνα στις ψηφιακές πληροφορίες. Ωστόσο, παρατηρείται αξιοσημείωτη έλλειψη τυποποιημένων κατευθυντήριων οδηγιών και πόρων για τα προγράμματα σπουδών που να ανταποκρίνονται σε αυτές τις ανάγκες.

Οι εκπαιδευτικοί εκφράζουν σημαντικά κενά στην εκπαίδευση και την ετοιμότητά τους να διδάξουν αποτελεσματικά τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τις δεξιότητες κριτικής σκέψης. Πολλοί/-ές εκπαιδευτικοί δεν διαθέτουν συγκεκριμένες γνώσεις και παιδαγωγικές στρατηγικές, γεγονός που αναδεικνύει την κρίσιμη ανάγκη για συνεχή προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης που να ανταποκρίνονται στα εξελισσόμενα τοπία των μέσων ενημέρωσης και τις τεχνολογικές εξελίξεις. Τα σχολεία αντιμετωπίζουν περιορισμένους πόρους, συμπεριλαμβανομένης της περιορισμένης πρόσβασης σε

ενημερωμένο εκπαιδευτικό υλικό, ψηφιακά εργαλεία και χρηματοδότηση για εξειδικευμένα προγράμματα εκπαίδευσης. Αυτό περιορίζει το εύρος και την αποτελεσματικότητα των πρωτοβουλιών για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας που διαφορετικά θα μπορούσαν να ενδυναμώσουν τους/τις μαθητές/-τριες με βασικές δεξιότητες για την ψηφιακή εποχή.

Υπάρχει αναγνωρισμένη ανάγκη για μεγαλύτερη συμμετοχή των γονέων και της κοινότητας στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας εκτός σχολείου. Οι γονείς συχνά δεν αισθάνονται επαρκώς καταρτισμένοι για να καθοδηγήσουν τα παιδιά τους στην πλοήγηση στις ψηφιακές πληροφορίες και στη διάκριση αξιόπιστων πηγών, γεγονός που υπογραμμίζει την ανάγκη για στοχευμένες ενημερωτικές και εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες.

Η απουσία ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών πολιτικών και συντονισμένων προσπάθειών σε όλους τους τομείς του κράτους, της εκπαίδευσης και των μέσων ενημέρωσης αποτελεί σημαντική πρόκληση. Τα ενδιαφερόμενοι μέρη υπογραμμίζουν την ανάγκη για συνεκτικές πολιτικές που να υποστηρίζουν τις πρωτοβουλίες για την παιδεία στα μέσα, να προωθούν τη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών ενδιαφερόμενων φορέων και να κατανέμουν αποτελεσματικά τους πόρους για να διατηρηθεί ο μακροπρόθεσμος αντίκτυπος.

Αν και οι μαθητές/-τριες είναι ικανοί/-νές στη χρήση ψηφιακών πλατφορμών, συχνά δεν διαθέτουν τις δεξιότητες κριτικής σκέψης που απαιτούνται για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας και της φερεγγυότητας των διαδικτυακών πληροφοριών. Υπάρχει επιτακτική ανάγκη να εξισορροπηθεί η τεχνολογική επάρκεια με ισχυρές ικανότητες κριτικής σκέψης, ώστε να ενδυναμωθούν οι μαθητές/-τριες ως ενημερωμένοι/-νες και υπεύθυνοι/-νες ψηφιακοί πολίτες.

Γίνεται έκκληση για συστηματική αξιολόγηση και μέτρηση του αντικτύπου των προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Οι εκπαιδευτικοί και οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής αναζητούν πληροφορίες που βασίζονται σε δεδομένα για να αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων, να εντοπίσουν τομείς για βελτίωση και να δικαιολογήσουν τη συνέχιση των επενδύσεων στην εκπαίδευση για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Το μοναδικό πολιτισμικό και γλωσσικό περιβάλλον της Κύπρου θέτει πρόσθετες προκλήσεις στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την αποτελεσματική προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Οι στρατηγικές θα πρέπει να προσαρμόζονται στις τοπικές ιδιαιτερότητες και γλώσσες για να εμπλέκονται διαφορετικές κοινότητες και να διασφαλίζεται η συμμετοχικότητα στις προσπάθειες για την παιδεία στα μέσα .

Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί μια συντονισμένη, πολυμερή προσέγγιση που θα δίνει προτεραιότητα στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, την επαγγελματική ανάπτυξη, την πολιτική συνηγορία και την εμπλοκή της κοινότητας. Με την καλλιέργεια μιας κουλτούρας κριτικής διερεύνησης και παιδείας στα μέσα, στόχος είναι να εφοδιαστούν οι

πολίτες με τις δεξιότητες που απαιτούνται για να περιηγηθούν στο ψηφιακό τοπίο με ενισχυμένη κρίση και ανθεκτικότητα.

Πόροι και υποσχόμενες πρακτικές

Οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής τονίζουν τη σημασία της ενσωμάτωσης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών. Αναγνωρίζουν την ανάγκη συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών προκειμένου να συμβαδίζουν με τις ραγδαίες αλλαγές στα μέσα επικοινωνίας και την τεχνολογία. Αυτό περιλαμβάνει την αξιοποίηση διαδικτυακών πλατφορμών και εργαλείων για διαδραστική εκπαίδευση στον ψηφιακό γραμματισμό, συνεργατικά έργα μεταξύ σχολείων και κοινοτικών οργανώσεων και επικαιροποιημένο εκπαιδευτικό υλικό που αντικατοπτρίζει τις τρέχουσες τάσεις και προκλήσεις των μέσων ενημέρωσης.

Ένας αξιοσημείωτος πόρος είναι το Πρόγραμμα «Μάθε να διακρίνεις» (Learn to Discern) του IREX, το οποίο έχει προσαρμοστεί σε πολωνικά σχολεία για να βοηθήσει τόσο τους/τις μαθητές/-τριες όσο και τους/τις εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν κριτικές δεξιότητες στα μέσα επικοινωνίας. Ένας άλλος σημαντικός πόρος είναι το NASK, το Εθνικό Ερευνητικό Ινστιτούτο στην Πολωνία, το οποίο έχει αναπτύξει λύσεις για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Περιλαμβάνει το Τμήμα για την Αντιμετώπιση της Παραπληροφόρησης, την πρώτη μονάδα αυτού του είδους στην Πολωνία.

Οι υποσχόμενες πρακτικές που επισημαίνονται από τους/τις υπεύθυνους χάραξης πολιτικής περιλαμβάνουν τη συμμετοχή των μαθητών/-τριών σε πρακτικά έργα μέσων ενημέρωσης που απαιτούν κριτική σκέψη και δημιουργικότητα, τη συνεργασία με τοπικά μέσα ενημέρωσης για την παροχή πραγματικής εμπειρίας στα μέσα και την ενσωμάτωση πρακτικών εργασιών παραγωγής μέσων επικοινωνίας στα προγράμματα εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών. Συνιστάται επίσης η διεξαγωγή εργαστηρίων και σεμιναρίων σχετικά με σύγχρονα ζητήματα των μέσων ενημέρωσης. Επιπλέον, πρωτοβουλίες όπως το πρόγραμμα «Ψηφιακή Νεολαία» του Ιδρύματος Digital Poland Foundation και το website <https://fakenews.pl/> αναγνωρίζονται ως πολύτιμα εργαλεία για την κατάρτιση των παραπληρητικών πληροφοριών στα πολωνικά μέσα ενημέρωσης. Αυτοί οι πόροι παρέχουν μια δομημένη προσέγγιση για τη διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και βοηθούν στην οικοδόμηση ανθεκτικότητας έναντι της παραπληροφόρησης.

Οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής επεσήμαναν, συν τοις άλλοις, πόρους όπως το InVID - WeVerify Verification Plugin, ένα πρόσθετο του προγράμματος περιήγησης που βοηθά στην κατάρτιση των fake news και την επαλήθευση βίντεο και εικόνων. Οι μέθοδοι παιχνιδιοποίησης, όπως η χρήση του «παιχνιδιού των fake news» για να γίνει η μάθηση σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας ελκυστική, σημειώνονται ως εξίσου αποτελεσματικές. Στην Κύπρο, οι εκπαιδευτικοί τονίζουν την ανάγκη για συνεργατικές προσεγγίσεις, την ανταλλαγή γνώσεων και στρατηγικών μεταξύ των συναδέλφων τους για

την ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς τους στη διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Το βιωματικό πρόγραμμα για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας υπό την καθοδήγηση της Ραδιοτηλεοπτικής Αρχής Κύπρου είναι ένα παράδειγμα υποσχόμενης πρακτικής που στοχεύει στη συνεχή εκπαίδευση διασφαλίζοντας ότι οι εκπαιδευτικοί εξακολουθούν να είναι σε θέση να πλοηγηθούν στα εξελισσόμενα τοπία των μέσων ενημέρωσης. Επιπλέον, το Κέντρο Γνώσης Mediawijs στο Βέλγιο και ο Δημόσιος Ραδιοτηλεοπτικός Φορέας VRT με το Eduboxen διακρίνονται για την παροχή εκπαιδευτικών εργαλείων και πόρων ειδικά σχεδιασμένων για την ενίσχυση της παιδείας στα μέσα στους/στις μαθητές/-τριες. Οι πρωτοβουλίες αυτές προσφέρουν δομημένες προτάσεις και στρατηγικές για την εφαρμογή καθιστώντας την εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας πιο προσιτή και αποτελεσματική.

Με την αξιοποίηση αυτών των πόρων και την υιοθέτηση υποσχόμενων πρακτικών, οι υπεύθυνοι/-new χάραξης πολιτικής στοχεύουν στη δημιουργία ενός ισχυρού πλαισίου για την εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, το οποίο δίνει τη δυνατότητα σε μαθητές/-τριες και εκπαιδευτικούς να ασχολούνται κριτικά με τα μέσα ενημέρωσης προωθώντας έτσι μια πιο ενημερωμένη και δημοκρατική κοινωνία.

Ανοιχτός χώρος για ιδέες, αποσπάσματα, παρατηρήσεις κ.λπ.

Οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής υπογραμμίζουν την ουσιαστική ανάγκη να ενσωματωθεί στα σχολικά προγράμματα σπουδών μια ισχυρή εκπαίδευση σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Τονίζουν τη σημασία της ανάπτυξης δεξιοτήτων κριτικής σκέψης στους/στις μαθητές/-τριες, γεγονός που θα τους επιτρέπει να αμφισβητούν τις πηγές, να αξιολογούν τα στοιχεία και να διακρίνουν τις αξιόπιστες πληροφορίες από τους παραπλανητικούς ή ψευδείς ισχυρισμούς. Αυτή η εκπαιδευτική διαδικασία πρέπει να υποστηρίζεται από τους γονείς, οι οποίοι διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στη διδασκαλία των παιδιών τους για το πώς να χειρίζονται τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση στο σπίτι συμπληρώνοντας έτσι τις προσπάθειες που καταβάλλονται από το σχολείο.

Εκφράζονται ανησυχίες σχετικά με τα νομικά πλαίσια, με τους/τις ενδιαφερόμενους/-νες να προειδοποιούν ότι οι προσπάθειες για τον περιορισμό της παραπληροφόρησης δεν πρέπει να παραβιάζουν την ελευθερία του λόγου. Επισημαίνουν τη λεπτή ισορροπία που απαιτείται στη χάραξη πολιτικής για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και την ταυτόχρονη καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Επιπλέον, υπάρχει μια σημαντική πρόκληση που σχετίζεται με τους πόρους που διαθέτουν οι εθελοντικές οργανώσεις, όπως η Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, οι οποίες συχνά στερούνται χρηματοδότησης και πόρων για να επεκτείνουν τις προσπάθειές τους και να επιτύχουν μακροπρόθεσμο αντίκτυπο.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών αναδεικνύεται ως μια κρίσιμη ανάγκη, με ομοφωνία μεταξύ των ενδιαφερομένων ότι οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται καλύτερη εκπαίδευση για να υποστηρίξουν αποτελεσματικά την ανάπτυξη δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα

επικοινωνίας και την πληροφορία και κριτικής σκέψης των μαθητών/-τριών. Αυτό επιδεινώνεται από τα διαφορετικά επίπεδα ψηφιακών ικανοτήτων μεταξύ των εκπαιδευτικών, την έλλειψη εμπιστοσύνης στη διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και τον συντριπτικό αριθμό των διαθέσιμων πόρων, οι οποίοι μπορεί να προκαλέσουν σύγχυση και δυσκολία στην πλοήγηση.

Οι αποτελεσματικές πρακτικές και οι πόροι που εντοπίστηκαν περιλαμβάνουν πρακτικά έργα για τους/τις μαθητές/-τριες στα μέσα επικοινωνίας, συνεργασίες με τοπικά μέσα ενημέρωσης για την παροχή πραγματικής εμπειρίας στα μέσα επικοινωνίας, καθώς και τη χρήση ειδησεογραφικών άρθρων και διαδραστικών μεθόδων διδασκαλίας στην εκπαίδευση. Προγράμματα όπως το πρόγραμμα "Learn to Discern" του IREX και το πρόγραμμα «Ψηφιακή Νεολαία» του Ιδρύματος Digital Poland επισημαίνονται ως πολύτιμα εργαλεία για την ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας μεταξύ μαθητών/-τριών και εκπαιδευτικών.

Οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής τονίζουν παράλληλα τη σημασία της συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών ούτως ώστε να συμβαδίζουν με τα μέσα ενημέρωσης και τις τεχνολογικές εξελίξεις. Συνιστούν πρακτικά εργαλεία όπως το Edutheq, τα εργαστήρια του Saferinternet.at και το διάταγμα για τα μέσα ενημέρωσης για τα σχολεία, τα οποία προσφέρουν δομημένη υποστήριξη για την ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα προγράμματα σπουδών. Επισημαίνουν, μεταξύ άλλων, τη συνεργασία με οργανώσεις όπως οι "Lie Detectors" («Ανιχνευτές/-τριες Ψεύδους») για εργαστήρια σχετικά με την κριτική σκέψη και τον εντοπισμό των fake news.

Συνοψίζοντας, οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής σημειώνουν την ανάγκη μιας συντονισμένης, πολυμερούς προσέγγισης για την ενίσχυση της εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Αυτό περιλαμβάνει τη συνεχή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, την ανάπτυξη ολοκληρωμένων προγραμμάτων σπουδών, την αξιοποίηση πρακτικών πόρων και τη διασφάλιση ότι τα νομικά πλαίσια προστατεύουν τόσο την ελευθερία του λόγου όσο και τις προσπάθειες καταπολέμησης της παραπληροφόρησης. Οι πρωτοβουλίες αυτές αποσκοπούν στη δημιουργία μιας καλά ενημερωμένης και κριτικά σκεπτόμενης κοινωνίας, ικανής να περιηγηθεί στις πολυπλοκότητες του σύγχρονου τοπίου των μέσων ενημέρωσης.

Διαπιστώσεις σχετικά με την εμπλεκόμενη ομάδα-στόχο και τον τομέα των αρμοδιοτήτων της

Οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής έχουν εντοπίσει ένα σημαντικό κενό στην εκπαίδευση σε θέματα παιδείας στα μέσα στο πλαίσιο των περιφερειακών και εθνικών προγραμμάτων σπουδών. Υπάρχει σαφής ανάγκη για εκτεταμένα προγράμματα εκπαίδευσης που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς, ώστε να τους/τις εφοδιάσουν με τις απαραίτητες δεξιότητες για την αποτελεσματική διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

Τα σχολεία συχνά δεν διαθέτουν τα τεχνολογικά εργαλεία και την υποστήριξη που απαιτούνται για την αποτελεσματική εφαρμογή της εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, γεγονός που εμποδίζει τη συνολική αποτελεσματικότητα των εν λόγω προγραμμάτων.

Επιπλέον, το επίπεδο ευαισθητοποίησης του κοινού και των μαθητών/-τριών σχετικά με τα fake news και την παραπληροφόρηση είναι χαμηλό. Αυτό υποδηλώνει την ανάγκη για ευρύτερες εκπαιδευτικές εκστρατείες για την ευαισθητοποίηση και τη βελτίωση της παιδείας στα μέσα του πληθυσμού. Η αποτελεσματική εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας δεν αφορά μόνο την ενσωμάτωσή της στο πρόγραμμα σπουδών, αλλά και τη διασφάλιση της καλής προετοιμασίας των εκπαιδευτικών και της ενημέρωσης του κοινού.

Οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής αναγνωρίζουν επίσης την αξία των συμπράξεων με εταιρείες τεχνολογίας για την παροχή των απαραίτητων εργαλείων και της τεχνογνωσίας για την ενίσχυση των προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Οι μηχανισμοί συνεχούς αξιολόγησης είναι ζωτικής σημασίας για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πρωτοβουλιών για την παιδεία στα μέσα διασφαλίζοντας ότι παραμένουν συναφείς και αποτελεσματικές μπροστά στις εξελισσόμενες ψηφιακές προκλήσεις.

Συνοψίζοντας, οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση των κενών στην εκπαίδευση για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, στην ενίσχυση της τεχνολογικής υποστήριξης στα σχολεία, στην ευαισθητοποίηση του κοινού και στην προώθηση συνεργασιών με διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς για τη βελτίωση του συνολικού πλαισίου για την παιδεία στα μέσα. Οι προσπάθειες αυτές είναι καίριας σημασίας για την οικοδόμηση μιας καλά ενημερωμένης και ανθεκτικής κοινωνίας, ικανής να περιηγηθεί στις πολυπλοκότητες του σύγχρονου τοπίου των μέσων ενημέρωσης.

4.3 Εργαζόμενοι/-νες στον χώρο της εκπαίδευσης

Γενικές Πληροφορίες

Οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε σχολεία αντιμετωπίζουν την πρόκληση της ενσωμάτωσης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στις διδακτικές τους πρακτικές λόγω της έλλειψης δομημένων κατευθυντήριων οδηγιών και βασικών πόρων. Είναι προφανής η ανάγκη για ολοκληρωμένη εκπαίδευση στον ψηφιακό γραμματισμό και τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας τόσο για τους/τις εκπαιδευτικούς όσο και για τους/τις μαθητές/-τριες. Οι τρέχουσες εκπαιδευτικές προσπάθειες συχνά επικεντρώνονται στην ασφάλεια στο Διαδίκτυο και όχι σε μια ευρεία, διεπιστημονική προσέγγιση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Το κενό αυτό αναδεικνύει την ανάγκη για συστηματική και συνεχή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών διασφαλίζοντας ότι διαθέτουν τα

κατάλληλα εφόδια για να διδάσκουν αποτελεσματικά τις δεξιότητες γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί υπογραμμίζουν τη σημασία της αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης και των fake news, γεγονός που απαιτεί να εξισορροπούν την πραγματολογική διδασκαλία με τον σεβασμό των συναισθημάτων και του πολιτισμικού υπόβαθρου των μαθητών/-τριών.

Σύνοψη των κύριων αναγκών και προκλήσεων που προέκυψαν

Τα έγγραφα παρέχουν μια εμπεριστατωμένη ανάλυση των κύριων προκλήσεων που εντοπίζουν οι εργαζόμενοι/-νες στα σχολεία όσον αφορά την ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης.

Μία από τις πρωταρχικές προκλήσεις που επισημάνθηκαν είναι η ασυνεπής ενσωμάτωση της παιδείας στα μέσα σε διάφορα μαθήματα του προγράμματος σπουδών. Αυτή η ασυνέπεια δημιουργεί σοβαρά κενά στις γνώσεις των μαθητών/-τριών, καθώς οι εκπαιδευτικοί συχνά δεν διαθέτουν επαρκή εκπαίδευση και πόρους για την αποτελεσματική διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Ακόμη, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας καθιστά δύσκολη την επικαιροποίηση των προγραμμάτων σπουδών, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούνται παρωχημένοι μέθοδοι διδασκαλίας που αποτυγχάνουν να αντιμετωπίσουν τα τρέχοντα ψηφιακά φαινόμενα.

Μια άλλη σημαντική πρόκληση είναι η έλλειψη κατάλληλης εκπαίδευσης και επαγγελματικής ανάπτυξης για τους/τις εκπαιδευτικούς. Πολλοί/-λές εκπαιδευτικοί εκφράζουν ανησυχίες σχετικά με την ετοιμότητά τους να συγκεντρώσουν αποτελεσματικά δεξιότητες γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας αναφέροντας την ανάγκη για συνεχή και ολοκληρωμένα προγράμματα εκπαίδευσης που να συμβαδίζουν με το εξελισσόμενο τοπίο των μέσων ενημέρωσης. Οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν επίσης ότι αισθάνονται καταβεβλημένοι/-νες από τον τεράστιο όγκο των διαθέσιμων ψηφιακών εργαλείων και πόρων, τα οποία μπορεί να προκαλέσουν σύγχυση και να είναι δύσκολο να πλοηγηθούν χωρίς κατάλληλη καθοδήγηση και υποστήριξη.

Ο περιορισμός των πόρων αποτελεί επίσης μείζον ζήτημα, με τα σχολεία να αντιμετωπίζουν συχνά περιορισμένη πρόσβαση στη σύγχρονη τεχνολογία και ανεπαρκή χρηματοδότηση για πρωτοβουλίες γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Αυτό περιορίζει το εύρος και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, καθώς οι εκπαιδευτικοί πασχίζουν να εμπλέξουν τους/τις μαθητές/-τριες τους χρησιμοποιώντας ξεπερασμένα ή ανεπαρκή εργαλεία.

Η εμπλοκή των μαθητών/-τριών στην κριτική σκέψη σχετικά με τις διαδικτυακές πληροφορίες αποτελεί μια άλλη πρόκληση. Πολλοί/-λές μαθητές/-τριες είναι αποστασιοποιημένοι/-νες και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το Διαδίκτυο για

πληροφορίες, ενώ συχνά αποδέχονται το διαδικτυακό περιεχόμενο στην ονομαστική του αξία χωρίς κριτική ανάλυση. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πρόκληση να καλλιεργήσουν μια κουλτούρα σκεπτικισμού και κριτικής διερεύνησης μεταξύ των μαθητών/-τριών, οι οποίοι είναι συνηθισμένοι/-νες στην ευκολία και την άμεση διαθεσιμότητα των διαδικτυακών πηγών.

Επιπρόσθετα, η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και εξωτερικών εμπειρογνομόνων συχνά παρεμποδίζεται από τις παραδοσιακές διδακτικές πρακτικές και τους χρονικούς περιορισμούς. Οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν αντίσταση στην ενσωμάτωση νέων μεθοδολογιών και εξωτερικής εμπειρογνωσίας στις διδακτικές τους πρακτικές, γεγονός που μπορεί να περιορίσει την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας.

Τέλος, τα έγγραφα αναδεικνύουν τα ευρύτερα συστημικά προβλήματα εντός του εκπαιδευτικού πλαισίου, όπως ο μεγάλος ακαδημαϊκός φόρτος εργασίας και ο αντιδραστικός χαρακτήρας των σημερινών σχολικών προγραμμάτων. Τα προγράμματα αυτά συχνά επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση άμεσων ζητημάτων, όπως ο διαδικτυακός εκφοβισμός, αντί να εφοδιάζουν προληπτικά τους/τις μαθητές/-τριες με δεξιότητες κριτικής σκέψης που είναι απαραίτητες για την πλοήγηση στον ψηφιακό κόσμο. Η ανάγκη για μια πιο δομημένη και ενιαία προσέγγιση της εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας είναι προφανής, ενώ απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες και υποστήριξη από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

Εν κατακλείδι, οι κύριες προκλήσεις που εντοπίστηκαν από τους/τις εργαζόμενους/-νες σε σχολεία περιλαμβάνουν την ασυνεπή ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, την έλλειψη κατάλληλης εκπαίδευσης και πόρων για τους/τις εκπαιδευτικούς, την περιορισμένη πρόσβαση στη σύγχρονη τεχνολογία, τις δυσκολίες στην εμπλοκή των μαθητών/-τριών στην κριτική σκέψη, την αντίσταση στις νέες διδακτικές μεθοδολογίες και ευρύτερα συστημικά ζητήματα στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί μια συντονισμένη, πολυμερή προσέγγιση για την ανάπτυξη αποτελεσματικών προγραμμάτων παιδείας στα μέσα που θα εφοδιάζουν τους/τις μαθητές/-τριες με τις απαραίτητες δεξιότητες για την κριτική αξιολόγηση των ψηφιακών πληροφοριών.

Πόροι και υποσχόμενες πρακτικές

Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν προσωπικούς περιορισμούς, όπως η έλλειψη εξοικείωσης με τις νεότερες τεχνολογίες, ο φόβος, η έλλειψη χρόνου και κινήτρων. Η τεχνολογική υποστήριξη επισημαίνεται ως ζωτικής σημασίας, αλλά η αξία της εξαρτάται από τον τρόπο χρήσης της. Υπάρχει ανάγκη για μια δομημένη προσέγγιση για την ενσωμάτωση της παιδείας στα μέσα στο πρόγραμμα σπουδών, η οποία είναι συχνά ασυνεπής μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Οι αποτελεσματικές πρακτικές περιλαμβάνουν συνεργατικά έργα που συνδυάζουν επιστημονικά και ανθρωπιστικά στοιχεία και πρακτικά εργαστήρια με επαγγελματίες από διάφορους τομείς. Η διαδραστική και πρακτική μάθηση, με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, την ανάλυση δεδομένων και τις συζητήσεις, συνιστάται για τη διδασκαλία της κριτικής σκέψης και των δεξιοτήτων αξιολόγησης των μέσων ενημέρωσης.

Η ανάπτυξη και η διάδοση πόρων υψηλής ποιότητας για τη διδασκαλία της παιδείας στα μέσα είναι απαραίτητη. Αυτό περιλαμβάνει ψηφιακές πλατφόρμες, συνεργατικά έργα και ευκαιρίες επαγγελματικής ανάπτυξης για τους/τις εκπαιδευτικούς. Η δημιουργία δημόσιων δικτυακών τόπων (websites) για την επαλήθευση βίντεο και άρθρων και η διεξαγωγή εργαστηρίων που καλύπτουν την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και την ανίχνευση fake news είναι εξίσου σημαντικές. Η συνεργασία των ενδιαφερομένων μερών είναι μείζονος σημασίας για την αξιοποίηση διαφορετικής εμπειρογνωσίας και πόρων. Εξίσου σημαντικές είναι οι συνεργασίες μεταξύ σχολείων, ΜΚΟ και εταιρειών τεχνολογίας. Ο συντονισμός μεταξύ των φορέων χάραξης πολιτικής, των εκπαιδευτικών και της ευρύτερης κοινότητας είναι απαραίτητος για την ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού πλαισίου γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

Οι υποσχόμενες πρακτικές δίνουν έμφαση σε πρακτικές μαθησιακές εμπειρίες με τη χρήση πραγματικών σεναρίων. Η παιχνιδοποίηση και τα διαδραστικά παιχνίδια είναι αποτελεσματικά εργαλεία για την εμπλοκή των μαθητών/-τριών και τη διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Η συμμετοχή των μαθητών/-τριών σε έργα παραγωγής μέσων επικοινωνίας ενισχύει την κατανόηση και τις δεξιότητες κριτικής αξιολόγησης. Οι ενδιαφερόμενοι/-νες σε διάφορες εκθέσεις υπογραμμίζουν σταθερά την ανάγκη ενσωμάτωσης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα εκπαιδευτικά συστήματα, την αντιμετώπιση των περιορισμών των εκπαιδευτικών και την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των συνεργατικών προσπαθειών. Η ανάπτυξη δομημένων προγραμμάτων σπουδών, η παροχή πόρων υψηλής ποιότητας και η προώθηση συνεργασιών αποτελούν σπουδαία βήματα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και της καταπολέμησης της παραπληροφόρησης. Οι γνώσεις αυτές υποδεικνύουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που περιλαμβάνει πρακτικές, διαδραστικές και συνεργατικές μεθόδους για τον εφοδιασμό των μαθητών/-τριών με βασικές δεξιότητες κριτικής σκέψης και αξιολόγησης των μέσων ενημέρωσης.

Ανοιχτός χώρος για ιδέες, αποσπάσματα, παρατηρήσεις κ.λπ.

Οι εκπαιδευτικοί και οι παιδαγωγοί τονίζουν πόσο επιτακτική είναι η ανάγκη για συνεχή και ολοκληρωμένη εκπαίδευση για την αποτελεσματική διδασκαλία δεξιοτήτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Πολλοί/-λές εκπαιδευτικοί αισθάνονται απροετοίμαστοι/-στες και δεν διαθέτουν τις ειδικές γνώσεις και τις παιδαγωγικές στρατηγικές που απαιτούνται για την αντιμετώπιση του ταχέως μεταβαλλόμενου ψηφιακού τοπίου. Όπως ανέφερε ένας/μία εκπαιδευτικός: «Χρειαζόμαστε κάτι περισσότερο από απλή ψηφιακή παιδεία· οι μαθητές/-

τριες μας πρέπει να αποκρυπτογραφήσουν την αλήθεια από το ψέμα και να μάθουν να αμφισβητούν». Το συναίσθημα αυτό επαναλαμβάνεται σε διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα, γεγονός που φανερώνει μια κοινή ανησυχία σχετικά με την επάρκεια των σημερινών προγραμμάτων εκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες στην ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα υπάρχοντα προγράμματα σπουδών λόγω της περιορισμένης πρόσβασης στη σύγχρονη τεχνολογία και στους πόρους. Συχνά δυσκολεύονται να εμπλέξουν τους/τις μαθητές/-τριες στην κριτική σκέψη σχετικά με τις διαδικτυακές πληροφορίες. Όπως δήλωσε ένας/μία εκπαιδευτικός: «Οι μαθητές/-τριες συχνά παίρνουν τις πληροφορίες του διαδικτύου στην ονομαστική τους αξία χωρίς κριτική ανάλυση, επηρεασμένοι/-νες από την ευκολία και την άμεση διαθεσιμότητα των διαδικτυακών πηγών». Το ζήτημα αυτό επιδεινώνεται από την ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας, η οποία καθιστά δύσκολο για τα εκπαιδευτικά προγράμματα να παραμένουν επίκαιρα και αποτελεσματικά.

Παρατηρείται επίσης ασυνέπεια στην ενσωμάτωση της παιδείας στα μέσα σε διάφορα σχολεία και μαθήματα, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται κενά στις γνώσεις των μαθητών/-τριών. Οι εκπαιδευτικοί επισημαίνουν την ανάγκη για μια πιο δομημένη και ενιαία προσέγγιση της εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, αντί να βασίζεται στη δέσμευση μεμονωμένων εκπαιδευτικών. Ένας/Μία από αυτούς/-τές σημείωσε το εξής: «Η παιδεία στα μέσα δεν αποτελεί ακόμη επίσημο μέρος του προγράμματος σπουδών· οι προσπάθειες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη δέσμευση των μεμονωμένων εκπαιδευτικών».

Η εμπλοκή των γονέων και της ευρύτερης κοινότητας στις προσπάθειες για την παιδεία στα μέσα επισημαίνεται ως σημαντικός παράγοντας. Οι εκπαιδευτικοί τονίζουν τη σημασία της συμμετοχής των γονέων στη διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στο σπίτι, ώστε να συμπληρώνουν τις προσπάθειες του σχολείου. Αυτή η διπλή προσέγγιση διασφαλίζει ότι οι μαθητές/-τριες λαμβάνουν συνεπή μηνύματα σχετικά με τη σημασία της κριτικής σκέψης και της υπεύθυνης κατανάλωσης μέσων τόσο στο σχολείο όσο και στο σπίτι.

Τέλος, οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν την πρόκληση της αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης και των fake news μέσα στην τάξη διατηρώντας παράλληλα ένα θετικό μαθησιακό περιβάλλον. Οι συζητήσεις για συναισθηματικά φορτισμένα θέματα μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολες, καθώς απαιτούν μια προσεκτική ισορροπία μεταξύ της διδασκαλίας των γεγονότων και της ευαισθησίας στα συναισθήματα και το πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών/-τριών. Ένας/Μία εκπαιδευτικός σημείωσε το εξής: «Επειδή τα fake news συνήθως λειτουργούν με έντονα συναισθήματα, είναι πιο δύσκολο να τα αμφισβητήσουμε και να τα συζητήσουμε».

Διαπιστώσεις σχετικά με την εμπλεκόμενη ομάδα-στόχο και τον τομέα των αρμοδιοτήτων της

Στην πράξη, οι εκπαιδευτικοί συχνά δυσκολεύονται να εμπλέξουν τους/τις μαθητές/-τριες στην κριτική σκέψη σχετικά με τις διαδικτυακές πληροφορίες, να πλοηγηθούν σε συναισθηματικά φορτισμένα θέματα και να διατηρήσουν ένα θετικό μαθησιακό περιβάλλον. Πολλοί/-ές εκπαιδευτικοί δεν είναι εξοικειωμένοι/-νες με τις νεότερες τεχνολογίες και αντιμετωπίζουν προσωπικούς περιορισμούς, όπως ο φόβος και η έλλειψη κινήτρων, γεγονός που περιπλέκει ακόμη περισσότερο την ικανότητά τους να διδάσκουν τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Τα σχολεία αντιμετωπίζουν συν τοις άλλοις ευρύτερα συστημικά ζητήματα, όπως η περιορισμένη πρόσβαση στη σύγχρονη τεχνολογία και ένα υπερφορτωμένο πρόγραμμα σπουδών που αφήνει ελάχιστο χώρο για την εκπαίδευση σε πρακτικές δεξιότητες ζωής.

Παρά τις προκλήσεις αυτές, οι εκπαιδευτικοί τονίζουν τη σημασία των πρακτικών έργων μέσων επικοινωνίας, των συνεργασιών με τοπικά μέσα ενημέρωσης και της ενσωμάτωσης εργασιών παραγωγής μέσων επικοινωνίας στις διδακτικές τους πρακτικές. Χρησιμοποιούν διάφορες μεθόδους για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, όπως συζητήσεις στην τάξη, διαδραστικά εργαλεία και ενθάρρυνση των μαθητών/-τριών να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες που συναντούν στο Διαδίκτυο.

Η ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών παραμένει ασυνεπής και συχνά βασίζεται στη δέσμευση μεμονωμένων εκπαιδευτικών και όχι σε μια τυποποιημένη προσέγγιση. Αυτό υπογραμμίζει την ανάγκη για ολοκληρωμένες στρατηγικές και διαρθρωτική υποστήριξη, ώστε να διασφαλιστεί η συνεπής και αποτελεσματική εφαρμογή σε όλα τα σχολεία.

Συνολικά, οι εργαζόμενοι/-νες στον χώρο της εκπαίδευσης αναγνωρίζουν τη σημασία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, αλλά αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις για την αποτελεσματική ενσωμάτωσή του στο εκπαιδευτικό σύστημα. Η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες για την παροχή της απαραίτητης εκπαίδευσης, των πόρων και της υποστήριξης στους/στις εκπαιδευτικούς, ώστε να προωθηθεί μια κοινωνία που είναι κριτικά σκεπτόμενη και εγγράμματη στα μέσα.

3.2 Ερωτηματολόγια

3.2.1 Δειγματοληψία, σχεδιασμός ερωτηματολογίων και συλλογή δεδομένων

Σε ό,τι αφορά τη διαχείριση των ερωτηματολογίων, το έργο ξεπέρασε τον προβλεπόμενο αριθμό των ατόμων που θα συμμετείχαν: **αντί για 900 ερωτηθέντα άτομα, ο συνολικός αριθμός των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν 1.159.** Ο αριθμός των ατόμων που απάντησαν στην έρευνα ήταν 795 ενήλικες και 364 ανήλικοι/-κες.

Οι ερωτήσεις οργανώθηκαν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- 1) Κοινωνικοδημογραφικό προφίλ
- 2) Έκθεση σε ειδησεογραφικές πηγές

- 3) Αντίληψη και αντίκτυπος των fake news
- 4) Συμπεριφορά αναζήτησης πληροφοριών
- 5) Παιδεία και εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας
- 6) Ανάγκες, βέλτιστες πρακτικές και παραδείγματα.

Το ερωτηματολόγιο ήταν διαθέσιμο στο Διαδίκτυο και οι εταίροι προσκάλεσαν απευθείας το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων ατόμων. Αναφορικά με τα ανήλικα άτομα, όλα έλαβαν τη συγκατάθεση των γονέων τους και οι ηλικίες τους ήταν άνω των 12 ετών.

Τα ερωτηματολόγια εστάλησαν μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) και WhatsApp στη βάση επαφών των εταίρων, οι οποίοι είχαν προηγουμένως επιλεγεί ανάλογα με την ιδιαιτερότητα της ομάδας-στόχου. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε μια σύντομη παρουσίαση του έργου. Για τους/τις ανήλικους/-κες, σε περιπτώσεις που χρειάστηκε ελλείψει προηγούμενων συμφωνιών, στάλθηκαν αιτήματα συνεργασίας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε σχολεία με μαθητές/-τριες ηλικίας μεταξύ 12 και 18 ετών. Μετά την αποδοχή, παραδόθηκαν στους/στις μαθητές/-τριες τα έντυπα ενημερωμένης συγκαταθέσεις για να τα υπογράψουν οι γονείς τους και μεγάλο μέρος των ερωτηματολογίων χορηγήθηκε σε περιβάλλον τάξης.

5. Αναλυτικά Αποτελέσματα των Ερωτηματολογίων

5.1 Μετάβαση από την Εθνική στην Υπερεθνική Διάσταση

Παρά το γεγονός ότι το MILES σκοπεύει να επιτύχει μια ευρωπαϊκή διακρατική διάσταση, η σύγκριση των εθνικών ευρημάτων από το εν λόγω έργο αντικατοπτρίζει την ποικιλομορφία των προσεγγίσεων και των αντιλήψεων σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και την κριτική σκέψη για την αντιμετώπιση των fake news στις συμμετέχουσες χώρες φέρνοντας νέα δεδομένα στην ανάλυση. Αυτή η συγκριτική ανάλυση εμβαθύνει στις ομοιότητες, τις διαφορές, τις τάσεις και τις ουσιαστικές γνώσεις που συγκεντρώθηκαν από τις εκθέσεις κρατών όπως η Ελλάδα, η Ιταλία, η Γερμανία, η Πορτογαλία, η Κύπρος, η Αυστρία, η Πολωνία, η Ρουμανία, το Βέλγιο και η Ολλανδία.

Τα δημογραφικά δεδομένα από τα ερωτηματολόγια προσθέτουν ένα σημαντικό επίπεδο κατανόησης στη συνολική ανάλυση αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο τα χαρακτηριστικά των ερωτηθέντων/-θειςών επηρεάζουν τη στάση τους απέναντι στα μέσα επικοινωνίας και τα fake news. Παρά τις διαφορές μεταξύ των χωρών, τα δεδομένα ενισχύουν την ανάγκη για εντοπισμένες στρατηγικές που λαμβάνουν υπόψη τις πολιτισμικές, ηλικιακές και έμφυλες διαφοροποιήσεις για την αποτελεσματικότερη προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Οι απαντήσεις στα ερωτηματολόγια του προγράμματος MILES παρέχουν πλούσια εικόνα του τοπίου του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας αναδεικνύοντας ποικίλα επίπεδα κατανόησης, έκθεσης σε ειδησεογραφικές πηγές και στρατηγικές για την καταπολέμηση των fake news. Η παρούσα ενότητα εμβαθύνει στις επιμέρους λεπτομέρειες των απαντήσεων προσφέροντας μια συγκριτική και λεπτομερή ανάλυση βασικών θεμάτων, όπως τα δημογραφικά στοιχεία, τα πρότυπα κατανάλωσης ειδήσεων, οι αντιλήψεις για τα fake news και οι εκπαιδευτικές ανάγκες στις συμμετέχουσες χώρες.

Η δημογραφική ανάλυση ενισχύει διάφορες τάσεις που έχουν ήδη παρατηρηθεί στις εθνικές εκθέσεις. Πρώτον, υπάρχει συσχέτιση μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου των συμμετεχόντων/-χουσών και της συνειδητοποίησης της σημασίας του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Σε χώρες που έχουν υψηλότερο ποσοστό συμμετεχόντων/-χουσών με τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπως η Πορτογαλία, η Γερμανία και η Αυστρία, δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στην ανάγκη κριτικών δεξιοτήτων για την αξιολόγηση των ειδησεογραφικών πηγών και την καταπολέμηση των fake news. Η ηλικιακή διαφοροποίηση μεταξύ των χωρών παρέχει επίσης σχετικές πληροφορίες. Σε χώρες όπως η Ελλάδα, όπου οι συμμετέχοντες/-χουσες είναι κυρίως μεγαλύτερης ηλικίας, υπάρχει μεγαλύτερη εξάρτηση από παραδοσιακές πηγές ειδήσεων, όπως η τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Αντίθετα, σε χώρες όπως η Γερμανία και η Δανία, όπου οι ερωτηθέντες/-θείσες είναι νεότερης ηλικίας, η χρήση των κοινωνικών δικτύων ως κύρια πηγή πληροφόρησης είναι πολύ πιο διαδεδομένη. Οι διαφορές μεταξύ των δύο φύλων είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτες. Η αριθμητική υπεροχή των γυναικών στις περισσότερες χώρες-εταίρους μπορεί να υποδηλώνει μεγαλύτερη προθυμία των γυναικών να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές και κοινωνικές πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Ο παράγοντας αυτός θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ανάπτυξη στοχευμένων προγραμμάτων διασφαλίζοντας ότι καλύπτονται οι ανάγκες και των δύο φύλων.

Η δημογραφική σύνθεση των ερωτηθέντων/-θεισών διέφερε σημαντικά μεταξύ των χωρών, γεγονός που με τη σειρά του επηρέασε τις αντιλήψεις και τις πρακτικές τους. **Στην Ελλάδα**, η πλειονότητα των συμμετεχόντων/-χουσών ήταν ηλικίας 46-55 ετών, με υψηλό ποσοστό γυναικών (πάνω από 71%) και πολλούς/-λές επαγγελματίες στον τομέα της εκπαίδευσης. Αυτό το δημογραφικό προφίλ ευθυγραμμίζεται με το παρατηρούμενο ενδιαφέρον για επίσημη εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τον σκεπτικισμό απέναντι στις ψηφιακές πηγές ειδήσεων. Η ηλικιακή ομάδα υποδηλώνει ένα κοινό που έχει ήδη εμπειρία στην ενασχόληση με τα μέσα ενημέρωσης, αλλά αναζητά εργαλεία για να περιηγηθεί στην πολυπλοκότητα της ψηφιακής παραπληροφόρησης.

Στην **Ιταλία**, οι απαντήσεις ήταν πιο ομοιόμορφα κατανεμημένες σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, με αξιοσημείωτη συμμετοχή από νεότερους/-ρες ενήλικες (25-35 ετών). Αυτή η νεότερη δημογραφική ομάδα κατέδειξε εξάρτηση από τα ψηφιακά μέσα και τις κοινωνικές πλατφόρμες για την κατανάλωση ειδήσεων αντικατοπτρίζοντας τις ευρύτερες παγκόσμιες τάσεις. Οι Ιταλοί/-λίδες ερωτηθέντες/-θείσες έδειξαν μεγάλο βαθμό ανησυχίας για τον αντίκτυπο των fake news, ιδίως σε κοινωνικά ζητήματα και τη δημόσια υγεία εκφράζοντας την ενεργή ενασχόλησή τους με τις σύγχρονες προκλήσεις στο ψηφιακό οικοσύστημα.

Η **Πορτογαλία** παρουσίασε ένα διαφορετικό προφίλ, με τους συμμετέχοντες/-χουσες να καλύπτουν ένα ευρύτερο ηλικιακό φάσμα, αλλά να συγκεντρώνεται σε ενήλικες μέσης ηλικίας (36-45 ετών). Η υψηλή εμπιστοσύνη στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης που σημειώθηκε στις πορτογαλικές απαντήσεις είναι ενδεικτική ενός περιβάλλοντος μέσων ενημέρωσης που δίνει έμφαση στην υπευθυνότητα και την ποιότητα, αν και τα προγράμματα ψηφιακού γραμματισμού επισημάνθηκαν ως τομέας προς βελτίωση για την αντιμετώπιση της εξάρτησης των νεότερων ακροατηρίων από πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Instagram και το TikTok.

Η **Γερμανία** παρουσίασε ένα ισορροπημένο δημογραφικό μείγμα, με τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες ηλικίας 25-55 ετών να εκπροσωπούνται εξίσου. Τα δεδομένα έδειξαν μια εξελιγμένη κατανόηση των

πηγών των μέσων ενημέρωσης, με ένα σημαντικό μέρος των συμμετεχόντων/-χουσών να διασταυρώνει και να επαληθεύει τακτικά τις πληροφορίες. Οι Γερμανοί/-νίδες ερωτηθέντες/-θείσες ήταν μοναδικοί ως προς την προτίμησή τους για το ραδιόφωνο και τα podcasts παράλληλα με τις ψηφιακές πλατφόρμες, παρουσιάζοντας μια ποικίλη κατανάλωση των μέσων ενημέρωσης και μια ισχυρή παράδοση εμπιστοσύνης στους δημόσιους ραδιοτηλεοπτικούς φορείς.

Στην **Κύπρο**, η πλειονότητα των ερωτηθέντων/-θεισών ήταν εκπαιδευτικοί και ερευνητές/-τριες, ηλικίας κυρίως 36-45 ετών. Παρά αυτό το επαγγελματικό υπόβαθρο, οι συμμετέχοντες/-χουσες εξέφρασαν σοβαρή ανησυχία σχετικά με την ικανότητά τους να διακρίνουν την παραπληροφόρηση υπογραμμίζοντας την ανάγκη για ολοκληρωμένα και δομημένα προγράμματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας προσαρμοσμένα κατάλληλα στα επαγγελματικά περιβάλλοντα.

Η Αυστρία αποκάλυψε ότι η βάση των συμμετεχόντων/-χουσών αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από εκπαιδευτικούς, με το 58% να προσδιορίζεται ως εκπαιδευτικοί ή εκπαιδευτές/-τριες. Κυριάρχησε η ηλικιακή ομάδα 36-55 ετών και οι ερωτηθέντες/-θείσες έδωσαν έμφαση στην ενσωμάτωση της κριτικής σκέψης στα υφιστάμενα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών. Οι Αυστριακοί/-κές ερωτηθέντες/-θείσες επέδειξαν μεγάλη αυτοπεποίθηση στον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, γεγονός που πιθανώς επηρεάστηκε από τις άρτια οργανωμένες εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες στη χώρα.

Η έκθεση της **Πολωνίας** παρέχει μια ολοκληρωμένη επισκόπηση των προκλήσεων και των ευκαιριών στον τομέα του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και της καταπολέμησης της παραπληροφόρησης. Δημογραφικά, η μεγαλύτερη ομάδα ερωτηθέντων/-θεισών ανήκε στην ηλικιακή ομάδα 36-45 ετών, ακολουθούμενη από την ομάδα 25-35 ετών. Οι γυναίκες συμμετέχουσες ήταν ελαφρώς περισσότερες από τους άνδρες συμμετέχοντες/-χουσες. Σε ό,τι αφορά το μορφωτικό υπόβαθρο, η πλειονότητα ήταν κάτοχοι προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών, με ισχυρή εκπροσώπηση από εκπαιδευτικούς, ερευνητές/-τριες και ψυχολόγους. Οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης και οι διαδικτυακοί ειδησεογραφικοί δικτυακοί τόποι (websites) αναγνωρίστηκαν ως οι κυρίαρχες πηγές ειδήσεων, με το TikTok και το Facebook να θεωρούνται ως οι πιο επιρρεπείς στη διάδοση fake news.

Η Ρουμανία και το **Βέλγιο** συγκέντρωσαν περισσότερες απαντήσεις από άτομα νεότερων ηλικιών, με αξιοσημείωτη παρουσία φοιτητών/-τριών και επαγγελματιών στις αρχές της σταδιοδρομίας τους. Ενώ οι Ρουμάνοι/-νες συμμετέχοντες/-χουσες υπογράμμισαν τις προκλήσεις στην πρόσβαση σε αξιόπιστες πηγές, οι Βέλγοι/-γίδες ερωτηθέντες/-θείσες ανέφεραν ένα υψηλότερο επίπεδο δέσμευσης με θεσμικούς πόρους για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, γεγονός που φανερώνει την ισχυρή εκπαιδευτική υποδομή του δικτύου GO!

Η Ολλανδία, με τον τεχνολογικά καταρτισμένο πληθυσμό της, παρουσίασε μια μοναδική τάση αξιοποίησης των ψηφιακών εργαλείων για την επαλήθευση των μέσων επικοινωνίας. Οι ερωτηθέντες/-θείσες εδώ ήταν κυρίως ηλικίας 25-45 ετών, με καλή γνώση της αγγλικής γλώσσας που επιτρέπει την πρόσβαση σε παγκόσμιους πόρους για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας.

5.2 Σύγκριση

Στην **Ελλάδα**, οι έρευνες ανέδειξαν ότι οι ερωτηθέντες/-θείσες ήταν κυρίως ηλικιωμένοι/-νες, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό ήταν εκπαιδευτικοί και ακαδημαϊκοί. Οι συμμετέχοντες/-χουσες παρουσίασαν έντονη ευαισθητοποίηση για τους κινδύνους που εγκυμονούν τα fake news, σε συνδυασμό με ένα ισχυρό ενδιαφέρον για επίσημα εκπαιδευτικά προγράμματα για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Οι Έλληνες/-νίδες ερωτηθέντες/-θείσες κατανάλωναν κατά κύριο λόγο ειδήσεις μέσω διαδικτυακών πλατφορμών, αλλά εξέφρασαν ανησυχία σχετικά με την αξιοπιστία αυτών των πηγών. Αυτό αντικατοπτρίζει τα ευρήματα σε άλλες χώρες, αν και η έμφαση στην επίσημη εκπαίδευση για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης εμφανίζεται ιδιαίτερα έντονη στην Ελλάδα.

Τα ευρήματα της **Ιταλίας** αποκάλυψαν μια ποικίλη ηλικιακή δημογραφία, αν και ελαφρώς νεότερη από την Ελλάδα, με σημαντική εκπροσώπηση από τον τομέα της εκπαίδευσης. Οι Ιταλοί/-λίδες ερωτηθέντες/-θείσες έδειξαν επίσης μεγάλη εξάρτηση από τις ψηφιακές πλατφόρμες για την κατανάλωση ειδήσεων. Αξιοσημείωτη ήταν η εστίαση στα πρακτικά εργαλεία για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των fake news, με πολλούς/-λές συμμετέχοντες/-χουσες να υποστηρίζουν την ανάπτυξη φιλικών προς τον/τη χρήστη/-στρια εφαρμογών και πλατφορμών για τη διευκόλυνση του ελέγχου των γεγονότων. Αυτή η τεχνική προσέγγιση διαφοροποιεί την απάντηση της Ιταλίας από άλλα κράτη που δίνουν προτεραιότητα σε θεσμικές ή διδακτικές παρεμβάσεις.

Η **Πορτογαλία** ξεχωρίζει με ένα από τα υψηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης στις ειδήσεις μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών. Αυτό αποδίδεται στις θεσμικές προσπάθειες για την προώθηση της παιδείας στα μέσα μέσω εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων και εκστρατειών ευαισθητοποίησης του κοινού. Ωστόσο, η επίμονη διάδοση της παραπληροφόρησης, ιδίως κατά τη διάρκεια κρίσεων όπως η πανδημία COVID-19, υπογραμμίζει την ανάγκη για συνεχείς εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες. Οι Πορτογάλοι/-λίδες ερωτηθέντες/-θείσες έδωσαν έμφαση στην ενσωμάτωση της κριτικής σκέψης και των πρακτικών ελέγχου των γεγονότων στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών, ευθυγραμμισμένοι/-νες στενά με τις ευρύτερες ευρωπαϊκές τάσεις.

Στη **Γερμανία**, η ανάλυση αποκάλυψε μια ισορροπία μεταξύ της κατανάλωσης παραδοσιακών και ψηφιακών μέσων. Οι ερωτηθέντες/-θείσες επέδειξαν υψηλά επίπεδα κριτικής ευαισθητοποίησης και προληπτικής προσέγγισης για την επαλήθευση των πληροφοριών αξιοποιώντας τόσο τους θεσμικούς πόρους όσο και τα ανεξάρτητα εργαλεία. Η ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στο πρόγραμμα σπουδών του γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος συμβάλλει πιθανώς σε αυτή την προληπτική στάση. Ωστόσο, εξακολουθεί να υπάρχει ανάγκη να αντιμετωπιστούν τα κενά στις μεγαλύτερες ηλικιακά δημογραφικές ομάδες, οι οποίες τείνουν να βασίζονται περισσότερο στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης χωρίς να ασχολούνται τόσο πολύ με πρακτικές επαλήθευσης.

Η **Κύπρος** παρουσίασε μια ενδιαφέρουσα περίπτωση, καθώς οι ερωτηθέντες/-θείσες εξέφρασαν σημαντική ανησυχία σχετικά με την ικανότητά τους να διακρίνουν τα fake news. Αυτό αποδίδεται εν μέρει στη χαμηλότερη επικράτηση δομημένων πρωτοβουλιών γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας σε σύγκριση με άλλα κράτη. Τα ευρήματα υπογράμμισαν τη σημασία της εισαγωγής ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών πλαισίων που απευθύνονται τόσο σε ενήλικες όσο και σε νέους/-ες τονίζοντας τον ρόλο των εκπαιδευτικών στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Στην **Αυστρία**, ήταν εμφανές το υψηλό επίπεδο γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, ιδίως μεταξύ των νεότερων δημογραφικών ομάδων και των επαγγελματιών του εκπαιδευτικού τομέα. Οι ερωτηθέντες/-θείσες επέδειξαν ικανότητα κριτικής αξιολόγησης των πηγών πληροφόρησης, γεγονός που φανερώνει την επιτυχία των στοχευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και των εκστρατειών ευαισθητοποίησης. Η αυστριακή προσέγγιση δίνει έμφαση σε διαδραστικά εργαστήρια και ψηφιακά εργαλεία εστιάζοντας στην ενδυνάμωση των ατόμων να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν την παραπληροφόρηση αυτόνομα.

Η **Ρουμανία** αντιμετώπισε αξιοσημείωτες προκλήσεις, καθώς οι συμμετέχοντες/-χουσες ανέφεραν μεγαλύτερη έκθεση σε fake news και περιορισμένη πρόσβαση σε πόρους για επαλήθευση. Αυτό υπογραμμίζει ένα σημαντικό κενό στις υποδομές για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, ιδίως στις αγροτικές περιοχές. Οι Ρουμάνοι/-νες ερωτηθέντες/-θείσες εξέφρασαν έντονο ενδιαφέρον για στοχευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και θεσμική υποστήριξη σηματοδοτώντας την επιτακτική ανάγκη για παρέμβαση τόσο σε επίπεδο πολιτικής όσο και σε επίπεδο κοινότητας.

Το **Βέλγιο**, που εκπροσωπήθηκε από το δίκτυο GO!, έδειξε μια ολοκληρωμένη ενασχόληση με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/-τριών. Η ενσωμάτωση της κριτικής σκέψης στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών φαίνεται να είναι μια καθιερωμένη πρακτική, αν και οι ερωτηθέντες/-θείσες αναγνώρισαν την ανάγκη για πιο προηγμένα εργαλεία και πόρους ώστε να συμβαδίζουν με το εξελισσόμενο τοπίο της παραπληροφόρησης.

Στην **Ολλανδία**, η εστίαση στην αξιοποίηση της τεχνολογίας για την καταπολέμηση των fake news ήταν εξέχουσα. Οι Ολλανδοί/-νδες ερωτηθέντες/-θείσες τόνισαν τη χρήση ψηφιακών πλατφορμών και εφαρμογών για την επαλήθευση των πληροφοριών, παράλληλα με τις παραδοσιακές εκπαιδευτικές μεθόδους. Το υψηλό επίπεδο γνώσης της αγγλικής γλώσσας στον πληθυσμό διευκόλυνε την πρόσβαση σε διεθνείς πηγές εμπλουτίζοντας τον εθνικό διάλογο για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας.

Σε όλες τις χώρες, αναδείχθηκαν κοινές τάσεις, όπως η αυξανόμενη εξάρτηση από τις ψηφιακές πλατφόρμες για την ειδησεογραφία, ο διάχυτος αντίκτυπος της παραπληροφόρησης και η καθολική αναγνώριση της ανάγκης για ενισχυμένη παιδεία στα μέσα. Ωστόσο, οι στρατηγικές και οι προτεραιότητες διέφεραν σημαντικά. Οι χώρες της Νότιας Ευρώπης, όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, έτειναν να δίνουν έμφαση στις θεσμικές μεταρρυθμίσεις και την εκπαιδευτική προβολή, ενώ οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης, όπως η Γερμανία και η Ολλανδία, έτειναν προς την ενσωμάτωση προηγμένων τεχνολογιών και ανεξάρτητων εργαλείων.

Τα ευρήματα αυτά υπογραμμίζουν τη σημασία της προσαρμογής των πρωτοβουλιών για την παιδεία στα μέσα στα συγκεκριμένα πολιτισμικά, δημογραφικά και τεχνολογικά πλαίσια κάθε χώρας. Το έργο MILES παρέχει ένα ισχυρό πλαίσιο για την προώθηση της διακρατικής συνεργασίας εξασφαλίζοντας την ανταλλαγή και την προσαρμογή βέλτιστων πρακτικών για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας έναντι της παραπληροφόρησης σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η παρούσα έκθεση θέτει τις βάσεις για μια βαθύτερη διερεύνηση των μεθοδολογιών και των αποτελεσμάτων του προγράμματος MILES υποστηρίζοντας τη συνέχιση των επενδύσεων στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας ως ακρογωνιαίο λίθο της δημοκρατικής ανθεκτικότητας στην

ψηφιακή εποχή. Αν κριθεί απαραίτητο, μπορεί να πραγματοποιηθεί περαιτέρω επεξεργασία σε συγκεκριμένες ενότητες ή να εξεταστούν πρόσθετα σημεία σύγκρισης.

5.3 Μοτίβα Κατανάλωσης Ειδήσεων

Σε όλες τις χώρες, οι ψηφιακές πλατφόρμες αναδείχθηκαν ως η κυρίαρχη πηγή ειδήσεων. Πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, το YouTube και το Instagram αναφέρονταν συχνά στην **Ελλάδα**, την **Ιταλία**, την **Πορτογαλία** και τη **Ρουμανία**, ενώ επαγγελματικές πλατφόρμες όπως το LinkedIn και δικτυακοί τόποι (websites) συγκέντρωσης ειδήσεων ήταν πιο συνηθισμένες στη **Γερμανία** και την **Αυστρία**.

Η εξάρτηση από την τηλεόραση ως πηγή ειδήσεων ποικίλλει, με την **Πορτογαλία** και την **Ελλάδα** να παρουσιάζουν μεγαλύτερη εμπλοκή σε σύγκριση με την **Ολλανδία**, όπου η παραδοσιακή τηλεόραση διαδραμάτιζε λιγότερο σημαντικό ρόλο. Τα podcast και το ραδιόφωνο ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή στη **Γερμανία** και την **Αυστρία**, γεγονός που αντικατοπτρίζει τις πολιτισμικές προτιμήσεις για ακουστικές μορφές μέσων ενημέρωσης.

Οι ερωτηθέντες/-θείσες στην **Κύπρο** και τη **Ρουμανία** εντόπισαν κενά στην ικανότητά τους να διακρίνουν την αξιοπιστία των διαδικτυακών πηγών, γεγονός που συσχετίζεται με υψηλότερα επίπεδα αυτοαναφερόμενης έκθεσης σε fake news. Αντίθετα, στο **Βέλγιο** και την **Ολλανδία**, οι ερωτηθέντες/-θείσες επέδειξαν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στην ικανότητά τους να αναγνωρίζουν αξιόπιστες πηγές, χάρη στις στοχευμένες πρωτοβουλίες για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας.

5.4 Αντίληψεις για τα Fake News

Η αντίληψη των fake news ως κοινωνικής απειλής ήταν ομόφωνη σε όλες τις χώρες, αν και ο βαθμός ανησυχίας διέφερε. Στην **Ελλάδα** και **Ιταλία**, οι ερωτηθέντες/-θείσες αναγνώρισαν τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης ως πρωταρχικούς φορείς παραπληροφόρησης, με σημαντική έμφαση στον ρόλο των παραγόντων επιρροής και του μη επαληθευμένου περιεχομένου που δημιουργείται από χρήστες/-στριες. Ομοίως, οι **Ρουμάνοι/-νες** συμμετέχοντες/-χουσες σημείωσαν την επικράτηση του εντυπωσιασμού και του συναισθηματικά φορτισμένου περιεχομένου ως σημαντικούς παράγοντες παραπληροφόρησης.

Η **Πορτογαλία** και η **Αυστρία** επέδειξαν σχετικά υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης στις θεσμικές πηγές ειδήσεων μετριάζοντας την αντιληπτή απειλή των fake news. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες/-χουσες σε αυτές τις χώρες αναγνώρισαν την πρόκληση της καταπολέμησης της παραπληροφόρησης κατά τη διάρκεια κρίσεων, όπως η πανδημία COVID-19, η οποία διατάραξε την παραδοσιακή δυναμική της εμπιστοσύνης. Στην **Πολωνία**, η έκθεση υπογραμμίζει ότι, ενώ η πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών συναντά fake news και τα αντιλαμβάνεται ως σημαντική απειλή για τη δημοκρατία και την πολιτική, υπάρχει αξιοσημείωτο κενό στην επίσημη εκπαίδευση για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Οι περισσότεροι/-ρες συμμετέχοντες/-χουσες ανέφεραν έλλειψη εκπαίδευσης στην κριτική σκέψη ή στις δεξιότητες γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας υπογραμμίζοντας την ανάγκη για στοχευμένες παρεμβάσεις. Εντούτοις, πολλοί/-λές ερωτηθέντες/-θείσες συμμετέχουν ενεργά στην επαλήθευση των ειδήσεων με διασταυρώσεις με πολλαπλές πηγές και με τη χρήση αξιόπιστων πλατφορμών fact-checking.

Στην **Κύπρο**, οι ερωτηθέντες/-θείσες εξέφρασαν αυξημένη ευαλωτότητα στα fake news λόγω της περιορισμένης πρόσβασης σε ισχυρά εργαλεία επαλήθευσης. Αντίθετα, η **Ολλανδία** τόνισε την προληπτική χρήση τεχνολογικών λύσεων και πλατφορμών fact-checking ενισχύοντας μια κουλτούρα υπευθυνότητας στην κατανάλωση ειδήσεων.

5.5 Εκπαιδευτικές Ανάγκες και Βέλτιστες Πρακτικές

Η ανάγκη για ενισχυμένη παιδεία στα μέσα επικοινωνίας αναδείχθηκε ως σταθερό θέμα σε όλες τις χώρες. Η **Ελλάδα** και η **Κύπρος** έδωσαν έμφαση στην ανάπτυξη θεμελιωδών εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς και μαθητές/-τριες, γεγονός που φανερώνει το κενό που υπάρχει στα επίσημα προγράμματα σπουδών. Η **Ιταλία** και η **Ρουμανία** τάχθηκαν υπέρ της ενσωμάτωσης της κριτικής σκέψης και του ψηφιακού γραμματισμού στις εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές, με έμφαση στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης που σχετίζεται με κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα.

Η **Γερμανία** και η **Αυστρία** παρουσίασαν ώριμα πλαίσια γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, ενώ οι ερωτηθέντες/-θείσες ζήτησαν περισσότερα διαδραστικά εργαστήρια και προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων προκλήσεων. Το **Βέλγιο** υπογράμμισε τη σημασία της διατομεακής συνεργασίας μεταξύ σχολείων, ΜΚΟ και κρατικών φορέων για τη διατήρηση μιας ολοκληρωμένης ατζέντας για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας.

Η **Πορτογαλία** και η **Ολλανδία** υπογράμμισαν τη σημασία της αξιοποίησης της τεχνολογίας για την καταπολέμηση των fake news. Οι Πορτογάλοι/-λίδες ερωτηθέντες/-θείσες υποστήριξαν την ανάπτυξη εφαρμογών για κινητά τηλέφωνα για τη διασταύρωση και επαλήθευση των γεγονότων (fact-checking), ενώ οι Ολλανδοί/-νδες συμμετέχοντες/-χουσες τάχθηκαν υπέρ των εργαλείων με Τεχνητή Νοημοσύνη για τον εντοπισμό παραπληροφόρησης σε πραγματικό χρόνο.

5.6 Βασικές Γνώσεις

Η συγκριτική ανάλυση αποκαλύπτει ότι ενώ οι χώρες-εταίροι αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις στην καταπολέμηση των fake news, οι στρατηγικές τους αντικατοπτρίζουν μοναδικά κοινωνικοπολιτισμικά και θεσμικά πλαίσια. Κράτη με ισχυρά εκπαιδευτικά συστήματα, όπως η **Γερμανία**, η **Αυστρία** και το **Βέλγιο**, παρουσιάζουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, ενώ χώρες όπως η **Ρουμανία** και η **Κύπρος** αναδεικνύουν κενά σε πόρους και εκπαίδευση.

Η προληπτική χρήση της τεχνολογίας, όπως παρατηρείται στην **Ολλανδία**, προσφέρει ένα σχέδιο για την ενσωμάτωση της καινοτομίας στις πρωτοβουλίες για την παιδεία στα μέσα. Παράλληλα, η έμφαση στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και τη δέσμευση της κοινότητας στην **Πορτογαλία** και την **Ελλάδα** καταδεικνύει τη σημασία της πολιτισμικής προσαρμογής στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης.

Αυτή η λεπτομερής εξέταση αποτελεί τη βάση για εξατομικευμένες παρεμβάσεις στο πλαίσιο του έργου MILES, γεγονός που διασφαλίζει ότι οι στρατηγικές ευθυγραμμίζονται με τις ειδικές ανάγκες και δυνατότητες κάθε χώρας. Περαιτέρω έρευνα και συνεργασία θα είναι ζωτικής σημασίας για την

προώθηση ενός συνεκτικού ευρωπαϊκού πλαισίου για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και την κριτική σκέψη στην ψηφιακή εποχή.

Γραφήματα και αριθμοί

5.7 Κοινωνικοδημογραφικό προφίλ

Απαντήσεις σε ερωτηματολόγια

Τα ερωτηματολόγια υιοθετήθηκαν ώστε να υπάρχει μια κύρια έρευνα για τους ενήλικες και μια άλλη με προσαρμοσμένες ερωτήσεις για τα ανήλικα άτομα. Ο συνολικός αριθμός των ερωτηθέντων/-θουσών στην έρευνα ήταν 1.159. Ο αριθμός των ενηλίκων που απάντησαν στην έρευνα ήταν 795 και των ανηλίκων 364. Αρχικά, η έκθεσή μας θα ασχοληθεί μόνο με τις απαντήσεις των ενηλίκων και οι απαντήσεις των ανηλίκων θα περιγραφούν στα τελευταία στοιχεία.

Γράφημα #1

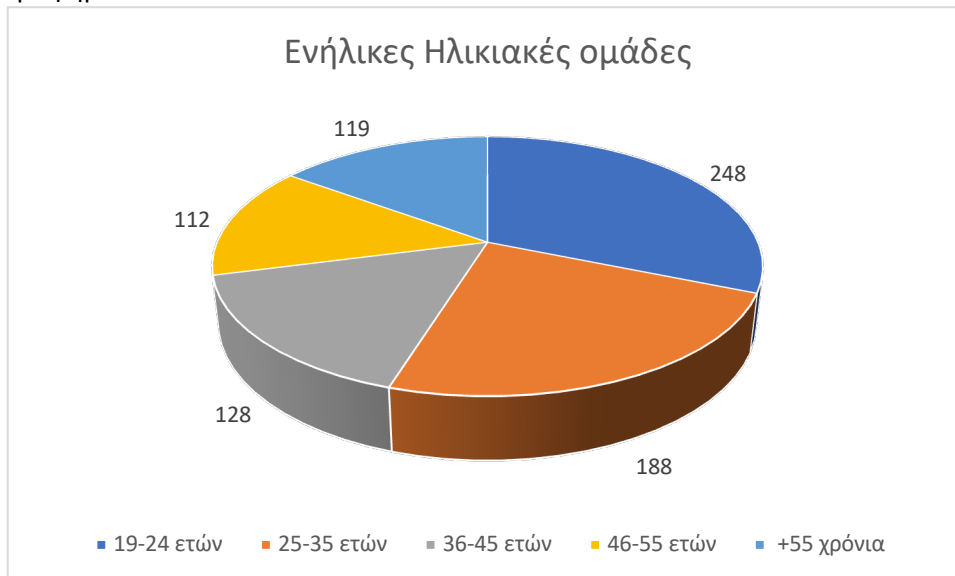

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Ηλικιακές ομάδες

Οι ηλικιακές ομάδες ενηλίκων που απάντησαν στην έρευνα είχαν μεγαλύτερη συμμετοχή στις ηλικιακές ομάδες από 19 έως 24 ετών και από 25 έως 35 ετών. Η κατανομή των ερωτηθέντων/-θουσών σε αυτές τις ηλικιακές ομάδες παρέχει σημαντικό πλαίσιο για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έρευνας. Η κυριαρχία της ηλικιακής ομάδας 25-35 ετών υποδηλώνει ότι αυτή η δημογραφική ομάδα μπορεί να έχει σημαντική επιρροή στα συνολικά ευρήματα. Εν τω μεταξύ, η εκπροσώπηση των ενηλίκων μεγαλύτερης ηλικίας (55 ετών και άνω) υποδηλώνει ένα ευρύ ηλικιακό φάσμα συμμετεχόντων/-χουσών, το οποίο μπορεί να προσφέρει διαφορετικές οπτικές σε θέματα όπως ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας, η έκθεση στην παραπληροφόρηση και άλλα θέματα που καλύφθηκαν στην έρευνα. Η κατανόηση της ηλικιακής κατανομής είναι καίριας σημασίας για την ανάλυση του τρόπου με τον οποίο οι διάφορες ηλικιακές ομάδες αντιλαμβάνονται και ασχολούνται με τα μέσα ενημέρωσης και την πληροφόρηση.

Γράφημα #2

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Κατανομή φύλου των ενηλίκων

Σε ό,τι αφορά την κατανομή των ενηλίκων κατά φύλο, από την ομάδα των ερωτηθέντων/-θισών στην έρευνα, το διάγραμμα χωρίζεται σε τρία τμήματα, καθένα από τα οποία αντιπροσωπεύει μια διαφορετική κατηγορία προσδιορισμού φύλου μεταξύ των συμμετεχόντων/-χουσών.

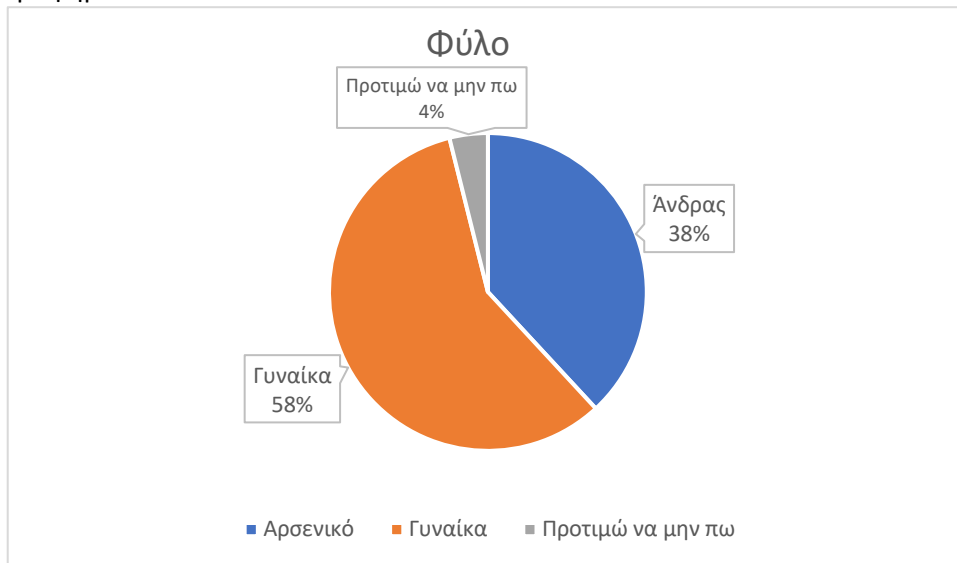
Γυναίκες (58%): Το μεγαλύτερο τμήμα του κυκλικού διαγράμματος αντιπροσωπεύεται από το πορτοκαλί χρώμα, το οποίο υποδηλώνει ότι το 58% των ερωτηθέντων ατόμων στην έρευνα προσδιορίζονται ως γυναίκες. Αυτή η παρουσία πλειοψηφίας υποδηλώνει ότι η έρευνα είχε υψηλότερο ποσοστό συμμετοχής από γυναίκες σε σύγκριση με τα άλλα φύλα.

Άνδρες (38%): Το δεύτερο μεγαλύτερο τμήμα, που εμφανίζεται με μπλε χρώμα, αντιπροσωπεύει το 38% των ερωτηθέντων ατόμων που προσδιορίζονται ως άνδρες. Το ποσοστό αυτό δείχνει ότι ένα σημαντικό αλλά μικρότερο μέρος των συμμετεχόντων/-χουσών στην έρευνα ήταν άνδρες.

Προτιμώ να μην πω (4%): Ένα μικρό γκριζό τμήμα, που αποτελεί το 4% του συνόλου, υποδεικνύει τα ερωτηθέντα άτομα που επέλεξαν να μην αποκαλύψουν το φύλο τους. Η επιλογή αυτή είναι σημαντική για τη διατήρηση της συμπεριληπτικότητας και τον σεβασμό του απορρήτου των συμμετεχόντων ατόμων που μπορεί να μην επιθυμούν να προσδιορίσουν το φύλο τους για προσωπικούς λόγους.

Η κατανομή των φύλων στην παρούσα έρευνα δείχνει μεγαλύτερη εκπροσώπηση των γυναικών σε σύγκριση με τους άνδρες, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό των συμμετεχόντων ατόμων επέλεξε να μην αποκαλύψει το φύλο του. Αυτή η δημογραφική κατανομή είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση των οπτικών και των εμπειριών που εκπροσωπούνται στην έρευνα, καθώς το φύλο μπορεί να επηρεάσει τις συνήθειες κατανάλωσης μέσω ενημέρωσης, τις αντιλήψεις για τα fake news και την εμπλοκή με πρωτοβουλίες για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Η κατανομή αυτή θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ανάλυση άλλων αποτελεσμάτων της έρευνας, καθώς μπορεί να επηρεάσει τη δυνατότητα γενίκευσης των ευρημάτων στον ευρύτερο πληθυσμό.

Γράφημα #3

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Επίπεδο εκπαίδευσης

Το παρακάτω ραβδόγραμμα απεικονίζει την κατανομή των ενήλικων ερωτηθέντων/-θεισών με βάση το επίπεδο εκπαίδευσής τους. Κάθε ράβδος αντιπροσωπεύει ένα διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο, που κυμαίνεται από τη στοιχειώδη εκπαίδευση έως τα ανώτερα πτυχία, και το ύψος των ράβδων αντιστοιχεί στον αριθμό των ερωτηθέντων/-θεισών σε κάθε κατηγορία.

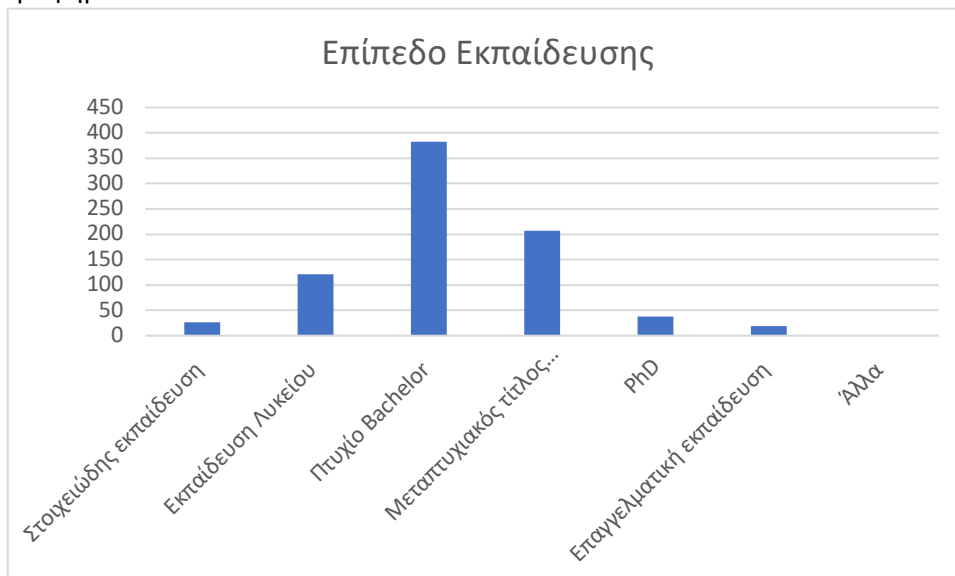
Στο χαμηλότερο άκρο του φάσματος, ένας μικρός αριθμός ενήλικων ερωτηθέντων/-θεισών έχει ολοκληρώσει μόνο τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Αυτό υποδηλώνει ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων/-χουσών στην έρευνα έχει ακολουθήσει εκπαίδευση πέραν του στοιχειώδους επιπέδου υποδηλώνοντας ένα γενικά καλά μορφωμένο δείγμα. Ανεβαίνοντας προς τα πάνω στην εκπαιδευτική κλίμακα, ο αριθμός των ερωτηθέντων/-θεισών με εκπαίδευση λυκείου είναι υψηλότερος από εκείνους που έχουν μόνο στοιχειώδη εκπαίδευση, αν και εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει ένα σχετικά μικρό μέρος της συνολικής ομάδας. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει άτομα που μπορεί να εισήλθαν στο εργατικό δυναμικό αμέσως μετά το λύκειο ή να επέλεξαν επαγγελματική εκπαίδευση αντί για τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Το συνηθέστερο επίπεδο εκπαίδευσης μεταξύ των ερωτηθέντων/-θεισών είναι το πτυχίο, όπως φαίνεται από την υψηλότερη ράβδο του διαγράμματος. Αυτό υποδηλώνει ότι ένα σημαντικό μέρος των συμμετεχόντων/-χουσών στην έρευνα έχει ολοκληρώσει προπτυχιακές σπουδές, γεγονός που φανερώνει μια δημογραφική ομάδα που είναι μορφωμένη και έχει στέρεες βάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ακολουθούν αμέσως μετά τα άτομα που έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, η δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα στην έρευνα. Η παρουσία σημαντικού αριθμού συμμετεχόντων/-χουσών με μεταπτυχιακές σπουδές αντικατοπτρίζει τη δέσμευση για προχωρημένη μάθηση και περαιτέρω εξειδίκευση στους τομείς σπουδών τους.

Ένα μικρότερο τμήμα των ερωτηθέντων/-θεισών είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, γεγονός που υποδηλώνει ότι λιγότεροι/-ρες συμμετέχοντες/-χουσες έχουν φτάσει σε αυτό το υψηλότερο επίπεδο ακαδημαϊκών επιτευγμάτων. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει πιθανώς άτομα που έχουν ασχοληθεί με εκτεταμένη έρευνα και εξειδικευμένες σπουδές συμβάλλοντας σε ένα υψηλό επίπεδο ακαδημαϊκής και επαγγελματικής εμπειρογνώσεως στον πληθυσμό της έρευνας.

Το διάγραμμα δείχνει επίσης έναν μικρό αριθμό ερωτηθέντων/-θισών που έχουν ολοκληρώσει επαγγελματική εκπαίδευση. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει πιθανώς άτομα που έχουν ακολουθήσει εξειδικευμένη εκπαίδευση και ανάπτυξη δεξιοτήτων σε συγκεκριμένα επαγγέλματα ακολουθώντας μια πρακτική, προσανατολισμένη στην καριέρα εκπαιδευτική πορεία. Τέλος, η κατηγορία «Άλλο», η οποία συγκεντρώνει τους/τις λιγότερους/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες, υποδηλώνει ότι πολύ λίγοι/-γες συμμετέχοντες/-χουσες δεν εμπίπτουν στις παραδοσιακές εκπαιδευτικές διαδρομές που παρατίθενται. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει μη παραδοσιακές μορφές εκπαίδευσης, όπως εναλλακτικές μεθόδους μάθησης ή πιστοποιήσεις που δεν ευθυγραμμίζονται με τις άλλες κατηγορίες.

Γράφημα #4

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Επάγγελμα

Το παρακάτω διάγραμμα απεικονίζει την επαγγελματική ή επαγγελματική κατανομή των ερωτηθέντων/-θισών στην έρευνα σε διάφορες κατηγορίες. Η μεγαλύτερη ομάδα, με την ένδειξη «Άλλο», περιλαμβάνει 281 ερωτηθέντες/-θείσες υποδηλώνοντας ένα ευρύ φάσμα επαγγελμάτων που δεν κατηγοριοποιούνται συγκεκριμένα στο διάγραμμα. Αυτό υποδηλώνει ποικίλο υπόβαθρο μεταξύ των συμμετεχόντων/-χουσών.

Η δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα αποτελείται από «Φοιτητές/-τριες Πανεπιστημίου», με 187 ερωτηθέντες/-θείσες, γεγονός που αναδεικνύει τη σημαντική συμμετοχή ατόμων που ασχολούνται με την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτή η δημογραφική ομάδα είναι ουσιαστική για τις συζητήσεις σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, δεδομένης της ενεργής ενασχόλησής τους με τα ψηφιακά μέσα.

Οι «Εκπαιδευτικοί/Εκπαιδευτές/-τριες», με 197 ερωτηθέντες, αντιπροσωπεύουν ένα σημαντικό τμήμα, καθώς εμπλέκονται άμεσα στη διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Οι απόψεις τους είναι ζωτικής σημασίας για την κατανόηση των προκλήσεων και των ευκαιριών στην εκπαίδευση που σχετίζονται με αυτόν τον τομέα.

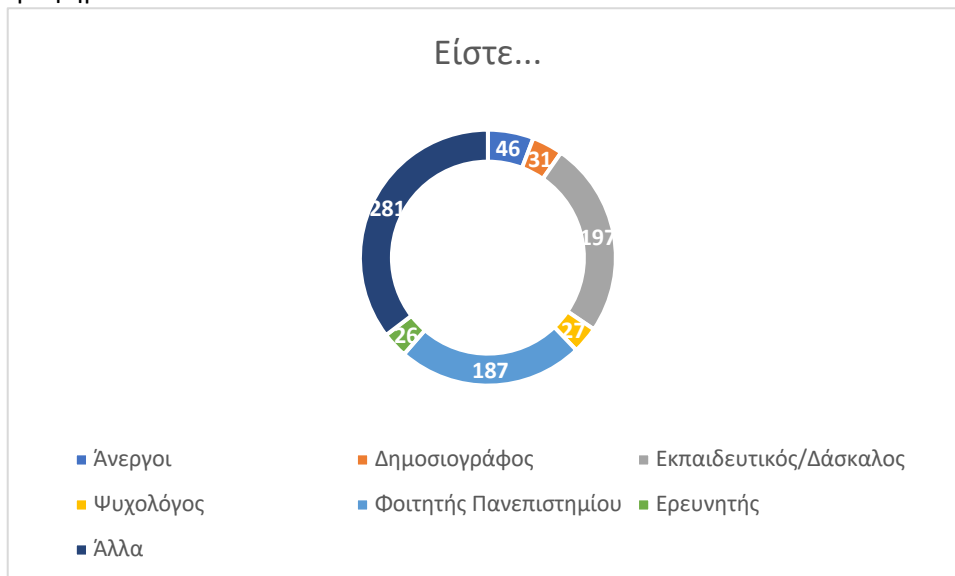
Μικρότερα τμήματα περιλαμβάνουν «Ερευνητές/-τριες» (26 ερωτηθέντες/-θείσες), «Δημοσιογράφους» (31 ερωτηθέντες/-θείσες) και «Ψυχολόγους» (27 ερωτηθέντες/-θείσες). Οι ερευνητές/-τριες παρέχουν επιστημονικές γνώσεις, οι δημοσιογράφοι συνεισφέρουν απόψεις σχετικά με τον αντίκτυπο της παραπληροφόρησης στα μέσα επικοινωνίας και οι ψυχολόγοι

διευκολύνουν την κατανόηση των γνωστικών και συναισθηματικών επιπτώσεων της παραπληροφόρησης.

Τέλος, υπάρχουν 46 «Άνεργοι/-γες» ερωτηθέντες/-θείσες. Αν και δεν συνδέονται με κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα, η συμπερίληψή τους συμβάλλει στην αποτύπωση μιας ευρύτερης κοινωνικής προοπτικής.

Συνολικά, το διάγραμμα αναδεικνύει το διαφορετικό επαγγελματικό υπόβαθρο των ερωτηθέντων/-θεισών, καθένα από τα οποία συνεισφέρει πολύτιμες πληροφορίες στα ευρήματα της έρευνας σχετικά με την παιδεία στα μέσα και την παραπληροφόρηση.

Γράφημα #5

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την ΟΛΑΕ.

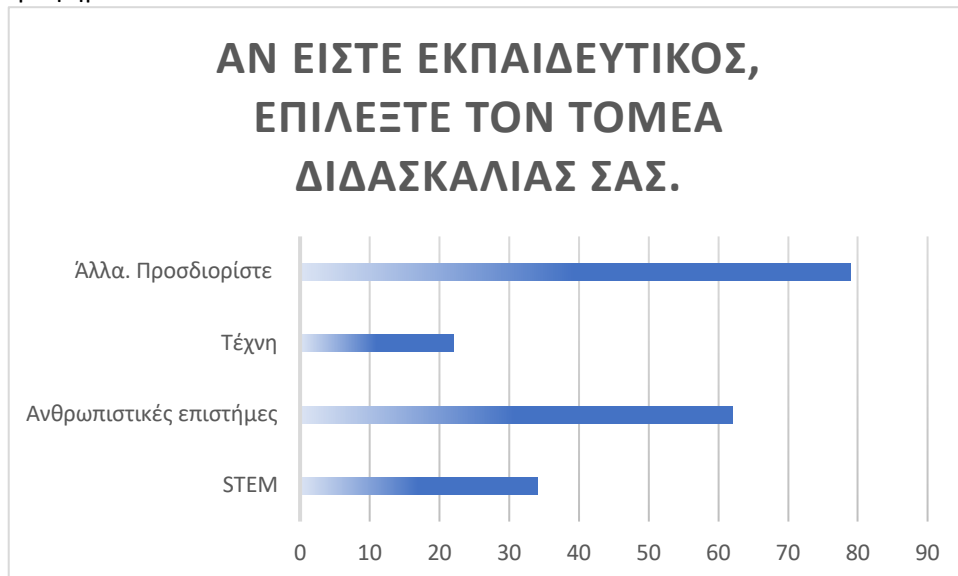
Διδακτική εξειδίκευση

Σε ό,τι αφορά τους τομείς εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών, όπως απεικονίζεται στο Γράφημα #6, η κατηγορία «Άλλο» έχει τον μεγαλύτερο αριθμό εκπαιδευτικών, γεγονός που υποδηλώνει ότι πολλοί εκπαιδευτικοί ειδικούνται σε τομείς που δεν αναφέρονται συγκεκριμένα στο γράφημα. Ακολουθεί η κατηγορία «Ανθρωπιστικές Επιστήμες» με σημαντικό αριθμό εκπαιδευτικών, γεγονός που αντικατοπτρίζει την ισχυρή εκπροσώπηση σε θέματα όπως η ιστορία, οι γλώσσες και οι κοινωνικές επιστήμες.

Η κατηγορία "STEM" (Φυσικές Επιστήμες, Τεχνολογία, Μηχανική και Μαθηματικά) έχει μέτρια εκπροσώπηση δείχνοντας ότι ένας σημαντικός αριθμός εκπαιδευτικών εστιάζει σε αυτούς τους τεχνικούς και επιστημονικούς κλάδους. Τα «Εικαστικά» έχουν τους/τις λιγότερους/-ρες εκπαιδευτικούς σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες, γεγονός που υποδηλώνει ότι είναι ο τομέας διδασκαλίας που εκπροσωπείται λιγότερο στην έρευνα.

Συνολικά, το διάγραμμα δείχνει μια ποικίλη κατανομή της διδακτικής εξειδίκευσης, με αξιοσημείωτη έμφαση στην απάντηση «Άλλο» και τις «Ανθρωπιστικές Επιστήμες», ενώ τα «Εικαστικά» και το "STEM" έχουν μικρότερη αλλά και πάλι σημαντική εκπροσώπηση.

Γράφημα #6

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

5.8 Έκθεση σε ειδησεογραφικές πηγές

Το παρακάτω κυκλικό διάγραμμα απεικονίζει την κατανομή των κύριων πηγών ειδήσεων των ερωτηθέντων/-θειών επιτρέποντας πολλαπλές επιλογές. Το διάγραμμα χωρίζεται σε διάφορα τμήματα, καθένα από τα οποία αντιπροσωπεύει ένα διαφορετικό μέσο μέσω του οποίου οι ερωτηθέντες/-θείσες καταναλώνουν πρωτίστως ειδήσεις.

Το μεγαλύτερο τμήμα είναι τα Social Media, το οποίο εμφανίζεται με μπλε χρώμα, υποδεικνύοντας ότι ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων/-θειών βασίζεται στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης ως κύρια πηγή ειδήσεων. Αυτό φανερώνει την αυξανόμενη τάση των ανθρώπων να στρέφονται σε πλατφόρμες όπως το Facebook, το Twitter και το Instagram για πληροφορίες και ενημερώσεις σε πραγματικό χρόνο.

Οι/Τα Διαδικτυακές Εφημερίδες/Websites, που απεικονίζονται με πορτοκαλί χρώμα, είναι μια άλλη σημαντική πηγή ειδήσεων για τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες, γεγονός που υπογραμμίζει τη συνεχιζόμενη σημασία των παραδοσιακών ειδησεογραφικών οργανισμών που έχουν μεταβεί σε ψηφιακές μορφές. Αυτό υποδηλώνει ότι, ενώ τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι δημοφιλή, εξακολουθεί να υπάρχει ισχυρή προτίμηση σε ειδησεογραφικά sites για εμπεριστατωμένες αναφορές.

Η τηλεόραση εμφανίζεται με γκρι χρώμα και αντιπροσωπεύει σημαντικό μέρος των συνηθειών κατανάλωσης ειδήσεων των ερωτηθέντων/-θειών. Παρά την άνοδο των ψηφιακών μέσων, η τηλεόραση εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική πηγή ειδήσεων, ιδίως για ορισμένες δημογραφικές ομάδες που προτιμούν την οπτική και ζωντανή κάλυψη ειδήσεων.

Το/Τα Ραδιόφωνο/Podcasts που απεικονίζονται με κίτρινο χρώμα, αντιπροσωπεύουν ένα μικρότερο, αλλά ακόμη αξιοσημείωτο, μερίδιο των κύριων πηγών ειδήσεων των ερωτηθέντων/-θειών. Αυτό δείχνει ότι τα ακουστικά μέσα, συμπεριλαμβανομένων τόσο των παραδοσιακών ραδιοφωνικών

εκπομπών όσο και των σύγχρονων podcasts, εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι έχουν πρόσβαση στις ειδήσεις.

Οι/Τα Έντυπες/-πα Εφημερίδες/Περιοδικά απεικονίζονται με γαλάζιο χρώμα, γεγονός που δείχνει ότι μια μικρότερη ομάδα ερωτηθέντων/-θιςών εξακολουθεί να προτιμά τα παραδοσιακά έντυπα μέσα. Το τμήμα αυτό, αν και μικρότερο, υπογραμμίζει τη συνεχιζόμενη σημασία των φυσικών εκδόσεων σε έναν ολοένα και πιο ψηφιακό κόσμο.

Τέλος, ένα μικρό πράσινο τμήμα με την ένδειξη «Άλλο» αντιπροσωπεύει τις εναλλακτικές πηγές ειδήσεων που αναφέρουν οι ερωτηθέντες/-θιςές. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει εξειδικευμένες εκδόσεις, ενημερωτικά δελτία ή άλλες μορφές μέσων ενημέρωσης που δεν καλύπτονται από τις κύριες κατηγορίες.

Συνολικά, το διάγραμμα αποκαλύπτει ένα ευρύ φάσμα συνηθειών κατανάλωσης ειδήσεων μεταξύ των ερωτηθέντων/-θιςών, με μεγάλη έμφαση στα ψηφιακά και κοινωνικά μέσα, αλλά και σημαντικά ποσοστά που εξακολουθούν να βασίζονται σε παραδοσιακές πλατφόρμες όπως η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και ο έντυπος τύπος.

Γράφημα #7

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Συχνότητα ενασχόλησης με ειδησεογραφικό περιεχόμενο

Το Γράφημα #8 απεικονίζει τη συχνότητα με την οποία οι ερωτηθέντες/-θιςές ασχολούνται με το ειδησεογραφικό περιεχόμενο. Το γράφημα χωρίζεται σε τέσσερις κατηγορίες: «Καθημερινά», «Αρκετές φορές την εβδομάδα», «Εβδομαδιαία» και «Λιγότερο συχνά», καθεμία από τις οποίες αντιπροσωπεύει διαφορετικά επίπεδα κατανάλωσης ειδήσεων.

Η μεγαλύτερη μπάρα αντιπροσωπεύει την κατηγορία «Καθημερινά» δείχνοντας ότι η σημαντική πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θιςών ασχολείται με το ειδησεογραφικό περιεχόμενο σε καθημερινή βάση. Αυτό δείχνει ένα υψηλό επίπεδο τακτικής αλληλεπίδρασης με τις ειδήσεις, γεγονός που υποδηλώνει ότι η ενημέρωση αποτελεί καθημερινή προτεραιότητα για πολλούς/-λές συμμετέχοντες/-χουσες.

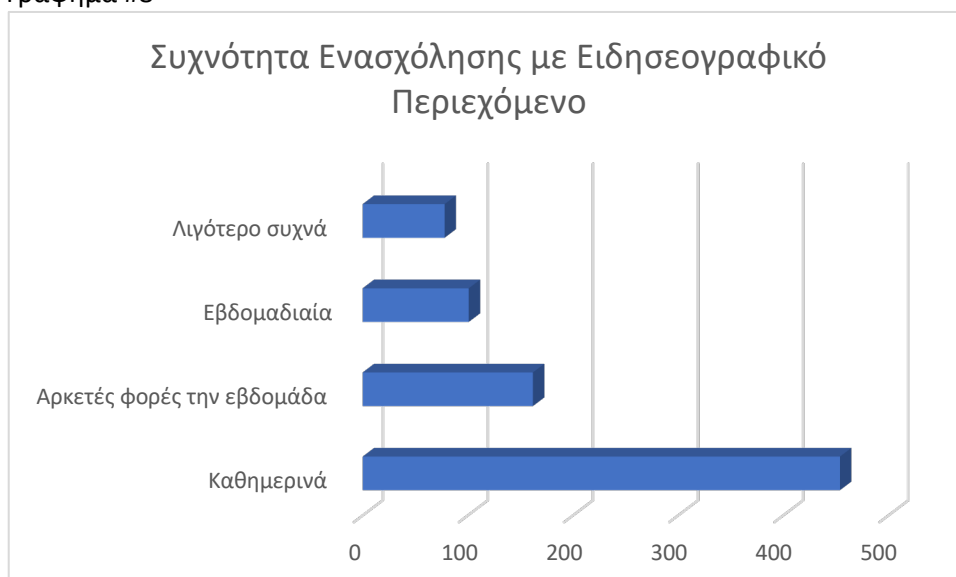
Η επόμενη μεγαλύτερη ομάδα είναι «Αρκετές φορές την εβδομάδα», γεγονός που υποδηλώνει ότι ένας σημαντικός αριθμός ερωτηθέντων/-θισών έχει πρόσβαση στις ειδήσεις πολλές φορές κατά τη διάρκεια της εβδομάδας, αλλά όχι απαραίτητα κάθε μέρα. Αυτή η ομάδα εξακολουθεί να διατηρεί μια συχνή ενασχόληση με το ειδησεογραφικό περιεχόμενο, αν και με ελαφρώς μικρότερη ένταση από τους/τις καθημερινούς/-νές καταναλωτές/-τριες.

Η «εβδομαδιαία» ενασχόληση αντιπροσωπεύεται από μια μικρότερη μπάρα, γεγονός που δείχνει ότι ορισμένοι/-νες ερωτηθέντες/-θείσες προτιμούν να ενημερώνονται για τις ειδήσεις μία φορά την εβδομάδα. Αυτή η ομάδα μπορεί να αντιπροσωπεύει άτομα που ασχολούνται με τις ειδήσεις πιο επιλεκτικά ή εκείνους/-νες που προτιμούν να καταναλώνουν τις ειδήσεις σε μεγαλύτερες, λιγότερο συχνές επισκέψεις.

Η μικρότερη μπάρα δείχνει την κατηγορία «Λιγότερο συχνά», όπου φαίνεται ότι οι ερωτηθέντες/-θείσες ασχολούνται με το ειδησεογραφικό περιεχόμενο λιγότερο συχνά από μία φορά την εβδομάδα. Αυτή η ομάδα πιθανόν αποτελείται από άτομα που είτε έχουν περιορισμένο ενδιαφέρον για τα τρέχοντα γεγονότα είτε προτιμούν να ενημερώνονται με άλλα μέσα ή σε μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα.

Συνολικά, το διάγραμμα αποκαλύπτει ότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων/-θισών ασχολείται σε τακτική βάση με το ειδησεογραφικό περιεχόμενο, με την καθημερινή κατανάλωση να είναι η πιο συνηθισμένη. Αυτή η υψηλή συχνότητα ενασχόλησης αντικατοπτρίζει το έντονο ενδιαφέρον για ενημέρωση και υποδηλώνει ότι οι ειδήσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή πολλών συμμετεχόντων/-χουσών.

Γράφημα #8

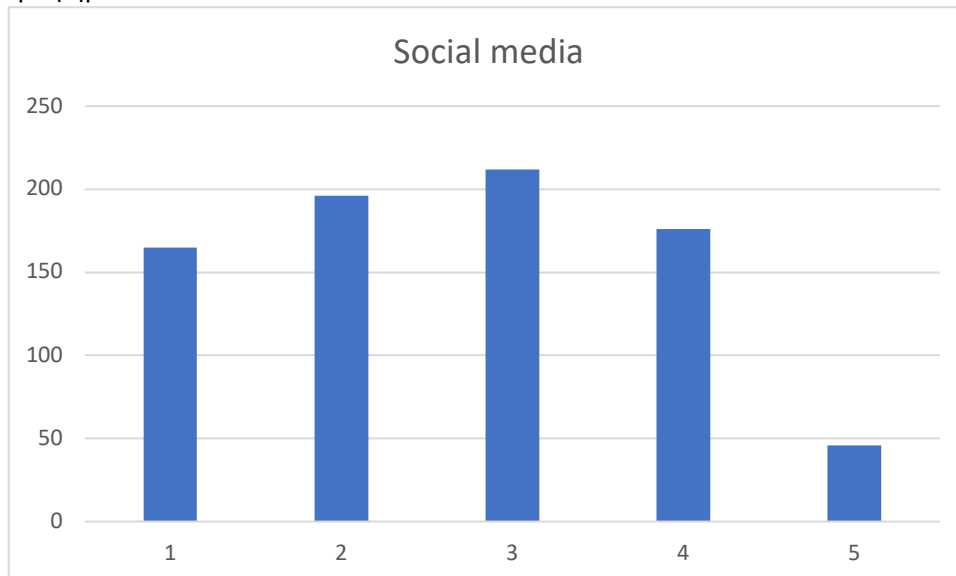

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Πηγή Ειδήσεων: Social Media

Στην ερώτηση σχετικά με το επίπεδο εμπιστοσύνης τους στις διάφορες πηγές ειδήσεων οι ερωτηθέντες/-θείσες, όσον αφορά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, φαίνεται να έχουν διαφορετική αντίληψη για την αξιοπιστία των πηγών, αλλά αυτό δεν ευθυγραμμίζεται με τις συνήθειές τους, καθώς ορισμένες από τις πιο χρησιμοποιούμενες πλατφόρμες δεν είναι και οι πιο αξιόπιστες.

Γράφημα #9

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Πηγή Ειδήσεων: Διαδικτυακές εφημερίδες και websites

Το Γράφημα #10, απεικονίζει την εμπιστοσύνη που δείχνουν οι ερωτηθέντες/-θείσες για τις διαδικτυακές εφημερίδες και τα websites. Όπως αποκαλύπτει, αν και υπάρχει κάποια διαφοροποίηση στα επίπεδα εμπιστοσύνης, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών θεωρεί τις διαδικτυακές εφημερίδες και τα websites ως αξιόπιστες πηγές ενημέρωσης, με ένα σημαντικό αριθμό να τις τοποθετεί στις υψηλότερες κατηγορίες αξιοπιστίας. Αυτό υποδηλώνει ότι οι ψηφιακές ειδησεογραφικές πλατφόρμες διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στη διάδοση των πληροφοριών και ότι οι συμμετέχοντες/-χουσες στην έρευνα τις εμπιστεύονται γενικά.

Γράφημα #10

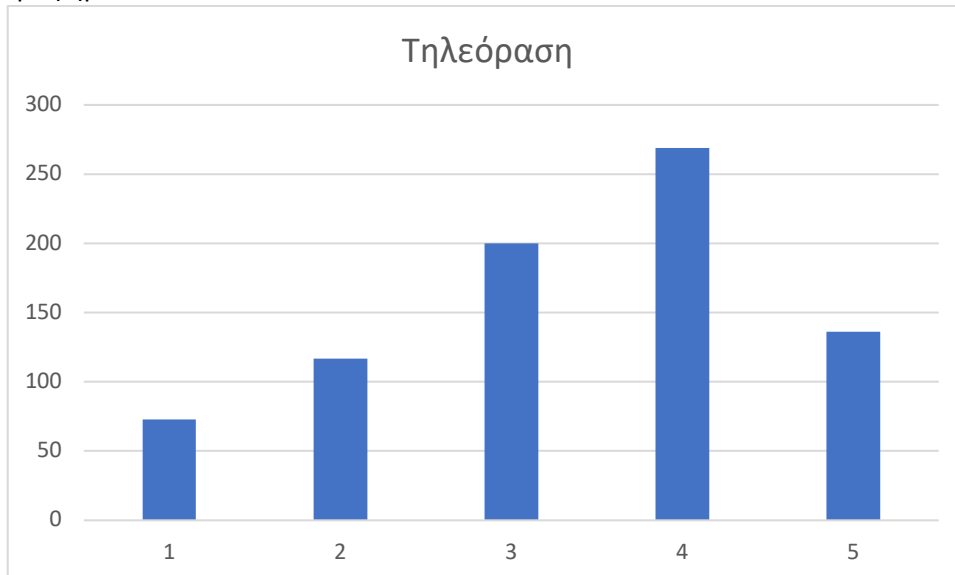

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Πηγή Ειδήσεων: Τηλεόραση

Συνοπτικά, το Γράφημα #11 δείχνει ότι, αν και υπάρχει κάποια διαφοροποίηση στα επίπεδα εμπιστοσύνης, η τηλεόραση θεωρείται γενικά αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης από την πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών, με πολλούς/-λές να την τοποθετούν στις υψηλότερες κατηγορίες αξιοπιστίας. Αυτό υποδηλώνει ότι παρά την άνοδο των ψηφιακών μέσων, η τηλεόραση εξακολουθεί να κατέχει ισχυρή θέση ως αξιόπιστη πηγή ειδήσεων για πολλούς ανθρώπους.

Γράφημα #11

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την ΟΛΑΕ.

Πηγή Ειδήσεων: Ραδιόφωνο/podcast

Το Γράφημα #12 δείχνει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών θεωρεί το ραδιόφωνο και τα podcast ως αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης, με έμφαση στα μέτρια έως υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης. Αυτό αντικατοπτρίζει τη συνεχιζόμενη σημασία των ακουστικών μέσων για την παροχή αξιόπιστων και έγκυρων ειδήσεων και πληροφοριών σε ένα ευρύ κοινό.

Γράφημα #12

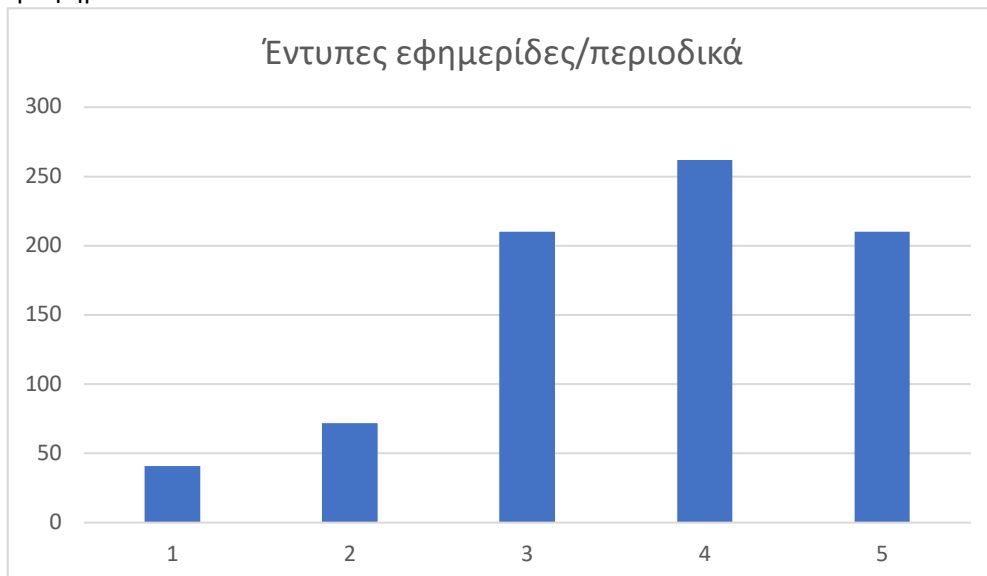

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Πηγή Ειδήσεων: Έντυπες εφημερίδες/περιοδικά

Συνολικά, το Γράφημα #13 δείχνει ότι οι έντυπες εφημερίδες και τα περιοδικά θεωρούνται γενικά ως περισσότερο ή λιγότερο αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης από την πλειονότητα των ερωτηθέντων/-θεισών, με πολλούς/-λές να τις τοποθετούν στις κατηγορίες υψηλότερης αξιοπιστίας. Αυτό δείχνει ότι τα παραδοσιακά έντυπα μέσα ενημέρωσης εξακολουθούν να κατέχουν ισχυρή θέση ως αξιόπιστη πηγή ειδήσεων και πληροφοριών.

Γράφημα #13

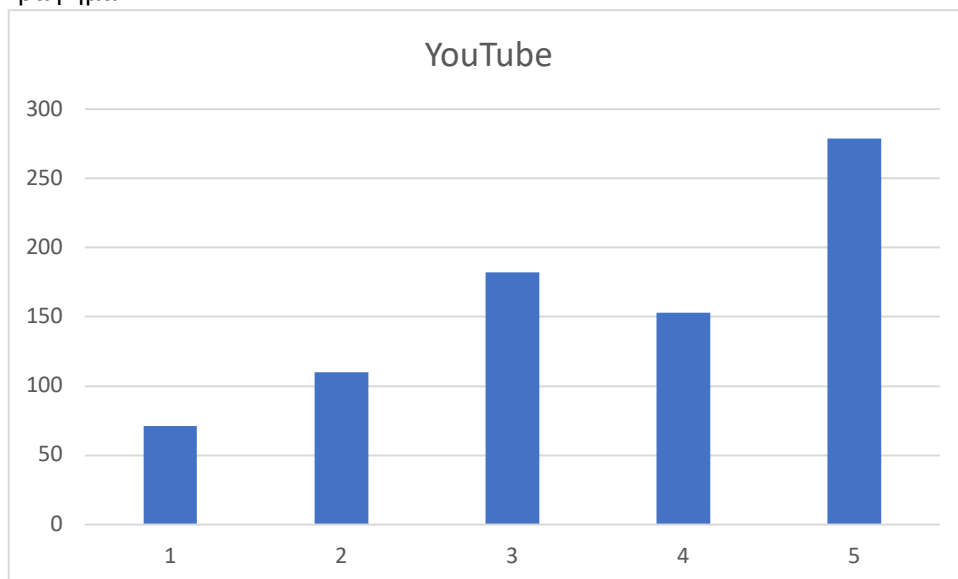

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

YouTube

Το Γράφημα #14 απεικονίζει τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων/-θεισών σχετικά με την πιθανότητα διάδοσης fake news από το YouTube με βάση μια κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου το 1 δηλώνει τη μικρότερη πιθανότητα και το 5 τη μεγαλύτερη πιθανότητα. Η κατανομή δείχνει ότι ένα μικρότερο μέρος των ερωτηθέντων/-θεισών θεωρεί εξαιρετικά απίθανο το YouTube να διαδώσει fake news, γεγονός που υποδηλώνει κάποια εμπιστοσύνη στην πλατφόρμα. Ωστόσο, καθώς οι βαθμολογίες αυξάνονται, υπάρχει μια αξιοσημείωτη μετατόπιση, με ένα σημαντικό αριθμό ερωτηθέντων/-θεισών να αποδίδει βαθμολογία 3, γεγονός που υποδηλώνει μέτρια ανησυχία ότι το YouTube μπορεί να διαδώσει fake news. Οι υψηλότερες βαθμολογίες, ιδίως το 5, φαίνονται στην υψηλότερη μπάρα, γεγονός που φανερώνει ότι ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι το YouTube είναι πολύ πιθανό να διαδώσει fake news. Αυτό υποδηλώνει ότι, παρά τη δημοτικότητα του YouTube, υπάρχει σημαντική ανησυχία μεταξύ των χρηστών/-στριών σχετικά με το ενδεχόμενο παραπληροφόρησης στην πλατφόρμα, ιδίως λόγω του μεγάλου εύρους περιεχομένου που δημιουργείται από τους/τις χρήστες/-στριες.

Γράφημα #14

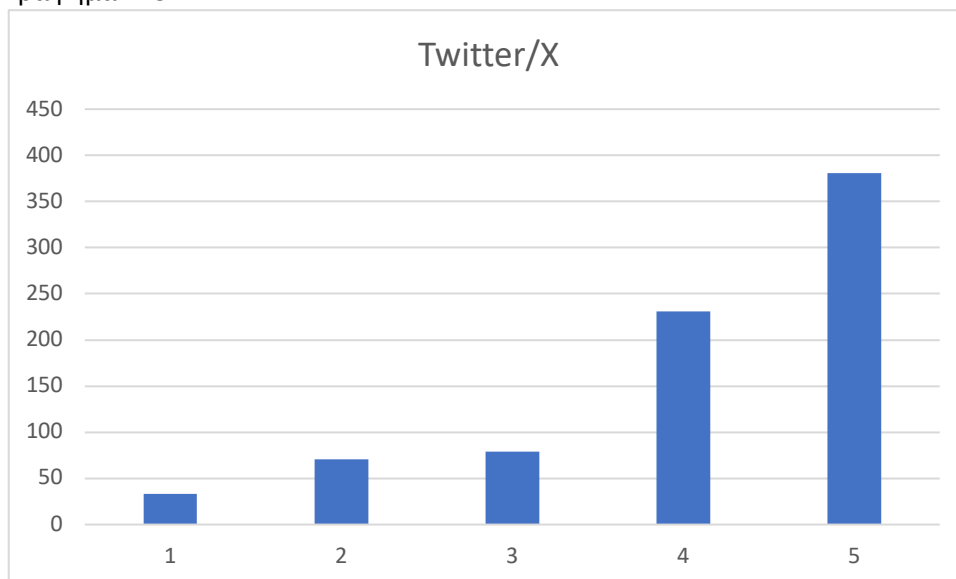
Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Twitter

Το Γράφημα #15 απεικονίζει τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων/-θεισών σχετικά με την πιθανότητα το Twitter (πλέον γνωστό ως X) να διαδίδει fake news χρησιμοποιώντας μια κλίμακα από το 1 (λιγότερο πιθανό) έως το 5 (πιο πιθανό). Η πρώτη ράβδος, που αντιπροσωπεύει εκείνους/-νες που πιστεύουν ότι το Twitter είναι λιγότερο πιθανό να διαδίδει fake news, είναι αρκετά μικρή, υποδεικνύοντας ότι λίγοι/-γες ερωτηθέντες/-θείσες εμπιστεύονται την πλατφόρμα σε αυτόν τον βαθμό. Καθώς οι βαθμολογίες αυξάνονται, παρατηρείται μια μέτρια αύξηση του αριθμού των ερωτηθέντων/-θεισών που βαθμολογούν το Twitter με 2 ή 3, γεγονός που φανερώνει τις αυξανόμενες ανησυχίες σχετικά με τη δυνατότητα της πλατφόρμας να διαδίδει παραπληροφόρηση.

Τα πιο σημαντικά ευρήματα αφορούν τις υψηλότερες βαθμολογίες: πολλοί/-λές ερωτηθέντες/-θείσες βαθμολόγησαν το Twitter με 4 και μια ακόμη μεγαλύτερη ομάδα το βαθμολόγησε με 5, γεγονός που υποδηλώνει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι το Twitter είναι πολύ πιθανό να διαδίδει fake news. Αυτό υποδηλώνει ότι υπάρχει σημαντικός σκεπτικισμός σχετικά με την αξιοπιστία των πληροφοριών στο Twitter, πιθανότατα λόγω του γρήγορου ρυθμού της πλατφόρμας, της επικράτησης μη επαληθευμένου περιεχομένου που δημιουργείται από χρήστες/-στριες και της συχνής διάδοσης φημών και παραπληροφόρησης. Τα δεδομένα αυτά υπογραμμίζουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει το Twitter για να εκληφθεί ως αξιόπιστη πηγή πληροφοριών, με πολλούς/-λές χρήστες/-στριες να το θεωρούν ως μια πλατφόρμα όπου μπορούν εύκολα να διαδοθούν fake news.

Γράφημα #15

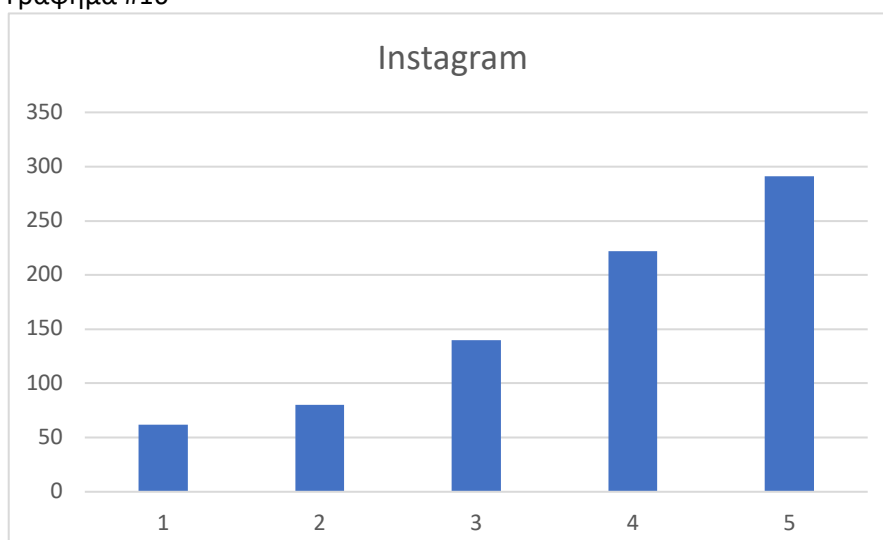
Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Instagram

Το Γράφημα #16 απεικονίζει τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων/-θεισών σχετικά με την πιθανότητα το Instagram να διαδίδει fake news, με βάση μια κλίμακα από το 1 (λιγότερο πιθανό) έως το 5 (πιο πιθανό). Τα δεδομένα δείχνουν ότι λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες πιστεύουν ότι το Instagram είναι πολύ απίθανο να διαδώσει fake news, με κάποια αύξηση εκείνων που το θεωρούν κάπως πιθανό, γεγονός που αντικατοπτρίζει τις ανησυχίες σχετικά με την αξιοπιστία των πληροφοριών που μοιράζονται σε μια πλατφόρμα που βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε περιεχόμενο που δημιουργείται από χρήστες/-στριες.

Το Instagram, παρά τη δημοτικότητά του, ενέχει σοβαρό κίνδυνο να αποτελέσει μια πλατφόρμα στην οποία η παραπληροφόρηση μπορεί εύκολα να διαδοθεί, ιδίως δεδομένης της έμφασης που δίνει στο οπτικό περιεχόμενο και της επιρροής δημοφιλών χρηστών/-στριών που μπορεί να μην επαληθεύουν πάντα τις πληροφορίες που κοινοποιούν.

Γράφημα #16

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

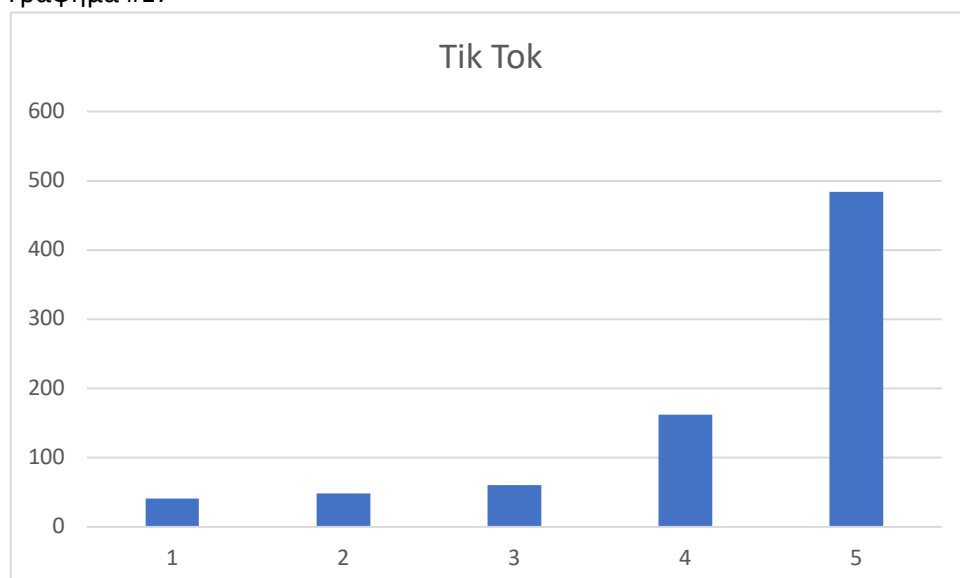
TikTok

Το Γράφημα #17 απεικονίζει τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων/-θεισών για το TikTok ως πηγή fake news, με βάση μια κλίμακα από το 1 (λιγότερο πιθανό) έως το 5 (πιο πιθανό). Το διάγραμμα αποκαλύπτει ότι ένας μικρός αριθμός ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι το TikTok είναι απίθανο να διαδίδει fake news, όπως φαίνεται από τις μικρότερες μπάρες για τις βαθμολογίες 1 και 2. Ο αριθμός των ερωτηθέντων/-θεισών αυξάνεται ελαφρώς στο επίπεδο 3, γεγονός που δείχνει μια μέτρια ανησυχία σχετικά με τη δυνατότητα της πλατφόρμας να διαδώσει παραπληροφόρηση. Ωστόσο, το πιο εντυπωσιακό χαρακτηριστικό αυτού του διαγράμματος είναι η απότομη αύξηση των ερωτηθέντων/-θεισών που αξιολογούν το TikTok στα επίπεδα 4 και 5, με την μπάρα για το επίπεδο 5 να είναι η ψηλότερη με σημαντική διαφορά. Αυτό δείχνει ότι οι περισσότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες πιστεύουν ότι το TikTok είναι πολύ πιθανό να διαδώσει fake news.

Τα δεδομένα αυτά αναδεικνύουν ένα κρίσιμο ζήτημα: παρά την τεράστια δημοτικότητα του TikTok, ιδίως μεταξύ του νεανικού κοινού, πολλοί/-λές το θεωρούν ως μια πλατφόρμα όπου η παραπληροφόρηση μπορεί εύκολα να διαδοθεί. Η μορφή του TikTok, η οποία δίνει έμφαση στα σύντομα, ελκυστικά βίντεο που καταναλώνονται και κοινοποιούνται γρήγορα, μπορεί να συμβάλλει σε αυτή την αντίληψη. Η ταχεία κατανάλωση περιεχομένου και η ευκολία με την οποία τα βίντεο μπορούν να γίνουν viral στο TikTok μπορεί να καταστήσει πιο δύσκολο για τους/τις χρήστες/-στριες να διακρίνουν την ακρίβεια των πληροφοριών που παρουσιάζονται.

Το γεγονός ότι το TikTok θεωρείται ως μια σημαντική πηγή fake news, αλλά εξακολουθεί να προσελκύει μια τεράστια βάση χρηστών/-στριών, εγείρει σημαντικά ερωτήματα σχετικά με την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας και τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Υποδηλώνει την ανάγκη ενισχυμένων προσπαθειών για την εκπαίδευση των χρηστών/-στριών, ιδίως του νεότερου κοινού, σχετικά με την κριτική αξιολόγηση του περιεχομένου που καταναλώνουν σε τέτοιες πλατφόρμες. Επιπλέον, υπογραμμίζει την ευθύνη πλατφορμών όπως το TikTok να εφαρμόσουν ισχυρότερα μέτρα για την αποτροπή της διάδοσης της παραπληροφόρησης. Παρά τη φήμη που έχει ως πηγή fake news, η ευρεία χρήση του TikTok υπογραμμίζει τη σημαντική επιρροή του καθιστώντας το ένα ισχυρό μέσο τόσο με θετικούς όσο και με δυνητικά επιβλαβείς τρόπους. Αυτή η δυαδικότητα αποτελεί πρόκληση για την κοινωνία: πώς μπορούν να αξιοποιηθούν τα οφέλη των εν λόγω πλατφορμών και ταυτόχρονα να μετριαστούν οι κίνδυνοι που συνδέονται με τη διάδοση της παραπληροφόρησης;

Γράφημα #17

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

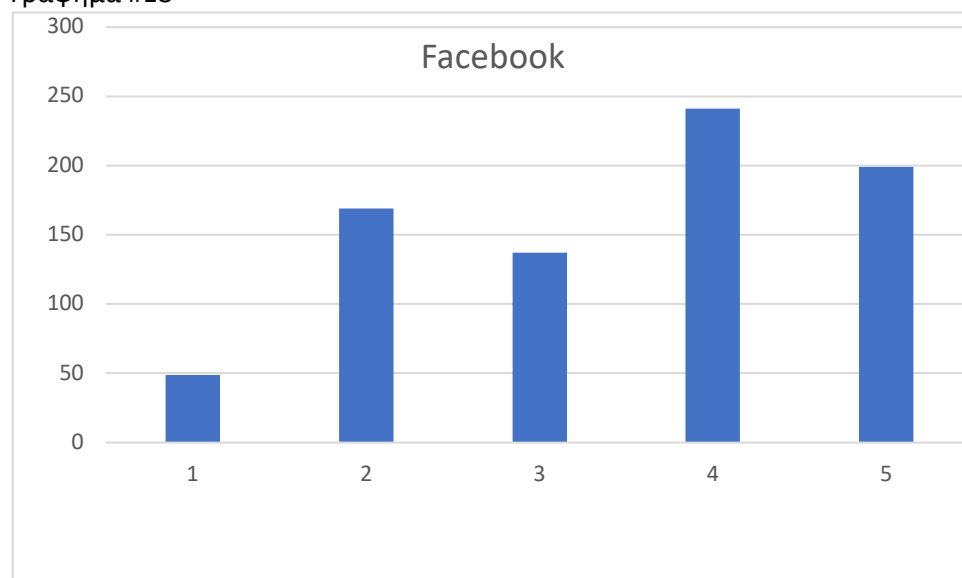
Facebook

Το Γράφημα #18 απεικονίζει τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων/-θισών σχετικά με την πιθανότητα του Facebook να διαδώσει fake news, με βάση μια κλίμακα από το 1 (λιγότερο πιθανό) έως το 5 (πιο πιθανό). Το γράφημα δείχνει ότι ένα μικρό μέρος των ερωτηθέντων/-θισών αξιολογεί το Facebook ως λιγότερο πιθανό να διαδώσει fake news, όπως φαίνεται από τη μικρότερη μπάρα για τη βαθμολογία 1. Υπάρχει μια αξιοσημείωτη αύξηση στον αριθμό των ερωτηθέντων/-θισών που βαθμολόγησαν το Facebook με 2, γεγονός που υποδηλώνει ότι περισσότεροι/-ρες συμμετέχοντες/-χουσες έχουν κάποιες επιφυλάξεις σχετικά με την αξιοπιστία της πλατφόρμας. Ο αριθμός των ερωτηθέντων/-θισών που βαθμολόγησαν το Facebook με 3 είναι ελαφρώς χαμηλότερος, γεγονός που υποδηλώνει μέτρια ανησυχία για τη διάδοση fake news στην πλατφόρμα.

Τα σημαντικότερα ευρήματα του γραφήματος βρίσκονται στις βαθμολογίες 4 και 5. Η ράβδος για το επίπεδο 4 είναι η υψηλότερη δείχνοντας ότι πολλοί/-λές ερωτηθέντες/-θείσες πιστεύουν ότι το Facebook είναι πιθανό να διαδίδει fake news. Η ράβδος για το επίπεδο 5, αν και ελαφρώς χαμηλότερη από το επίπεδο 4, εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων/-θισών που θεωρούν ότι το Facebook είναι πολύ πιθανό να διαδίδει παραπληροφόρηση. Αυτή η κατανομή δείχνει ότι ένας σημαντικός αριθμός χρηστών/-στριών είναι επιφυλακτικός ως προς την ακρίβεια των πληροφοριών στο Facebook και το θεωρεί ως μια πλατφόρμα όπου επικρατούν fake news.

Η αντίληψη αυτή είναι κρίσιμη, δεδομένης της εκτεταμένης βάσης χρηστών/-στριών του Facebook και του ρόλου του ως κύριας πηγής ειδήσεων και πληροφοριών για εκατομμύρια ανθρώπους παγκοσμίως. Η ανησυχία ότι το Facebook είναι πιθανό να διαδίδει fake news αντανακλά ευρύτερες ανησυχίες σχετικά με την ικανότητα της πλατφόρμας να διαχειρίζεται και να φιλτράρει αποτελεσματικά το περιεχόμενο, ιδίως με δεδομένο το ιστορικό των αγώνων της ενάντια στην παραπληροφόρηση. Παρά τις ανησυχίες αυτές, το Facebook εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ευρέως, αναδεικνύοντας την πρόκληση της εξισορρόπησης του ρόλου του ως ζωτικού εργαλείου επικοινωνίας με την ανάγκη διασφάλισης της ακρίβειας και της αξιοπιστίας των πληροφοριών που διαδίδει. Αυτή η ένταση υπογραμμίζει τη σημασία των συνεχιζόμενων προσπαθειών για τη βελτίωση της μετριοπάθειας του περιεχομένου και την ενίσχυση της παιδείας των χρηστών/-στριών στα μέσα επικοινωνίας.

Γράφημα #18

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

5.9 Αντίληψη και αντίκτυπος των fake news

Τι είναι τα fake news;

Σε ό,τι αφορά την αντίληψη σχετικά με τη διάδοση και τον αντίκτυπο των fake news, το κυκλικό διάγραμμα (Γράφημα #19) απεικονίζει την ευαισθητοποίηση των ερωτηθέντων/-θεισών σχετικά με τις fake news εξετάζοντας συγκεκριμένα αν έχουν συναντήσει ποτέ περιεχόμενο που πιστεύουν ότι είναι fake news.

Το μπλε τμήμα είναι το επικρατέστερο στο γράφημα υποδεικνύοντας ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών έχει πράγματι συναντήσει περιεχόμενο που πιστεύει ότι είναι fake news. Αυτό υποδηλώνει ένα υψηλό επίπεδο ευαισθητοποίησης των συμμετεχόντων/-χουσών όσον αφορά την παρουσία παραπληροφόρησης στα μέσα επικοινωνίας που καταναλώνουν. Το πορτοκαλί τμήμα, αν και σημαντικά μικρότερο, δείχνει ότι μια μειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών δεν έχει συναντήσει ή αναγνωρίσει fake news με βάση την εμπειρία τους.

Συνολικά, αυτό το διάγραμμα αναδεικνύει την επικράτηση των fake news, ή τουλάχιστον την αντίληψη για τη διάδοση fake news στο τοπίο της πληροφόρησης, με τους/τις περισσότερους/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες να δηλώνουν ότι έχουν εκτεθεί σε παραπλανητικό ή ψευδές περιεχόμενο. Αυτή η ευρέως διαδεδομένη ευαισθητοποίηση υπογραμμίζει τη σημασία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης που βοηθούν τα άτομα να αναγνωρίζουν και να αντιδρούν στα fake news, ή μπορεί στην πραγματικότητα να δείχνει ότι οι περισσότεροι/-ρες από τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες μας γνωρίζουν τις fake news και πώς να τα εντοπίζουν.

Γράφημα #19

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Επιπτώσεις των fake news στη δημοκρατία

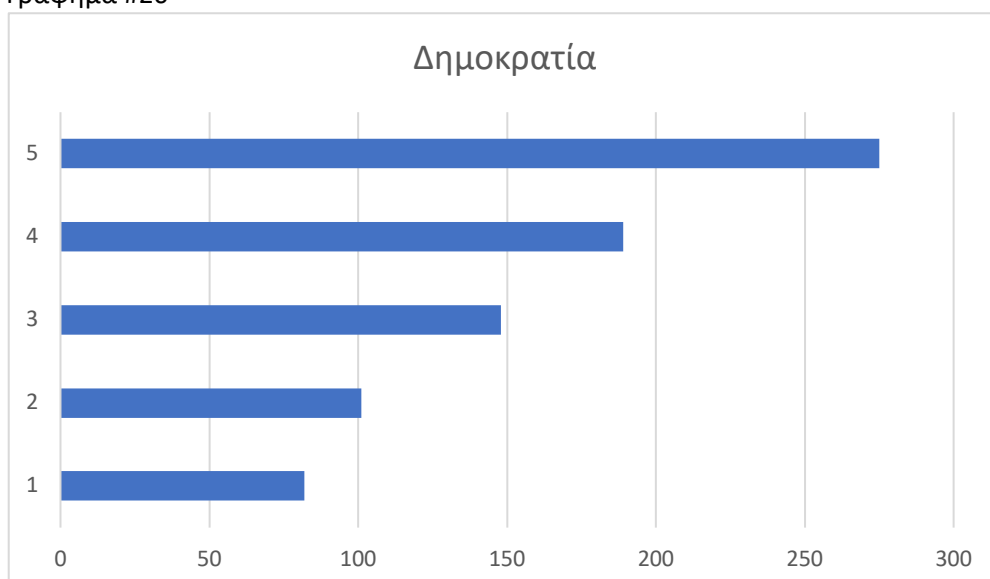
Το Γράφημα #20 απεικονίζει τις απόψεις των ερωτηθέντων/-θεισών σχετικά με τον βαθμό στον οποίο πιστεύουν ότι τα fake news επηρεάζουν τη δημοκρατία. Οι απαντήσεις μετρώνται σε κλίμακα από το 1 έως το 5, όπου το 1 υποδηλώνει τον μικρότερο αντίκτυπο και το 5 τον σημαντικότερο αντίκτυπο.

Το γράφημα δείχνει ότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι τα fake news έχουν σημαντικό αντίκτυπο στη δημοκρατία, με τον μεγαλύτερο αριθμό ερωτηθέντων/-θεισών να επιλέγει

το 5, τη μέγιστη βαθμολογία αντικτύπου. Ο δεύτερος υψηλότερος αριθμός ερωτηθέντων/-θεισών βαθμολόγησε τον αντίκτυπο με 4, υποδηλώνοντας περαιτέρω έντονη ανησυχία για την επιρροή των fake news στις δημοκρατικές διαδικασίες.

Λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες επέλεξαν τις βαθμολογίες 3, 2 και 1, γεγονός που δείχνει ότι ενώ ορισμένοι/-νες θεωρούν ότι ο αντίκτυπος είναι μέτριος έως ελάχιστος, η γενική συναίνεση είναι ότι τα fake news αποτελούν σοβαρή απειλή για τη δημοκρατία. Αυτό υποδηλώνει μια ευρέως διαδεδομένη αντίληψη ότι η παραπληροφόρηση μπορεί να υπονομεύσει τους δημοκρατικούς θεσμούς και την ακεραιότητα των εκλογών οδηγώντας σε δυνητικά αποσταθεροποιητική επίδραση στη διακυβέρνηση.

Γράφημα #20

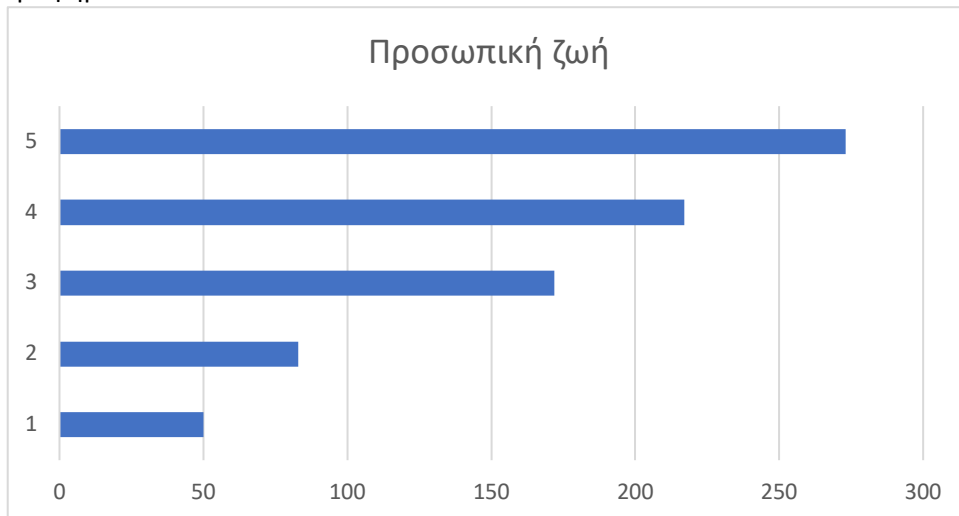
Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Επιπτώσεις των fake news στην προσωπική ζωή

Τα δεδομένα δείχνουν ότι ένας σημαντικός αριθμός ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι τα fake news έχουν ισχυρό αντίκτυπο στην προσωπική ζωή, όπως φαίνεται στο Γράφημα #21, με τον μεγαλύτερο αριθμό ερωτηθέντων/-θεισών να επιλέγει το 5, γεγονός που δείχνει σημαντική επίδραση. Ακολουθούν αμέσως μετά όσοι/-σες βαθμολόγησαν τον αντίκτυπο με 4, γεγονός που υποδηλώνει ότι πολλοί/-λές συμμετέχοντες/-χουσες θεωρούν ότι τα fake news μπορούν να επηρεάσουν βαθιά τις προσωπικές αποφάσεις, τις σχέσεις και τη συνολική τους ευημερία.

Λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες αξιολόγησαν τον αντίκτυπο ως μέτριο (3), ενώ ακόμη λιγότεροι/-ρες επέλεξαν το 2 ή το 1. Αυτή η κατανομή υποδηλώνει ότι ενώ ορισμένα άτομα πιστεύουν ότι ο αντίκτυπος των fake news στην προσωπική ζωή είναι λιγότερο σοβαρός, η πλειοψηφία το θεωρεί σοβαρό ζήτημα.

Γράφημα #21

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

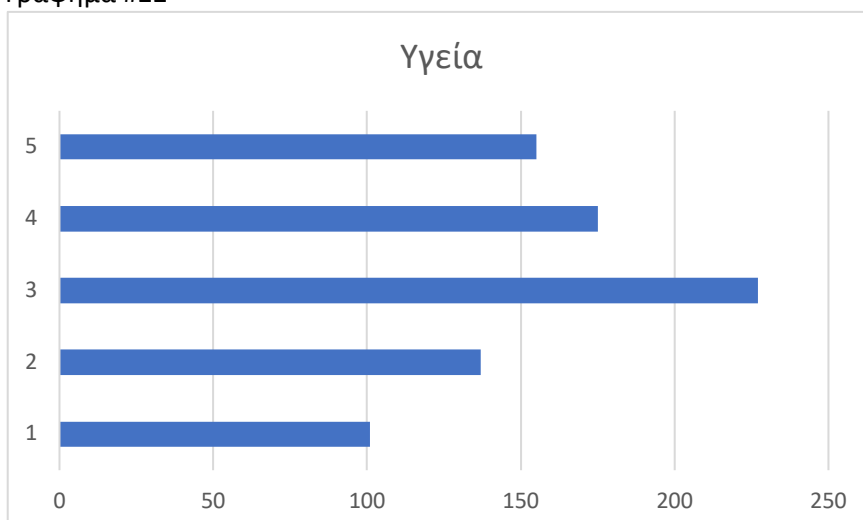
Επιπτώσεις των fake news στην υγεία

Η πιο εμφανής ράβδος στο Γράφημα #22 είναι για τη βαθμολογία 3, γεγονός που υποδηλώνει ότι ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων/-θείσων πιστεύει ότι ο αντίκτυπος των fake news στην υγεία είναι μέτριος. Αυτό φανερώνει ότι ενώ οι ερωτηθέντες/-θείσες αναγνωρίζουν ότι τα fake news μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις και τις αντιλήψεις που σχετίζονται με την υγεία, πολλοί/-λές θεωρούν ότι ο αντίκτυπος αυτός δεν είναι ούτε ελάχιστος ούτε ακραίος.

Οι ράβδοι για τις βαθμολογίες 4 και 5 είναι επίσης σημαντικές, καθώς δείχνουν ότι πολλοί ερωτηθέντες/-θείσες πιστεύουν ότι τα fake news έχουν ισχυρό έως πολύ ισχυρό αντίκτυπο στην υγεία. Οι απαντήσεις αυτές υπογραμμίζουν τις ανησυχίες ότι η παραπληροφόρηση μπορεί να οδηγήσει σε επιβλαβείς συνέπειες, όπως η διάδοση ψευδών πληροφοριών για την υγεία ή ο διαταγμός σχετικά με τις ιατρικές θεραπείες.

Λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες επέλεξαν τις βαθμολογίες 1 και 2, γεγονός που υποδηλώνει ότι μόνο μια μειοψηφία πιστεύει ότι ο αντίκτυπος των fake news στην υγεία είναι ελάχιστος.

Γράφημα #22

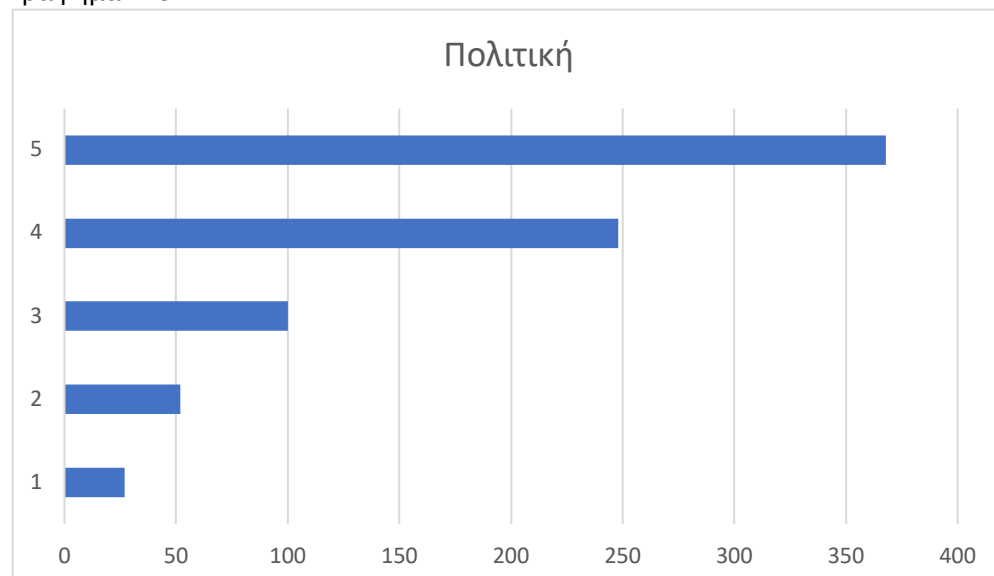
Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την ΟΛΑΕ.

Επιπτώσεις των fake news στην πολιτική

Το Γράφημα #23 δείχνει με σαφήνεια ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι τα fake news έχουν πολύ ισχυρό αντίκτυπο στην πολιτική, όπως αποδεικνύεται από τη μεγαλύτερη ράβδο στο επίπεδο 5. Αυτό υποδηλώνει ευρεία ανησυχία ότι η παραπληροφόρηση μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τα πολιτικά αποτελέσματα, την κοινή γνώμη και τις δημοκρατικές διαδικασίες. Η δεύτερη πιο συχνή απάντηση βρίσκεται στο επίπεδο 4 τονίζοντας περαιτέρω ότι πολλοί/-λές συμμετέχοντες/-χουσες θεωρούν ότι τα fake news έχουν σημαντική επίδραση στο πολιτικό τοπίο.

Λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες αξιολόγησαν τον αντίκτυπο στο επίπεδο 3, ενώ ακόμη μικρότερος αριθμός επέλεξε τα επίπεδα 2 και 1, γεγονός που δείχνει ότι μόλις μια μειοψηφία πιστεύει ότι τα fake news έχουν μέτρια έως ελάχιστη επίδραση στην πολιτική. Συνολικά, τα δεδομένα αναδεικνύουν μια ισχυρή συναίνεση ότι τα fake news αποτελούν σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση του πολιτικού λόγου και των πολιτικών αποφάσεων αντανακλώντας βαθιές ανησυχίες σχετικά με τη δυνατότητά τους να υπονομεύσουν την πολιτική σταθερότητα και την εμπιστοσύνη στους δημοκρατικούς θεσμούς.

Γράφημα #23

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την ΟΛΑΕ.

Πώς να αξιολογείτε την αξιοπιστία των ειδήσεων

Το Γράφημα #24 απεικονίζει τις μεθόδους που χρησιμοποιούν οι ερωτηθέντες/-θείσες για να αξιολογήσουν την αξιοπιστία μιας ειδησεογραφικής πηγής. Το διάγραμμα χωρίζεται σε τέσσερα τμήματα: «Ελέγχω τις πηγές», «Διασταυρώνω με άλλα μέσα ενημέρωσης», «Συμμετέχω σε ανοιχτή συζήτηση με άλλους» και «Άλλο, παρακαλώ διευκρινίστε».

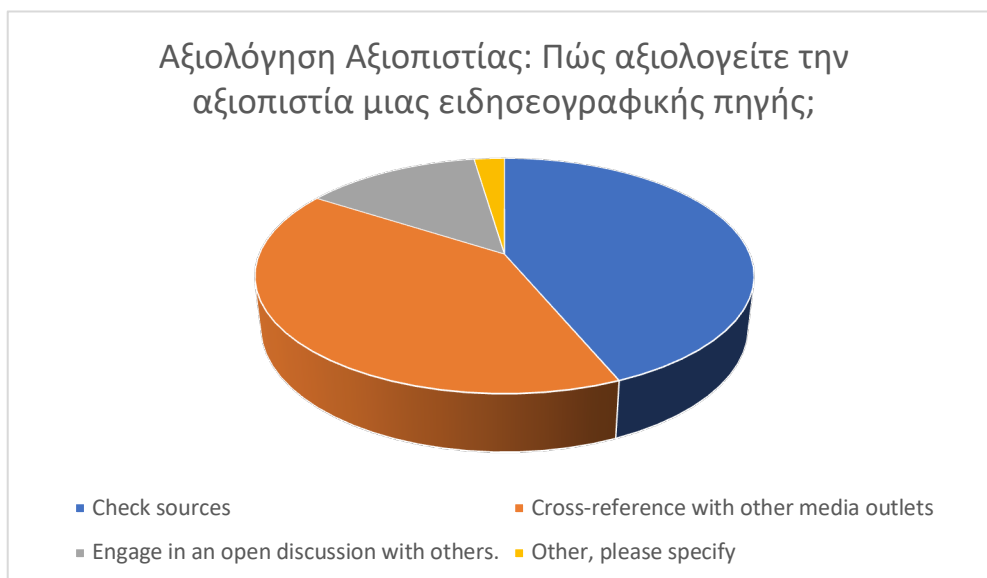
Το μεγαλύτερο τμήμα δείχνει ότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων/-θεισών βασίζεται στον «έλεγχο των πηγών» ως κύρια μέθοδο για τον προσδιορισμό της αξιοπιστίας μιας ειδησεογραφικής πηγής. Αυτό υποδηλώνει ότι ένας σημαντικός αριθμός συμμετεχόντων/-χουσών δίνει σημασία στην επαλήθευση της προέλευσης και της αξιοπιστίας της πληροφορίας πριν την εμπιστευτεί αναδεικνύοντας μια κριτική προσέγγιση στην κατανάλωση των μέσων ενημέρωσης.

Το δεύτερο μεγαλύτερο τμήμα, αντιπροσωπεύει τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες που προτιμούν να «κάνουν διασταύρωση με άλλα μέσα ενημέρωσης». Αυτή η μέθοδος περιλαμβάνει τη σύγκριση των πληροφοριών σε διαφορετικές πλατφόρμες για να διαπιστωθεί αν είναι συνεπείς, γεγονός που καταδεικνύει περαιτέρω μια προσεκτική και απαιτητική στάση απέναντι στις ειδήσεις.

Ορισμένοι/-νες ερωτηθέντες/-θείσες «Συμμετέχουν σε ανοιχτή συζήτηση με άλλα άτομα» για να καθορίσουν την αξιοπιστία μιας ειδησεογραφικής πηγής. Αυτή η προσέγγιση δείχνει ότι ο διάλογος και η ανταλλαγή απόψεων και οπτικών διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο ορισμένα άτομα αξιολογούν τις πληροφορίες υποδηλώνοντας μια κοινωνική πτυχή στην αξιολόγηση της αξιοπιστίας.

Συνολικά, το Γράφημα #24 αποκαλύπτει ότι οι ερωτηθέντες/-θείσες ασχολούνται ενεργά με την επαλήθευση της αξιοπιστίας των ειδησεογραφικών πηγών, με μεγάλη προτίμηση στην άμεση επαλήθευση της πηγής και στη διασταύρωση με άλλα μέσα ενημέρωσης. Αυτή η προσεκτική προσέγγιση στην κατανάλωση ειδήσεων είναι ζωτικής σημασίας σε μια εποχή όπου η παραπληροφόρηση είναι διαδεδομένη και αναδεικνύει τη σημασία των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης για την πλοήγηση στο σύγχρονο τοπίο της πληροφόρησης.

Γράφημα #24

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Κριτήρια αξιοπιστίας μιας ειδησεογραφικής πηγής

Το επόμενο κυκλικό διάγραμμα, το Γράφημα #25, απεικονίζει τα κριτήρια που οι ερωτηθέντες/-θείσες θεωρούν σημαντικά όταν αξιολογούν την αξιοπιστία μιας ειδησεογραφικής πηγής. Το διάγραμμα χωρίζεται σε διάφορα τμήματα: «Τίτλος», «Γραμματικά λάθη», «Συντάκτης/-κτρια», «Πηγή» και «Άλλο».

Το μεγαλύτερο τμήμα αντιπροσωπεύει τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες που δίνουν προτεραιότητα στην «Πηγή» των ειδήσεων. Αυτό δείχνει ότι η προέλευση της πληροφορίας είναι ο σημαντικότερος παράγοντας για πολλά άτομα όταν καθορίζουν την αξιοπιστία μιας είδησης. Η εμπιστοσύνη στην

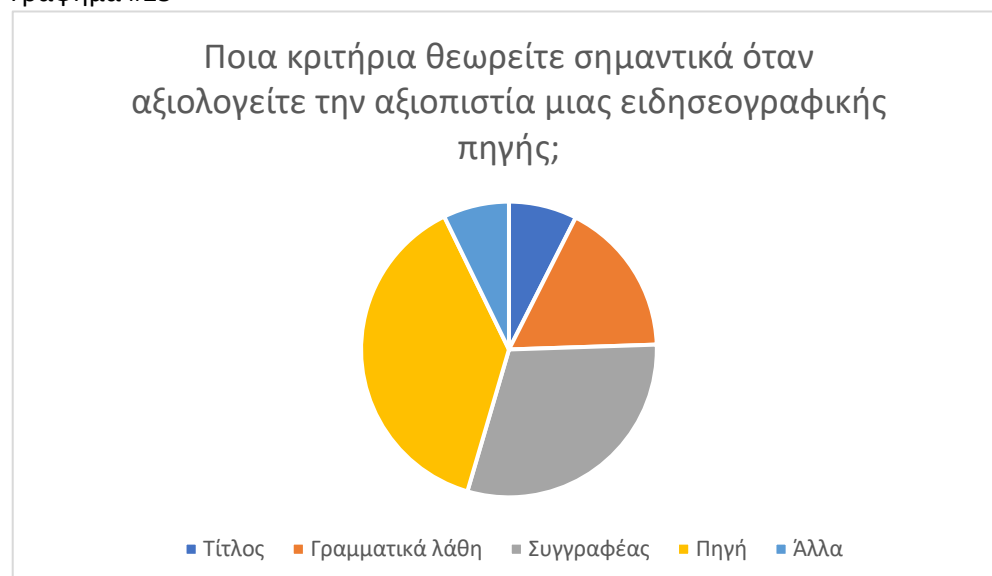
πηγή υποδηλώνει ότι οι ερωτηθέντες/-θείσες βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στη φήμη και την αξιοπιστία του ειδησεογραφικού πρακτορείου ή του/της εκδότη/-τριας.

Το γκρίζο τμήμα, το οποίο είναι επίσης σημαντικό, αντιπροσωπεύει εκείνους/-νες που θεωρούν τον/τη «Συντάκτη/-κτρια» ως κρίσιμο κριτήριο. Αυτό υποδηλώνει ότι πολλοί/-λές ερωτηθέντες/-θείσες εκτιμούν την αξιοπιστία, την εμπειρογνώσια και τη φήμη του/της συντάκτη/-κτριας σε ένα ειδησεογραφικό άρθρο, όταν καλούνται να κρίνουν την αξιοπιστία του. Η ταυτότητα και το ιστορικό του/της συντάκτη/-κτριας θεωρούνται επομένως σημαντικοί δείκτες αξιόπιστων πληροφοριών.

Το πορτοκαλί τμήμα, που αντιπροσωπεύει τα «Γραμματικά λάθη», δείχνει ότι ορισμένοι/-νες ερωτηθέντες/-θείσες κρίνουν την αξιοπιστία μιας ειδησεογραφικής πηγής με βάση την ποιότητα της γραφής. Η κακή γραμματική μπορεί να οδηγήσει τα άτομα αυτά στο συμπέρασμα ότι το περιεχόμενο δεν είναι επαγγελματικά παραγόμενο ή αξιόπιστο, γεγονός που θα μπορούσε να υπονομεύσει την αντιληπτή αξιοπιστία των ειδήσεων.

Το μπλε τμήμα με την ένδειξη «Τίτλος» είναι το μικρότερο υποδεικνύοντας ότι λίγοι/-γες ερωτηθέντες/-θείσες θεωρούν τον τίτλο της είδησης ως πρωταρχικό κριτήριο αξιοπιστίας. Ωστόσο, αυτή η ομάδα μπορεί να δίνει προσοχή στο αν ο τίτλος φαίνεται εντυπωσιακός ή παραπλανητικός, γεγονός που θα μπορούσε να επηρεάσει την αντίληψή της για την αξιοπιστία του άρθρου.

Γράφημα #25

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

5.10 Συμπεριφορά αναζήτησης πληροφοριών

Συχνότητα αναζήτησης πρόσθετων πληροφοριών

Το Γράφημα #26 δείχνει πόσο συχνά οι ερωτηθέντες/-θείσες αναζητούν πρόσθετες πληροφορίες για να επαληθεύσουν την ακρίβεια των ειδησεογραφικών ρεπορτάζ ή άρθρων. Το διάγραμμα χωρίζεται σε τέσσερις κατηγορίες: «Ποτέ», «Συχνά», «Πολύ συχνά» και «Πάντα».

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων/-θειςών αναζητά τακτικά πρόσθετες πληροφορίες για να επαληθεύσει την ακρίβεια των ειδήσεων. Αυτό υποδηλώνει μια ισχυρή δέσμευση των εν λόγω

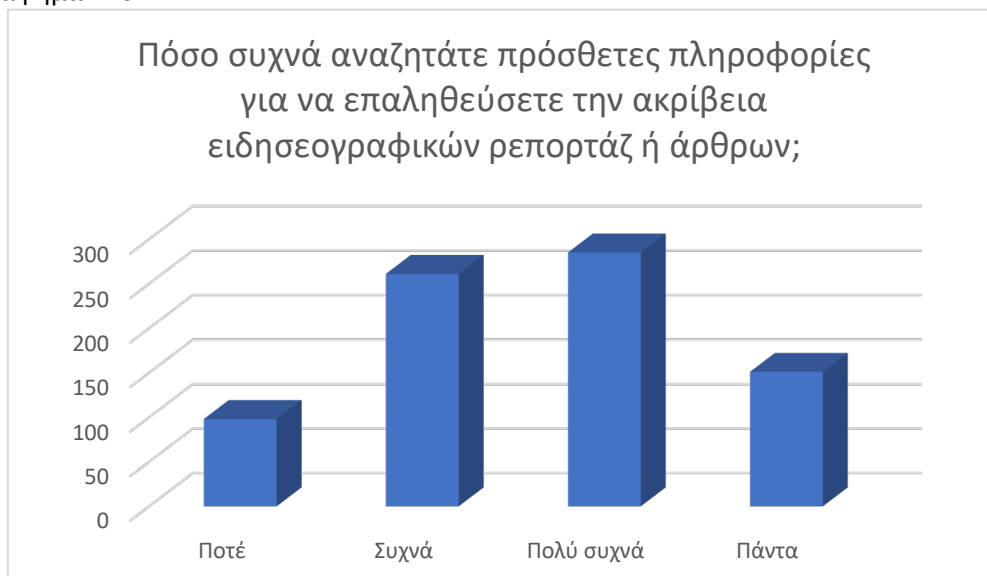
ερωτηθέντων/-θεισών να διασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες που καταναλώνουν είναι αξιόπιστες και ακριβείς, γεγονός που φανερώνει μια κριτική προσέγγιση στην κατανάλωση των μέσων ενημέρωσης.

Σημαντικός αριθμός ερωτηθέντων/-θεισών δηλώνει ότι επαληθεύει συστηματικά τα ειδησεογραφικά ρεπορτάζ. Αυτή η ομάδα ενδέχεται να είναι ιδιαίτερα επιμελής στον έλεγχο των γεγονότων, γεγονός που υποδηλώνει ότι είναι πολύ προσεκτική σχετικά με τις πληροφορίες που εμπιστεύεται και μοιράζεται ή τουλάχιστον πιστεύει ότι το κάνει.

Μόλις ένα μικρό μέρος των ερωτηθέντων/-θεισών δεν ασχολείται με την επαλήθευση της ακρίβειας των ειδησεογραφικών ρεπορτάζ ή τουλάχιστον βλέπουν τον εαυτό τους να ενεργεί έτσι. Αυτό υποδηλώνει ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων/-χουσών στην παρούσα έρευνα ενδιαφέρεται τουλάχιστον σε κάποιο βαθμό για την ακρίβεια των πληροφοριών που συναντά.

Συνολικά, το Γράφημα #26, αποκαλύπτει ότι οι περισσότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες ασχολούνται ενεργά με την επαλήθευση της ακρίβειας των ειδήσεων, ενώ πολλοί/-λές το κάνουν συχνά ή πολύ συχνά. Αυτό δείχνει ένα υψηλό επίπεδο παιδείας στα μέσα επικοινωνίας μεταξύ των ερωτηθέντων/-θεισών, καθώς αναγνωρίζουν τη σημασία της διασταύρωσης των πληροφοριών σε μια εποχή όπου η παραπληροφόρηση μπορεί εύκολα να εξαπλωθεί.

Γράφημα #26

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Πηγές για την εύρεση πρόσθετων πληροφοριών

Το Γράφημα #27 δείχνει τις πηγές στις οποίες οι ερωτηθέντες/-θείσες συνήθως αναζητούν πρόσθετες πληροφορίες για να επαληθεύσουν την ακρίβεια των ειδησεογραφικών ρεπορτάζ ή άρθρων, με πολλαπλές επιλογές. Οι ερωτηθέντες/-θείσες μπορούσαν να επιλέξουν μεταξύ πέντε κατηγοριών: «Επίσημες κρατικές ιστοσελίδες», «Ιστοσελίδες fact-checking», «Αξιόπιστες ειδήσεις», «Ακαδημαϊκά ή ερευνητικά έγγραφα» και «Άλλο (διευκρινίστε)».

Οι πιο δημοφιλείς πηγές επαλήθευσης είναι οι «Ιστοσελίδες fact-checking» και οι «Αξιόπιστες ειδήσεις», γεγονός που δείχνει ότι πολλοί/-λές ερωτηθέντες/-θείσες βασίζονται σε αυτές τις πηγές για να επιβεβαιώσουν την ακρίβεια των πληροφοριών. Αυτό υποδηλώνει ότι οι ερωτηθέντες/-θείσες

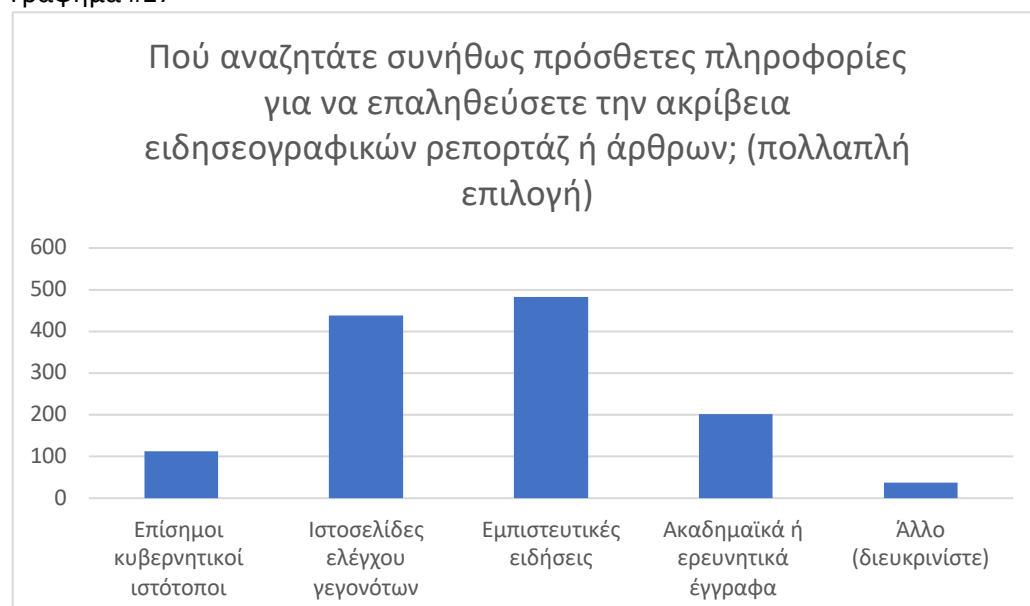
δίνουν μεγάλη αξία στις αναγνωρισμένες υπηρεσίες fact-checking και στα ειδησεογραφικά πρακτορεία που θεωρούν αξιόπιστα.

Τα «Ακαδημαϊκά ή ερευνητικά έγγραφα» χρησιμοποιούνται επίσης από σημαντικό αριθμό ερωτηθέντων/-θεισών, αν και λιγότερο συχνά από τις δύο πρώτες κατηγορίες. Αυτό υποδηλώνει ότι ορισμένα άτομα απευθύνονται σε επιστημονικές πηγές για πιο εμπεριστατωμένη ή εξειδικευμένη επαλήθευση, γεγονός που απηχεί την προτίμηση για πληροφορίες που βασίζονται σε αποδεικτικά στοιχεία.

Οι απαντήσεις για τις «Επίσημες κρατικές ιστοσελίδες» δείχνουν ότι λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες χρησιμοποιούν αυτές τις ιστοσελίδες για την επαλήθευση των ειδήσεων, ίσως λόγω ανησυχιών σχετικά με την προκατάληψη ή την προσβασιμότητα. Τέλος, η κατηγορία «Άλλο» είναι αναφέρθηκε λιγότερο, γεγονός που υποδηλώνει ότι ενώ ορισμένοι/-νες ερωτηθέντες/-θείσες μπορεί να χρησιμοποιούν εναλλακτικές μεθόδους ή πηγές για επαλήθευση, αυτές δεν είναι τόσο συνηθισμένες.

Συνολικά, η πλειονότητα των ερωτηθέντων/-θεισών προτιμά να χρησιμοποιεί αξιόπιστες και αναγνωρισμένες πηγές, όπως ιστοσελίδες fact-checking και έγκριτα ειδησεογραφικά πρακτορεία, για να επαληθεύει την ακρίβεια των πληροφοριών που συναντά. Αυτό φανερώνει μια συνειδητή προσέγγιση στην κατανάλωση μέσων ενημέρωσης, σύμφωνα με την οποία η επαλήθευση των γεγονότων αποτελεί βασικό στοιχείο της αλληλεπίδρασης με το ειδησεογραφικό περιεχόμενο.

Γράφημα #27

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

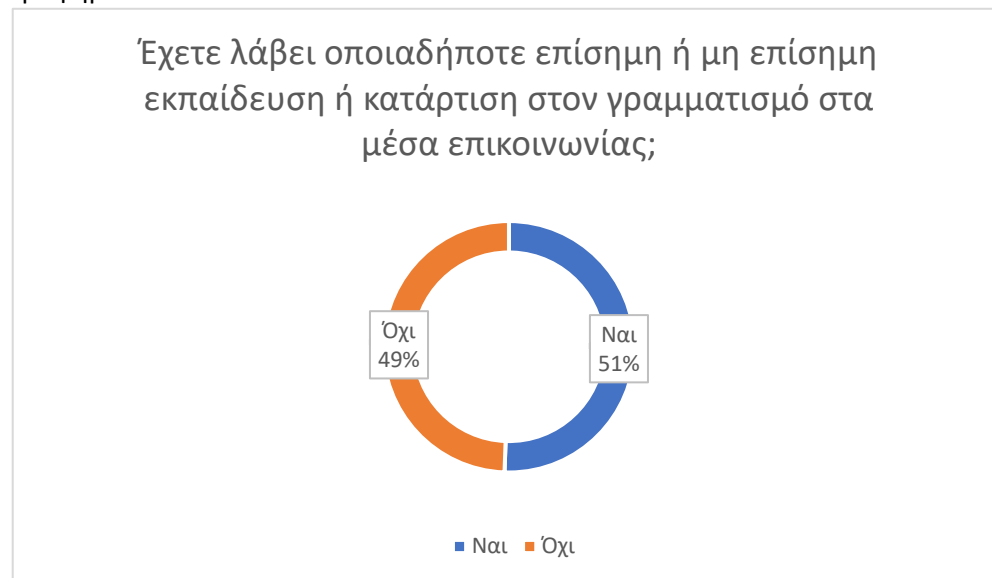
5.11 Παιδεία και εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας

Το γεγονός ότι το 51% των ερωτηθέντων/-θεισών έχει λάβει κάποια μορφή τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας αποτελεί θετική ένδειξη ότι η ευαισθητοποίηση και η κατανόηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας γίνεται όλο και πιο διαδεδομένη. Αυτό υποδηλώνει ότι ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού είναι εφοδιασμένο με τις απαραίτητες δεξιότητες για την κριτική ανάλυση και αξιολόγηση των πληροφοριών που συναντά στα

διάφορα μέσα επικοινωνίας, γεγονός που είναι μείζονος σημασίας στη σημερινή ψηφιακή εποχή στην οποία η παραπληροφόρηση και τα fake news σημειώνουν μεγάλη διάδοση.

Βέβαια, αυτό σημαίνει επίσης ότι σχεδόν οι μισοί/-σές από τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες, ήτοι το 49%, δεν έχουν λάβει καμία εκπαίδευση σε θέματα παιδείας στα μέσα, γεγονός που αναδεικνύει ένα κενό που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Η απουσία εκπαίδευσης σε θέματα παιδείας στα μέσα για αυτή την ομάδα μπορεί να την καταστήσει πιο ευάλωτη στην παραπληροφόρηση και λιγότερο ικανή να διακρίνει τις αξιόπιστες πληροφορίες από τα ψεύδη. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της επέκτασης των προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας ώστε να προσεγγίσουν ένα ευρύτερο κοινό διασφαλίζοντας ότι περισσότερα άτομα θα είναι προετοιμασμένα να περιηγηθούν αποτελεσματικά στο πολύπλοκο τοπίο των μέσων ενημέρωσης. Η επέκταση αυτών των εκπαιδευτικών προσπαθειών, τόσο επίσημα στα σχολεία όσο και ανεπίσημα μέσω κοινοτικών προγραμμάτων ή διαδικτυακών πηγών, θα μπορούσε να ενισχύσει σημαντικά την ικανότητα του κοινού να ασχολείται κριτικά με τα μέσα ενημέρωσης και να μειώσει τον αντίκτυπο της παραπληροφόρησης. Ωστόσο, σε συνδυασμό με τα παραπάνω ευρήματα (δηλ. ότι η πλειοψηφία πιστεύει ότι έχει εντοπίσει τα fake news, ότι κατανοεί τον αντίκτυπο των fake news στη δημοκρατία, τη ζωή, την υγεία κ.λπ.), αυτό μπορεί στην πραγματικότητα να υποδηλώνει ότι μπορεί να το κάνει χωρίς επίσημη ή μη επίσημη εκπαίδευση. Επομένως, αυτό θα μπορούσε να είναι ένα σημάδι ότι οι άνθρωποι μπορούν να βελτιώσουν τη συμπεριφορά τους απέναντι στην παραπληροφόρηση, αν είναι πραγματικά πρόθυμοι να προστατευτούν από τα fake news και να αποτρέψουν τη διάδοση της παραπληροφόρησης, αλλά ίσως θα ήταν πιο αποτελεσματικοί αν επωφελούνταν από κάποια πρόσθετη εκπαίδευση ή κατάρτιση. Κάτι τέτοιο ανοίγει μια νέα συζήτηση, και χώρο για περαιτέρω έρευνα σχετικά με το θέμα αυτό.

Γράφημα #28

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Μέσα που χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας ή των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης

Το Γράφημα #29 απεικονίζει τα διάφορα μέσα που χρησιμοποίησαν οι ερωτηθέντες/-θείσες για να αναπτύξουν τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας ή τις δεξιότητες κριτικής σκέψης. Το διάγραμμα χωρίζεται σε διάφορα τμήματα, καθένα από τα οποία αντιπροσωπεύει διαφορετικές μεθόδους μάθησης ή ανάπτυξης δεξιοτήτων.

Το μεγαλύτερο τμήμα αντιπροσωπεύει τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες που έχουν συμμετάσχει σε «Δια ζώσης εκπαίδευση», με 119 άτομα, σε σύνολο 470, να έχουν επιλέξει αυτή την επιλογή. Αυτό δείχνει ότι το 25% των ερωτηθέντων/-θεισών εκτιμά τα άμεσα, διαδραστικά περιβάλλοντα μάθησης, όπου μπορούν να συνεργαστούν με τους/τις εκπαιδευτές/-τριες και τους/τις συναδέλφους τους σε πραγματικό χρόνο.

Στη συνέχεια, το κίτρινο τμήμα αντιπροσωπεύει την «Παρακολούθηση βίντεο», την οποία επέλεξαν 90 ερωτηθέντες/-θείσες. Αυτό υποδηλώνει ότι ένα μέρος των ατόμων προτιμά τις οπτικές και αυτορυθμιζόμενες μεθόδους μάθησης, οι οποίες μπορεί να είναι πιο προσιτές και ευέλικτες.

Το πορτοκαλί τμήμα δείχνει ότι 67 ερωτηθέντες/-θείσες έχουν χρησιμοποιήσει «Διαδικτυακά μαθήματα» για να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας ή στην κριτική σκέψη.

Το πράσινο τμήμα, το οποίο αφορά εκείνους/-νες που έχουν απάντησαν «Κανένα από τα παραπάνω», αντιπροσωπεύει 72 ερωτηθέντες/-θείσες. Αυτό δείχνει ότι το 15,3% των συμμετεχόντων/-χουσών μπορεί να μην επιδιώκει ενεργά να αναπτύξει αυτές τις δεξιότητες ή μπορεί να βασίζεται σε άλλες άτυπες μεθόδους που δεν αναφέρονται στο διάγραμμα.

Το γκρίζο τμήμα, που αντιπροσωπεύει την «Ανάγνωση βιβλίων, άρθρων», επιλέχθηκε από 32 ερωτηθέντες/-θείσες, γεγονός που υπογραμμίζει ότι ορισμένοι/-νες προτιμούν το παραδοσιακό εκπαιδευτικό υλικό που βασίζεται σε κείμενο για να ενισχύσουν την κατανόησή τους.

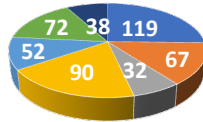
Το γαλάζιο τμήμα, δηλ. η «Ακρόαση podcasts», επιλέχθηκε από 52 ερωτηθέντες/-θείσες. Αυτό δείχνει ότι το ακουστικό περιεχόμενο, το οποίο μπορεί να καταναλωθεί εν κινήσει, αποτελεί επίσης μια δημοφιλή μέθοδο για την ανάπτυξη δεξιοτήτων.

Τέλος, το μικρότερο τμήμα, με την ένδειξη «Άλλα μέσα», αντιπροσωπεύει 38 ερωτηθέντες/-θείσες που ενδέχεται να χρησιμοποιούν εναλλακτικές μεθόδους που δεν καταγράφονται από τις άλλες κατηγορίες.

Συνολικά, το διάγραμμα αποκαλύπτει ότι οι ερωτηθέντες/-θείσες χρησιμοποιούν ποικίλες μεθόδους για να αναπτύξουν τις δεξιότητες γραμματισμού στα μέσα και κριτικής σκέψης, με αξιοσημείωτη προτίμηση στη δια ζώσης εκπαίδευση και στο οπτικό περιεχόμενο. Αυτή η ποικιλομορφία στις μαθησιακές προτιμήσεις υπογραμμίζει τη σημασία της προσφοράς ενός φάσματος εκπαιδευτικών πόρων για την κάλυψη διαφορετικών αναγκών και μαθησιακών στυλ.

Γράφημα #29

Ποια μέσα έχετε χρησιμοποιήσει για να αναπτύξετε τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας ή τις δεξιότητες κριτικής σκέψης, αν υπάρχουν;

- Εκπαίδευση πρόσωπο με πρόσωπο
- Ανάγνωση βιβλίων, άρθρων
- Ακρόαση podcasts
- Άλλα μέσα
- Διαδικτυακά μαθήματα
- Παρακολούθηση βίντεο
- Τίποτα από τα παραπάνω

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Προτιμώμενες μορφές μάθησης

Το επόμενο κυκλικό διάγραμμα αντιπροσωπεύει τις προτιμώμενες μορφές μάθησης των ερωτηθέντων/-θειών, με δυνατότητα πολλαπλής επιλογής. Το διάγραμμα χωρίζεται σε τμήματα που υποδεικνύουν τις διάφορες μορφές που προτιμούν οι άνθρωποι όταν συμμετέχουν σε μαθησιακές δραστηριότητες.

Το μεγαλύτερο τμήμα, που εμφανίζεται με πορτοκαλί χρώμα, αντιπροσωπεύει τα «Διαδικτυακά μαθήματα», με 308 ερωτηθέντες/-θείς να επιλέγουν αυτή την επιλογή. Αυτό υποδηλώνει ότι τα διαδικτυακά μαθήματα είναι η πιο δημοφιλής μορφή μάθησης μεταξύ των ερωτηθέντων/-θειών, πιθανότατα λόγω της ευελιξίας, της προσβασιμότητας και του δομημένου χαρακτήρα που παρέχουν.

Το μπλε τμήμα δείχνει ότι 301 ερωτηθέντες/-θείς προτιμούν τη δια ζώσης μάθηση. Αυτό δείχνει μια ισχυρή προτίμηση για τις παραδοσιακές αίθουσες διδασκαλίας στις οποίες είναι δυνατή η άμεση αλληλεπίδραση με τους/τις εκπαιδευτές/-τριες και τους/τις συναδέλφους διευκολύνοντας έτσι μια πιο ελκυστική και δυναμική μαθησιακή εμπειρία.

Το κίτρινο τμήμα αντιπροσωπεύει τα «Άρθρα», που επιλέχθηκαν από 140 ερωτηθέντες/-θείς. Αυτό αντικατοπτρίζει τη δημοτικότητα της οπτικής μάθησης, όπου το περιεχόμενο μπορεί να καταναλωθεί σε εύπεπτη μορφή καθιστώντας συχνά τα πολύπλοκα θέματα πιο κατανοητά.

Το γκριζό τμήμα δείχνει ότι 129 ερωτηθέντες/-θείς προτιμούν τη μάθηση μέσω «Βιβλίων», γεγονός που υπογραμμίζει τη διαρκή έλξη της μάθησης με βάση το κείμενο, κατά την οποία μπορεί να βρει κανείς εμπειριστατωμένες πληροφορίες και λεπτομερείς εξηγήσεις.

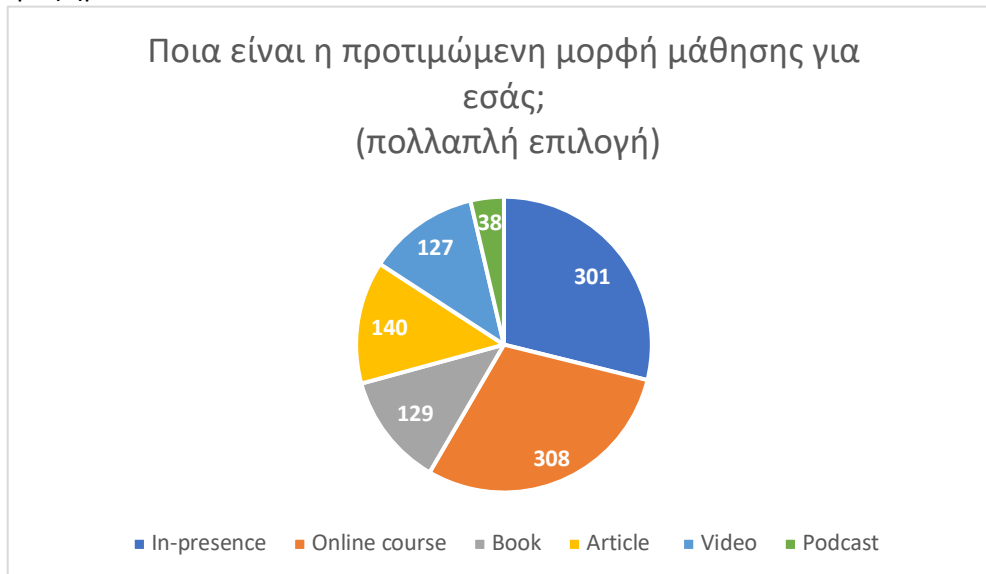
Το γαλάζιο τμήμα που αντιπροσωπεύει τα «Βίντεο» επιλέχθηκε από 127 ερωτηθέντες/-θείς. Η επιλογή αυτή δείχνει ότι πολλοί/-ές ερωτηθέντες/-θείς εκτιμούν το συνοπτικό, εστιασμένο γραπτό περιεχόμενο που μπορεί να διαβαστεί και να γίνει γρήγορα κατανοητό.

Το μικρότερο τμήμα αντιπροσωπεύει τα «Podcasts», με 38 ερωτηθέντες/-θείς να προτιμούν αυτή τη μορφή. Αν και λιγότερο δημοφιλής από τις άλλες, η επιλογή αυτή δείχνει ότι ορισμένα άτομα

απολαμβάνουν τη μάθηση μέσω ηχητικού περιεχομένου, το οποίο μπορεί να καταναλωθεί εύκολα κατά τη διάρκεια δραστηριοτήτων όπως η μετακίνηση ή η άσκηση.

Συνολικά, το Γράφημα #30 αποκαλύπτει ότι ενώ τα διαδικτυακά μαθήματα και η δια ζώσης μάθηση είναι οι πιο προτιμώμενες μορφές, υπάρχει επίσης σημαντικό ενδιαφέρον για τα βίντεο, τα βιβλία και τα άρθρα. Αυτή η ποικιλομορφία στις προτιμήσεις υπογραμμίζει τη σημασία της προσφοράς μιας ποικιλίας μορφών μάθησης προκειμένου να ικανοποιούνται διαφορετικά μαθησιακά στυλ και ανάγκες.

Γράφημα #30

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Προτιμήσεις για τα θέματα ενός μαθήματος σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και τις δεξιότητες κριτικής σκέψης

Το παρακάτω γράφημα (Γράφημα #31) παρουσιάζει τις προτιμήσεις των ερωτηθέντων/-θειςών για τα θέματα ενός μαθήματος που αποσκοπεί στην ανάπτυξη του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης. Το διάγραμμα παρουσιάζει διάφορα θέματα και δείχνει πόσοι/-σες ερωτηθέντες/-θείσες εξέφρασαν ενδιαφέρον για το καθένα.

Το πιο δημοφιλές θέμα είναι «Πώς να αναγνωρίζετε τα fake news και την παραπληροφόρηση», γεγονός που δείχνει ότι ένας μεγάλος αριθμός ερωτηθέντων/-θειςών επιθυμεί να μάθει πώς να αναγνωρίζει και να αποφεύγει τις ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες. Αυτό αντικατοπτρίζει την ευρεία ανησυχία για την επικράτηση των fake news και την επιθυμία για εργαλεία καταπολέμησής τους.

Το επόμενο πιο δημοφιλές θέμα είναι «Πώς να έχετε πρόσβαση και να εντοπίζετε τα κατάλληλα μέσα ενημέρωσης και πληροφορίες», το οποίο επίσης έτυχε μεγάλου ενδιαφέροντος. Αυτό υποδηλώνει ότι οι ερωτηθέντες/-θείσες θέλουν να βελτιώσουν την ικανότητά τους να βρίσκουν αξιόπιστες και σχετικές πηγές πληροφοριών, ένα βασικό στοιχείο του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

Μετά από αυτά, τα θέματα «Πώς να προστατεύεστε από την επιρροή...» και «Πώς να αξιολογείτε την ποιότητα των μέσων ενημέρωσης» συγκέντρωσαν εξίσου σημαντικό ενδιαφέρον. Οι ερωτηθέντες/-θείσες ενδιαφέρονται να αναπτύξουν δεξιότητες για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας και της

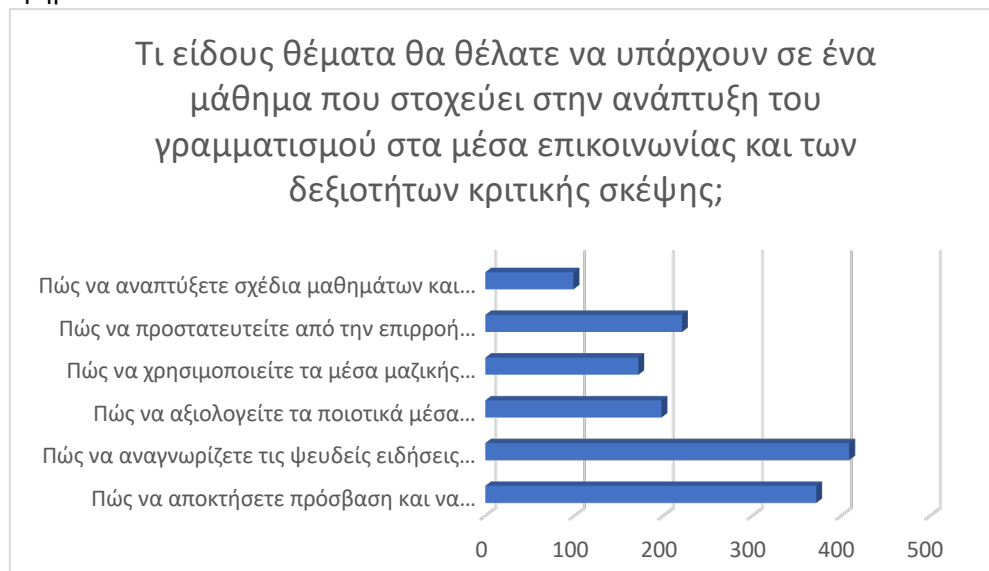
ποιότητας του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης, κάτι που είναι απαραίτητο για την ενημερωμένη κατανάλωση των εν λόγω μέσων.

Αξιοσημείωτο είναι και το θέμα «Πώς να χρησιμοποιείτε τα μέσα επικοινωνίας, τις εφαρμογές και άλλα εργαλεία σε...», αν και λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες επέλεξαν αυτά τα θέματα. Αυτοί οι τομείς πιθανόν να απευθύνονται σε εκείνους/-νες που θέλουν να βελτιώσουν τις πρακτικές τους δεξιότητες στην πλοήγηση στα ψηφιακά εργαλεία ή που ανησυχούν για την επιρροή των μέσων επικοινωνίας στις προσωπικές τους αποφάσεις.

Το λιγότερο δημοφιλές θέμα, είναι το «Πώς να αναπτύσσετε σχέδια μαθημάτων και να συμπεριλαμβάνετε...», γεγονός που υποδηλώνει ότι λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες ενδιαφέρονται για αυτή την εκπαιδευτική προσέγγιση, ενδεχομένως επειδή είναι πιο εξειδικευμένη ή απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς.

Συνολικά, το Γράφημα #31 αναδεικνύει το έντονο ενδιαφέρον για την εκμάθηση του τρόπου εντοπισμού της παραπληροφόρησης και της αξιολόγησης της ποιότητας των μέσων ενημέρωσης υπογραμμίζοντας τη σημασία αυτών των δεξιοτήτων στο σημερινό περιβάλλον υπερπληροφόρησης. Η ποικιλομορφία των θεμάτων που επιλέχθηκαν αντικατοπτρίζει τις ποικίλες ανάγκες και ανησυχίες των ερωτηθέντων/-θειςών όσον αφορά τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και την κριτική σκέψη.

Γράφημα #31

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

5.12 Ευρήματα από το Ερωτηματολόγιο των Φοιτητών/-τριών

Αναφορικά με την έρευνα σε φοιτητές/-τριες, με τις απόψεις 364 νέων που μας απάντησαν σε δέκα ευρωπαϊκές χώρες εταίρους του έργου, έχουμε ορισμένες σημαντικές πληροφορίες που περιγράφονται στις επόμενες σελίδες.

Τι είναι τα fake news;

Το επόμενο ραβδόγραμμα (Γράφημα #32) απεικονίζει τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων/-θεισών για το τι συνιστά "fake news". Το γράφημα χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες, καθεμία από τις οποίες αντιπροσωπεύει έναν διαφορετικό ορισμό ή χαρακτηριστικό των fake news.

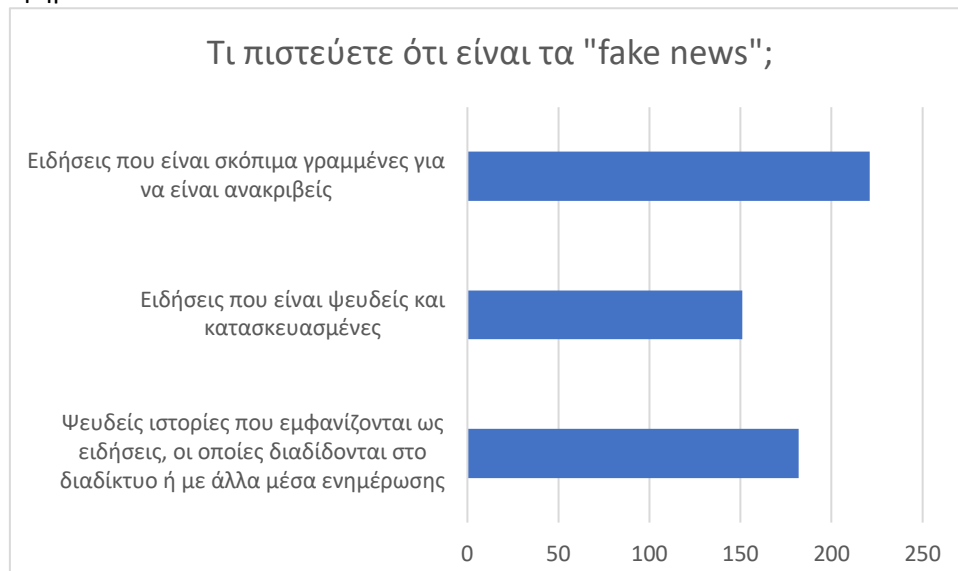
Η πρώτη κατηγορία χαρακτηρίζεται ως «Ειδήσεις που γράφονται σκόπιμα για να είναι εσφαλμένες» υποδεικνύοντας ότι ένας σημαντικός αριθμός ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι τα fake news περιλαμβάνουν περιεχόμενο που δημιουργείται σκόπιμα για να παραπλανήσει ή να παράσχει ψευδείς πληροφορίες. Αυτό αναδεικνύει την κοινή αντίληψη ότι η σκόπιμη παραπλάνηση αποτελεί βασικό στοιχείο των fake news.

Η δεύτερη κατηγορία, «Ειδήσεις που είναι ψευδείς και κατασκευασμένες», αντανakλά την ισχυρή συμφωνία μεταξύ των ερωτηθέντων/-θεισών ότι τα fake news αποτελούνται από εντελώς επινοημένες ιστορίες χωρίς καμία βάση. Αυτό υποδηλώνει ότι οι ερωτηθέντες/-θείσες αναγνωρίζουν τη διαφορά μεταξύ ανακριβών ρεπορτάζ και ειδήσεων που είναι εξ ολοκλήρου επινοημένα.

Η τρίτη κατηγορία, «Ψευδείς ιστορίες που μοιάζουν με ειδήσεις, οι οποίες διαδίδονται στο Διαδίκτυο ή με τη χρήση άλλων μέσων», δείχνει ότι πολλοί/-λές ερωτηθέντες/-θείσες θεωρούν τη διάδοση ψευδών πληροφοριών, ιδίως μέσω ψηφιακών πλατφορμών, ως καθοριστικό χαρακτηριστικό των fake news. Αυτό υποδηλώνει την επίγνωση του ρόλου που διαδραματίζουν το Διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στη διάδοση της παραπληροφόρησης.

Συνολικά, το Γράφημα #32 αποκαλύπτει ότι οι ερωτηθέντες/-θείσες έχουν μια ολοκληρωμένη κατανόηση των fake news, τα οποία περιλαμβάνουν σκόπιμα ψεύδη, κατασκευασμένες ιστορίες και τη διάδοση τέτοιου περιεχομένου μέσω διαφόρων καναλιών μέσων ενημέρωσης. Αυτό αντικατοπτρίζει μια διαφοροποιημένη άποψη για τις διάφορες μορφές που μπορούν να λάβουν τα fake news και τους μηχανισμούς μέσω των οποίων διαδίδονται.

Γράφημα #32

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Επίγνωση μιας ψευδούς είδησης

Το Γράφημα #33 απεικονίζει τον τρόπο με τον οποίο οι ερωτηθέντες/-θείσες προσδιορίζουν ότι μια είδηση είναι ψευδής. Το γράφημα χωρίζεται σε τρία τμήματα, καθένα από τα οποία αντιπροσωπεύει μια διαφορετική μέθοδο που χρησιμοποιούν οι ερωτηθέντες/-θείσες για να εντοπίσουν fake news.

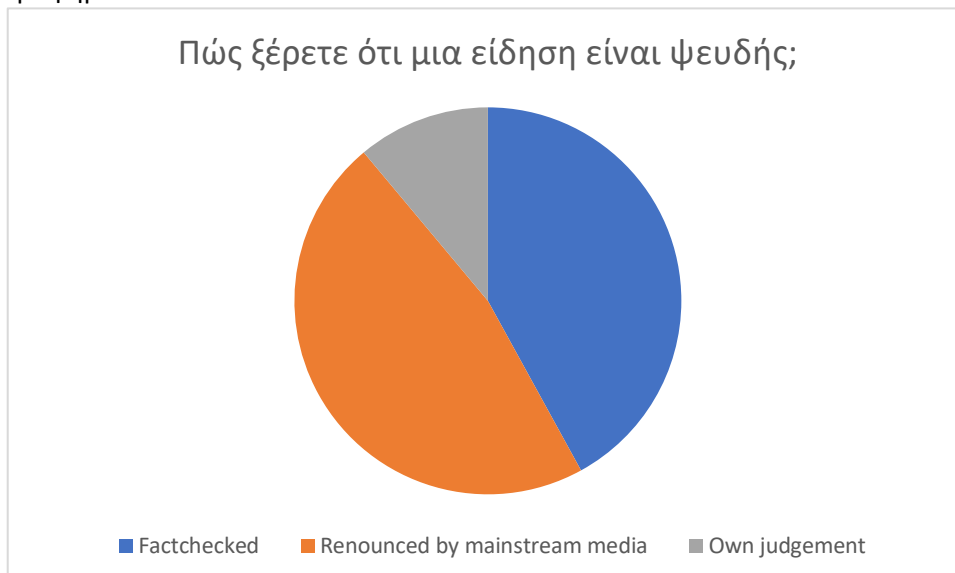
Το μεγαλύτερο τμήμα αντιπροσωπεύει τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες που βασίζονται σε πληροφορίες που είναι «Διασταυρωμένες και Επαληθευμένες» για να καθορίσουν αν οι ειδήσεις είναι ψευδείς. Αυτό δείχνει ότι πολλοί ερωτηθέντες εμπιστεύονται και εξαρτώνται από διαδικασίες ή πλατφόρμες ελέγχου των γεγονότων για να επαληθεύσουν την ακρίβεια των ειδήσεων που συναντούν.

Οι ερωτηθέντες/-θείσες που πιστεύουν ότι οι ειδήσεις είναι ψευδείς όταν έχουν «Καταγγελθεί από τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης» εκφράζουν την άποψη ότι ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων/-θεισών βασίζεται στην καταγγελία ή διόρθωση ειδήσεων από τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης ως ένδειξη ότι οι πληροφορίες είναι ψευδείς.

Οι ερωτηθέντες/-θείσες που χρησιμοποιούν τη «Δική τους Κρίση» για τον εντοπισμό fake news, αν και πρόκειται για το μικρότερο τμήμα, υπογραμμίζουν ότι ορισμένα άτομα βασίζονται στην προσωπική τους εκτίμηση ή διαίσθηση για να καθορίσουν την αξιοπιστία μιας είδησης.

Συνολικά, οι περισσότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες δίνουν μεγάλη έμφαση στην εξωτερική επαλήθευση, είτε μέσω του ελέγχου των γεγονότων είτε μέσω των κύριων μέσων ενημέρωσης, για τον εντοπισμό των fake news, ενώ μια μικρότερη ομάδα εμπιστεύεται τη δική της κρίση για να κάνει αυτόν τον προσδιορισμό. Αυτή η κατανομή αντικατοπτρίζει τη σημασία των έγκυρων πηγών στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και τα διαφορετικά επίπεδα εμπιστοσύνης που έχουν τα άτομα στη δική τους ικανότητα να διακρίνουν την αλήθεια.

Γράφημα #33

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Χρήση πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης

Το ραβδόγραμμα (Γράφημα #34) παρουσιάζει τη χρήση διαφόρων πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης από τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες. Κάθε πλατφόρμα παρατίθεται στον κατακόρυφο άξονα, ενώ ο αριθμός των χρηστών/-στριών αντιπροσωπεύεται στον οριζόντιο άξονα.

Οι πιο δημοφιλείς πλατφόρμες μεταξύ των ερωτηθέντων/-θεισών είναι το TikTok, το Instagram και το WhatsApp, με το καθένα να παρουσιάζει υψηλά επίπεδα χρήσης. Το TikTok και το Instagram είναι ιδιαίτερα εμφανή, με ράβδους που εκτείνονται περισσότερο προς τα δεξιά υποδεικνύοντας ότι αυτές οι πλατφόρμες χρησιμοποιούνται από μεγάλο μέρος των ερωτηθέντων/-θεισών. Το WhatsApp παρουσιάζει επίσης σημαντική χρήση, γεγονός που φανερώνει τη δημοτικότητά του ως πλατφόρμα ανταλλαγής μηνυμάτων.

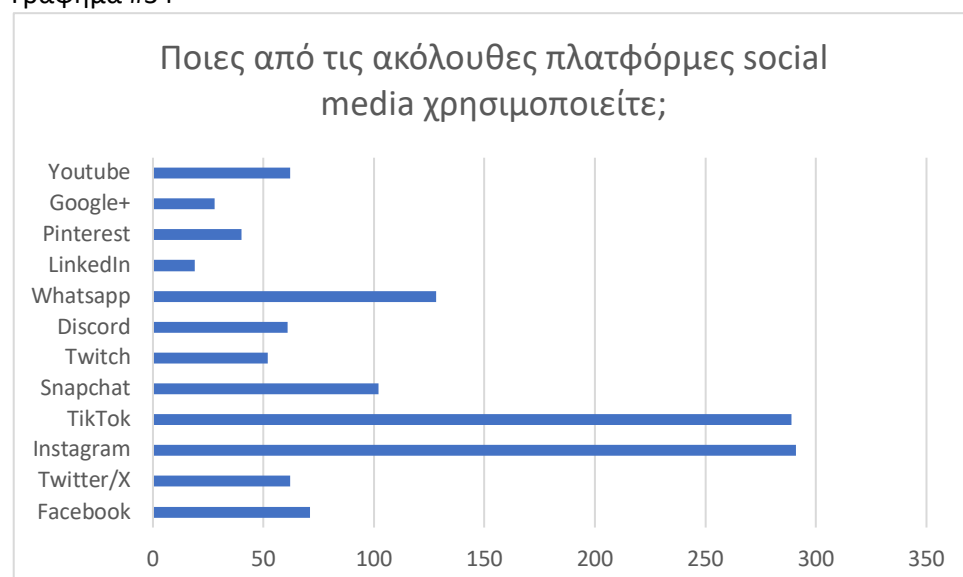
Το Facebook, αν και εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ευρέως, παρουσιάζει ελαφρώς χαμηλότερη χρήση σε σύγκριση με το TikTok και το Instagram δείχνοντας ότι, ενώ παραμένει μια βασική πλατφόρμα, μπορεί να είναι πιο δημοφιλής μεταξύ διαφορετικών δημογραφικών ομάδων ή για διαφορετικές χρήσεις.

Άλλες πλατφόρμες όπως το YouTube, το Snapchat και το Twitter/X παρουσιάζουν επίσης σημαντική χρήση, αν και μικρότερη από τις κορυφαίες πλατφόρμες. Αυτό υποδηλώνει ότι ενώ οι πλατφόρμες αυτές είναι δημοφιλείς, δεν χρησιμοποιούνται τόσο ευρέως όσο το TikTok, το Instagram και το WhatsApp μεταξύ των συμμετεχόντων/-χουσών στην έρευνα.

Οι λιγότερο συχνά χρησιμοποιούμενες πλατφόρμες περιλαμβάνουν το Google+, το Pinterest, το LinkedIn, το Discord και το Twitch, με πολύ μικρότερες μπάρες που υποδηλώνουν χαμηλότερα επίπεδα ενασχόλησης. Οι εν λόγω πλατφόρμες μπορεί να απευθύνονται σε πιο εξειδικευμένα ακροατήρια ή σε ειδικούς σκοπούς που δεν απευθύνονται στην ευρύτερη βάση των ερωτηθέντων/-θεισών.

Συνολικά, το γράφημα αποκαλύπτει ότι το TikTok, το Instagram και το WhatsApp είναι οι κυρίαρχες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης μεταξύ των ερωτηθέντων/-θεισών, γεγονός που φανερώνει τις ευρύτερες τάσεις στη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, καθώς το οπτικό περιεχόμενο και οι εφαρμογές ανταλλαγής μηνυμάτων διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην καθημερινή επικοινωνία και κατανάλωση περιεχομένου.

Γράφημα #34

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Πηγές ειδήσεων

Η πιο συχνά χρησιμοποιούμενη πηγή ειδήσεων μεταξύ των ερωτηθέντων/-θεισών είναι τα "Social Media", με σημαντικά υψηλότερο αριθμό χρηστών/-στριών σε σύγκριση με άλλα κανάλια. Αυτό υποδηλώνει ότι οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στον τρόπο πρόσβασης των ερωτηθέντων/-θεισών στις ειδήσεις, πιθανότατα λόγω της ευκολίας και της αμεσότητας που προσφέρουν.

Οι «Διαδικτυακές πηγές», όπως τα ειδησεογραφικοί sites ή οι εφαρμογές, είναι οι δεύτερες πιο δημοφιλείς, αν και χρησιμοποιούνται από πολύ λιγότερους/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αυτό δείχνει ότι ενώ οι παραδοσιακές διαδικτυακές πλατφόρμες ειδήσεων παραμένουν σημαντικές, προτιμώνται λιγότερο σε σύγκριση με την άμεση πρόσβαση που παρέχουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

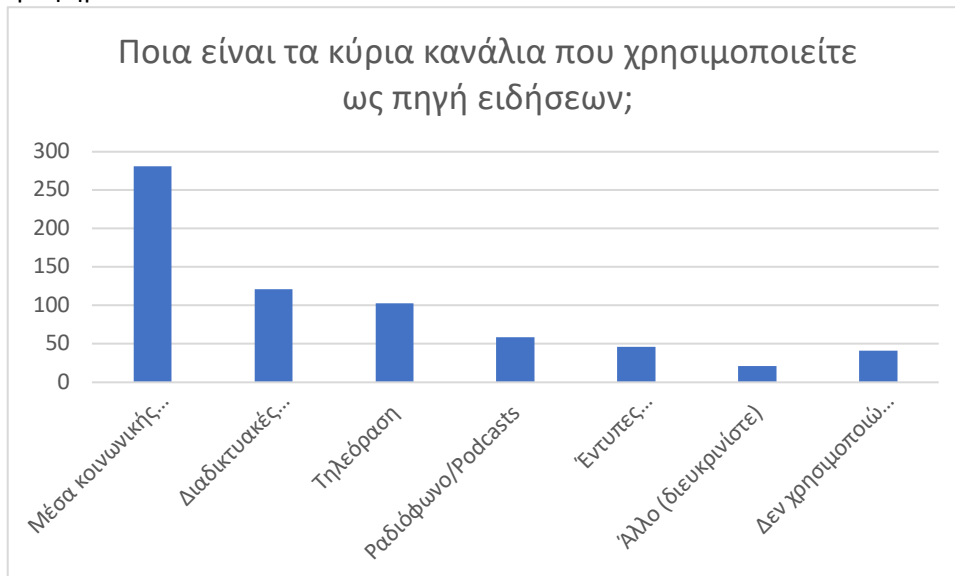
Η «Τηλεόραση» και το «Ραδιόφωνο/Podcasts» χρησιμοποιούνται επίσης ως πηγές ειδήσεων, αν και σε μικρότερο βαθμό. Αυτά τα παραδοσιακά κανάλια μέσων ενημέρωσης εξακολουθούν να έχουν σημασία, ιδίως για όσους/-σες προτιμούν πιο δομημένες ή ακουστικές μορφές κατανάλωσης ειδήσεων.

Οι «Έντυπες πηγές ειδήσεων», όπως οι εφημερίδες και τα περιοδικά, είναι από τα λιγότερο χρησιμοποιούμενα κανάλια, γεγονός που αντικατοπτρίζει την απομάκρυνση από τα έντυπα μέσα ενημέρωσης υπέρ των ψηφιακών πλατφορμών. Η μείωση αυτή ευθυγραμμίζεται με τις ευρύτερες τάσεις στην κατανάλωση μέσων ενημέρωσης, όπου η ψηφιακή πρόσβαση είναι πιο διαδεδομένη.

Η κατηγορία «Άλλο», η οποία περιλαμβάνει απαντήσεις στις οποίες οι συμμετέχοντες/-χουσες προσδιόρισαν εναλλακτικές πηγές ειδήσεων, και η κατηγορία «Δεν αναζητώ σκόπιμα ειδήσεις» έχουν ελάχιστη εκπροσώπηση. Αυτό υποδηλώνει ότι οι περισσότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες ασχολούνται ενεργά με τις ειδήσεις μέσω συγκεκριμένων καναλιών και όχι ότι τις συναντούν παθητικά ή βασίζονται σε λιγότερο συμβατικές πηγές.

Συνολικά, ο ρόλος των social media στην κατανάλωση ειδήσεων μεταξύ των ερωτηθέντων/-θεισών είναι κυρίαρχος, ακολουθούμενος από τις παραδοσιακές διαδικτυακές πηγές και την τηλεόραση, με τα έντυπα μέσα να παρουσιάζουν σημαντικά χαμηλότερη χρήση. Αυτό δείχνει την αυξανόμενη σημασία των ψηφιακών πλατφορμών στη διαμόρφωση του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι ενημερώνονται.

Γράφημα #35

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Συνειδητοποίηση της συνάντησης fake news στο παρελθόν

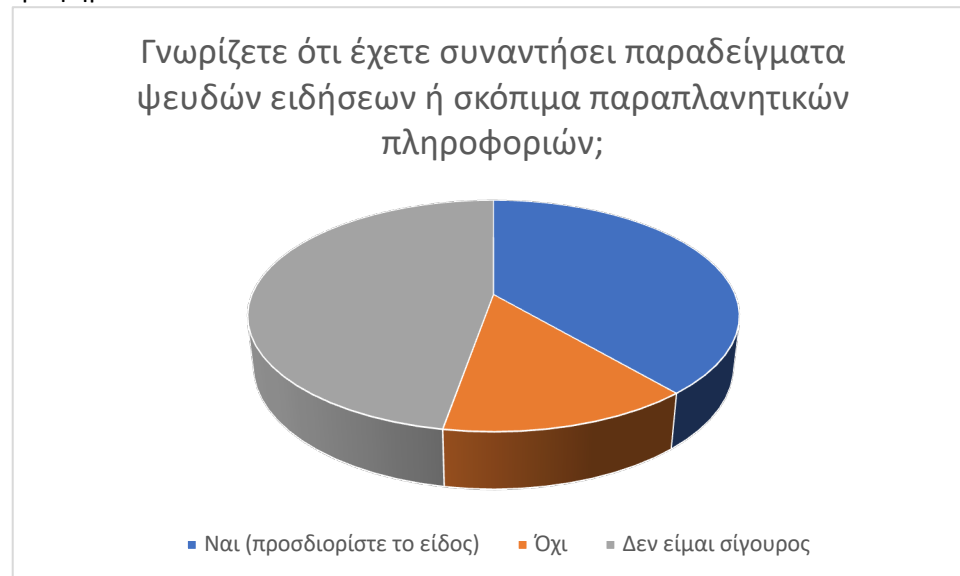
Το κυκλικό διάγραμμα (Γράφημα #36) απεικονίζει τη συνειδητοποίηση των ερωτηθέντων/-θεισών ότι έχουν συναντήσει fake news ή σκόπιμα παραπλανητικές πληροφορίες. Τρεις εναλλακτικές απαντήσεις προτάθηκαν στους/τις ερωτηθέντες/-θείσες: «Ναι (παρακαλώ διευκρινίστε τι είδους)», «Όχι» και «Δεν είμαι σίγουρος/-ρη».

Το μεγαλύτερο τμήμα είναι οι ερωτηθέντες/-θείσες που επέλεξαν «Δεν είμαι σίγουρος/-ρη». Αυτό υποδηλώνει ότι ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων/-θεισών δεν είναι σίγουρο αν έχει συναντήσει fake news ή παραπλανητικές πληροφορίες, γεγονός που αντικατοπτρίζει πιθανές προκλήσεις στον εντοπισμό τέτοιου περιεχομένου ή έλλειψη εμπιστοσύνης στην ικανότητά τους να το διακρίνουν.

Το δεύτερο μεγαλύτερο τμήμα, δείχνει τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες που απάντησαν «Ναι», αναγνωρίζοντας ότι έχουν δει παραδείγματα fake news ή παραπλανητικών πληροφοριών. Αυτό υποδηλώνει ότι πολλοί/-ές ερωτηθέντες/-θείσες γνωρίζουν την παρουσία παραπληροφόρησης στα μέσα επικοινωνίας που καταναλώνουν και μπορεί να αναγνωρίζουν συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Το μικρότερο τμήμα, δείχνει όσους/-ες απάντησαν «Όχι», δηλαδή εκείνους/-νες που δεν έχουν παρατηρήσει ή είναι σίγουροι/-ρες ότι δεν έχουν συναντήσει fake news ή σκόπιμα παραπλανητικές πληροφορίες. Αυτό θα μπορούσε να αντικατοπτρίζει την πεποίθηση ότι οι πηγές με τις οποίες ασχολούνται είναι αξιόπιστες ή την έλλειψη έκθεσης σε τέτοιο περιεχόμενο.

Γράφημα #36

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Συχνότητα συνάντησης fake news

Οι φοιτητές/-τριες δεν είναι πεπεισμένοι/-νες ότι αντιμετωπίζουν συχνά fake news και παραπληροφόρηση.

Η μεγαλύτερη μπάρα αντιπροσωπεύει την κατηγορία «Σχεδόν ποτέ», γεγονός που υποδεικνύει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών αναφέρει ότι σπάνια συναντά fake news. Αυτό υποδηλώνει ότι οι περισσότεροι/-ρες συμμετέχοντες/-χουσες είτε πιστεύουν ότι δεν εκτίθενται συχνά σε fake news είτε είναι σίγουροι/-ρες για την ικανότητά τους να τα αποφεύγουν.

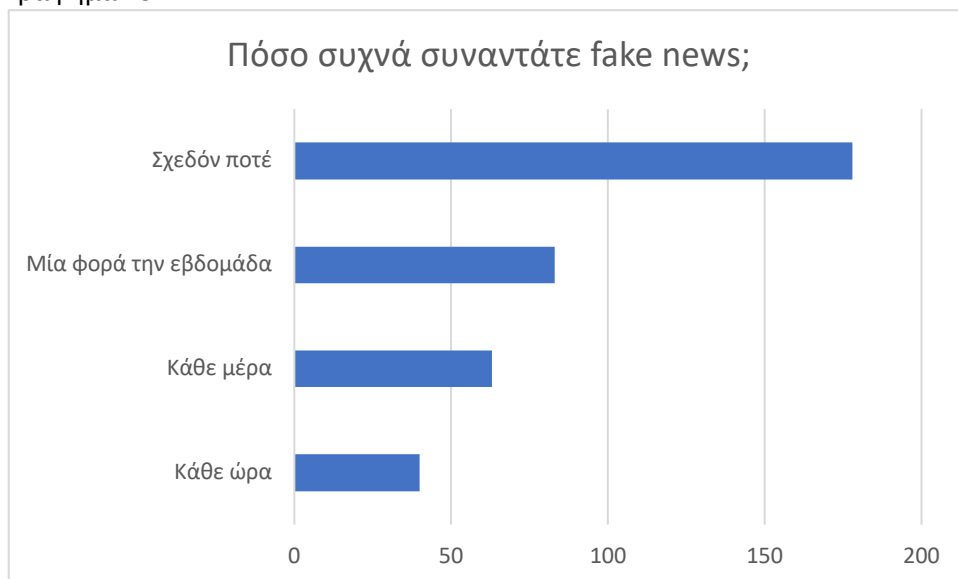
Η κατηγορία «Μία φορά την εβδομάδα» δείχνει ότι ένας μέτριος αριθμός ερωτηθέντων/-θεισών αντιμετωπίζει fake news σε εβδομαδιαία βάση. Αυτό αντικατοπτρίζει μια πιο τακτική, αλλά προς το παρόν περιορισμένη, έκθεση σε παραπληροφόρηση.

Η κατηγορία «Κάθε μέρα» δείχνει ότι λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες αντιμετωπίζουν fake news σε καθημερινή βάση. Αυτή η ομάδα μπορεί να ασχολείται περισσότερο με τα μέσα επικοινωνίας ή τις κοινωνικές πλατφόρμες όπου τα fake news είναι πιο διαδεδομένα.

Η κατηγορία «Κάθε ώρα» δείχνει ότι μόνο ένας μικρός αριθμός ερωτηθέντων/-θεισών αντιμετωπίζει fake news με αυτή την υψηλή συχνότητα. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει άτομα που είναι ιδιαίτερα δραστήρια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή σε άλλες διαδικτυακές πλατφόρμες όπου η παραπληροφόρηση διαδίδεται ταχύτατα.

Συνολικά, ενώ ορισμένοι/-νες ερωτηθέντες/-θείσες πιστεύουν ότι συναντούν συχνά fake news, η πλειοψηφία τα συναντά σπάνια. Αυτό αναδεικνύει τις ποικίλες εμπειρίες των ατόμων όσον αφορά την έκθεση στην παραπληροφόρηση και υποδηλώνει ότι, ενώ τα fake news αποτελούν πηγή ανησυχίας, μπορεί να μην έχουν συνεχή παρουσία για τους περισσότερους ανθρώπους.

Γράφημα #37

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Φίλοι/-λες ή συγγενείς που κοινοποιούν fake news

Το Γράφημα #38 δείχνει τις απαντήσεις των ερωτηθέντων/-θεισών για το αν έχουν φίλους/-λες ή συγγενείς που έχουν κοινοποιήσει επίτηδες fake news. Οι απαντήσεις κατηγοριοποιούνται σε τρεις επιλογές: «Ναι», «Όχι» και «Δεν είμαι σίγουρος/-ρη».

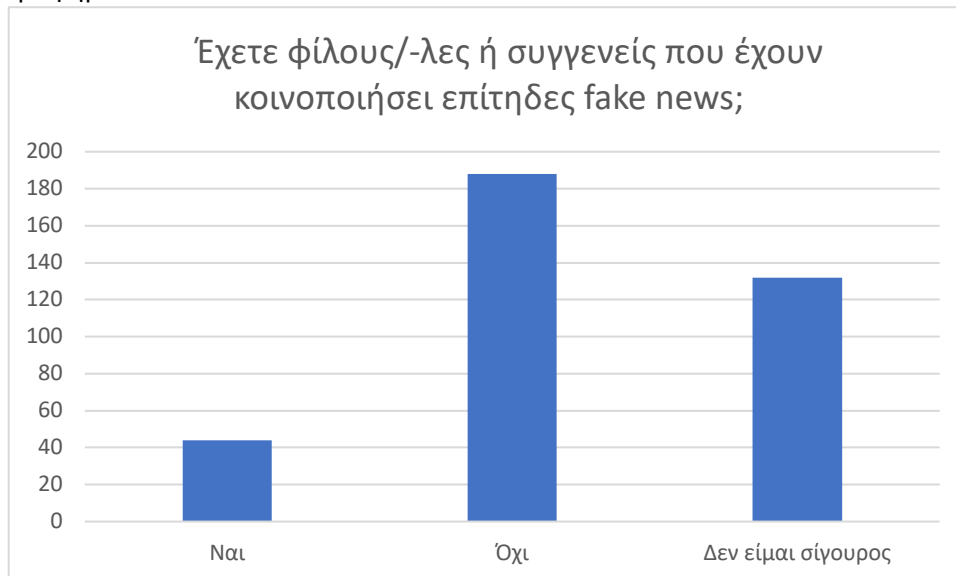
Οι περισσότερες απαντήσεις βρίσκονται στην κατηγορία «Όχι», γεγονός που υποδεικνύει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι οι φίλοι/-λες ή τα μέλη της οικογένειάς τους δεν έχουν κοινοποιήσει σκόπιμα fake news. Αυτό υποδηλώνει μια γενική εμπιστοσύνη μεταξύ των ερωτηθέντων/-θεισών ότι ο στενός κοινωνικός τους κύκλος δεν συμμετέχει στη σκόπιμη διάδοση παραπληροφόρησης.

Η κατηγορία «Δεν είμαι σίγουρος/-ρη» δείχνει ότι ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων/-θεισών δεν είναι σίγουρο αν οι φίλοι/-λες ή τα μέλη της οικογένειάς τους έχουν κοινοποιήσει fake news εσκεμμένα. Αυτή η αβεβαιότητα μπορεί να αντικατοπτρίζει τη δυσκολία να διακρίνουν τις προθέσεις των άλλων ή την έλλειψη επίγνωσης για το περιεχόμενο που κοινοποιούν οι κοντινοί τους άνθρωποι.

Η κατηγορία «Ναι» δείχνει ότι ένας μικρότερος αριθμός ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι έχει φίλους/-λες ή μέλη της οικογένειάς τους που έχουν κοινοποιήσει σκόπιμα fake news. Αν και αυτή η ομάδα είναι η μικρότερη, και πάλι δείχνει ότι η σκόπιμη διάδοση παραπληροφόρησης αποτελεί ανησυχία για ορισμένα άτομα.

Συνολικά, ενώ οι περισσότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες εμπιστεύονται ότι ο κοινωνικός τους κύκλος δεν διαδίδουν σκόπιμα fake news, εξακολουθεί να υπάρχει ένα αξιοσημείωτο επίπεδο αβεβαιότητας και κάποια ανησυχία σχετικά με την εσκεμμένη παραπληροφόρηση εντός των προσωπικών δικτύων.

Γράφημα #38

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Εμπειρία στην επισήμανση fake news

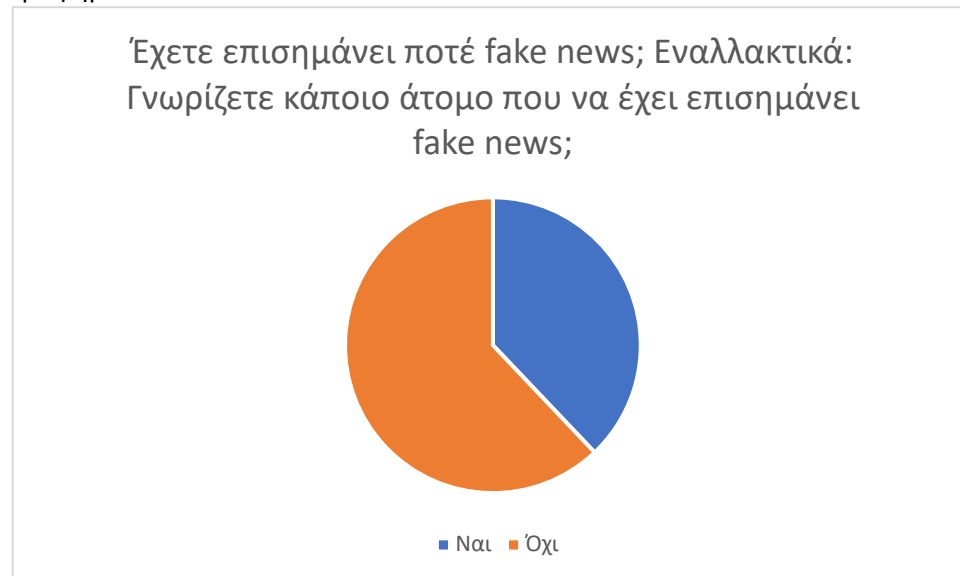
Το Γράφημα #39 απεικονίζει τις εμπειρίες των ερωτηθέντων/-θειών σχετικά με την επισήμανση fake news ή τη γνώση κάποιου ατόμου που το έχει κάνει. Η ερώτηση επέτρεπε απαντήσεις με ναι και όχι.

Το μεγαλύτερο τμήμα, αντιπροσωπεύει τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες που απάντησαν «Όχι», γεγονός που υποδεικνύει ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων/-χουσών δεν έχουν επισημάνει οι ίδιοι/-διες τα fake news ή δεν γνωρίζουν κανένα άτομο που να τα έχει επισημάνει. Αυτό υποδηλώνει ότι, ενώ η ευαισθητοποίηση για τα fake news μπορεί να είναι υψηλή, η δράση για την επισήμανση ή την αναφορά τους είναι λιγότερο συνηθισμένη μεταξύ αυτής της ομάδας ερωτηθέντων/-θειών.

Το μικρότερο τμήμα αντιπροσωπεύει εκείνους/-νες που απάντησαν «Ναι», γεγονός που φανερώνει ότι ένα μικρότερο μέρος των ερωτηθέντων/-θειών είτε έχει επισημάνει fake news είτε γνωρίζει κάποιο άτομο που το έχει κάνει. Αυτό αντικατοπτρίζει μια προληπτική προσέγγιση από ορισμένα άτομα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, αν και φαίνεται να είναι μια μειοψηφική συμπεριφορά.

Συνολικά, ενώ ορισμένοι/-νες ερωτηθέντες/-θείσες συμμετέχουν σε προσπάθειες εντοπισμού και αναφοράς fake news, η πλειονότητα δεν έχει συμμετάσχει στην επισήμανση τέτοιου περιεχομένου. Αυτό θα μπορούσε να υποδηλώνει την ανάγκη για αυξημένη ευαισθητοποίηση ή για εργαλεία που διευκολύνουν τους ανθρώπους να αναλάβουν δράση κατά της παραπληροφόρησης.

Γράφημα #39

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Περιβάλλον συζήτησης των fake news

Το Γράφημα #40 απεικονίζει τα διαφορετικά πλαίσια στα οποία οι ερωτηθέντες/-θείσες έχουν συζητήσει το θέμα των fake news. Το διάγραμμα περιλαμβάνει διάφορες κατηγορίες: «Στο σχολείο», «Με φίλους/-λες», «Με την οικογένεια», «Στη δουλειά», «Σε άλλα μέρη» και «Δεν έχω συζητήσει για τα fake news».

Η μεγαλύτερη ομάδα αντιπροσωπεύει συζητήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί «Στο σχολείο», γεγονός που υποδεικνύοντας ότι αυτό είναι το πιο συνηθισμένο περιβάλλον στο οποίο οι ερωτηθέντες/-θείσες έχουν συμμετάσχει σε συζητήσεις σχετικά με τα fake news. Αυτό υποδηλώνει ότι τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα αποτελούν βασικούς χώρους για την αντιμετώπιση του θέματος, ενδεχομένως λόγω της ένταξης της παιδείας στα μέσα στα προγράμματα σπουδών ή των σχετικών συζητήσεων στις τάξεις.

Τα επόμενα πιο συνηθισμένα περιβάλλοντα είναι «Με φίλους/-λες» και «Με την οικογένεια», τα οποία εμφανίζονται στις δύο μεγαλύτερες ράβδους, γεγονός που δείχνει ότι πολλοί/-ές ερωτηθέντες/-θείσες έχουν επίσης συζητήσει τα fake news στους προσωπικούς και κοινωνικούς τους κύκλους. Αυτό αναδεικνύει τη σημασία του θέματος στις καθημερινές συζητήσεις και τη σημασία των συζητήσεων με συνομήλικα άτομα και την οικογένεια για την ευαισθητοποίηση και την κατανόηση της παραπληροφόρησης.

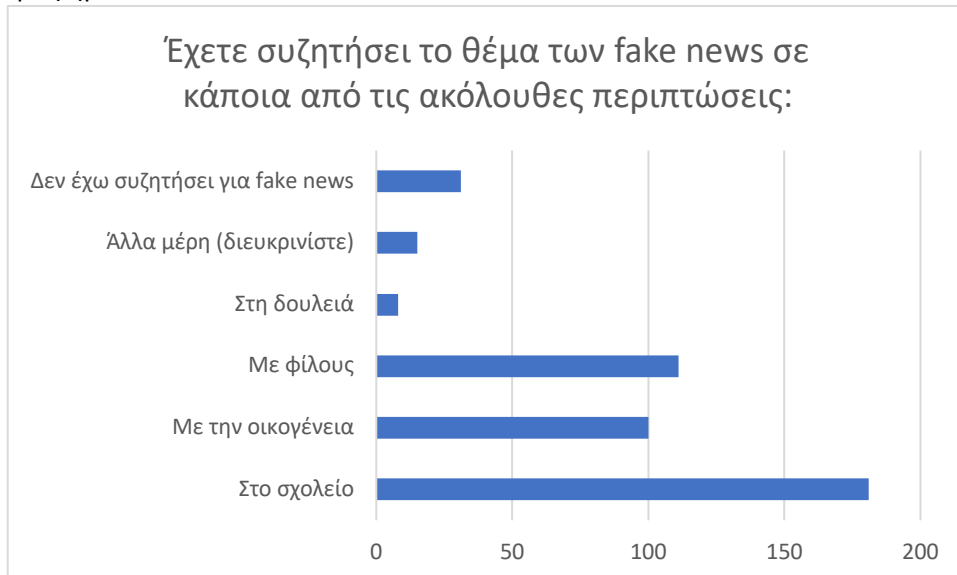
Η κατηγορία «Στη δουλειά» έχει μικρότερη ράβδο, γεγονός που υποδηλώνει ότι λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες έχουν συζητήσει για τα fake news σε επαγγελματικό περιβάλλον. Αυτό θα μπορούσε να σημαίνει ότι οι συζητήσεις σχετικά με τα fake news είναι λιγότερο συνηθισμένες ή έχουν μικρότερη προτεραιότητα στον εργασιακό χώρο σε σύγκριση με άλλα περιβάλλοντα. Από τη στιγμή που απευθύνουμε αυτό το ερωτηματολόγιο σε ανήλικα άτομα και κυρίως μέσω του καναλιού διάδοσης των σχολείων, είναι φυσικό ότι μόνο ένα πολύ μικρό μέρος των ερωτηθέντων/-θειών να εργάζεται.

Η κατηγορία «Άλλα μέρη», μαζί με την κατηγορία «Δεν έχω συζητήσει για τα fake news», έχει τις μικρότερες ράβδους, γεγονός που υποδηλώνει ότι ένας μικρός αριθμός ερωτηθέντων/-θειών

μπορεί να έχει συζητήσει σχετικά με τα fake news σε μη καθορισμένες τοποθεσίες, ενώ μια ακόμη μικρότερη ομάδα δεν έχει συμμετάσχει καθόλου σε τέτοιες συζητήσεις.

Συνολικά, το διάγραμμα δείχνει ότι τα fake news είναι ένα θέμα που συζητείται ευρέως, ιδίως σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και μεταξύ φίλων και οικογένειας, γεγονός που αναδεικνύει τη σημασία του τόσο στις επίσημες όσο και στις ανεπίσημες συζητήσεις.

Γράφημα #40

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Εναισθητοποίηση στη διαχείριση του τρόπου αντιμετώπισης των fake news

Το Γράφημα #41) απεικονίζει τις αντιλήψεις των ερωτηθέντων/-θισών σχετικά με το αν έχουν διδαχθεί επαρκώς για την αντιμετώπιση των fake news. Οι τρεις πιθανές απαντήσεις είναι «Ναι», «Όχι» και «Δεν είμαι σίγουρος/-ρη».

Το μεγαλύτερο τμήμα, αντιπροσωπεύει τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες που απάντησαν «Όχι», γεγονός που υποδεικνύει ότι ένα σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων/-χουσών πιστεύει ότι δεν έχουν εκπαιδευτεί επαρκώς για το πώς να χειρίζονται τα fake news. Αυτό υποδηλώνει ένα αντιληπτό κενό στην εκπαίδευση σε θέματα παιδείας στα μέσα επικοινωνίας και την ανάγκη για πιο ολοκληρωμένη εκπαίδευση ή πόρους που θα εφοδιάσουν τα άτομα με τις απαραίτητες δεξιότητες για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης.

Η απάντηση «Δεν είμαι σίγουρος/-ρη» υποδηλώνει την αβεβαιότητα ενός σημαντικού αριθμού ερωτηθέντων/-θισών σχετικά με το αν έχουν λάβει επαρκή εκπαίδευση επί του θέματος. Αυτό θα μπορούσε να δείχνει έλλειψη εμπιστοσύνης στις ικανότητές τους να αντιμετωπίσουν τα fake news ή αβεβαιότητα σχετικά με το τι συνιστά επαρκή προετοιμασία.

Το μικρότερο τμήμα, αντιπροσωπεύει τους/τις ερωτηθέντες/-θείσες που απάντησαν «Ναι», που σημαίνει ότι πιστεύουν ότι έχουν διδαχθεί επαρκώς για να αντιμετωπίζουν τα fake news. Παρόλο που αυτή η ομάδα είναι μικρότερη, εξακολουθεί να δείχνει ότι ορισμένοι/-νες συμμετέχοντες/-χουσες αισθάνονται σίγουροι/-ρες για την ικανότητά τους να πλοηγούνται και να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες, πιθανότατα λόγω προηγούμενης εκπαίδευσης ή προσωπικής εμπειρίας.

Γράφημα #41

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Αντίληψη σχετικά με τον αντίκτυπο που έχουν τα fake news στη ζωή των μαθητών/-τριών

Οι φοιτητές/-τριες φαίνεται να πιστεύουν ότι δεν εξαπατώνται από τα fake news, ούτε ότι είναι θύματά τους.

Το ραβδόγραμμα απεικονίζει τις απόψεις των ερωτηθέντων/-θεισών σχετικά με τον βαθμό στον οποίο πιστεύουν ότι τα fake news επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους και τη συμπεριφορά των φίλων τους, με βάση μια κλίμακα από το 1 (καμία επίπτωση) έως το 5 (σημαντική επίπτωση).

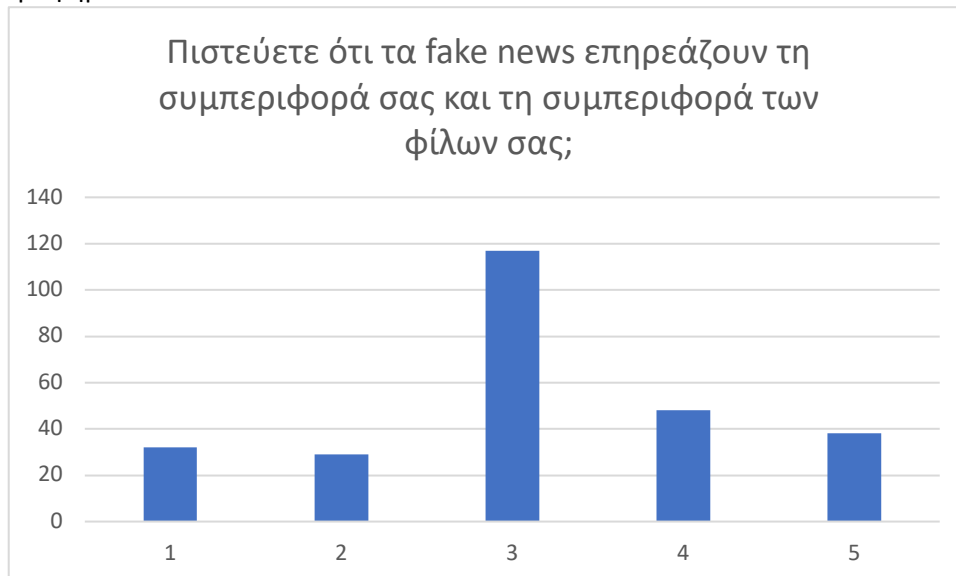
Η πιο εμφανής ράβδος βρίσκεται στο επίπεδο 3, γεγονός που υποδεικνύει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι τα fake news έχουν μέτρια επίδραση τόσο στη δική τους συμπεριφορά όσο και στη συμπεριφορά των φίλων τους. Αυτό υποδηλώνει ότι ενώ οι ερωτηθέντες/-θείσες αναγνωρίζουν την επιρροή των fake news, δεν την αντιλαμβάνονται ως θετική ή αρνητική επίδραση.

Τα επίπεδα 4 και 5, τα οποία αντιπροσωπεύουν υψηλότερα επίπεδα επιπτώσεων, είναι μικρότερα αλλά εξακολουθούν να είναι σημαντικά. Αυτό δείχνει ότι ένα αξιοσημείωτο μέρος των ερωτηθέντων/-θεισών πιστεύει ότι τα fake news έχουν ισχυρό αντίκτυπο στη συμπεριφορά, είτε τη δική τους είτε των φίλων τους, γεγονός που αντικατοπτρίζει τις ανησυχίες για την πειστική δύναμη της παραπληροφόρησης.

Τα επίπεδα 1 και 2, τα οποία αντιπροσωπεύουν το κατώτερο άκρο της κλίμακας επιπτώσεων, δείχνουν ότι λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες πιστεύουν ότι τα fake news έχουν ελάχιστο ή καθόλου αντίκτυπο στη συμπεριφορά. Αυτό υποδηλώνει ότι ενώ ορισμένα άτομα μπορεί να αισθάνονται ανοσία στις επιπτώσεις των fake news, αποτελούν τη μειοψηφία.

Συνολικά, οι περισσότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες αναγνωρίζουν ότι τα fake news έχουν τουλάχιστον μέτρια επίδραση στη συμπεριφορά, ενώ ένας σημαντικός αριθμός αναγνωρίζει ισχυρότερη επίδραση. Αυτό αντικατοπτρίζει την επίγνωση της διάχυτης φύσης των fake news και της δυνατότητάς τους να διαμορφώνουν αντιλήψεις και δράσεις στους κοινωνικούς κύκλους.

Γράφημα #42

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Αξιοπιστία των social media ως πηγή ειδήσεων

Το ραβδόγραμμα στο Γράφημα #43 παρέχει μια επισκόπηση του τρόπου με τον οποίο οι φοιτητές/-τριες βαθμολόγησαν την αξιοπιστία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ως πηγή ειδήσεων, με βαθμολογίες που κυμαίνονται από το 1 (λιγότερο αξιόπιστη) έως το 4 (πιο αξιόπιστη).

Ο μεγαλύτερος αριθμός φοιτητών/-τριών βαθμολόγησε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στο επίπεδο 3, γεγονός που υποδηλώνει ότι ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων/-θειςών θεωρεί τα social media μέτρια αξιόπιστα. Αυτό υποδηλώνει ότι ενώ οι φοιτητές/-τριες μπορεί να βρουν κάποιες αξιόπιστες πληροφορίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, παραμένουν επιφυλακτικοί/-κές και δεν τα εμπιστεύονται πλήρως ως κύρια πηγή ειδήσεων.

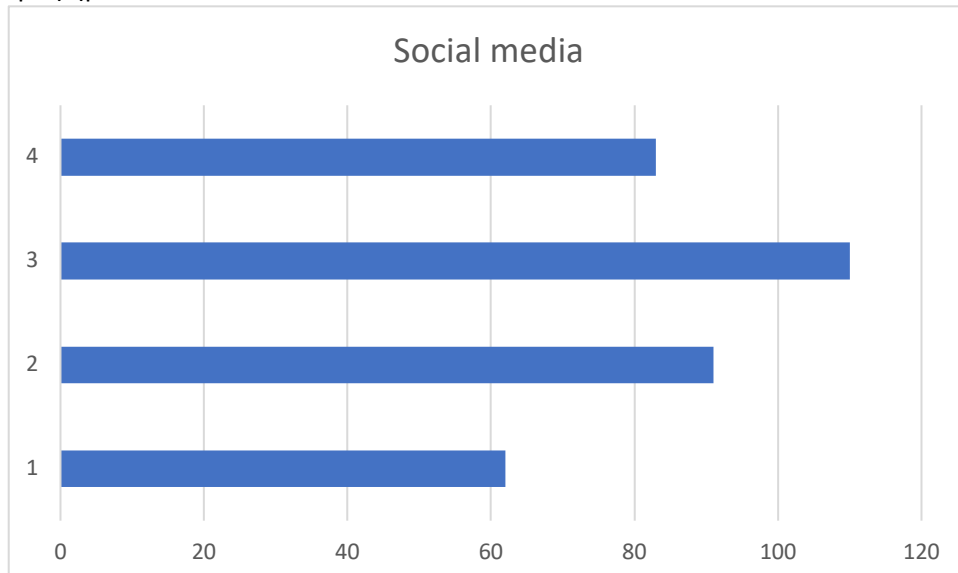
Το επίπεδο 4, το οποίο αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο εμπιστοσύνης, έλαβε επίσης σημαντικό αριθμό απαντήσεων, γεγονός που δείχνει ότι πολλοί/-λές φοιτητές/-τριες θεωρούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως αξιόπιστη πηγή. Αυτό μπορεί να υποδηλώνει ότι ορισμένοι/-νες φοιτητές/-τριες έχουν εμπιστοσύνη στις συγκεκριμένες πηγές που ακολουθούν σε αυτές τις πλατφόρμες ή πιστεύουν στην αυθεντικότητα του περιεχομένου που δημιουργείται από χρήστες/-στριες.

Το επίπεδο 2, το οποίο υποδηλώνει χαμηλότερο επίπεδο εμπιστοσύνης, έλαβε αξιοσημείωτο αριθμό απαντήσεων. Αυτό υποδηλώνει ότι μια σημαντική ομάδα φοιτητών/-τριών αντιμετωπίζει τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης με σκεπτικισμό, πιθανώς λόγω της επικράτησης της παραπληροφόρησης ή της διαφορετικής αξιοπιστίας του περιεχομένου που κοινοποιείται σε αυτές τις πλατφόρμες.

Ο μικρότερος αριθμός φοιτητών/-τριών βαθμολόγησε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στο επίπεδο 1, γεγονός που υποδηλώνει ότι ένα μικρότερο μέρος των ερωτηθέντων/-θειςών θεωρεί τα social media ως τη λιγότερο αξιόπιστη πηγή ειδήσεων. Αν και η ομάδα αυτή είναι μικρότερη, αναδεικνύει την παρουσία ισχυρού σκεπτικισμού μεταξύ ορισμένων μαθητών/-τριών σχετικά με την αξιοπιστία των πληροφοριών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Συνολικά, διαπιστώσαμε μια μεικτή αντίληψη για την αξιοπιστία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης μεταξύ των φοιτητών/-τριών, με μια τάση προς μέτρια εμπιστοσύνη, αλλά και σημαντικό σκεπτικισμό.

Γράφημα #43

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Αξιοπιστία των διαδικτυακών εφημερίδων και των ιστότοπων ως πηγών ειδήσεων

Το Γράφημα #44 απεικονίζει τον τρόπο με τον οποίο οι φοιτητές/-τριες βαθμολόγησαν την αξιοπιστία των ηλεκτρονικών εφημερίδων και των ιστότοπων ως πηγών ειδήσεων, με βαθμολογίες που κυμαίνονται από το 1 (λιγότερο αξιόπιστη) έως το 5 (πιο αξιόπιστη).

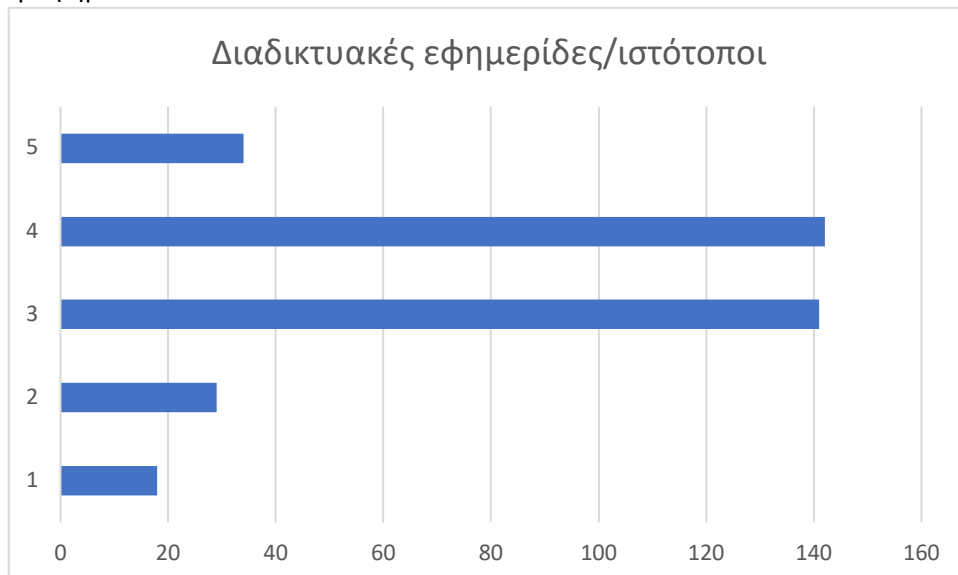
Η πλειονότητα των μαθητών/-τριών βαθμολόγησαν τις ηλεκτρονικές εφημερίδες και τους ιστότοπους στα επίπεδα 4 και 3, με το επίπεδο 4 να λαμβάνει τις περισσότερες απαντήσεις. Αυτό υποδηλώνει ότι ένα σημαντικό ποσοστό φοιτητών/-τριών θεωρεί τις πηγές αυτές αξιόπιστες, πιθανότατα λόγω της αναγνωρισμένης φήμης πολλών διαδικτυακών ειδησεογραφικών μέσων και των επαγγελματικών δημοσιογραφικών προτύπων που ακολουθούν.

Το επίπεδο 3, το οποίο έλαβε επίσης υψηλή βαθμολογία, δείχνει ότι πολλοί/-λές φοιτητές/-τριες θεωρούν τις διαδικτυακές εφημερίδες και τους ιστότοπους ως μέτρια αξιόπιστους. Αυτό αντικατοπτρίζει κάποιο επίπεδο εμπιστοσύνης, αλλά υποδηλώνει συν τοις άλλοις ότι οι μαθητές/-τριες μπορεί να εξακολουθούν να προσεγγίζουν αυτές τις πηγές με κάποια επιφύλαξη, πιθανώς λόγω ανησυχιών για μεροληψία ή για την ταχύτητα με την οποία δημοσιεύονται οι ειδήσεις στο Διαδίκτυο.

Το επίπεδο 2 έχει λιγότερες απαντήσεις, γεγονός που δείχνει ότι ορισμένοι/-νες φοιτητές/-τριες είναι επιφυλακτικοί/-κές απέναντι στις διαδικτυακές εφημερίδες και τους ιστότοπους αμφισβητώντας ίσως την ακρίβεια ή την αντικειμενικότητά τους.

Το επίπεδο 1, η λιγότερο αξιόπιστη αξιολόγηση, έλαβε τις λιγότερες απαντήσεις, γεγονός που δείχνει ότι ένα μικρό μέρος των φοιτητών/-τριών εμπιστεύεται ελάχιστα τις διαδικτυακές εφημερίδες και τους ιστότοπους. Αυτό θα μπορούσε να αντικατοπτρίζει ανησυχίες σχετικά με τον εντυπωσιασμό, το clickbait ή συγκεκριμένες εμπειρίες με αναξιόπιστες διαδικτυακές πηγές ειδήσεων.

Γράφημα #44

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Αξιοπιστία της τηλεόρασης ως πηγής ειδήσεων

Όπως φαίνεται στο Γράφημα #45, ο μεγαλύτερος αριθμός μαθητών/-τριών βαθμολόγησε την τηλεόραση στο επίπεδο 4, γεγονός που υποδεικνύει ότι πολλοί/-λές φοιτητές/-τριες θεωρούν την τηλεόραση μια αρκετά αξιόπιστη πηγή ειδήσεων. Αυτό υποδηλώνει ότι παρά την άνοδο των ψηφιακών μέσων, η τηλεόραση παραμένει μια σεβαστή και αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης για ένα σημαντικό μέρος του μαθητικού πληθυσμού.

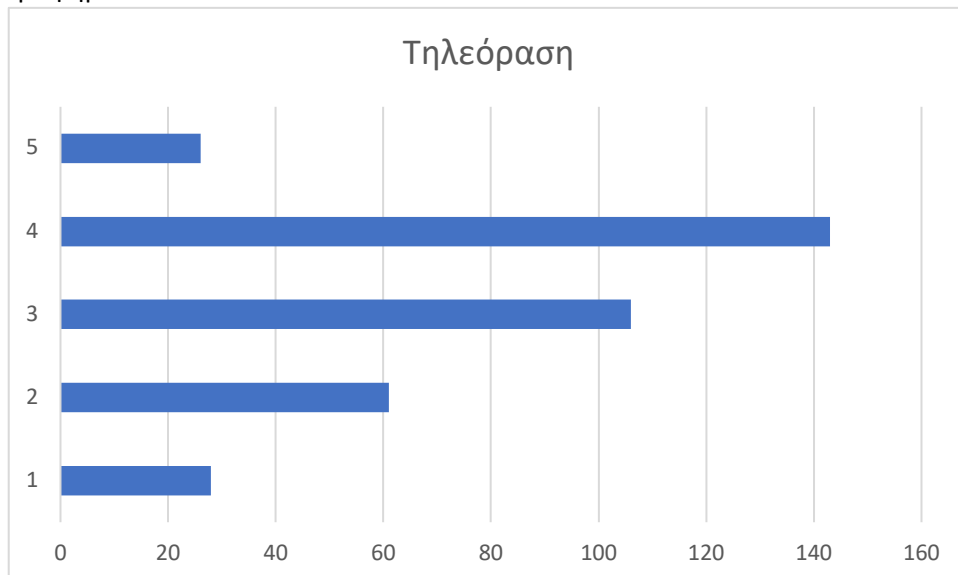
Το επίπεδο 3 έλαβε επίσης σημαντικό αριθμό απαντήσεων, γεγονός που αντικατοπτρίζει ότι πολλοί/-λές φοιτητές/-τριες θεωρούν την τηλεόραση ως μέτρια αξιόπιστη. Αυτό υποδηλώνει ότι, ενώ η τηλεόραση είναι γενικά αξιόπιστη, ορισμένοι/-νες φοιτητές/-τριες μπορεί να την προσεγγίζουν ακόμη με κάποια επιφύλαξη, πιθανότατα λόγω ανησυχιών σχετικά με την προκατάληψη ή τον εντυπωσιασμό.

Το επίπεδο 2 έλαβε λιγότερες απαντήσεις, γεγονός που δείχνει ότι ορισμένοι/-νες φοιτητές/-τριες είναι επιφυλακτικοί/-κές ως προς την αξιοπιστία των τηλεοπτικών ειδήσεων αμφισβητώντας ίσως την ακρίβεια ή την αντικειμενικότητα του περιεχομένου που βλέπουν στην τηλεόραση.

Το επίπεδο 1, η λιγότερο αξιόπιστη αξιολόγηση, έλαβε τις λιγότερες απαντήσεις, γεγονός που δείχνει ότι μόνο ένα μικρό μέρος των φοιτητών/-τριών εμπιστεύεται ελάχιστα την τηλεόραση ως πηγή ειδήσεων. Αυτό μπορεί να αντικατοπτρίζει ανησυχίες σχετικά με τον εντυπωσιασμό, την αντιληπτή μεροληψία ή συγκεκριμένες αρνητικές εμπειρίες με τις τηλεοπτικές ειδήσεις.

Το επίπεδο 5, που αντιπροσωπεύει το υψηλότερο επίπεδο εμπιστοσύνης, έλαβε μικρότερο αριθμό απαντήσεων, γεγονός που φανερώνει ότι μόνο μια μειοψηφία φοιτητών/-τριών εμπιστεύεται πλήρως την τηλεόραση ως πηγή ειδήσεων.

Γράφημα #45

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Αξιοπιστία του ραδιοφώνου ως πηγής ειδήσεων

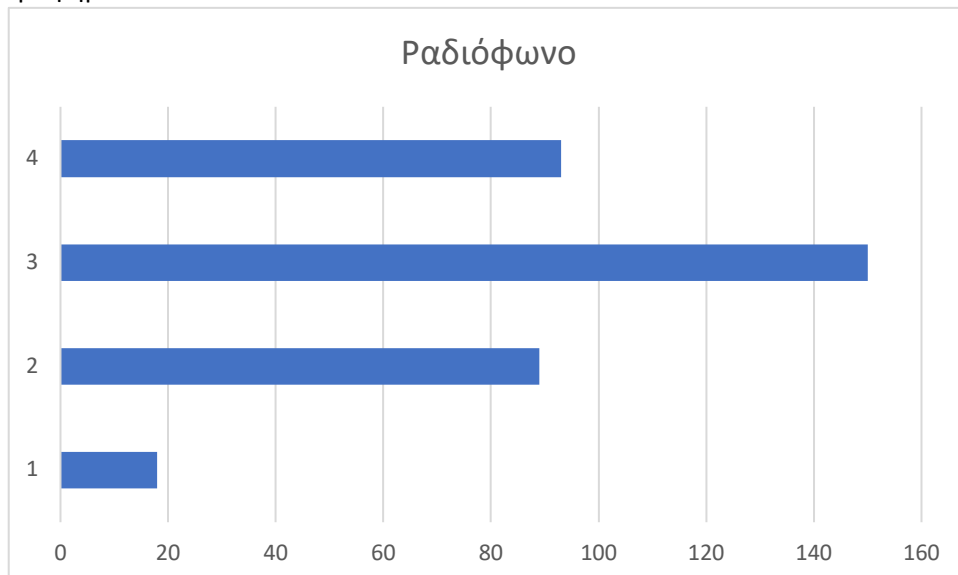
Όπως φαίνεται στο Γράφημα #46, η πλειονότητα των φοιτητών/-τριών βαθμολόγησαν το ραδιόφωνο στο επίπεδο 3, γεγονός που υποδεικνύει ότι πολλοί/-λές φοιτητές/-τριες θεωρούν το ραδιόφωνο ως μέτρια αξιόπιστο. Αυτό υποδηλώνει ότι ενώ οι φοιτητές/-τριες εμπιστεύονται γενικά το ραδιόφωνο ως πηγή ειδήσεων, μπορεί να το προσεγγίζουν ακόμη με κάποια επιφύλαξη, ενδεχομένως λόγω ανησυχιών σχετικά με την ποιότητα ή την αντικειμενικότητα του περιεχομένου.

Το επίπεδο 4 έλαβε επίσης σημαντικό αριθμό απαντήσεων, γεγονός που φανερώνει ότι ένα σημαντικό μέρος των φοιτητών/-τριών θεωρεί το ραδιόφωνο αξιόπιστη πηγή ειδήσεων. Αυτό υποδηλώνει ότι το ραδιόφωνο εξακολουθεί να θεωρείται αξιόπιστο μέσο διάδοσης ειδήσεων από πολλούς/-λές φοιτητές/-τριες.

Το επίπεδο 2 έλαβε λιγότερες απαντήσεις, γεγονός που υποδηλώνει ότι μερικοί/-κές φοιτητές/-τριες είναι επιφυλακτικοί/-κές ως προς την αξιοπιστία του ραδιοφώνου αμφισβητώντας ενδεχομένως τη σημασία του ή την ακρίβεια του περιεχομένου του.

Το επίπεδο 1, η λιγότερο αξιόπιστη βαθμολογία, έλαβε τις λιγότερες απαντήσεις, γεγονός που δείχνει ότι μόλις ένα μικρό μέρος των φοιτητών/-τριών εμπιστεύεται ελάχιστα το ραδιόφωνο ως πηγή ειδήσεων. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε συγκεκριμένες αρνητικές εμπειρίες ή σε μια γενική προτίμηση για άλλα μέσα ενημέρωσης.

Γράφημα #46

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Αξιοπιστία των έντυπων εφημερίδων και περιοδικών ως πηγών ειδήσεων

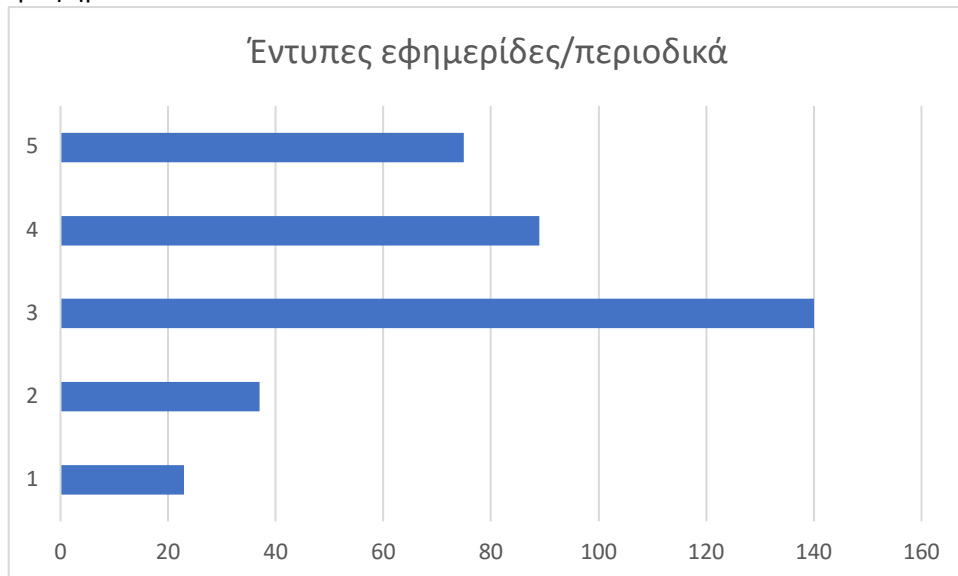
Ο μεγαλύτερος αριθμός φοιτητών/-τριών βαθμολόγησε τις έντυπες εφημερίδες και τα περιοδικά στο επίπεδο 3, γεγονός που υποδηλώνει ότι ένα σημαντικό μέρος των φοιτητών/-τριών θεωρεί τις πηγές αυτές μέτρια αξιόπιστες, όπως φαίνεται στο Γράφημα #47. Αυτό υποδηλώνει ότι ενώ τα έντυπα μέσα ενημέρωσης είναι γενικά σεβαστά, οι φοιτητές/-τριες μπορεί να εξακολουθούν να είναι προσεκτικοί/-κές και να μην βασίζονται πλήρως σε αυτά ως κύρια πηγή ειδήσεων.

Το επίπεδο 4 έλαβε επίσης σημαντικό αριθμό απαντήσεων, γεγονός που δείχνει ότι πολλοί/-λές φοιτητές/-τριες θεωρούν τις έντυπες εφημερίδες και τα περιοδικά αξιόπιστα. Αυτό αντικατοπτρίζει έναν ισχυρό βαθμό εμπιστοσύνης στην ικανότητα των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης να παρέχουν αξιόπιστες και ακριβείς πληροφορίες.

Το επίπεδο 5, το υψηλότερο επίπεδο αξιοπιστίας, έλαβε έναν αξιοσημείωτο αριθμό απαντήσεων, που δείχνει ότι μια μικρότερη αλλά σημαντική ομάδα φοιτητών/-τριών εμπιστεύεται πλήρως τις έντυπες εφημερίδες και τα περιοδικά ως πηγές ειδήσεων. Αυτό θα μπορούσε να αποδοθεί στην αντιληπτή πληρότητα και τα συντακτικά πρότυπα που συνδέονται με την έντυπη δημοσιογραφία.

Τα επίπεδα 2 και 1, τα οποία αντιπροσωπεύουν χαμηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης, έλαβαν λιγότερες απαντήσεις. Αυτό υποδηλώνει ότι ενώ μερικοί/-κές φοιτητές/-τριες είναι επιφυλακτικοί/-κές απέναντι στα έντυπα μέσα ενημέρωσης θεωρώντας τα λιγότερο αξιόπιστα, αποτελούν τη μειοψηφία.

Γράφημα #47

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Ηλικία

Το επόμενο ραβδόγραμμα (Γράφημα #48) απεικονίζει την κατανομή των ερωτηθέντων/-θειςών σε τρεις διαφορετικές ηλικιακές ομάδες: 12-15 ετών, 16-18 ετών και 18+ ετών.

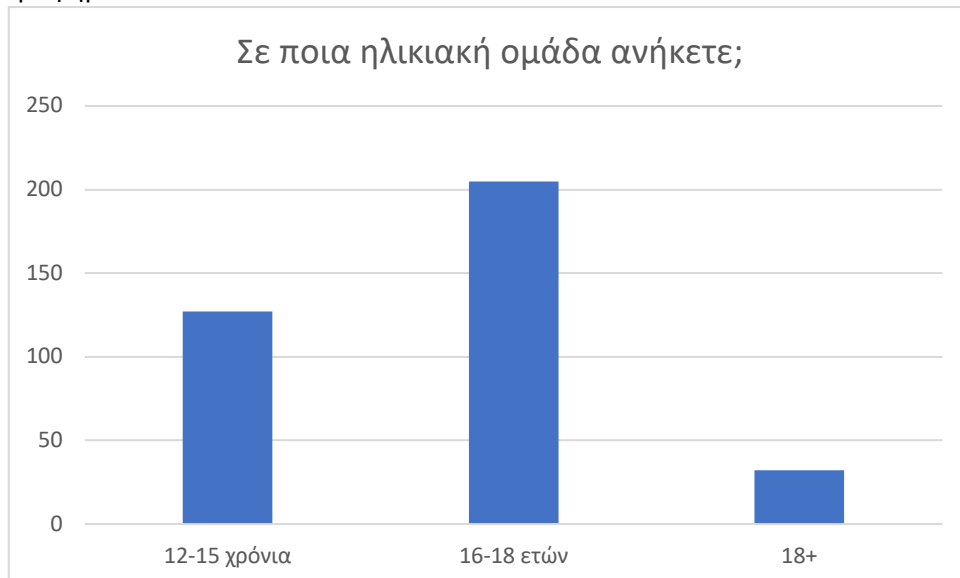
Η πλειονότητα των ερωτηθέντων/-θειςών ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 16-18 ετών, όπως δείχνει η ψηλότερη μπάρα. Αυτό υποδηλώνει ότι η έρευνα συμπληρώθηκε κυρίως από άτομα αυτής της ηλικιακής ομάδας, με αποτέλεσμα να είναι η πιο αντιπροσωπευτική δημογραφική ομάδα στη μελέτη.

Η επόμενη μεγαλύτερη ομάδα είναι η ηλικιακή κατηγορία 12-15 ετών, γεγονός που δείχνει ότι ένας σημαντικός αριθμός νεότερων εφήβων συμμετείχε επίσης στην έρευνα. Η ομάδα αυτή, αν και μικρότερη από την κατηγορία 16-18 ετών, εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων/-θειςών.

Η μικρότερη μπάρα αντιπροσωπεύει την ηλικιακή ομάδα άνω των 18 ετών, γεγονός που φανερώνει ότι οι λιγότεροι/-ρες ερωτηθέντες/-θείσες ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Αυτό υποδηλώνει ότι οι μεγαλύτεροι/-ρες σε ηλικία έφηβοι/-βες ή οι νέοι/-ες ενήλικες εκπροσωπήθηκαν λιγότερο στην έρευνα.

Συνολικά, το διάγραμμα υπογραμμίζει ότι η πλειονότητα των ερωτηθέντων/-θειςών είναι μεταξύ 16 και 18 ετών, ακολουθούμενη από τις ηλικίες 12-15 ετών, με την ομάδα άνω των 18 ετών να εκπροσωπείται λιγότερο. Αυτή η ηλικιακή κατανομή παρέχει το πλαίσιο για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων της έρευνας, καθώς οι απόψεις και οι συμπεριφορές που αναφέρθηκαν είναι πιθανό να αντικατοπτρίζουν περισσότερο τα άτομα της ηλικιακής ομάδας 16-18 ετών.

Γράφημα #48

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAΕ.

Φύλο

Το κυκλικό διάγραμμα παρουσιάζει την κατανομή των ερωτηθέντων/-θειςών στην έρευνα ως προς το φύλο. Το διάγραμμα χωρίζεται σε τρία τμήματα που αντιπροσωπεύουν τις κατηγορίες «Γυναίκα», «Ανδρας» και «Προτιμώ να μην πω».

Το μεγαλύτερο τμήμα αντιπροσωπεύει τις γυναίκες ερωτηθείσες, γεγονός που υποδηλώνει ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ατόμων στην έρευνα προσδιορίζονται ως γυναίκες. Αυτό υποδηλώνει υψηλότερο επίπεδο συμμετοχής από τις μαθήτριες σε σύγκριση με τα άλλα φύλα.

Το δεύτερο μεγαλύτερο τμήμα αντιπροσωπεύει τους άνδρες ερωτηθέντες. Το τμήμα αυτό είναι μικρότερο από την ομάδα των γυναικών, γεγονός που υποδηλώνει ότι λιγότεροι άνδρες συμμετείχαν στην έρευνα, αλλά εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικό τμήμα των ερωτηθέντων ατόμων.

Το μικρότερο τμήμα αντιπροσωπεύει τα άτομα που προτίμησαν να μην αποκαλύψουν το φύλο τους. Αυτή η ομάδα είναι η λιγότερο εκπροσωπούμενη, γεγονός που υποδηλώνει ότι μόνο ένας μικρός αριθμός ερωτηθέντων ατόμων επέλεξε να κρατήσει το φύλο του εμπιστευτικό.

Γράφημα #49

Πηγή: Δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου MILES. Επεξεργασία γραφικών από την OLAE.

Προκλήσεις και Μελλοντικές Κατευθύνσεις

Η εξάπλωση των fake news και της παραπληροφόρησης σε ολόκληρη την Ευρώπη έχει καταστεί κρίσιμο ζήτημα απειλώντας τις δημοκρατικές διαδικασίες, υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη στους θεσμούς και διαταράσσοντας την κοινωνική συνοχή. Η παρούσα έκθεση διερευνά τις ανάγκες, τις προκλήσεις και τις υποσχόμενες πρακτικές που σχετίζονται με την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αναλύοντας τις υφιστάμενες στρατηγικές και εντοπίζοντας τα κενά, η έκθεση προσφέρει συστάσεις για την ενίσχυση των προσπάθειών που στοχεύουν στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και την προώθηση της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας σε ολόκληρη την ήπειρο. Τα τελευταία χρόνια, το ζήτημα των fake news και της παραπληροφόρησης έχει γίνει όλο και πιο διαδεδομένο σε ολόκληρη την Ευρώπη έχοντας εκτεταμένες συνέπειες στις δημοκρατικές κοινωνίες.

Η άνοδος των ψηφιακών μέσων έχει φέρει επανάσταση στον τρόπο διάδοσης των πληροφοριών, αλλά έχει συγχρόνως διευκολύνει την ταχεία διάδοση ψευδούς και παραπλανητικού περιεχομένου. Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές κατά τη διάρκεια προεκλογικών περιόδων, κρίσεων δημόσιας υγείας και μεγάλων κοινωνικοπολιτικών γεγονότων, όπου η παραπληροφόρηση χρησιμοποιείται για τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης και τη διάβρωση της εμπιστοσύνης στους δημοκρατικούς θεσμούς.

Ο αντίκτυπος των fake news δεν περιορίζεται σε καμία χώρα· πρόκειται για ένα πανευρωπαϊκό πρόβλημα που απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες για την αντιμετώπισή του. Αν και ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες έχουν δραστηριοποιηθεί ενεργά στην εφαρμογή μέτρων για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, άλλες εξακολουθούν να δίνουν μάχη με τις προκλήσεις που θέτει το τοπίο της ψηφιακής πληροφόρησης. Η παρούσα έκθεση έχει ως στόχο να παράσχει μια λεπτομερή ανάλυση των αναγκών, των προκλήσεων και των υποσχόμενων πρακτικών για την καταπολέμηση των fake news σε ολόκληρη την Ευρώπη. Με την κατανόηση αυτών των παραγόντων, οι υπεύθυνοι/-νες χάραξης πολιτικής, οι εκπαιδευτικοί και οι οργανισμοί μέσων ενημέρωσης μπορούν να αναπτύξουν πιο αποτελεσματικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

Τα τελευταία χρόνια, η Ευρώπη έχει γίνει μάρτυρας σημαντικών εκστρατειών παραπληροφόρησης με στόχο τις εκλογές και τα δημοψηφίσματα. Για παράδειγμα, οι γαλλικές προεδρικές εκλογές του 2017 επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από την παραπληροφόρηση που διαδόθηκε μέσω των social media, με στόχο την υπονόμευση της ακεραιότητας της εκλογικής διαδικασίας. Ομοίως, στις ομοσπονδιακές εκλογές της Γερμανίας παρατηρήθηκε έξαρση των fake news, που συχνά χρησιμοποιούνται για να επηρεάσουν τις απόψεις των ψηφοφόρων σε ευαίσθητα θέματα όπως η μετανάστευση και η εθνική ασφάλεια.

Το δημοψήφισμα για το Brexit στο Ηνωμένο Βασίλειο ανέδειξε συν τοις άλλοις τη δύναμη της παραπληροφόρησης στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, καθώς οι παραπλανητικοί ισχυρισμοί για την Ευρωπαϊκή Ένωση διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στο αποτέλεσμα. Στην Ανατολική Ευρώπη, χώρες όπως η Ουγγαρία και η Πολωνία αντιμετώπισαν προκλήσεις με κρατικά χρηματοδοτούμενες εκστρατείες παραπληροφόρησης που αποσκοπούσαν στην ενίσχυση αυταρχικών αφηγήσεων και στην απαξίωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο αντίκτυπος των fake news εκτείνεται πέρα από την πολιτική σφαίρα επηρεάζοντας τη δημόσια υγεία, την ασφάλεια και την κοινωνική εμπιστοσύνη. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, η Ευρώπη είδε ένα τεράστιο κύμα παραπληροφόρησης σχετικά με τον ιό και τα εμβόλια, το οποίο οδήγησε σε σύγχυση και διστακτικότητα του κοινού. Τα αντιεμβολιαστικά κινήματα σε χώρες όπως η Ιταλία και η Γαλλία τροφοδοτήθηκαν από ψευδείς πληροφορίες που συνέβαλαν στη μείωση των ποσοστών εμβολιασμού και στην αύξηση των κινδύνων για τη δημόσια υγεία.

Ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας αποτελεί κρίσιμη συνιστώσα στον αγώνα κατά των fake news και της παραπληροφόρησης. Περιλαμβάνει τον εφοδιασμό των ατόμων με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την κριτική αξιολόγηση των πληροφοριών, την κατανόηση των πηγών των ειδήσεων και τη διάκριση μεταξύ αξιόπιστου και ψευδούς περιεχομένου. Στην Ευρώπη, υπάρχει σημαντική ανάγκη για την ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, ιδίως μεταξύ των νεότερων πληθυσμών και των ατόμων με χαμηλότερο επίπεδο τυπικής εκπαίδευσης. Η Φινλανδία είναι πρωτοπόρος στην εκπαίδευση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, καθώς τον ενσωματώνει στο εθνικό πρόγραμμα

σπουδών από μικρή ηλικία. Αυτή η προληπτική προσέγγιση έχει ως αποτέλεσμα έναν πληθυσμό που είναι καλύτερα εφοδιασμένος να αντιστέκεται στην παραπληροφόρηση. Αντίθετα, άλλες ευρωπαϊκές χώρες άρχισαν μόλις πρόσφατα να δίνουν προτεραιότητα στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, ενώ υπάρχει επιτακτική ανάγκη να επεκταθούν αυτές οι πρωτοβουλίες ώστε να προσεγγίσουν ευρύτερα τμήματα του πληθυσμού. Η ενίσχυση της παιδείας στα μέσα συνεπάγεται μεταξύ άλλων την αντιμετώπιση των ειδικών προκλήσεων που θέτουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Δεδομένου ότι πολλοί άνθρωποι, ιδίως οι νεότεροι, καταναλώνουν το μεγαλύτερο μέρος των ειδήσεών τους μέσω των πλατφορμών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, είναι απαραίτητο να τους διδάξουμε πώς να περιηγούνται υπεύθυνα στις πλατφόρμες αυτές. Αυτό περιλαμβάνει την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι αλγόριθμοι επηρεάζουν το περιεχόμενο που βλέπουν, την αναγνώριση των σημείων των fake news και τη γνώση του τρόπου επαλήθευσης των πληροφοριών πριν από την κοινοποίησή τους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναγνωρίσει τη σημασία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Η πολιτική της ΕΕ για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας τονίζει την ανάγκη για συντονισμένες προσπάθειες μεταξύ των κρατών μελών για τη βελτίωση της εκπαίδευσης στα μέσα επικοινωνίας, ιδίως στην ψηφιακή εποχή. Πρωτοβουλίες, όπως η Ευρωπαϊκή Εβδομάδα Παιδείας στα Μέσα, στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση και την προώθηση βέλτιστων πρακτικών για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας σε ολόκληρη την ήπειρο.

Μια άλλη κρίσιμη ανάγκη για την καταπολέμηση των fake news είναι η δημιουργία και η ενίσχυση **ρυθμιστικών πλαισίων** που μπορούν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τη διάδοση της παραπληροφόρησης. Στην Ευρώπη, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει λάβει σημαντικά μέτρα για τη δημιουργία ενός ασφαλέστερου διαδικτυακού περιβάλλοντος μέσω πρωτοβουλιών όπως ο Νόμος για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες (DSA) και ο Κώδικας Πρακτικής για την Παραπληροφόρηση. Οι κανονισμοί αυτοί αποσκοπούν στην ενίσχυση της διαφάνειας των ψηφιακών πλατφορμών και στην ανάληψη ευθύνης από αυτές για το περιεχόμενο που φιλοξενούν. Ο DSA αποτελεί σημαντική πρόοδο στην προσέγγιση της ΕΕ για τη ρύθμιση των διαδικτυακών πλατφορμών. Εισάγει αυστηρότερες απαιτήσεις για τις πλατφόρμες να παρακολουθούν και να αφαιρούν παράνομο περιεχόμενο, συμπεριλαμβανομένων των fake news, και επιβάλλει κυρώσεις για τη μη συμμόρφωση. Αυτό το ρυθμιστικό πλαίσιο έχει σχεδιαστεί για την προστασία των καταναλωτών/-τριών, τη διασφάλιση της διαφάνειας και τη δημιουργία ενός πιο υπεύθυνου ψηφιακού οικοσυστήματος. Επιπλέον, ο Κώδικας Πρακτικής της ΕΕ για την Παραπληροφόρηση, που εγκαινιάστηκε το 2018, αποτελεί μια εθελοντική συμφωνία με μεγάλες διαδικτυακές πλατφόρμες όπως το Facebook, η Google και το Twitter για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Αν και έχει σημειώσει πρόοδο, η αποτελεσματικότητά του εν λόγω κώδικα έχει περιοριστεί λόγω του εθελοντικού του χαρακτήρα, γεγονός που οδηγεί σε εκκλήσεις για πιο δεσμευτικά μέτρα. Υπάρχει ακόμη ανάγκη για μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών για τη δημιουργία μιας ενιαίας προσέγγισης για τη ρύθμιση των ψηφιακών πλατφορμών. Η παραπληροφόρηση δεν γνωρίζει σύνορα και μια κατακερματισμένη ρυθμιστική προσέγγιση μπορεί να αποβεί λιγότερο αποτελεσματική στην καταπολέμηση της εξάπλωσής της. Οι ευρωπαϊκές χώρες θα

πρέπει να συνεργαστούν για την εναρμόνιση των κανονισμών και των μηχανισμών επιβολής τους διασφαλίζοντας ότι η παραπληροφόρηση αντιμετωπίζεται με συνέπεια σε ολόκληρη την ήπειρο.

Η ευαισθητοποίηση του κοινού είναι ένα άλλο κρίσιμο στοιχείο στον αγώνα κατά των fake news. Η εκπαίδευση του κοινού σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και τον τρόπο αναγνώρισής της είναι απαραίτητη για την προώθηση μιας πιο ενημερωμένης κοινωνίας που θα βρίσκεται σε διαρκή επαγρύπνηση. Οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού μπορούν να διαδραματίσουν σπουδαίο ρόλο στην άμβλυνση των επιπτώσεων των fake news ενθαρρύνοντας τα άτομα να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες που συναντούν και να αναζητούν αξιόπιστες πηγές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υποστηρίξει διάφορες πρωτοβουλίες με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τους κινδύνους της παραπληροφόρησης. Σε αυτές περιλαμβάνεται η εκστρατεία της ΕΕ "#ThinkBeforeSharing", η οποία ενθαρρύνει τους/τις χρήστες/-στριες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης να επαληθεύουν την ακρίβεια των πληροφοριών πριν τις κοινοποιήσουν στο Διαδίκτυο. Τέτοιες εκστρατείες είναι μείζονος σημασίας για τη δημιουργία μιας κουλτούρας κριτικής σκέψης και σκεπτικισμού απέναντι σε μη επαληθευμένες πληροφορίες. Οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στις διάφορες δημογραφικές ομάδες λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά επίπεδα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και ψηφιακής εμπλοκής σε ολόκληρη την Ευρώπη. Για παράδειγμα, τα νεότερα ακροατήρια μπορεί να επωφεληθούν από εκστρατείες που χρησιμοποιούν influencers στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, ενώ οι μεγαλύτεροι/-ρες σε ηλικία μπορεί να ανταποκρίνονται καλύτερα στα παραδοσιακά κανάλια των μέσων ενημέρωσης, όπως η τηλεόραση και ο έντυπος τύπος. Επιπλέον, οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού δεν θα πρέπει να επικεντρώνονται μόνο στις αρνητικές πτυχές των fake news, αλλά και να προωθούν θετικές συμπεριφορές, όπως η διασταύρωση και η επαλήθευση των γεγονότων (fact-checking), η υπεύθυνη κοινοποίηση πληροφοριών και η υποστήριξη αξιόπιστων ειδησεογραφικών πηγών. Με την καλλιέργεια μιας κουλτούρας κριτικής σκέψης και σκεπτικισμού απέναντι σε μη επαληθευμένες πληροφορίες, οι εκστρατείες αυτές μπορούν να συμβάλουν στη μείωση της εξάπλωσης των fake news και των επιπτώσεών τους στην κοινωνία.

Μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις στην καταπολέμηση των fake news είναι **ο ρόλος των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης στη διάδοσή τους**. Τα social media έχουν μεταμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι καταναλώνουν ειδήσεις, επιτρέποντας την ταχεία και ευρεία διάδοση των πληροφοριών - τόσο των αληθινών όσο και των ψευδών. Οι αλγόριθμοι που χρησιμοποιούνται από αυτές τις πλατφόρμες συχνά δίνουν προτεραιότητα σε περιεχόμενο που δημιουργεί εμπλοκή, το οποίο μπορεί να περιλαμβάνει εντυπωσιακές ή παραπλανητικές πληροφορίες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναγνωρίσει την πρόκληση που θέτουν οι πλατφόρμες των social media και έχει λάβει μέτρα για την αντιμετώπισή της μέσω κανονισμών, όπως ο Νόμος για τις ψηφιακές υπηρεσίες. Ωστόσο, η ρύθμιση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης παραμένει πολύπλοκη λόγω των τεράστιων ποσοτήτων περιεχομένου που παράγονται καθημερινά και της ανάγκης εξισορρόπησης της

ελευθερίας του λόγου με την πρόληψη της επιβλαβούς παραπληροφόρησης. Ο ρόλος των social media στη διάδοση fake news περιπλέκεται περαιτέρω από το φαινόμενο του θαλάμου αντήχησης (echo chamber effect), κατά το οποίο οι χρήστες/-στριες είναι πιο πιθανό να εκτεθούν σε πληροφορίες που ενισχύουν τις υπάρχουσες πεποιθήσεις τους. Αυτό μπορεί να οδηγήσει στην εδραίωση ψευδών αφηγήσεων και να καταστήσει πιο δύσκολη τη διόρθωση της παραπληροφόρησης. Η αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης απαιτεί όχι μόνο ρυθμιστικά μέτρα αλλά και προσπάθειες για την προώθηση του ψηφιακού γραμματισμού και της κριτικής σκέψης μεταξύ των χρηστών/-στριών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συνεργαστεί με τις εταιρείες μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχουν οδηγήσει σε ορισμένες βελτιώσεις, όπως η εισαγωγή αυστηρότερων πολιτικών συγκράτησης περιεχομένου. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά είναι συχνά αντιδραστικά και όχι προληπτικά και η αποτελεσματικότητα της αυτορρύθμισης από τις εν λόγω πλατφόρμες έχει αμφισβητηθεί. Η ανάγκη για αυστηρότερη εποπτεία και λογοδοσία είναι σαφής, καθώς η εξάπλωση των fake news μέσω των social media εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρή ανησυχία.

Η εμπιστοσύνη στα μέσα επικοινωνίας και στους δημόσιους θεσμούς είναι μια άλλη κρίσιμη πρόκληση για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Σε ολόκληρη την Ευρώπη, υπάρχει αυξανόμενη δυσπιστία απέναντι στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, η οποία οφείλεται στην αντίληψη της προκατάληψης, του εντυπωσιασμού και της πολιτικής επιρροής. Αυτή η δυσπιστία μπορεί να οδηγήσει τα άτομα να αναζητήσουν εναλλακτικές πηγές πληροφόρησης, οι οποίες μπορεί να είναι λιγότερο αξιόπιστες και πιο επιρρεπείς στη διάδοση fake news. Η μείωση της εμπιστοσύνης στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης είναι ένα σύνθετο ζήτημα που επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, όπως η άνοδος του λαϊκισμού, η αυξανόμενη πόλωση του πολιτικού λόγου και ο πολλαπλασιασμός των ψηφιακών μέσων ενημέρωσης. Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, η δυσπιστία αυτή έχει επιδεινωθεί από τις κρατικά υποστηριζόμενες εκστρατείες παραπληροφόρησης που αποσκοπούν στην υπονόμηση της εμπιστοσύνης του κοινού στους δημοκρατικούς θεσμούς και τα μέσα ενημέρωσης. Η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στα μέσα επικοινωνίας και τους δημόσιους θεσμούς απαιτεί μια πολύπλευρη προσέγγιση. Οι οργανισμοί μέσων ενημέρωσης πρέπει να θέτουν ως προτεραιότητα τη διαφάνεια, την ακρίβεια και τη λογοδοσία στις αναφορές τους. Θα πρέπει επίσης να ασχοληθούν με τη διασταύρωση και την επαλήθευση των γεγονότων (fact-checking) και να παρέχουν το πλαίσιο για πολύπλοκα ζητήματα, ώστε να βοηθήσουν το κοινό να κατανοήσει καλύτερα τις ειδήσεις που καταναλώνει. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, πρωτοβουλίες, όπως η Ευρωπαϊκή Πράξη για την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης, στοχεύουν στην προστασία της ανεξαρτησίας και του πλουραλισμού των μέσων ενημέρωσης, που είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού. Η ΕΕ, εξασφαλίζοντας ότι τα μέσα ενημέρωσης λειτουργούν ελεύθερα από αδικαιολόγητες πολιτικές και εμπορικές πιέσεις, επιδιώκει να δημιουργήσει ένα περιβάλλον στο οποίο η αξιόπιστη δημοσιογραφία μπορεί να ευδοκιμήσει. Ακόμη, οι δημόσιοι οργανισμοί πρέπει να βελτιώσουν τις στρατηγικές επικοινωνίας τους για να παρέχουν σαφείς, τεκμηριωμένες και έγκαιρες πληροφορίες στο κοινό. Αυτό περιλαμβάνει

τη διαφάνεια όσον αφορά τις πηγές πληροφόρησης και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Με τον τρόπο αυτό, μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση της εξάπλωσης της παραπληροφόρησης και να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη του κοινού στην εξουσία τους.

Οι εκπαιδευτικές ανισότητες στην Ευρώπη αποτελούν σημαντική πρόκληση για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης. Στις χώρες με ανεπτυγμένα εκπαιδευτικά συστήματα, οι μαθητές/-τριες είναι πιθανότερο να λαμβάνουν διδασκαλία για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, η οποία τους παρέχει τα εφόδια να περιηγηθούν αποτελεσματικότερα στο ψηφιακό τοπίο. Ωστόσο, σε χώρες στις οποίες τα εκπαιδευτικά συστήματα είναι λιγότερο εύρωστα ή στις οποίες η παιδεία στα μέσα επικοινωνίας δεν αποτελεί προτεραιότητα, τα άτομα μπορεί να είναι πιο ευάλωτα στην παραπληροφόρηση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναγνωρίσει αυτές τις ανισότητες και έχει ζητήσει μεγαλύτερες προσπάθειες για την ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών σε όλα τα κράτη μέλη. Πρωτοβουλίες όπως το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για την Ψηφιακή Εκπαίδευση τονίζουν την ανάγκη να αποκτήσουν όλοι οι πολίτες ψηφιακές δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας κριτικής αξιολόγησης του διαδικτυακού περιεχομένου. Η αντιμετώπιση αυτών των ανισοτήτων απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες μεταξύ κυβερνήσεων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι η εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας είναι προσβάσιμη σε όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο ή τη γεωγραφική τους θέση. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή πόρων και εκπαίδευσης για τους/τις εκπαιδευτικούς, την ανάπτυξη κατάλληλων για την ηλικία προγραμμάτων σπουδών και την υποστήριξη ευκαιριών δια βίου μάθησης. Οι εκπαιδευτικές ανισότητες επεκτείνονται και στους ενήλικους πληθυσμούς, πολλοί από τους οποίους μπορεί να μην είχαν την ευκαιρία να αναπτύξουν δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού κατά τη διάρκεια της επίσημης εκπαίδευσής τους. Για τα άτομα αυτά, τα κοινοτικά προγράμματα μάθησης και οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού μπορούν να διαδραματίσουν σπουδαίο ρόλο στη γεφύρωση του χάσματος και στον εφοδιασμό τους με τις δεξιότητες που απαιτούνται για τον εντοπισμό και την αντίσταση στην παραπληροφόρηση.

Αρκετές ευρωπαϊκές χώρες έχουν εφαρμόσει **επιτυχημένες στρατηγικές για την καταπολέμηση των fake news**, παρέχοντας πολύτιμα μαθήματα για άλλες χώρες. Η Φινλανδία, για παράδειγμα, υπήρξε πρωτοπόρος στην εκπαίδευση για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας, ενσωματώνοντάς την στο πρόγραμμα σπουδών από το δημοτικό σχολείο και μετά. Η εν λόγω προσέγγιση έχει οδηγήσει σε έναν πληθυσμό που είναι πιο ανθεκτικός στην παραπληροφόρηση και χρησιμεύει ως πρότυπο για άλλες χώρες. Ο Νόμος της Γερμανίας για την Επιβολή του Δικτύου (NetzDG), που θεσπίστηκε το 2017, απαιτεί από τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης να αφαιρούν παράνομο περιεχόμενο, συμπεριλαμβανομένων των fake news, εντός 24 ωρών. Ο νόμος αυτός έχει συμβάλει καθοριστικά στην απόδοση ευθυνών στις πλατφόρμες και στη διασφάλιση της ταχείας αντιμετώπισης του επιβλαβούς περιεχομένου. Η προσέγγιση της Γερμανίας αναδεικνύει τη

σημασία των ισχυρών ρυθμιστικών πλαισίων στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Στη Γαλλία, η κυβέρνηση έχει λάβει μέτρα για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης μέσω της σύστασης μιας εθνικής ομάδας εργασίας που ασχολείται ειδικά με την παρακολούθηση και την καταπολέμηση των fake news. Ο γαλλικός νόμος κατά της χειραγώγησης των πληροφοριών, που ψηφίστηκε το 2018, επιτρέπει στις αρχές να λαμβάνουν νομικά μέτρα κατά όσων διαδίδουν ψευδείς πληροφορίες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα των εκλογών. Αυτή η προληπτική προσέγγιση αποτέλεσε προηγούμενο για άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η Ιταλία έχει επίσης δραστηριοποιηθεί στην καταπολέμηση των fake news, ιδίως στο πλαίσιο της δημόσιας υγείας. Η ιταλική κυβέρνηση συνεργάστηκε με οργανισμούς ελέγχου των γεγονότων και πλατφόρμες social media για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης που σχετίζεται με την COVID-19. Οι προσπάθειες αυτές περιλάμβαναν εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού και την προώθηση ακριβών πληροφοριών μέσω επίσημων καναλιών.

Οι συνεργατικές προσπάθειες μεταξύ κυβερνήσεων, οργανισμών μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών είναι απαραίτητες για την αποτελεσματική καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO) διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη συγκέντρωση ελεγκτών γεγονότων, εμπειρογνομόνων σε θέματα παιδείας στα μέσα και ερευνητών/-τριών για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Το EDMO υποστηρίζει την παρακολούθηση και την ανάλυση της παραπληροφόρησης σε ολόκληρη την Ευρώπη και προωθεί τις βέλτιστες πρακτικές στον γραμματισμό των μέσων επικοινωνίας και τον έλεγχο των γεγονότων. Το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ κατά της Παραπληροφόρησης, το οποίο δρομολογήθηκε το 2018, έχει επίσης προωθήσει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και του ιδιωτικού τομέα. Το σχέδιο αυτό τονίζει τη σημασία μιας συντονισμένης αντίδρασης στην παραπληροφόρηση, συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών, της ενίσχυσης της διασυνοριακής συνεργασίας και της προώθησης της ανάπτυξης νέων εργαλείων για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των fake news. Παράλληλα, η ΕΕ έχει δημιουργήσει συστήματα ταχείας προειδοποίησης για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών-μελών σχετικά με τις απειλές παραπληροφόρησης. Τα συστήματα αυτά επιτρέπουν στις χώρες να ανταποκρίνονται ταχύτερα στις αναδυόμενες εκστρατείες παραπληροφόρησης και να συντονίζουν τις προσπάθειές τους για την αντιμετώπισή τους. Οι συνεργατικές προσπάθειες είναι συν τοις άλλοις εμφανείς στο έργο διεθνών οργανισμών όπως η UNESCO, η οποία έχει αναπτύξει κατευθυντήριες οδηγίες για την παιδεία στα μέσα και την προώθηση της δημοσιογραφίας που βασίζεται στον έλεγχο των γεγονότων. Η UNESCO, συνεργαζόμενη με κυβερνήσεις και ΜΚΟ, στοχεύει στην ενίσχυση των παγκόσμιων προσπαθειών για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και την υποστήριξη της ανάπτυξης προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας.

Οι τεχνολογικές καινοτομίες διαδραματίζουν ζωτικό ρόλο στην καταπολέμηση των fake news. Εργαλεία όπως οι αλγόριθμοι ελέγχου των γεγονότων με βάση την τεχνητή νοημοσύνη, οι επεκτάσεις του προγράμματος περιήγησης που επισημαίνουν ύποπτο περιεχόμενο και οι πλατφόρμες που συγκεντρώνουν πληροφορίες που έχουν ελεγχθεί με βάση τα γεγονότα

αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία στον αγώνα κατά της παραπληροφόρησης. Αυτές οι τεχνολογίες μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα να εντοπίζουν τα fake news και να λαμβάνουν πιο τεκμηριωμένες αποφάσεις σχετικά με τις πληροφορίες που καταναλώνουν. Στην Ευρώπη, διάφορες πρωτοβουλίες έχουν αξιοποιήσει την τεχνολογία για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει χρηματοδοτήσει την έρευνα σε νέες τεχνολογίες για τον εντοπισμό και την καταπολέμηση των fake news. Οι καινοτομίες αυτές έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν σημαντικά την αποτελεσματικότητα των προσπαθειών για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, ιδίως όταν συνδυάζονται με εκπαιδευτικά και ρυθμιστικά μέτρα. Για παράδειγμα, η τεχνολογία Τεχνητής Νοημοσύνης χρησιμοποιείται για την ανάλυση τεράστιων ποσοτήτων διαδικτυακού περιεχομένου και τον εντοπισμό μοτίβων που υποδηλώνουν παραπληροφόρηση. Οργανισμοί ελέγχου των γεγονότων σε όλη την Ευρώπη έχουν επίσης αναπτύξει εργαλεία που επιτρέπουν στους/στις χρήστες/-στριες να επαληθεύουν γρήγορα την ακρίβεια των πληροφοριών που συναντούν στο Διαδίκτυο. Τα εργαλεία αυτά συχνά ενσωματώνονται σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης ή διατίθενται ως επεκτάσεις του προγράμματος περιήγησης καθιστώντας τα εύκολα προσβάσιμα στο κοινό. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι οι τεχνολογικές καινοτομίες δεν περιορίζονται στον εντοπισμό fake news, αλλά περιλαμβάνουν και προσπάθειες για τη βελτίωση της διαφάνειας και της λογοδοσίας των διαδικτυακών πλατφορμών. Για παράδειγμα, η τεχνολογία blockchain διερευνάται ως τρόπος επαλήθευσης της αυθεντικότητας των ειδησεογραφικών πηγών και εντοπισμού της προέλευσης των πληροφοριών. Οι τεχνολογίες αυτές, ενισχύοντας τη διαφάνεια, μπορούν να συμβάλουν στη μείωση της εξάπλωσης της παραπληροφόρησης και στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στα διαδικτυακά μέσα ενημέρωσης.

Μία από τις πρωταρχικές προκλήσεις που εντοπίστηκαν είναι η ασυνεπής ενσωμάτωση της παιδείας στα μέσα σε διάφορα μαθήματα και εκπαιδευτικές βαθμίδες. Οι εκπαιδευτικοί συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στο πρόγραμμα σπουδών λόγω της έλλειψης δομημένων κατευθυντήριων οδηγιών και πόρων. Αυτή η ασυνέπεια οδηγεί σε σοβαρά κενά στις γνώσεις και τις δεξιότητες των μαθητών/-τριών όσον αφορά την κριτική αξιολόγηση των ψηφιακών πληροφοριών.

Η εκπαίδευση και η υποστήριξη των εκπαιδευτικών αποτελούν μια άλλη μεγάλη πρόκληση. Πολλοί/-ές εκπαιδευτικοί δεν έχουν επαρκή εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και την κριτική σκέψη, με αποτέλεσμα να υπάρχουν διαφορετικά επίπεδα ετοιμότητας μεταξύ των εκπαιδευτικών. Η ανάγκη για συνεχή προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης είναι κρίσιμη, καθώς η τρέχουσα εκπαίδευση συχνά δεν συμβαδίζει με τις τεχνολογικές εξελίξεις και τα εξελισσόμενα τοπία των μέσων ενημέρωσης. Οι περιορισμοί των πόρων περιπλέκουν περαιτέρω την αποτελεσματική διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας. Τα σχολεία συχνά δίνουν αγώνα με την περιορισμένη πρόσβαση σε σύγχρονη τεχνολογία και ενημερωμένο εκπαιδευτικό υλικό. Αυτός ο περιορισμός εμποδίζει την εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας

καθιστώντας δύσκολο για τους/τις εκπαιδευτικούς να εμπλέξουν τους/τις μαθητές/-τριες σε κριτική σκέψη σχετικά με τις διαδικτυακές πληροφορίες. Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν ακόμη την πρόκληση της εμπλοκής μαθητών/-τριών που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το Διαδίκτυο για πληροφορίες. Οι μαθητές/-τριες συχνά αποδέχονται το διαδικτυακό περιεχόμενο στην ονομαστική του αξία χωρίς κριτική ανάλυση, επηρεασμένοι/-νες από την ευκολία και την άμεση διαθεσιμότητα των ψηφιακών πηγών. Αυτή η εξάρτηση από τις ψηφιακές πληροφορίες χωρίς έλεγχο επιδεινώνει τη διάδοση της παραπληροφόρησης. Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας αποτελεί μια άλλη σημαντική πρόκληση. Τα εκπαιδευτικά συστήματα δυσκολεύονται να συμβαδίσουν με αυτές τις αλλαγές, γεγονός που καθιστά δύσκολη τη διατήρηση μιας ενημερωμένης εκπαίδευσης σε θέματα παιδείας στα μέσα επικοινωνίας. Το ζήτημα αυτό επιδεινώνεται από την επιρροή των αλγόριθμων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των θαλάμων αντήχησης, οι οποίοι περιορίζουν την έκθεση σε διαφορετικές οπτικές γωνίες και εμποδίζουν την κριτική αξιολόγηση των πληροφοριών.

Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, απαιτείται μια πολύπλευρη προσέγγιση που περιλαμβάνει ολοκληρωμένες στρατηγικές και συστημική υποστήριξη. Μία από τις βασικές μελλοντικές κατευθύνσεις είναι η ανάπτυξη και εφαρμογή τυποποιημένων προγραμμάτων σπουδών για τον γραμματισμό στα μέσα που θα καλύπτουν όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα. Αυτά τα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να εστιάζουν στην κριτική σκέψη, την αξιολόγηση των πηγών και την αναγνώριση της προκατάληψης διασφαλίζοντας ότι οι μαθητές/-τριες είναι εφοδιασμένοι/-νες με τις δεξιότητες που απαιτούνται για να περιηγηθούν υπεύθυνα στο ψηφιακό τοπίο. Η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών είναι ζωτικής σημασίας. Τα προγράμματα εκπαίδευσης πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε να καλύπτουν τόσο τις τεχνικές πτυχές των ψηφιακών εργαλείων όσο και τις παιδαγωγικές στρατηγικές για τη συζήτηση αμφιλεγόμενων θεμάτων και παραπληροφόρησης. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να στοχεύουν στην ενίσχυση της εμπειρογνώσις των εκπαιδευτικών στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και να τους/τις ενημερώνουν για τα πιο πρόσφατα εργαλεία και μεθοδολογίες. Η κατανομή των πόρων είναι ένας άλλος κρίσιμος τομέας για μελλοντική βελτίωση. Η εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε ψηφιακά εργαλεία και ενημερωμένο εκπαιδευτικό υλικό σε όλα τα σχολεία είναι απαραίτητη. Η αύξηση της χρηματοδότησης και της υποστήριξης για πρωτοβουλίες γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας μπορεί να συμβάλει στη γεφύρωση του χάσματος σε πόρους επιτρέποντας στα σχολεία να εφαρμόσουν πιο αποτελεσματικά προγράμματα. Η συμμετοχή των γονέων και της κοινότητας είναι εξίσου σημαντική. Η εμπλοκή των γονέων στις προσπάθειες για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας μπορεί να συμπληρώσει τις σχολικές πρωτοβουλίες και να δώσει ένα συνεπές μήνυμα σχετικά με τη σημασία της κριτικής σκέψης και της υπεύθυνης κατανάλωσης μέσων ενημέρωσης. Η δημιουργία συνεργασιών μεταξύ σχολείων, γονέων και κοινοτικών οργανώσεων μπορεί να προωθήσει ένα υποστηρικτικό περιβάλλον για τους/τις μαθητές/-τριες.

Τέλος, η καλλιέργεια μιας κουλτούρας κριτικής έρευνας και παιδείας στα μέσα επικοινωνίας μέσω συνεργατικών προσπαθειών κρίνεται απαραίτητη. Οι ενδιαφερόμενοι φορείς,

συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών, των υπεύθυνων χάραξης πολιτικής, των επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών, πρέπει να συνεργαστούν για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και της κριτικής σκέψης. Μια τέτοια συνεργασία μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη συνεκτικών πολιτικών και στην κατανομή των πόρων που είναι απαραίτητοι για βιώσιμο αντίκτυπο.

Συστάσεις & Συμπεράσματα

Στην **Ιταλία**, η έκθεση υπογραμμίζει την ανάγκη ενσωμάτωσης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα σχολικά προγράμματα σπουδών όλων των βαθμίδων. Συνιστώνται δομημένα εκπαιδευτικά προγράμματα για τη διδασκαλία της κριτικής σκέψης, της επαλήθευσης των πηγών και των επιπτώσεων της παραπληροφόρησης. Η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών είναι ζωτικής σημασίας εστιάζοντας στον εφοδιασμό των εκπαιδευτικών με δεξιότητες για την αποτελεσματική διδασκαλία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας μέσω πρακτικών δραστηριοτήτων και ασκήσεων. Θα πρέπει να διατεθούν επαρκής χρηματοδότηση και πόροι για την υποστήριξη αυτών των πρωτοβουλιών, συμπεριλαμβανομένων πόρων για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, ψηφιακών εργαλείων και εκπαιδευτικού υλικού. Ενθαρρύνεται η συνεργασία με εξωτερικούς εμπειρογνώμονες, όπως δημοσιογράφους και επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης, ώστε να παρέχεται στους/στις μαθητές/-τριες πρακτική γνώση της διαδικασίας παραγωγής ειδήσεων και της σημασίας της επαλήθευσης των πληροφοριών. Επισημαίνεται μεταξύ άλλων η προώθηση της κριτικής σκέψης μέσω διεπιστημονικών προγραμμάτων που συνδυάζουν επιστημονικά και ανθρωπιστικά στοιχεία. Συνιστάται στους/στις υπεύθυνους/-νες χάραξης πολιτικής να αναπτύξουν σαφείς πολιτικές και κατευθυντήριες οδηγίες για την υποστήριξη της συνεπούς εφαρμογής της εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας σε όλα τα σχολεία δημιουργώντας ένα ενιαίο πλαίσιο προς υιοθέτηση.

Στην **Αυστρία**, η έμφαση δίνεται στον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης, ώστε να ενσωματωθεί ο ψηφιακός γραμματισμός ολοκληρωμένα. Η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών θεωρείται απαραίτητη καλύπτοντας τόσο τις τεχνικές πτυχές των ψηφιακών εργαλείων όσο και τις παιδαγωγικές στρατηγικές για τη συζήτηση αμφιλεγόμενων θεμάτων και παραπληροφόρησης. Η έκθεση υπογραμμίζει τη σημασία των ελκυστικών, παιχνιδοποιημένων μαθησιακών εμπειριών για να γίνει η εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα πιο ελκυστική για τους/τις μαθητές/-τριες. Οι συνεργασίες μεταξύ σχολείων, γονέων και κοινοτικών οργανώσεων είναι μείζονος σημασίας για τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού οικοσυστήματος για τους/τις μαθητές/-τριες. Η ενθάρρυνση μιας κριτικής προσέγγισης της πληροφορίας και η προώθηση της χρήσης πηγών ελέγχου των

γεγονότων αποτελούν βασικές στρατηγικές για την καταπολέμηση της εξάπλωσης των fake news.

Η έκθεση από την **Κύπρο** κάνει έκκληση για ολοκληρωμένα προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης που είναι προσαρμοσμένα ώστε να εφοδιάσουν τους/τις εκπαιδευτικούς με τα παιδαγωγικά εργαλεία που απαιτούνται για την αποτελεσματική ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα στη διδασκαλία τους. Αυτό περιλαμβάνει στρατηγικές για την ανάλυση περιεχομένου, την αξιολόγηση πηγών και την πρακτική εφαρμογή της κριτικής σκέψης σε ποικίλα γνωστικά αντικείμενα. Υπάρχει ομοφωνία σχετικά με την ανάγκη ενσωμάτωσης της εκπαίδευσης στον γραμματισμό των μέσων στο βασικό πρόγραμμα σπουδών, ενώ τα σχολεία ενθαρρύνονται να δημιουργήσουν λέσχες γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και εξωσχολικές δραστηριότητες που προωθούν πρακτικές μαθησιακές εμπειρίες. Οι συστημικές μεταρρυθμίσεις είναι απαραίτητες για τη θεσμοθέτηση της εκπαίδευσης γραμματισμού στα μέσα σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες στην Κύπρο υποστηρίζοντας συνεκτικές εκπαιδευτικές πολιτικές που επιβάλλουν τη συμπερίληψη του γραμματισμού στα μέσα ως βασική ικανότητα. Συνιστώνται εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού για την αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τη σημασία του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας μεταξύ των φορέων χάραξης πολιτικής, των εκπαιδευτικών, των γονέων και της ευρύτερης κοινότητας.

Στην **Ελλάδα**, επισημαίνεται η ανάγκη για ένα συνεκτικό στρατηγικό σχέδιο για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και την πληροφορία, καθώς και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης μέσω μιας ολιστικής προσέγγισης. Τονίζεται η έναρξη της εκπαίδευσης στα μέσα επικοινωνίας από το δημοτικό σχολείο, με παραμετροποιημένες παρεμβάσεις που προσαρμόζονται στις ανάγκες κάθε ηλικίας και εντείνονται καθώς οι μαθητές/-τριες προχωρούν από την πρωτοβάθμια στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η έκθεση κάνει έκκληση να αντιμετωπιστούν συστημικά εμπόδια, όπως οι γραφειοκρατικοί περιορισμοί και η έλλειψη εξειδικευμένων εκπαιδευτών/-τριών για τα μέσα ενημέρωσης, ώστε να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας.

Οι συστάσεις και τα συμπεράσματα της έκθεσης σχετικά με την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας και την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης στην **Πορτογαλία** υπογραμμίζουν την ανάγκη για μια συνολική και ολοκληρωμένη προσέγγιση. Η πρωταρχική σύσταση είναι να ενσωματωθεί ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας σε όλους τους/τις εκπαιδευτικούς κλάδους ξεκινώντας από νωρίς στη ζωή των παιδιών και συνεχίζοντας μέχρι την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση διασφαλίζει ότι οι μαθητές/-τριες αναπτύσσουν δεξιότητες κριτικής σκέψης που είναι απαραίτητες για την αποτελεσματική πλοήγηση στο ψηφιακό τοπίο. Η συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών επισημαίνεται επίσης ως μείζονος σημασίας, με έμφαση στην εκπαίδευση σε

τομείς όπως η παραπληροφόρηση, ο γραμματισμός στην τεχνητή νοημοσύνη και ο αλγοριθμικός γραμματισμός.

Η συμμετοχή των οικογενειών και της ευρύτερης κοινότητας θεωρείται απαραίτητη για τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού μαθησιακού περιβάλλοντος. Πρωτοβουλίες όπως η Ψηφιακή Ακαδημία για Γονείς και το έργο Digital Leaders συνιστώνται ως υποσχόμενες πρακτικές που ενδυναμώνουν τους γονείς με ψηφιακές δεξιότητες και εμπλέκουν τους/τις μαθητές/-τριες στην προώθηση της ασφαλούς και συνειδητής χρήσης των ψηφιακών τεχνολογιών. Η έκθεση υπογραμμίζει επίσης τη σημασία των προληπτικών μέτρων για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, όπως οι στρατηγικές προκατάρριψης (pre-bunking) και η απονομιμοποίηση ιστότοπων που διαδίδουν ψευδείς πληροφορίες.

Επιπρόσθετα, η έκθεση καλεί για καλύτερο συντονισμό και ολοκλήρωση των διαφόρων πρωτοβουλιών ώστε να αποφευχθεί η υπερφόρτωση που προκαλείται από κατακερματισμένα έργα. Ως αποτελεσματικές στρατηγικές προτείνονται τα μακροπρόθεσμα, προσαρμοσμένα στο πλαίσιο του περιβάλλοντος έργα που αναπτύσσονται από σχολικές ομάδες και τοπικές αρχές, τα οποία προωθούν τη συνεχή και συλλογική μάθηση. Η συμμετοχή των μαθητών/-τριών σε αυτά τα έργα είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση μιας συνεργατικής και συμπεριληπτικής προσέγγισης.

Οι τεχνολογικές εξελίξεις και τα νομοθετικά μέτρα διαδραματίζουν επίσης καθοριστικό ρόλο στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Ο πορτογαλικός Χάρτης Ψηφιακών Δικαιωμάτων και το έργο IBERIFIER του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ψηφιακών Μέσων παρέχουν πλαίσια για την αντιμετώπιση των νομικών και τεχνικών πτυχών της παραπληροφόρησης. Η έκθεση υπογραμμίζει την ανάγκη για ένα ισχυρό πλαίσιο πολιτικής υποστήριξης για την προώθηση μιας κοινωνίας με γνώση των μέσων ενημέρωσης, ικανής να σκέφτεται κριτικά και να λαμβάνει τεκμηριωμένες αποφάσεις.

Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στην ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα διασφαλίζοντας ότι οι μαθητές/-τριες θα διδάσκονται κριτική σκέψη, έλεγχο των γεγονότων και υπεύθυνη κατανάλωση μέσων ενημέρωσης από μικρή ηλικία. Η εκπαίδευση αυτή θα πρέπει να είναι διαθέσιμη όχι μόνο στους/στις μαθητές/-τριες αλλά και στους ενήλικες μέσω προγραμμάτων δια βίου μάθησης. Οι ευρωπαϊκές χώρες θα πρέπει να συνεργαστούν για την ενίσχυση των ρυθμιστικών πλαισίων που καθιστούν τις ψηφιακές πλατφόρμες υπεύθυνες για τη διάδοση της παραπληροφόρησης. Αυτό περιλαμβάνει την επιβολή των υφιστάμενων κανονισμών, όπως ο DSA, και την ανάπτυξη νέων πολιτικών που αντιμετωπίζουν τις αναδυόμενες προκλήσεις στο ψηφιακό τοπίο. Οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού που εκπαιδεύουν τους πολίτες σχετικά με τους κινδύνους των fake news και τον τρόπο εντοπισμού της παραπληροφόρησης θα πρέπει να επεκταθούν και να διατηρηθούν. Οι εν λόγω εκστρατείες θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες σε διαφορετικές δημογραφικές

ομάδες και να παρέχονται μέσω ποικίλων καναλιών, συμπεριλαμβανομένων των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και των προγραμμάτων προσέγγισης της κοινότητας. Η συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, οργανισμών μέσων ενημέρωσης, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και της κοινωνίας των πολιτών είναι απαραίτητη για τη δημιουργία μιας συντονισμένης απάντησης στην παραπληροφόρηση. Οι ευρωπαϊκές χώρες θα πρέπει να στηρίξουν και να συμμετάσχουν σε πρωτοβουλίες όπως το EDMO και άλλες συνεργατικές προσπάθειες που φέρνουν σε επαφή τα ενδιαφερόμενα μέρη για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων. Η επένδυση σε τεχνολογικές καινοτομίες που μπορούν να βοηθήσουν στον εντοπισμό και την καταπολέμηση των fake news θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα. Οι κυβερνήσεις και οι εταίροι του ιδιωτικού τομέα θα πρέπει να στηρίξουν την έρευνα και την ανάπτυξη στον τομέα αυτό διασφαλίζοντας ότι τα νέα εργαλεία και τεχνολογίες είναι ευρέως διαθέσιμα και προσβάσιμα στο κοινό. Η πρόκληση της καταπολέμησης των fake news και της παραπληροφόρησης στην Ευρώπη είναι σύνθετη και πολύπλευρη και απαιτεί μια ολοκληρωμένη και συντονισμένη προσέγγιση. Αν και έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε χώρες όπως η Φινλανδία, η Γερμανία και η Γαλλία, απομένει πολλή δουλειά για να διασφαλιστεί ότι όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες είναι εφοδιασμένοι με τα εργαλεία και τις γνώσεις που χρειάζονται για να περιηγηθούν στο ψηφιακό τοπίο της πληροφόρησης. Με την ενίσχυση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας, την ενίσχυση των κανονιστικών πλαισίων, την προώθηση της ευαισθητοποίησης του κοινού, την ενθάρρυνση της συνεργασίας και την αξιοποίηση των τεχνολογικών καινοτομιών, τα ευρωπαϊκά κράτη μπορούν να οικοδομήσουν ανθεκτικότητα έναντι της εξάπλωσης των fake news και να διασφαλίσουν την ακεραιότητα των οικοσυστημάτων πληροφόρησης.

Συμπερασματικά, οι συστάσεις υπογραμμίζουν μια ολιστική προσέγγιση που περιλαμβάνει ισχυρή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, συμμετοχή της κοινότητας, νομοθετικά μέτρα και τεχνολογικές εξελίξεις. Η ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας σε όλο το εκπαιδευτικό φάσμα, υποστηριζόμενη από προηγμένη έρευνα και συντονισμένες προσπάθειες, είναι απαραίτητη για την προώθηση μιας κοινωνίας με παιδεία στα μέσα, ικανής να σκέφτεται κριτικά και να λαμβάνει τεκμηριωμένες αποφάσεις.

Συνολικά, οι εκθέσεις αυτές υπογραμμίζουν συλλογικά τη **σημασία της ενσωμάτωσης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στα εκπαιδευτικά προγράμματα, της παροχής συνεχούς επαγγελματικής ανάπτυξης για τους/τις εκπαιδευτικούς, της εξασφάλισης επαρκούς χρηματοδότησης και πόρων, της προώθησης συνεργασιών με εξωτερικούς εμπειρογνώμονες και κοινοτικές οργανώσεις και της ανάπτυξης σαφών πολιτικών και κατευθυντήριων οδηγιών για την υποστήριξη της εκπαίδευσης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας.** Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις συστάσεις, μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος της καλλιέργειας μιας σφαιρικά ενημερωμένης και κριτικά σκεπτόμενης νεολαίας, ικανής να πλοηγείται υπεύθυνα στο ψηφιακό τοπίο.

Αναφορές

Apestaartjaren 2024: Yearly research on media use and media possession of young people in Flanders.

Ανακτήθηκε από <https://www.mediawijs.be/nl/apenstaartjaren2024>

Aroldi, P., Carenzio, A., Cino, D., Paradisi, A., & Pratesi, A. (2022). Media literacy versus fake news: Esperienze e best practice in Italia.

Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. (2017). Netzwerkdurchsetzungsgesetz (NetzDG). Ανακτήθηκε από https://www.bmfv.de/DE/Themen/FokusThemen/NetzDG/NetzDG_EN_node.html

Cappuccio, G., & Compagno, G. (2020). L'illusione del sapere: L'universo delle fake news. Un'indagine esplorativa con gli adolescenti. MeTis - Mondi Educativi. Temi, Indagini, Suggestioni, 10(1).

Cardoso, G., Baldi, V., Pais, P. C., Paisana, M., Quintanilha, T. L., & Couraceiro, P. (2018). As fake news numa sociedade pós-verdade: Contextualização, potenciais soluções e análise. Relatório Obercom.

Cardoso, G., Paisana, M., & Pinto-Martinho, A. (2023). Digital news report Portugal 2023. OberCom - Observatório da Comunicação.

Costa, A. P., & de Paula, C. (2021). Relatório discurso de ódio e imigração em Portugal. Casa Brasil de Lisboa.

Costa, A. P., & de Paula, C. (2022). Discriminação das pessoas migrantes nos serviços públicos em Portugal. Casa Brasil de Lisboa.

Costa, A. P., & de Paula, C. (2022). Relatório experiências de discriminação na imigração em Portugal. Casa Brasil de Lisboa.

Cruz, M. (2020). Fake news & desinformação: Estudo de caso numa instituição de ensino superior em Portugal (Master's thesis, Instituto Politécnico de Viseu).

D'Errico, F., Papapicco, C., & Lamanna, I. (2022). Adolescents' vulnerability to fake news and to racial hoaxes: A qualitative analysis on Italian sample. *Multimodal Technologies and Interaction*, 6(20).

Dimitriadis, D. (2023). Disinformation landscape in Greece. EU Disinfo Lab. Ανακτήθηκε από <https://www.disinfo.eu/publications/disinformation-landscape-in-greece/#>

Drigas, A., Bravou, V., Demertzi, E., & Papagerasimou, Y. (2019). MeLDE: Media literacy in the digitalised era: Supporting teachers through a whole-school approach. MELDE Project.

EduTV. (n.d.). EduTv. Ανακτήθηκε από <https://edutv.minedu.gov.gr/>

EDMO. (2020). European Digital Media Observatory. Ανακτήθηκε από <https://edmo.eu/>

ERC - Entidade Reguladora para a Comunicação Social. (2019). A desinformação: Contexto Europeu e Nacional (Contributo da ERC para o debate na Assembleia da República). ERC - Entidade Reguladora para a Comunicação Social.

Esteves, F. (2019). In April 2019, Polígrafo achieved accreditation by the International Fact-Checking Network. Web Summit.

European Commission. (2018). Action plan against disinformation. Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/info/publications/action-plan-against-disinformation_en

European Commission. (2018). Code of practice on disinformation. Ανακτήθηκε από https://ec.europa.eu/digital-strategy/policy/code-practice-disinformation_en

European Parliamentary Research Service. (2018). A multi-dimensional approach to disinformation. Ανακτήθηκε από [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU\(2018\)614537](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_STU(2018)614537)

European Parliament. (2019). Online platforms and the digital single market. Ανακτήθηκε από https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0220_EN.html

Eurostat. (2023). Digital skills in 2023: Impact of education and age. Ανακτήθηκε από Eurostat.

Frau-Meigs, D. (2020). The pandemic has shown us how quickly disinformation can spread on social media. Sorbonne Nouvelle University.

Frau-Meigs, D. (2020). The strength of EDMO lies in its ability to bring together a diverse group of experts and stakeholders. Sorbonne Nouvelle University.

Frau-Meigs, D. (2021). Educational disparities across Europe mean that not everyone has the same access to media literacy education. Sorbonne Nouvelle University.

Harvard Business school online (2021), Data Literacy: an introduction for business, Business Inside Blog. Ανακτήθηκε από <https://online.hbs.edu/blog/post/data-literacy>

Hobbs, R. (2017). Teaching media literacy: New directions and connections. *Journal of Media Literacy Education*, 9(1), 1-10.

Institut für Demoskopie Allensbach. (2020). Die Vermittlung von Nachrichtenkompetenz in der Schule: Ergebnisse einer repräsentativen Befragung von Lehrkräften im Februar/März 2020.

Joint Research Centre (JRC). (2019). Automated detection of disinformation. European Commission. Ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/automated-detection-disinformation>

Lazer, D. M. J., Baum, M. A., Benkler, Y., Berinsky, A. J., Greenhill, K. M., Menczer, F., ... & Zittrain, J. L. (2018). The science of fake news. *Science*, 359(6380), 1094-1096.

Lessenskim, M. (2022). European Policies Initiative (EuPI) report: Media Literacy Index 2022. Open Society Institute Sofia. Ανακτήθηκε από https://osis.bg/wp-content/uploads/2022/10/HowItStarted_MediaLiteracyIndex2022_ENG_.pdf

Livingstone, S. (2019). To combat disinformation effectively, we must restore public trust in the media. London School of Economics.

Livingstone, S. (2020). Media literacy is not just about teaching people to identify fake news; it's about empowering them to engage critically with all forms of media. London School of Economics.

Livingstone, S. (2021). The European Digital Media Observatory represents a significant step forward in our efforts to combat disinformation. London School of Economics.

Marangi, M., Pasta, S., & Rivoltella, P. C. (2023). When digital educational poverty and educational poverty do not coincide: Socio-demographic and cultural description, digital skills, educational questions.

MediaNest. (z.d.). Onderzoek in Vlaanderen naar het mediagebruik van 0- tot 18-jarigen en mediaopvoeding in gezinnen. In MediaNest Cijfers 2023 (pp. 02–07). Ανακτήθηκε από https://assets.mediawijs.be/2023-05/Rapport%20MediaNest%20Cijfers_2023_v2.pdf

MedienScouts Hamburg. Experten für digitale Medien. Ανακτήθηκε από <https://li.hamburg.de/fortbildung/themen-aufgabengebiete/medienpaedagogik/medienscouts-657818>

Meßmer, A.-K., Sänglerlaub, A., & Schulz, L. (2021). „Quelle: Internet“? Digitale Nachrichten- und Informationskompetenzen der deutschen Bevölkerung im Test. Stiftung Neue Verantwortung.

Ministry of Education and Culture, Finland. (2018). National Core Curriculum for Basic Education 2014. Finnish National Agency for Education. Ανακτήθηκε από <https://www.oph.fi/en/statistics-and-publications/publications/national-core-curriculum-basic-education-2014>

National Literacy Trust. (2018). "Fake News and Critical Literacy: The Impact of Disinformation on Young People." <https://literacytrust.org.uk/policy-and-campaigns/all-party-parliamentary-group-literacy/fakenews/>

Niedersächsische Staatskanzlei. (2021, January). Medienkompetenz in Niedersachsen Ziellinie 2025 [Media competence in Lower Saxony target 2025]. Ανακτήθηκε από <https://bildungsportal-niedersachsen.de/digitale-welt/medienbildung/vorgaben/medienkompetenz-in-niedersachsen-ziellinie-2025>

Nielsen, R. K. (2018). The Brexit referendum was a turning point in understanding the role of disinformation in influencing public opinion. Reuters Institute for the Study of Journalism.

Nielsen, R. K. (2020). The design of social media platforms inherently favours the spread of disinformation. Reuters Institute for the Study of Journalism.

Nielsen, R. K. (2021). Technological innovations, particularly those driven by AI, have the potential to significantly enhance our ability to detect and counter disinformation. Reuters Institute for the Study of Journalism.

News Literacy Project. (2019). News Literacy Project. Ανακτήθηκε από <https://newslit.org/>

Ofcom. (2021). "Children and Parents: Media Use and Attitudes Report." Ανακτήθηκε από: <https://www.ofcom.org.uk/media-use-and-attitudes/media-habits-children/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2021/>

Pädagogische Hochschule Burgenland. (2024). Aktuelles Programm. Ανακτήθηκε από <https://www.ph-burgenland.at/fortbildung-und-beratung/programm/aktuelles-programm>

Pädagogische Hochschule Kärnten. (2024). Fortbildungskatalog. Ανακτήθηκε από <https://service.ph-kaernten.ac.at/fortbildungskatalog/>

Pädagogische Hochschule Niederösterreich. (2023). Curriculum Hochschulelehrgang Digitale Grundbildung [Curriculum for the University Course Digital Basic Education]. Ανακτήθηκε από https://www.ph-noe.ac.at/fileadmin/lehrgaenge/720_714_Digitale_Grundbildung.pdf

Pädagogische Hochschule Niederösterreich. (2024). Bildungsprogramm Sommersemester 2024 [PDF]. Ανακτήθηκε από https://www.ph-noe.ac.at/fileadmin/root_phnoe/Fortbildung/Bildungsprogramm_Sommersemester_2024.pdf

Pädagogische Hochschule Oberösterreich. (2024). Fortbildungsprogramm SEK 2024 [PDF].

Ανακτήθηκε από https://ph-ooe.at/fileadmin/Daten_PHOOE/Fortbildung_II_und_Schulentwicklung/Seminaranmeldung/Fortbildungsprogramm-SEK-2024-Doppelseitig.pdf

Pädagogische Hochschule Steiermark. (2024). StudiVZ SCHiLF SCHÜLF 24/25 [PDF]. Ανακτήθηκε από https://www.phst.at/fileadmin/Redakteure/Bilder/ZIDAs/SCHiLF_SCHueLF/StudiVZ_SCHiLF_SCH%3%BCLF_24_25.pdf

Pädagogische Hochschule Vorarlberg. (2024). SchiLF-Angebote. Ανακτήθηκε από <https://www.ph-vorarlberg.ac.at/schulentwicklung/digi-fuer-schulen/schilf-angebote#c5907>

Pädagogische Hochschule Wien. (2022). Ziel-Leistungsplan 2022-2024 [PDF]. Ανακτήθηκε από <https://phwien.ac.at/wp-content/uploads/2022/08/phwien-ziel-leistungsplan-2022-2024.pdf>

Pädagogische Hochschule Wien. (2024). Fortbildungsangebot SoSe 2024 [PDF]. Ανακτήθηκε από https://phwien.ac.at/wp-content/uploads/Veranstaltungsverzeichnis/Fortbildungsangebot_SoSe_2024.pdf

Papaioannou, T., & Themistokleous, A. (2018). An overview of media education in Cyprus: Concepts and policies. In S. Iordanidou (Ed.), Media literacy: In the search of the concept and the function of media literacy (pp. 35–53). Advanced Media Institute/Metamesonykties Ekdoseis.

Pereira, L., Jorge, A., & Costa, C. (2014). Práticas de educação para os media em Portugal: Uma visão panorâmica. In I. Eleá (Ed.), Agentes e vozes: Um panorama da mídia-educação no Brasil, Portugal e Espanha (pp. 167–172). Nordicom.

Pew Research Center. (2019). "News Use Across Social Media Platforms."; Ανακτήθηκε από:
<https://www.pewresearch.org/journalism/2021/01/12/news-use-across-social-media-platforms-in-2020/>

Ramos, M. (2018). Gosto, logo existo: Media literacy education.

Santis, A., Sannicandro, K., Bellini, C., & Minerva, T. (2021). The training of digital education professionals. LLL, 17(38), 324–338.

Save the Children. (2022). IMpossibile 2022: Povertà educativa digitale.

Segura Net. (2020). Segura Net: Directorate-General for Education. Ανακτήθηκε από
<https://www.seguranet.pt/>

Swedish Media Council. (2019). Media and information literacy. Ανακτήθηκε από
<https://statensmedierad.se/>

Szymaniak, J. (2020). Fake news: Distortions and manipulations as a threat to democracy. The role of the school. Studia Gdańskie. Wzję i rzeczywistość: T. XVI, 161–174.
<https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.2519>

Themistokleous, A. (2023). Media education for children in Cyprus: Educating pupils to critically read advertisements. Media Education – Studi, ricerche e buone pratiche, 14(1).
<https://doi.org/10.36253/me-13368>

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. Council of Europe. Ανακτήθηκε από <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>

Wardle, C. (2019). The spread of disinformation is a fundamental challenge to democracy. First Draft.

Wineburg, S., & McGrew, S. (2016). "Evaluating Information: The Cornerstone of Civic Online Reasoning." Stanford History Education Group.

World Economic Forum. (2023). How many people in the EU have basic digital skills? World Economic Forum.

Παράρτημα 1 – Κατάλογος και προφίλ των ατόμων που συμμετείχαν στη φάση της συνέντευξης

Υπεύθυνοι/-νες Χάραξης Πολιτικής				
Αρ.	Αρχικά	Σύντομο προφίλ	Άνδρας/Γυν αίκα/Μη Διαδικό άτομο	Ημερομηνία συμμετοχής
1	VT	Επισκέπτης ερευνητής: CIES-ISCTE Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο της Λισαβόνας. Επίκουρος καθηγητής - Universidade Autónoma de Lisboa. Εμπειρογνώμονας: Συμβούλιο της Ευρώπης Σημείο εστίασης (CIES-ISCTE) στο IBERIFIER – Ιβηρική Έρευνα για τα Μέσα Ενημέρωσης και τον Έλεγχο των Γεγονότων.	A	20/06/2024
2	MJH	Αναπληρώτρια Γενική Διευθύντρια Εκπαίδευσης - Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης	Γ	31/05/2024
3	MFS	Υπεύθυνος χάραξης πολιτικής. Εμπειρογνώμονας στην Πορτογαλική Αρχή Επικοινωνίας (ERC). Καθηγητής πανεπιστημίου	A	08/06/2024
4	CRM	Υπεύθυνος χάραξης πολιτικής. Εμπειρογνώμονας στο Κέντρο Πληροφόρησης Jacques Delors στην Πορτογαλία. Καθηγητής πανεπιστημίου	A	02/06/2024
5	MRM	Υπεύθυνος χάραξης πολιτικής. Ειδικός σε νομικούς κανόνες για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και των fake news.	A	06/06/2024
6	S.O.	Ερευνήτρια CNR	Γ	27/05/2024
7	L.D.M.	Ειδικός στα μέσα επικοινωνίας, ιδρυτής μιας ένωσης για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας.	A	31/05/2024
8	M.M.	Διαχειρίστρια έργων, σχεδιάστρια έργου και μέλος της Rete INA.	Γ	18/06/2024
9	M.B.	Διαχειριστής έργων και δημοσιογράφος	A	13/06/2024
10	G.C.	Διευθυντής σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	A	5/05/2024
11	LC	Ερευνήτρια στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικών Επιστημών, υπεύθυνη για την ανάπτυξη του	Γ	19/04/2024

		εθνικού προγράμματος σπουδών για την ιστορία, καθηγήτρια πανεπιστημίου, Πανεπιστήμιο του Βουκουρεστίου		
12	MF	Καθηγήτρια Φιλοσοφίας, εθελόντρια υπεύθυνη της Λέσχης Φιλοσοφίας για παιδιά, Πανεπιστήμιο Babes-Bolyai Cluj	Γ	19/04/2024
13	CL	Διευθύντρια του Κέντρου Ανεξάρτητης Δημοσιογραφίας (ΜΚΟ), Βουκουρέστι	Γ	26/04/2024
14	BR	Συντονίστρια προγράμματος στο Κέντρο Ανεξάρτητης Δημοσιογραφίας (ΜΚΟ), Βουκουρέστι	Γ	26/04/2024
15	NV	Υπεύθυνη ανάπτυξης προγραμμάτων, διαχειρίστρια, εκπαιδύτρια στο Κέντρο Δημόσιας Καινοτομίας (ΜΚΟ), Βουκουρέστι	Γ	17/04/2024
16	LT	Ακαδημαϊκός & Ιδρύτρια του Fact Check Cyprus (ιδιωτικό πανεπιστήμιο)	Γ	29/5/2024
17	CK	Ακαδημαϊκός (ιδιωτικό πανεπιστήμιο)	Γ	29/5/2024
18	NK	Διευθυντής - Ινστιτούτο Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (δημόσια αρχή)	A	4/6/2024
19	DT	Λέκτορας Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (δημόσιο πανεπιστήμιο)	A	30/6/2024
20	LT	Ακαδημαϊκός & Ιδρύτρια του Fact Check Cyprus (ιδιωτικό πανεπιστήμιο)	Γ	29/5/2024
21	BP	Εμπειρογνώμονας σε θέματα μέσω ενημέρωσης, ριζοσπαστικοποίησης, οπτικής γλώσσας, πόλωσης και προπαγάνδας στο Mediawijs. Φλαμανδικό Κέντρο Γνώσης για τον Ψηφιακό Γραμματισμό και την Παιδεία στα Μέσα	A	05/06/2024 Διαδικτυακά
22	OVD	Είναι πρώην δάσκαλος και τώρα εργάζεται στο Κέντρο Γνώσης Digisprong στο πλαίσιο της φλαμανδικής κυβέρνησης.	A	17/06/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
23	SS	Εργάζεται για τον Δήμο της Αμβέρσας στο τμήμα Κοινωνικής Ασφάλειας εστιάζοντας στην πρόληψη της επικίνδυνης ριζοσπαστικοποίησης.	Γ	17/06/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
24	JB	Ανώτερος ερευνητής και λέκτορας στο Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Επιστημών Artevelde. Η έρευνά του επικεντρώνεται επί του παρόντος στη χρήση ειδήσεων και την παραπληροφόρηση μεταξύ παιδιών και εφήβων.	A	24/06/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά

25	JS	Μετά από χρόνια ως καθηγήτρια ιστορίας, έγινε λέκτορας και ερευνήτρια στο σύντομο πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Artevelde.	Γ	24/06/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
26	OC	Είναι ειδικός στην ανίχνευση της (διαδικτυακής) ριζοσπαστικοποίησης. Είναι επικεφαλής της Ακαδημίας Textgain, ενός spin-off του Πανεπιστημίου της Αμβέρσας που ειδικεύεται στην τεχνητή νοημοσύνη, ιδίως στην επεξεργασία φυσικής γλώσσας.	A	19/06/2024 απάντησε σε ερωτήσεις μέσω καταγραφής
27	S. P.	Προϊσταμένη Τμήματος, Τμήμα Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης και Ψηφιακών Μέσων, Υπουργείο Παιδείας	Γ	01/05/2024
28	I. G.	Εκπρόσωπος της Περιφερειακής Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Αττικής	A	02/05/2024
29	A. A.	Αντιδήμαρχος Παιδείας, Δήμος Πειραιά	Γ	02/05/2024
30	A. M.	Αντιδήμαρχος Παιδείας, Δήμος Παιανίας	A	30/05/2024
31	K. G.	Αντιδήμαρχος Παιδείας, Αγ. Παρασκευής	A	31/05/2024
32	A. G.	Αντιδήμαρχος Παιδείας, Δήμος Νέας Φιλαδέλφειας	A	7/06/2024
33	DK	Εργαζόμενη του Οργανισμού Περιφερειακής Ανάπτυξης του Rzeszow	Γ	22/05/2024
34	MK	Εργαζόμενη του Οργανισμού Περιφερειακής Ανάπτυξης του Rzeszow	Γ	22/05/2024
35	PS	Εργαζόμενη του Οργανισμού Περιφερειακής Ανάπτυξης του Rzeszow	Γ	22/05/2024
36	AK	Εργαζόμενη του Οργανισμού Περιφερειακής Ανάπτυξης του Rzeszow	Γ	22/05/2024
37	MD	Υπάλληλος του Γραφείου Εργασίας του Βοεβοδάτου στο Rzeszów	A	22/05/2024
38	IOB	Διεθνής Διευθύντρια Έργων στο IP Center	Γ	14/05/2024 Διαδικτυακά
39	AR	Βοηθός Πανεπιστημίου, μεταδιδασκτορικό στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης	Γ	15/05/2024 Διαδικτυακά
40	MS	Μονάδα για την εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας, Επιστημών και Έρευνας	Γ	16/05/2024 Διαδικτυακά
41	BB	Παιδαγωγική υπεύθυνη στο Saferinternet.at	Γ	17/05/2024 Διαδικτυακά

42	MS	Επικεφαλής Δημοσίων & Επικοινωνιακών Υποθέσεων στο Teach for Austria	Γ	24/05/2024 Διαδικτυακά
Εργαζόμενοι/-νες στον χώρο της εκπαίδευσης				
Αρ.	Αρχικά	Σύντομο προφίλ	Άνδρας/Γυναίκα/Μη Δυσλειτουργικό άτομο	Ημερομηνία συμμετοχής
1	CB	Καθηγήτρια εξωσχολικών δραστηριοτήτων Φοιτήτρια Πανεπιστημίου	Γ	05/06/2024
2	LC	Καθηγητής πανεπιστημίου. Υπεύθυνος και συντονιστής έργων.	A	01/06/2024
3	AVN	Καθηγητής λυκείου	A	05/06/2024
4	JMV	Καθηγητής πανεπιστημίου. Ειδικός στις οικονομικές επιπτώσεις των fake news και της παραπληροφόρησης.	A	06/06/2024
5	JS	Καθηγητής πανεπιστημίου.	A	05/06/2024
6	SP	Εκπαιδευτικός μέσω ενημέρωσης στα σχολεία ως αποστολή του τοπικού κοινοτικού ραδιοφώνου	A	03/06/2024
7	UP	Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο για την Εκπαίδευση στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	Γ	04/06/2024
8	TS	CPD developer	A	29/05/2024
9	FG	Καθηγητής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συντονιστής του τμήματος θετικών επιστημών	A	07/06/2024
10	FD	Διευθυντής και εκπαιδευτής εκπαιδευτικών	A	28/05/2024
11	C	Καθηγήτρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Γ	02/06/2024
12	S	Εκπαιδευτικός και εκπαιδύτρια ΑΕ για τα γερμανικά ως ξένη γλώσσα	Γ	07/06/2024
13	BB	Καθηγήτρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Γ	29/05/2024
14	SS	Εκπαιδευτικός στην ΕΕΚ	Γ	30/05/2024
15	G.G.	Διδάσκει ιταλικά και ιστορία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.	Γ	29/05/2024
16	T.V.	Καθηγήτρια βιολογίας και γεωεπιστημών σε σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Γ	29/05/2024
17	A.M.	Διδάσκει εφαρμοσμένη γενική ψυχολογία σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και κοινωνικές επιστήμες και επικοινωνία.	Γ	29/05/2024

18	M.R.A.	Καθηγήτρια γαλλικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με μεγάλη πείρα.	Γ	29/05/2024
19	B.L.D.	Διοικητική υπάλληλος σε σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Εργάζεται κυρίως στο λογιστήριο, στο πλαίσιο του σχολικού συστήματος.	A	6/06/2024
20	CS	Καθηγήτρια κοινωνιολογίας	Γ	19/04/2024
21	AG	Εκπαιδευτικός, διευθύντρια σε ιδιωτικό σχολείο, πρώην δημοσιογράφος	Γ	19/04/2024
22	HC	Καθηγητής ρουμανικής γλώσσας και λογοτεχνίας, σχολικός επιθεωρητής, εκπαιδευτής, συγγραφέας εγχειριδίων, τακτικός συνεργάτης σε περιοδικό, κομητεία Cluj	A	17/04/2024
23	MH	Καθηγήτρια ρουμανικής γλώσσας και λογοτεχνίας, διευθύντρια σχολείου, εκπαιδύτρια, συγγραφέας εγχειριδίων, κομητεία Bistrita-Nasaud	Γ	17/04/2024
24	DM	Καθηγήτρια ρουμανικής γλώσσας και λογοτεχνίας, εκπαιδύτρια, Βουκουρέστι	Γ	23/04/2024
25	MK	Προπτυχιακή φοιτήτρια - Εκπρόσωπος της Λέσχης Δημοσιογραφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου	Γ	29/5/2024
26	EM	Καθηγήτρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Γ	8/6/2024
27	HN	Ερευνήτρια-εκπαιδύτρια	Γ	8/6/2024
28	KA	Εκπαιδύτρια Τμήματος Ανθρώπινου Δυναμικού	Γ	8/6/2024
29	AM	Εκπαιδευτής	A	8/6/2024
30	EA	Καθηγήτρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Γ	8/6/2024
31	LA	Καθηγητής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	A	8/6/2024
32	TA	Εκπαιδευτικός	A	8/6/2024
33	AS	Εκπαιδύτρια	Γ	8/6/2024
34	AK	Εκπαιδύτρια	Γ	8/6/2024
35	BA	Εκπαιδευτής	A	8/6/2024

36	KS	Εργαζόμενος στον τομέα της νεολαίας-Εκπαιδευτικός	A	8/6/2024
37	NL	Καθηγητής επιχειρηματικότητας	A	8/6/2024
38	SVB	Δασκάλα ιστορίας, γεωγραφίας και ανθρωπιστικών επιστημών	Γ	12/06/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
39	CEF	Καθηγητής ισλαμικής θρησκευτικής εκπαίδευσης	A	12/06/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
40	HK	Εκπαιδευτικός ενεργού πολιτότητας	A	12/06/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
41	MZ	Γραμματέας φοιτητών/-τριών	Γ	12/06/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
42	EVH	Εκπαιδευτικός ενεργού πολιτότητας	Γ	14/06/2024 Διαδικτυακά
43	Z. T.	Εκπαιδευτικός	Γ	12/04/2024
44	T. L.	Εκπαιδευτικός	Γ	12/04/2024
45	T. E.	Εκπαιδευτικός	Γ	12/04/2024
46	P. C.	Εκπαιδευτικός	Γ	12/04/2024
47	F. K.	Εκπαιδευτικός	Γ	12/04/2024
48	A. M.	Εκπαιδευτικός	A	12/04/2024
49	K. T.	Εκπαιδευτικός	A	12/04/2024
50	MJM	Βοηθός Πανεπιστημίου, διδακτορικό στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Rzeszow	Γ	22/05/2024
51	NP	Βοηθός Πανεπιστημίου, μεταπτυχιακό στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Rzeszow	Γ	22/05/2024
52	JSR	Βοηθός Πανεπιστημίου, διδακτορικό στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Rzeszow	Γ	22/05/2024
53	AMW	Βοηθός Πανεπιστημίου, διδακτορικό στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Rzeszow	Γ	22/05/2024
54	BZ	Βοηθός Πανεπιστημίου, διδακτορικό στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Rzeszow	A	22/05/2024

55	JH	Εκπαιδύτρια	Γ	30/04/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
56	TZ	Εκπαιδευτής	A	30/04/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
57	VD	Εκπαιδύτρια	Γ	30/04/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
58	MK	Εκπαιδύτρια	Γ	30/04/2024 Ομάδα εστίασης Διαδικτυακά
59	VS	Εκπαιδευτικός	Γ	06/05/2024 Διαδικτυακά
Ενδιαφερόμενοι/-νες				
Αρ.	Αρχικά	Σύντομο προφίλ	Άνδρας/Γυν αίκα/Μη Δυαδικό άτομο	Ημερομηνία συμμετοχής
1	BA	Εκπαιδευτικός για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας. Εργάστηκε ως διεθνής εμπειρογνώμονας στο Φόρουμ για τον Γραμματισμό στα Μέσα Επικοινωνίας και την Πληροφορία για το Τμήμα Επικοινωνίας και Πληροφόρησης της UNESCO. Ιδρύτρια του Διεθνούς Συμποσίου για την Έρευνα του Γραμματισμού στα Μέσα Επικοινωνίας. Πρόεδρος του Διεθνούς Συμβουλίου για την Παιδεία στα Μέσα (IC4ML) Συγγραφέας των βιβλίων Media Literacy for Justice (ALA: Neal Schuman, 2022), Teaching Media Literacy (ALA: Neal-Schuman, 2019) και συντάκτης του βιβλίου Media Literacy, Equity and Justice (Routledge 2023), μεταξύ άλλων δημοσιεύσεων. Της απονεμήθηκε το Εθνικό Βραβείο για την Εκπαίδευση στον Γραμματισμό στα Μέσα Επικοινωνίας το 2021. Σύμβουλος της Ομάδας για τον Άτυπο Γραμματισμό στα Μέσα Επικοινωνίας (GILM)	Γ	31/05/2024
2	CM	Αντιπρόεδρος του Συλλόγου Γονέων του σχολείου São João de Brito Δημοσιογράφος	Γ	07/06/2024

3	VC	Υπεύθυνη Τεχνικός/Ψυχολόγος - Ψυχολόγος στο Πολυκλαδικό Γραφείο Προοπτικής και Επενδύσεων - Δημοτικό Συμβούλιο Vila Franca de Xira	Γ	6/06/2024
4	SS	Εκπρόσωπος του Συλλόγου Γονέων	A	
5	LF	Υπάλληλος του Πανεπιστημίου και Εκπαιδεύτρια	Γ	
6	PS	Ειδικός σε θέματα μέσων επικοινωνίας	A	03/06/2024
7	L.S.	Δημοσιογράφος	A	28/05/2024
8	L.G.	MKO	Γ	13/06/2024
9	ES	Καθηγήτρια εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Al I Cuza Iasi	Γ	16/05/2024
10	LM	Καθηγήτρια εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Lucian Blaga Sibiu	A	16/05/2024
11	NF	Επικεφαλής επικοινωνίας/δημοσιογράφος	Γ	29/5/2024
12	MC	Μέλος του Συλλόγου Γονέων και της Ομοσπονδίας	A	3/6/2024
13	TV	Δημοσιογράφος και ειδικός στα ψηφιακά μέσα για την VRT NWS	A	11/06/2024
14	TVL	Ερευνητής UX και εμπειρογνώμονας EduTech στο VRT Sandbox	A	12/06/2024
15	H. V.	Ελέγκτρια Γεγονότων (Fact-Checker), Hellenic Hoaxes	Γ	11/04/2024
16	L. G.	Διευθύντρια Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Τεχνητής Νοημοσύνης, Homo Digitalis	Γ	11/04/2024
17	E. D.	Προϊσταμένη Τμήματος, Τμήμα Καινοτόμων Δράσεων και Στρατηγικής, Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος, Ελληνική Αστυνομία	Γ	18/04/2024
18	D. T.	Διαχειρίστρια έργων, Τεχνολογικό Κέντρο Αθηνών	Γ	24/04/2024
19	AŁ	Φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο του Rzeszow	Γ	22/05/2024
20	ZH	Φοιτήτρια στο Πανεπιστήμιο του Rzeszow	Γ	22/05/2024
21	GT	Media Content Developer	Γ	18/04/2024 Δια ζώσης
22	PR	Ειδικός σε θέματα μέσων επικοινωνίας	A	18/04/2024 Δια ζώσης

Παράρτημα 2 – Πρότυπο για συνεντεύξεις

1. Ενδιαφερόμενοι/-νες

Εισαγωγικές ερωτήσεις:

- Μπορείτε να μας πείτε περισσότερα για τον εαυτό σας και το έργο που επιτελείτε σχετικά με τις fake news, την παραπληροφόρηση και τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας;
- Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την κατάσταση της τεχνολογίας στο δικό σας πλαίσιο όσον αφορά αυτά τα θέματα;

Κύριες ερωτήσεις:

- Ποιος είναι ο ρόλος των σχολείων στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης;
- Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες της σχολικής εκπαίδευσης σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και την παραπληροφόρηση;
- Γνωρίζετε κάποια καλή πρακτική ή/και πόρους που μπορούν να είναι χρήσιμοι και αποτελεσματικοί για την αντιμετώπιση της διάδοσης της παραπληροφόρησης ή να βοηθήσουν στην ενσωμάτωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας στο σχολικό περιβάλλον, με τους/τις νέους/-ες και τους/τις εκπαιδευτικούς;
- Ποιες προκλήσεις αντιμετωπίζουν οι νέοι/-ες σε αυτό το θέμα ή/και ποιους κινδύνους βλέπετε να συνδέονται με αυτό;
- Μπορείτε να μοιραστείτε παραδείγματα επιτυχημένων πρωτοβουλιών ή έργων που ενδυνάμωσαν τους/τις εκπαιδευτικούς ή/και τους/τις μαθητές/-τριες να καταπολεμήσουν τα fake news και την παραπληροφόρηση σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα;
- Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε;

**Αν είστε γονέας, η πρόσθετη ερώτηση μπορεί να είναι η εξής: Πιστεύετε ότι πρέπει να διδάξετε στο παιδί σας πώς να αντιμετωπίζει τα fake news και την παραπληροφόρηση;*

2. Υπεύθυνοι/-νες Χάραξης Πολιτικής

Εισαγωγικές ερωτήσεις:

- Μπορείτε να μας πείτε περισσότερα για τη δουλειά σας και το έργο σας που συνδέεται με τα fake news, την παραπληροφόρηση και τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας;
- Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση στο δικό σας πλαίσιο όσον αφορά αυτά τα θέματα;

Κύριες ερωτήσεις:

- Προσεγγίζεται οριζόντια ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας, δηλ. σε όλο το πρόγραμμα σπουδών, ή αυτόνομα, αν υπάρχει στο εθνικό πρόγραμμα σπουδών;

- Γνωρίζετε οποιεσδήποτε στρατηγικές, σχέδια δράσης ή πολιτικές στη χώρα σας για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης ή/και για την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας;
- Υπάρχουν κατευθυντήριες οδηγίες για εκπαιδευτικούς/εκπαιδευτές/-τριες που πρέπει να εφαρμοστούν στο πρόγραμμα σπουδών σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας;
- Υπάρχει υποστήριξη για την εφαρμογή αυτών των κατευθυντήριων οδηγιών;
- Πιστεύετε ότι οι εκπαιδευτικοί/εκπαιδευτές/-τριες χρειάζονται κάποια εκπαίδευση ή είναι ήδη καταρτισμένοι/-νες; Αν ισχύει το δεύτερο, πώς εφαρμόζεται η εν λόγω εκπαίδευση;
- Υπάρχει παρακολούθηση και αξιολόγηση της διδασκαλίας ή/και της εκμάθησης του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας; Αν ναι, ποια είναι τα πορίσματα;
- Ποια μέτρα προτείνετε για την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών με τα απαραίτητα εργαλεία και την εκπαίδευση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των fake news και την προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας;
- Ποιος είναι ο ρόλος που βλέπετε ότι διαδραματίζει η τεχνολογία στην ενίσχυση της εκπαίδευσης σε θέματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και στην καταπολέμηση των fake news στα σχολεία;
- Ποια εμπόδια βλέπετε στην εφαρμογή πρωτοβουλιών για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας στα σχολεία και πώς προτείνετε να ξεπεραστούν;
- Πώς μπορούν να ενισχυθούν οι συμπράξεις μεταξύ κρατικών φορέων, ΜΚΟ και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για την υποστήριξη πρωτοβουλιών για τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας;
- Ποια συγκεκριμένα εργαλεία και δεξιότητες γνωρίζετε, αν υπάρχουν, που μπορούν να θεωρηθούν χρήσιμοι πόροι;

3. Εργαζόμενοι/-νες στον χώρο της εκπαίδευσης

Εισαγωγικές ερωτήσεις:

- Μπορείτε να μας πείτε περισσότερα για τη δουλειά σας και το έργο σας που συνδέεται με τα fake news, την παραπληροφόρηση και τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας;
- Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με την κατάσταση της τεχνολογίας στο δικό σας πλαίσιο όσον αφορά αυτά τα θέματα;

Κύριες ερωτήσεις:

- Εξετάζεται στο σχολείο σας το θέμα του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και της παραπληροφόρησης; Αν ναι, με ποιους τρόπους;
- Αντιμετωπίζετε προκλήσεις σχετικά με την προσέγγιση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και της παραπληροφόρησης στο σχολείο σας;
- Ποιες ανάγκες εντοπίζετε όσον αφορά την πρόληψη της παραπληροφόρησης και των fake news;
- Μπορείτε να μας αναφέρετε ένα προσωπικό γεγονός σχετικά με αυτό το θέμα που αντιμετωπίσατε;
- Θέλετε να μοιραστείτε εργαλεία και βέλτιστες πρακτικές που μπορούν να στηρίξουν την εκπαίδευση σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης;

- Από την εμπειρία σας, ποια μεθοδολογία λειτουργεί καλύτερα με τους/τις μαθητές/-τριες;
- Μπορείτε να εντοπίσετε κάποιους υπάρχοντες πόρους που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε ευρύτερη μορφή από άλλους/-λες εκπαιδευτικούς;
- Υπάρχουν κατευθυντήριες οδηγίες για τους/τις εκπαιδευτικούς;
- Υπάρχουν προγράμματα εκπαίδευσης; Αν ναι, μπορείτε να μας πείτε περισσότερα;
- Πιστεύετε ότι οι υπάρχουσες εκπαιδεύσεις επαρκούν για τις τρέχουσες ανάγκες;
- Ποια μορφή εκπαίδευσης πιστεύετε ότι θα ήταν πιο χρήσιμη;
- Μπορείτε να μοιραστείτε μαζί μας κάποιες πηγές, αν γνωρίζετε κάποιες;
- Έχετε δει κάποια εξέλιξη σε αυτό το θέμα τα τελευταία 5 ή 10 χρόνια;

Παράρτημα 3 – Ερωτηματολόγια για ενήλικες

Ενότητα 1: Κοινωνικοδημογραφικό προφίλ

1.1 Ηλικία

- 19-24 ετών
- 25-35 ετών
- 36-45 ετών
- 46-55 ετών
- 55 ετών και άνω

1.2 Φύλο

- Άνδρας
- Γυναίκα
- Προτιμώ να μην πω

1.4 Επίπεδο Εκπαίδευσης

- Απολυτήριο δημοτικού
- Απολυτήριο λυκείου
- Πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης
- Μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης
- Διδακτορικό δίπλωμα
- Επαγγελματική εκπαίδευση

Άλλο _____

1.7 – Είστε:

- Άνεργος/-γη
- Δημοσιογράφος
- Εκπαιδευτής/-τρια/Εκπαιδευτικός
- Ψυχολόγος
- Φιτητής/-τρια Πανεπιστημίου

- Ερευνητής/-τρια
- Άλλο:

1.7.1 – Αν επιλέξατε ότι είστε εκπαιδευτικός, επιλέξτε τον τομέα διδασκαλίας σας:

- STEM
- Ανθρωπιστικές Επιστήμες
- Μαθηματικά
- Εικαστικά
- Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε) _____

Ενότητα 2: Έκθεση σε ειδησεογραφικές πηγές

2.1 Πρωτογενείς Πηγές Ειδήσεων (πολλαπλή επιλογή):

- ☐ Social media
- ☐ Διαδικτυακές εφημερίδες/websites
- ☐ Τηλεόραση
- ☐ Ραδιόφωνο/Podcast
- ☐ Έντυπες εφημερίδες/περιοδικά
- ☐ Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)

2.2 Συχνότητα Ενασχόλησης με Ειδησεογραφικό Περιεχόμενο:

- Καθημερινά
- Αρκετές φορές την εβδομάδα
- Εβδομαδιαία
- Λιγότερο συχνά

2.3 - Επίπεδο Εμπιστοσύνης σε Διαφορετικές Πηγές Ειδήσεων: Βαθμολογήστε την εμπιστοσύνη σας στις ακόλουθες πηγές με βάση μια κλίμακα από το 1 (χαμηλή εμπιστοσύνη) έως το 5 (υψηλή εμπιστοσύνη):

- ☐ Social media
- ☐ Διαδικτυακές εφημερίδες/websites
- ☐ Τηλεόραση
- ☐ Ραδιόφωνο/Podcast
- ☐ Έντυπες εφημερίδες/περιοδικά
- ☐ Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)

2.4- Σε ποιο από τα παρακάτω κοινωνικά δίκτυα θεωρείτε ότι είναι πιο πιθανό να διαδοθούν τα fake news και η παραπληροφόρηση;

Βαθμολογήστε από το 1 που σημαίνει «λιγότερο πιθανό» έως το 5 που σημαίνει «περισσότερο πιθανό»

- YouTube 1-2 -3 – 4 -5
- Twitter/X 1-2-3-4-5
- Instagram 1-2-3-4-5
- Tik Tok 1-2-3-4-5
- Facebook 1-2-3-4-5

Ενότητα 3: Αντίληψη και αντίκτυπος των fake news

3.1 – Ευαισθητοποίηση στα fake news: Έχετε συναντήσει ποτέ περιεχόμενο που πιστεύετε ότι είναι fake news;

- Ναι
- Όχι

3.2 Σε ποιον βαθμό πιστεύετε ότι τα fake news έχουν αντίκτυπο στα εξής;

Βαθμολογήστε από το 1 έως το 5, με το 1 να σημαίνει «καθόλου» και το 5 να σημαίνει «εξαιρετικά».

- Δημοκρατία
- Προσωπική ζωή
- Υγεία
- Πολιτική
- Οικονομία
- Άλλο

3.3 Αξιολόγηση της Αξιοπιστίας: Πώς αξιολογείτε την αξιοπιστία μιας ειδησεογραφικής πηγής;

- Ελέγχω τις πηγές.
- Διασταυρώνω με άλλα μέσα ενημέρωσης.
- Συμμετέχω σε ανοιχτή συζήτηση με άλλους.
- Άλλο, παρακαλώ διευκρινίστε.

3.3. Ποια κριτήρια θεωρείτε σημαντικά όταν αξιολογείτε την αξιοπιστία μιας ειδησεογραφικής πηγής;

- Τίτλος
- Γραμματικά λάθη
- Συντάκτης/-κτρια
- Πηγή
- Άλλο

Ενότητα 4: Συμπεριφορά αναζήτησης πληροφοριών

4.1 - Πόσο συχνά αναζητάτε πρόσθετες πληροφορίες για να επαληθεύσετε την ακρίβεια των ειδησεογραφικών ρεπορτάζ ή άρθρων;

- Ποτέ
- Συχνά
- Πολύ συχνά
- Πάντα

4.2 Πού αναζητάτε συνήθως πρόσθετες πληροφορίες για να επαληθεύσετε την ακρίβεια των ειδησεογραφικών ρεπορτάζ ή άρθρων; (πολλαπλή επιλογή)

- Επίσημες κρατικές ιστοσελίδες
- Ιστοσελίδες fact-checking
- Αξιόπιστες ειδήσεις
- Ακαδημαϊκά ή ερευνητικά έγγραφα
- Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε) _____

Ενότητα 5: Παιδεία και εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας

5.1 - Έχετε λάβει κάποια μορφή τυπικής ή μη τυπικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης στον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας;

- Ναι
- Όχι

5.1.1 - Ποια μέσα έχετε χρησιμοποιήσει για την ανάπτυξη του γραμματισμού σας στα μέσα επικοινωνίας ή των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης, αν υπάρχουν;

- Δια ζώσης εκπαίδευση
- Διαδικτυακά μαθήματα
- Ανάγνωση βιβλίων, άρθρων
- Παρακολούθηση βίντεο
- Ακρόαση podcasts
- Τίποτα από τα παραπάνω
- Άλλα μέσα

5.2 – Ποια μορφή μάθησης προτιμάτε; (πολλαπλή επιλογή)

- Δια ζώσης
- Διαδικτυακό μάθημα
- Βιβλίο
- Άρθρο
- Βίντεο

- Podcast

- Άλλο:

5.3 - Τι είδους θέματα θα θέλατε να υπάρχουν σε ένα μάθημα που στοχεύει στην ανάπτυξη του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης;

- Πώς να έχω πρόσβαση και να εντοπίζω κατάλληλα μέσα ενημέρωσης και πηγές πληροφόρησης.
- Πώς να αναγνωρίζω τα fake news και την παραπληροφόρηση.
- Πώς να αξιολογώ την ποιότητα των μέσων ενημέρωσης.
- Πώς να χρησιμοποιώ τα μέσα επικοινωνίας, τις εφαρμογές και άλλα εργαλεία στην καθημερινή ζωή.
- Πώς να προστατεύομαι από την επιρροή των fake news.
- Πώς να αναπτύσσω σχέδια μαθήματος και να συμπεριλαμβάνω εργαλεία στις τάξεις.
- Άλλο:

Ενότητα 6: Ανάγκες, βέλτιστες πρακτικές και παραδείγματα

6.1 - Υπάρχουν συγκεκριμένα εργαλεία, πόροι ή πρωτοβουλίες που πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικά στην καταπολέμηση της διάδοσης των fake news; Αν είστε εκπαιδευτικός, παρακαλείστε να δώσετε κάποιες πληροφορίες για πηγές που γνωρίζετε ήδη:

6.2 - Ποια ειδική εκπαίδευση ή ποιο εκπαιδευτικό υλικό χρειάζεστε ή πιστεύετε ότι θα ήταν χρήσιμο για τη βελτίωση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και την πληροφορία, καθώς και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης;

Σας ευχαριστούμε για τη συμβολή σας!

Παράρτημα 4 – Ερωτηματολόγιο για νέους/-ες

Ως νέοι/-ες σήμερα, μεγαλώνετε σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο και επεξεργάζεστε πληροφορίες από μια μεγαλύτερη ποικιλία πηγών από ποτέ άλλοτε. Υπάρχει ένας αυξανόμενος αριθμός *fake news* και ψευδών πληροφοριών που διαδίδονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στο Διαδίκτυο. Θα θέλαμε να σας ζητήσουμε να συμπληρώσετε αυτό το ερωτηματολόγιο για να μάθουμε τη γνώμη σας σχετικά με αυτό το θέμα. Δεν θα σας πάρει περισσότερο από 5 λεπτά.

A. ΓΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ FAKE NEWS KNOWLEDGE AND EXPERIENCE

1. Τι πιστεύετε ότι είναι τα "fake news"; (μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

Ψευδείς ιστορίες που μοιάζουν με ειδήσεις, οι οποίες διαδίδονται στο Διαδίκτυο ή με τη χρήση άλλων μέσων

Ειδήσεις που είναι ψευδείς και κατασκευασμένες

Ειδήσεις που γράφονται σκόπιμα για να είναι εσφαλμένες

Άλλο

2. Πώς ξέρετε ότι μια είδηση είναι ψευδής;

Τη διασταυρώνω και την επαληθεύω.

Έχει καταγγελθεί από τα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης.

Εμπιστεύομαι τη δική μου κρίση.

Άλλο

3. Ποιες από τις ακόλουθες πλατφόρμες social media χρησιμοποιείτε;

- ☐ Facebook
- ☐ Twitter/X
- ☐ Instagram
- ☐ TikTok
- ☐ Snapchat
- ☐ Twitch
- ☐ Discord
- ☐ Whatsapp
- ☐ LinkedIn
- ☐ Pinterest
- ☐ Google+
- ☐ Youtube
- ☐ None

- ☐ Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)

4. Ποια είναι τα κύρια κανάλια που χρησιμοποιείτε ως πηγή ειδήσεων;

- ☐ Social media
☐ Διαδικτυακές εφημερίδες/ιστοσελίδες
☐ Τηλεόραση
☐ Ραδιόφωνο/Podcasts
☐ Έντυπες εφημερίδες/περιοδικά
☐ Άλλο (παρακαλώ διευκρινίστε)
☐ Δεν χρησιμοποιώ σκόπιμα καμία πηγή ειδήσεων

5. Γνωρίζετε ότι έχετε συναντήσει παραδείγματα fake news ή σκόπιμα παραπλανητικών πληροφοριών;

- ☐ Ναι (προσδιορίστε το είδος)
☐ Όχι
☐ Δεν είμαι σίγουρος/-ρη

Μπορείτε να δείτε διάφορα παραδείγματα εδώ (κάθε εταίρος μπορεί να βρει σχετικά εθνικά παραδείγματα):

- Τα *supermodels* εφαρμόζουν αυτά τα 3 απλά κόλπα για να δείχνουν νέα. Κάντε κλικ για να μάθετε ποια είναι αυτά.
- ΕΚΤΑΚΤΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ: Ο Ομπάμα και η Χίλαρι υπόσχονται τώρα αμνηστία σε όποιον παράνομο ψηφίσει δημοκράτη.
- Ένα νέο είδος αράχνης στις ΗΠΑ έχει τόσο θανατηφόρο δάγκωμα που σκότωσε πέντε ανθρώπους το καλοκαίρι του 2018

6. Πόσο συχνά συναντάτε fake news;

- ☐ Κάθε ώρα
☐ Κάθε μέρα
☐ Μία φορά την εβδομάδα
☐ Σχεδόν ποτέ

7. Έχετε φίλους/-λες ή συγγενείς που έχουν κοινοποιήσει επίτηδες fake news;

- ☐ Ναι
☐ Όχι
☐ Δεν είμαι σίγουρος/-ρη

8. Έχετε επισημάνει (flag) ποτέ "fake news"; Εναλλακτικά: Γνωρίζετε κάποιο άτομο που να έχει επισημάνει fake news;

Flagging: Διαδικασία εντοπισμού ή επισήμανσης περιεχομένου ως δυνητικά ψευδούς, παραπλανητικού ή αναξιόπιστου.

- ☐ Ναι

☐ Όχι

9. Έχετε συζητήσει το θέμα των fake news σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες περιπτώσεις:
(μπορείτε να επιλέξετε περισσότερες από μία απαντήσεις)

- ☐ Στο σχολείο
- ☐ Με την οικογένεια
- ☐ Με φίλους/-λες
- ☐ Στη δουλειά
- ☐ Άλλα μέρη (διευκρινίστε)
- ☐ Δεν έχω συζητήσει για τα fake news.

10. Πιστεύετε ότι έχετε διδαχθεί επαρκώς πώς να αντιμετωπίζετε τα fake news;

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι
- ☐ Δεν είμαι σίγουρος/-ρη

11. Πιστεύετε ότι τα fake news επηρεάζουν τη συμπεριφορά σας και τη συμπεριφορά των φίλων σας;

Βαθμολογήστε από το 1 που σημαίνει «πολύ ισχυρός αντίκτυπος» έως το 5 που σημαίνει «καθόλου αντίκτυπος».

- Αντίκτυπος των fake news 1-2-3-4-5

12. Βαθμολογήστε την ακόλουθη πηγή ειδήσεων από την πιο αξιόπιστη έως τη λιγότερο αξιόπιστη
Επιλογές:

Social media
Διαδικτυακές εφημερίδες/ιστοσελίδες
Τηλεόραση
Ραδιόφωνο
Έντυπες εφημερίδες/περιοδικά

13. Με τι άλλο συνδέετε τα “Fake News”? (ερώτηση ανοικτού τύπου – προαιρετική)

● **ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ**

14. Σε ποια ηλικιακή ομάδα ανήκετε;

- ☐ 12-15 ετών
- ☐ 16-18 ετών
- ☐ Άνω των 18 ετών

15. Ποιο είναι το φύλο σας;

- ☐ Γυναίκα
- ☐ Άνδρας
- ☐ Προτιμώ να μην πω

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά του/των συγγραφέα/ων και δεν αντανακλούν κατ' ανάγκη τις απόψεις και τις γνώμες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο EACEA μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι γι' αυτές.

CARDET

CENTRO SVILUPPO
CREATIVO
DANILO DOLCI

DANMAR
COMPUTERS

IT ma!

die Berater
bridges to europe

kmOp
EDUCATION HUB

aproximar
COOPERATIVA DE SOLIDARIEDADE SOCIAL, CRL

LECTURA ȘI
SCRIEREA PENTRU
DEZVOLTAREA
GÂNDIRII CRITICE

Go!

onderwijs
van de Vlaamse
Gemeenschap

olae